

alexander berkman'ın yazıları

hazırlayan: gene fellner

türkçesi: elif daldeniz

silinmiş tartışmalar

KAVRAM

ANARŞİSTİN YAŞAMI
Alexander Berkman'ın Yazıları

Kavram Yayınları
87
Kavram Silinmiş Tartışmalar 10
Birinci Basım: Aralık 1996

Eserin Orijinal adı: Life of an Anarchist

ISBN 975 366 080 4

Genel Dağıtım: DADA
tel: (0212) 249 51 10/11, faks: 251 44 49

Dizgi:Kavram. Baskı:Murat
Kavram. Başkurt sk. 41/2 Cihangir. İstanbul
tel:(212) 244 02 85. fax:245 25 22

ANARŞİSTİN YAŞAMI

Alexander Berkman'ın Yazıları

Haz.: Gene Fellner

İngilizce'den çeviren: Elif Daldeniz

KAY KAM

ÖNSÖZ

"BENİM tavrım her zaman şöyle oldu ve olmaya da devam edecek: herhangi bir ülküyü, özellikle de yüce bir ülküyü savunan bir kişi, bu ülküyle olabildiğince uyum içerisinde yaşamaya çalışmalıdır," diye yazar Alexander Berkman Kasım 1928'de Emma Goldman'a. Kendisi de 13 yaşındayken okulda *Tanrı Yoktur* başlıklı bir kompozisyon yazdığı için cezalandırıldığı 1883 yılından, intihar ettiği 1936 yılına kadar aynen böyle yaşamıştır. Sıradışı bir kişiydi, kendini adayan, kararlı ve korkusuz birisiydi; mükemmel bir örgütçü ve inandırıcı bir yazardı. Siyasal görüşlerinden dolayı cezaevi, işkence, hastalık ve sürgün gördü, vatansız kaldı; ancak gene de hiçbir şey kararlılığını kıramadı ve anarşizme duyduğu inancı sarsamadı. Yaşadıkları boyunca hiçbir zaman ne düşünce özgürlüğünün yasaların boyunduruğu altına, ne de bireylerin hükümetin boyunduruğu altına sokulmaması gerektiğine inandı.

1892 yılında Homestead grevi sırasında iş adamı Henry Frick'e düzenlediği başarısız suikast girişiminden sonra 22 yıl hapis cezasına çarptırılır. Emekçiler adına bir darbe indirdiğine inanıyordu. Ancak çok kısa bir mesafeden ateş açmasına karşın Frick'i öldüremedi. 14 yıl sonra serbest bırakıldığında, parmaklıklar ardındaki yaşamını belgeleyen ve yalnızca işkence ve tecrit gibi konulara değil, bir başka tutukluya karşı duyduğu sevginin de dile getirildiği, cezaevindeki cinsel duygular ve hapishane yaşantısının yalnızlığı ve umutsuzluğu gibi konuların da işlendiği tutkulu ve açıklayıcı bir kitap yazar: *Bir Anarşistin Hapishane Anıları* (1912). Tutuklu kaldığı yıllar boyunca da Berkman faaldi, gizli bir cezaevi gazetesi çıkardı, kaçmaya çalıştı, hapishane koşullarının iyileştirilmesi için çalıştı ve Firck'e karşı

suikast girişimini 'işçilerin' bile anlamadığı, desteklemediği gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kaldı.

Berkman cezaevinden çıktıktan sonra kendisini siyasal etkinliklere adadı ve özgürlüğün kısıtlanmasına karşı konuşmalar yapmak ve işsizleri örgütlemek için ülkenin dört bir yanını dolaştı. Yetkililerin bitmeyen baskılarına karşın Emma Goldman'ın *Mother Earth* dergisi ile kendi dergisi *The Blast*'ın editörlüğünü yaptı. 1913 yılında Colorado, Ludlow'da Rockefeller madenlerindeki madenci katliamını protesto etmek için mitingler düzenledi; büyük bir olasılıkla Rockefeller için hazırlanan bir bomba New York City'de dört anarşiste ait bir dairede patladığında, Berkman Birlik Alanı'nda 20 bin göstericinin katıldığı halka açık bir cenaze töreni düzenledi. Bu dönemde Berkman 'Anti Militarist Birliği' kurdu ve New York City'deki Ferrer Free School'un kurulmasına yardımcı oldu. Ülkeyi savaş heyecanı kapladığında ve hükümet ABD yurttaşlarını "hazırlıklı olmaya" davet ettiğinde Berkman zorunlu askerliğe karşı çıkan en etkili örgütçü oldu. İletilerine birçok kişinin açık olduğu ve hükümetin bu iletileri bir tehdit olarak algıladığı, ABD'nin 1. Dünya Savaşı'na katılımına karşı konuşmanın yaşamını tehlikeye atmak olduğu bir dönemde Berkman binlerce kişinin önünde anarşizm ve savaşın deliliği hakkında konuştu. 22 Temmuz 1916'da San Fransisko'daki Hazırlıklı Olma Geçitinde patlayan bombayı atmakla haksız yere suçlanan Thomas Mooney'in idam edilmemesi, Berkman'ın durmak bilmeyen çabaları sonucu sağlanmıştır.

Zorunlu askerliğe ve militarizme karşı yürüttüğü kampanyalarından dolayı Berkman tutuklanır, mahkemeye çıkarılır ve "insanları askerliğe yazılmaktan alıkoymak" ile suçlanır. İki yıl hapis cezasına çarptırılır. Cezasına karşı temyize başvurduğunda Mooney davasıyla ilgili olarak Kaliforniya'da da cinayetle suçlanır; ancak bu suçlama karşısında uluslararası tepkilerin baskısını hisseden Wilson yönetiminin ısrarı sonucunda Kaliforniya bölge savcısı suçlunun iade edilmesi talebini geri çeker. Berkman'ın temyiz girişimi başarısızlıkla sonuçlanınca bu sefer Atlanta hapishanesinde yeniden hücreye konur. Hapishanedeki tutukluların maruz kaldığı kötü muameleye karşı tutuklu ve hükümlüleri örgütlemeye başladığında tecrite atılır ve en temel haklardan bile mahrum bırakılır. "Delik" olarak

bilinen 80x150 cm büyüklüğündeki bir hücrede kaldıktan sonra cezanın son yedi buçuk ayını tecritte geçirir. Berkman'ın Atlanta'da maruz kaldığı vahşet sağlığını bozmuşsa da iradesi kırılamamıştır. Federal göçmenlik bürosundan bir yetkili geldiğinde Berkman sorularını yanıtlamayı reddeder. Soruları yanıtlamak yerine şu açıklamada bulunur: "Kimseye, ne bireye ne de topluma, düşünceyi sorgulama hakkını tanımıyorum. Düşünce özgürdür, daha doğrusu özgür olmalıdır. Toplumsal görüşlerim ve siyasal firkirlerim yalnızca beni ilgilendirir... Konuşma ve basın özgürlüğünü de kendiliğinden içeren düşünce özgürlüğünü kısaca şöyle tanımlayabilirim: hiçbir görüş yasa değildir, hiçbir düşünce suç değildir. Düşünceyi denetlemeye kalkışan bir hükümet... despotizmin doruğundadır." 1919 yılında Berkman Emma Goldman ile beraber Sovyetler Birliği'ne sürgüne gönderilir.

İlk başta Devrimci Rusya'da çalışma olanağı karşısında coşkuya kapılan Berkman kısa süre içinde, her türlü muhalefetin dağıtılmasına, en temel insan haklarının kısıtlanmasına, çok katmanlı bir yiyecek dağıtım sistemine, yaygın bir korku ve yoksulluğa yol açan, dolayısıyla da "halk inisiyatifini yok eden" Lenin'in politikaları karşısında hayal kırıklığına uğrar. Üç yıl önce ABD yetkililerini nasıl çekinmeden eleştirdiyse şimdi de Lenin'le bu konular hakkında aynı açıklıkla tartışır ve aynı şekilde başarısız olur. Bolşevikler Kronstadt Ayaklanmalarında arabuluculuk yapmasına izin vermeyip ayaklanmaların sonunda Kronstadt denizcileri katledildiğinde, Berkman Rus Devriminin sabote edildiğine ikna olur. *Rus Trajedisi*'nde (1922) "komünizm halkın aklında çekizm ile eşdeğer bir anlam kazanmıştır ki çekizm de vahşetin özeti anlamını almıştır..." diye yazarken günlüğünde (*Bolşevik Mit*, 1920-1922) şunları söyler: "Terör ve despotizm Ekimde doğan hayatı öldürmüştür... Diktatörlik kitleleri ayaklarının altında çiğnemektedir... Rusya'yı terk etmeye karar verdim."

Ardından gelen 14 yıllık sürgünde Berkman geçici vizelere, hükümetlerin merhametine tabi, arkadaşlarının desteğine bağımlı vatansız kalmış birisiydi. Ancak hiçbir zaman ne Sovyetler Birliği'ne ne de Amerika Birleşik Devletleri'ne geri dönmek istemedi. Şubat 1935'de Tom Mooney'e şunları yazar: "Ben Rusya'nın yetersizliklerini tartışmıyorum. Yapısının kendi temeline aykırı düşen

ve kaçınılmaz olarak insan doğasındaki en iyi şeyi yok eden ana ilekelerinden söz ediyorum... İnsanları köleleştirerek özgürlük için eğitemezsin." 1933 yılında da Emma Goldman'a "hiçbir şekilde Amerika'ya geri dönmek İSTEMİYORUM. Bunu lütfen unutma," diye yazar ve şu sözleri ekler: "Hiçbir şart altında geri dönmek istemiyorum. Bana Mars'a gitmek ister miyim diye de sorabilirsin... Amerika'da kapitalizm ve hükümet var olduğu sürece... geri dönmezdim ne de dönmek isterdim." Berkman bu dönemde *The Kronstadt Rebellion* ve *The Russian Revolution* (ikisi de 1922) başlıklı iki makale ve *What is Communist Anarchism* (1929) adlı kitabı yazar. 1936 yılında prostat kanserinden dolayı büyük acılar çeken Berkman yaşamına son vermeye karar verir. Ancak şiddet eylemleri ona göre değildir ve açtığı yaradan sonra 16 saat boyunca acılar çektikten sonra ölür.

Bu kitap Alerxander Berkman'ın yaşamına bir giriştir. *Bir Anarşistin Hapishane Anıları* ve *Bolşevik Mit*'in bazı bölümlerini, *Rus Trajedisi*'nin tamamını ve *Kronstadt Ayaklanması*'ndan bölümler içerir. Londra'daki Freedom Press örneğinde olduğu gibi bu kitapta da *Komünist Anarşizm Nedir* adlı kitabın birinci ve ikinci kısmına *Anarşizmin ABC'si* başlığı altında yer verilmiştir. Kitapta ayrıca *The Blast*'tan makalelere, *Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik*'in (Berkman ve Goldman tarafından 9 Mayıs 1917'de düzenlenmiştir) bildirisine ve Birliğin 4 Haziran 1917 tarihinde Hunts Point Palace'deki toplantısının tutanaklarına yer verilmiştir. Bu belgeler, Berkman'ın zamanı için sıradışı bir örgütçü ve kışkırtıcı olarak üstlendiği rölün aydınlatılmasında yardımcı olmaktadır.

Richard ve Anna Maria Drinnon'un *Nowhere At Home* adlı kitaplarında topladıkları Berkman ve Emma Goldman'a ait mektuplardan bazılarını seçtim. Kitapta ilgili metinlerin başında ve sonunda yer alan bu mektuplar, eylemlerinde hiç fark edilmeyen özellikleriyle Berkman'ın, kendisini sorgulayan bir kişi olarak resmini çizerek ve yaşamının Emma Goldman'a ne kadar yakından bağlı olduğunu göstererek yaşam öyküsünün tamamlanmasına yardımcı olmaktadır. Berkman (anıları dışında) kitaplarında çok ender olarak Emma'dan bahseder ancak mektupları Emma'nın yaşamında

* *Anarşizmin ABC'si* ayrıca yayımlanacağı için bu kitapta yer almamaktadır.

Amerika'daki ilk günlerinden itibaren ne kadar merkezi bir rol oynadığını, birbirlerine sevgi, yol gösterme, destek ve cesaret vermek açısından ne kadar ihtiyaçları olduklarını açıkça sergiliyor. Emma, Kasım 1935'de Berkman'a (Emma ve yakın arkadaşları için "Saşa") yazarken bu noktada son derece açık: "Hiç kimsenin, senin geçmişte ve bugünde olduğun gibi varlığıma bu kadar kök salmadığını, her hücreme senin kadar yerleşmediğini söylesem abartmış olmam." 1929 yılında bir avukat olan Leonard Ross'a da "Berkman"ın yaptıkları ile bağlantım ve aramızdaki ilişki yaşamımın kırk yılının lokomotifidir. Aslına bakarsanız öykümün *(Living My Life*)* etrafında yazıldığı eksen de budur," diye yazar. Bu iki devrimcinin etkileyici yaşamlarını ve içinde yaşadıkları zamanı anlamak için Emma Goldman'ın özyaşamöyküsü Berkman'ın yapıtıyla yanyana okunmalıdır.

Four Walls Eight Windows'dan sevgili dostum ve editörüm Daniel Simon'a ve ortağı John Oakes'a bu projeye verdikleri destekten dolayı, seçtiğim malzemeyi gözden geçiren ve bana konu hakkında onunla istediğim kadar konuşmam için cömertçe izin veren Richard Drinnon'a, araştırmam sırasında bana yardımcı olan Tamiment Kütüphanesi elemanlarına, yazdıklarımı düzelten Karen Hanseniç ve beni 1971'de Alec ve Emma'yla tanıştıran Howard Zinn'e teşekkür ederim.

G.L.F.
Jersey City, Nisan 1992

* Bu kitabın ilk bölümü, "Hayatımı Yaşarken" adıyla Metis Yayınlarınca 1996'da yayımlanmıştır.

Birinci Kısım **1892-1906**

Bir Anarşistin Hapishane Anıları
ve
İki Mektup

Bir Anarşistin Hapishane Anıları

Hapishane Anıları, 1912'de Emma Goldman'ın Mother Earth Yayınları tarafından basılır, çünkü ticari yayınevlerinin hiçbiri metni sansürden geçirmeden kabul etmek istemez. Emma özgeçmişinde bir şirketin, Anıları, Berkman anarşizm üzerine olan bölümü çıkarırsa, başka bir yayıncının da "eşcinsellikle" ilgili tüm bölümlerini çıkarırlarsa yayımlamayı kabul ettiklerini anlatır. Bu koşulların kabul edilemeyeceği apaçık ortadadır. Bu yüzden de Alec ve Emma, Gilbert E. Roe adındaki bir arkadaşları ve onun eşinin yardımları, ayrıca gazeteci Lincoln Steffens'den gelen 200 dolarlık bir bağış ile kaynak bulma kampanyasını başlatırlar ve bu kampanya ile Anılar'ın bağımsızca yayımlanması için gereken parayı sağlarlar.

Anılar, Berkman'ın 1892'deki Homestead Grevi sırasında Henry Frick'e karşı başarısız bir öldürme girişiminde bulunduktan sonra 14 yıl süren hapishane öyküsünü anlatır. Ancak, bu öykü tahmin edildiği gibi tamamıyla, yalnızlık, depresyon ve şiddet öyküsü değildir. Daha çok hiç kesilmeyen taciz ve baskılara rağmen direncinin kırılmasına karşı çıkan genç ve ateşli bir idealistin öyküsüdür söz konusu olan. Hapishane yılları boyunca Alec insanları örgütledi ve kışkırttı; yalnızca hapishane yetkililerine değil, kendisine ve hatta Frick'e ateş etmesine yol açan düşüncelere de meydan okumaya devam etti.

Birinci Kısımdan
Uyanış ve Bedeli

BÖLÜM 1
HOMESTEAD'İN ÇAĞRISI

I

O GÜNÜN her ayrıntısı bilincime kazınmıştır. Tarih, 18 Temmuz 1892'dir. Küçük dairemizin arka tarafında Fedya ile ben sakin sakin oturuken birden içeriye Kız[1] girdi. Çabuk ve enerji dolu adımları her zamankinden daha da kararlıydı. Ona döndüğümde gözlerindeki o garip parlaklık ve açılmış renk beni şaşırttı.

"Okudunuz mu?" diye bağırdı, yarı açık gazeteyi sallarken.

"Ne olmuş?"

"Homestead. Grevcilere ateş açılmış. Pinkertonlar, kadınları ve çocukları öldürmüşler."

Hızlı ve şaşkın bir biçimde konuşuyordu. Sözcükleri, yaralı bir hayvanın çığlığı gibiydi, ahenkli sesi, acının sertliği ile çınlıyordu, çaresizce, verilen bir savaşımın acısı.

Gazeteyi elinden aldım. Gittikçe artan bir heyecanla şahane savaşımla, Homestead grevi, ya da daha doğrusu lokavt ile ilgili kanlı haberleri okudum. Raporda Carnegie Şirketinin Demir ve Çelik İşçileri Birliğini[2] ezmek için giriştikleri hukuk dışı ittifak hakkında ayrıntılı bilgi veriliyor: bu amaç için işçilere karşı tutumu açıkça saldırgan olan Henry Clay Frick'in seçimi; Birlik ile bir yandan barış görüşmelerini kasıtlı olarak uzatırken, yürüttüğü gizli askeri hazırlıklar; Homestead'lı çelik işçilerinin kuşatma altına alınması; keskin nişancılar için delikleri bulunan bir tel örgünün çekilmesi; Pinkerton eşkiyalarından o-

luşan askeri birliğin çağrılması; zifiri karanlıkta bunların Homestead'i gizlice alma girişimi; ve son olarak da korkunç katliam.

II

Trende hava sıcak ve boğucu. Sigara dumanı bunaltıyor; iskambil oynayan erkeklerin gürültülü konuşmaları canımı sıkıyor. Pencereye doğru dönüyorum. Yeni biçilmiş otların zengin aromasıyla yüklü hava insanı usulca canlandırıyor. Yeşil ormanlar ve sarı tarlalar uzaklarda dönüp dolaşırken yaklaşıyor, sonra hızla yanımızdan geçip başka orman ve tarlalara yerlerini bırakıyor. Sabahın erken saatlerindeki güneş ışığında kırlar genç ve cezbedici görünüyor. Ancak benim düşüncelerim Homestead ile meşgul.

Büyük savaş yapıldı. Amerikan işçileri, tarihlerinde hiç bu kadar açık bir zafer kazanmamıştı. Homestead işçileri bilek güçleriyle 300 Pinkerton saldırganını teslim olmaya, aciz bir şekilde ve alçakça teslim olmaya zorladı. İktidardakiler için ne kadar küçük düşürücü bir yenilgi! Pinkerton saldırganları, örgütlü yetkililerin, her zaman sömürenlerin çıkarı için ezenleri temsil etmiyor mu? Halkın düşmanı bu beklenmedik uyanış karşısında ürpersin! Ancak halk, Amerikan işçilerini, Homestead'in başkaldıran insanlarını, sevinçle alkışladı. Çelik işçileri saldırgan taraf değildi. Onlar başları eğik zorluklara katlanıp acı çektiler. Büyük çelik sanayi onların et ve kemiklerinden yapıldı; güçlü Carnegie Şirketi onların kanını emerek yağ bağladı. Onlar gene de yarattıkları zenginlikten vaad edilen daha büyük bir payı almak için sabırla beklediler. Darbe bulutsuz gökyüzünden fırlayan bir ok gibi indi: Ücretler düşürülecekti! Çelik kodamanları, daha önce barışın sağlanması için artması üzerine anlaşılan ücret cetveline göre devam etmeyi tartışma kabul etmeksizin durdurdu. Carnegie Şirketi, Birlik işçilerini, onların kabul edemeyeceği şartları sunarak kışkırttı. Geri çevireceklerini öngörerek, sendikayı çelik ökçeleri altında ezmek için savaş benzeri hazırlıklarda bulundu.

Çok az bir süre öncesine kadar iyi niyet ve uyum hakkında konuşan hain Carnegie, görevinden ürkmüştü. "Şunu bir kural olarak koymak isterim," diye açıklamıştı: "Bir grevin ya da lokavtın, bir tarafın öbür tarafa görüş ayrılıkları konusunda uzlaşma teklif edip de bu tek-

lifin geri çevrildiği durumlar dışında özürü yoktur. Bir işçinin, sendikada birleşme ve sendika kurma hakkı nasıl kutsalsa, işverenin de birlik ve toplantılara katılma hakkı o kadar kutsaldır ve er geç bu hak tanınacaktır. İşverenler adamlarını yolun yarısından daha fazlasında karşılamalıdır."

Bu büyük insansever, işçileri yumuşak sözcüklerle yüksek ücretten vazgeçmeye ikna etmişti. Fabrikasında üretilen her ürünü koruma altına alarak Andrew Carnegie, Cumhuriyetçilerin kampanya fonuna yaptığı katkılarına karşılık olarak çeliğe konan verginin azaltılmasını elde etmişti. Çubuk piyasasının tümünü elinde tutan Carnegie Firması, görünürde azalan verginin sonucu olarak fiyatlarda bir erozyon oluşturdu. Ancak çubukların piyasadaki fiyatı Homestead fabrikalarındaki ücretlerin ölçütüydü. İşçi ücretlerinin düşürülmesi gerekiyordu! Amalgameted Birliğin yeni sözleşme hakkında uzlaşmaya gitme önerisini küstahça geri çevirdi; ortada uzlaşılacak bir şey yoktu; işçilere şartsız kabul etmek düşüyordu; sendika yok edilmeliydi. Ve Carnegie, Henry C. Frick'i, kömür bölgesinden gelen eli kanlı Frick'i programın uygulanması için seçmişti.

Ezilenler her zaman teslim olmak zorunda mı? Homestead insanı başkaldırdı; Atölye işçileri despotça konan ultimatoma karşı geldi. O zaman Frick duruma el koydu. Savaş başlamıştı! Ülkeyi öfke kapladı. Bütün ülkede Carnegie Şirketinin'nin zalim tutumu sert bir şekilde kınandı ve Frick'in gaddarlığı her yerde lanetlendi.

Artık kayıtsız kalamazdım. Durum acildi. Homestead emekçileri onları ezenlere meydan okuyordu. Uyanıyorlardı. Ama çelik işçileri başkaldırısı yalnızca kör bir başkaldırıydı. Yalnızca anarşizm görüşü, memnuniyetsizliği bilinçli devrim amaçlarıyla birleştirebilirdi; yalnızca bu, işçinin isteklerine kanat olabilirdi. Görüşlerimizin Homestead proletaryası arasında yayılması büyük mücadeleyi aydınlatabilir, meselelerin aydınlanmasına yardımcı olur ve nihai özgürlüğe doğru giden yolu gösterebilirdi.

Günlerim endişeler içinde yanıp tutuşuyordu. Heyecan verici "Uyan İşçi!" çağrısı mahrum bırakılanların kalplerini alevlendirecek, onları asil hareketlere teşvik edecekti. Bu çağrı ezilenlere Yeni Gün'ün mesajını taşıyacak ve onları yaklaşan toplumsal devrime hazırlayacaktı. Belki de Homestead, şanlı Tanın ilk kızarıklığı olacak-

tır. Projemin karşılaştığı engellerden dolayı ne kadar tedirgindim! Beklenmedik sorunlar her adımımı engelliyor. Broşürü halkın konuştuğu İngilizce'ye çevirme çabalarım boşunaydı. Arkadaşım bu kadar ateşli bir çağrıyı dağıtmakla kendimi tehlikeye atacağımı söyleyerek karşı çıktı. İtirazlarını sabırsızca geri çevirdim. Hiç kişisel endişeler, bir an bile büyük davanın karşısında ağırlık kazanabilir miydi! ama boşuna tartışıp yalvarıyordum. Bu arada değerli anlar harcanıyor ve yeni yeni engeller yolumu kesiyordu. Çılgınca o matbacıdan bu dizgiciye yalvararak, diz çökerek koşturup duruyordum. Ama kimse bildiriyi basmayı göze alamıyordu. Ve zaman akıp gidiyordu. Birden Carnagie Katliamı duyuldu. Dünya donakalmıştı.

Artık konuşma zamanı geçmişti. Homestead'daki işçilerin m[illegible] dan okuyuşu emekçiler tarafından ülke çapında yayıldı. Çelik iş[illegible] cesurca savunmaya geçmişti, katil Pinkertonlar şehirden dışa[illegible] tıldı. Ancak Monongahela kıyılarında hırs Tanrısının kurbanl[illegible] akan kan yüksek bir sesle çağırıyordu. Halkın kendisiydi çağır[illegible] halk! Büyük gizemli ancak bir o kadar da yakın ve gerçek olan

"Biletiniz, lütfen!" Omuzuma ağır bir el dokundu. Güçlükle [illegible] mu kavradım. İskambil oynayanlar birbirlerine öfkeli sözler söylüyo[illegible] lardı. Biletçi, el çabukluğuyla oyun tahtasını çengelinden çıkardı ve kolunun altına sıkıştırıp ağır ağır uzaklaştı. Oyuncular kahkahalarla selamlanıyor. Öbür yolcuların alay ettiği oyuncular sonra hemen sakinleşiyor ve vagon sessizliğe bürünüyor.

Yeniden düşlere dalmaktan kendimi zorla alıkoyuyorum. Nasıl davranmam gerektiğine dair kesin bir plan oluşturmalıyım. Amacım son derece açık. Homestead'da çok önemli bir savaşım sürüyor: Halk, zulüm ve istilaya karşı doğru ruhu ortaya koyuyor. Kalbim çoşuyor. İşte en sonunda, Amerikan işçisinden hep beklediğim oluyor: Bir kere birleşip savaşmaya başladığında hiçbir müdahaleyi kabul etmeyip tüm engellere karşı savaşacak ve sonunda, asıl taleplerinden çok daha fazlasını elde etmiş olacak. Pensilvanya'daki Homestead'da çelik işçilerinin içine yeniden giren kahraman, geçmişin ruhudur. Bu işe yardımcı olmak ne büyük bir sevinçtir! Benim doğal görevimdir. Büyük bir girişimin gücünü duyumsuyorum. Aklımda en ufak bir kuşku yok. Halk –dünya emekçileri, üreticileri– benim için evreni oluşturuyor. Yalnızca onlar önemli. Öbürleri, var olmaya hakları olmayan pa-

razitlerdir. Gerçekte olmasa da, dünya hak olarak halka aittir. Bu hakkı gerçeğe dönüştürmek için de her türlü araca başvurulması mübahdır; hatta, bir yaşama son vermek bile. Bulunduğum devrimci çevvelerde, bu tür konulardaki ahlaksal hak sorusu hep ortalığı karıştırmıştır. Benim görüşüm her zaman en aşırı olandı. Tedavi ne kadar kökten olursa, iyileşme de o kadar hızlı olur diye savunmuşumdur. Toplum bir hastadır; hem yapısı hem de işlevleri bakımından rahatsızdır. Ameliyat etmek çoğunlukla yaşamsal önem taşır. Bir zalimin ortadan kaldırılması için yalnızca gerekçeler yoktur; bu iş her gerçek devrimcinin en ulvi görevidir. İnsan yaşamı gerçekten de kutsal ve dokunulmazdır. Ancak bir zalimin, halkın düşmanının öldürülmesine hiçbir şekilde bir yaşamın sona erdirilmesi olarak bakılamaz. Bir devrimci, genelde cinayet olarak adlandırılan şeyle suçlanmaktansa binlerce kez ölmeyi tercih eder. Benim için aslında cinayet ve Attentat[3] birbirine zıt anlamdadır. Bir zalimin yok edilmesi özgürlüğün verilmesidir, ezilen halka yaşam ve olanak tanınmasıdır. Davanın, devrimciyi hoş olmayan davranışlarda bulunmaya zorladığı doğrudur; ancak bu, gerçek bir devrimcinin, –hayır gururunun– sınanmasıdır, Halkın davası önünde yalnızca insani olan tüm duygularını feda etmesidir. Eğer dava yaşamını talep ediyorsa daha da iyidir.

"Pitt- s-burgh! Pitt-s-burgh!"

Biletçinin ani bağırışı bir şokun şiddettiyle beni sarstı. Uzun süren yolculuktan sonra sabırsızlanan ben, hedefime vardığımı beklemediğim bir anda kavrıyorum ve hazırlıksız olma korkusuna yakalanıyorum. Alelacele eşyalarımı topluyorum, ancak öbür yolcuların hâlâ oturduğunu görünce, heyecanımın fark edilmesinden korkarak, hemen yerime oturuyorum. Şaşkınlığımı gizlemek için başımı pencereye doğru çeviriyorum. Gökyüzünü kaplayan kalın bulutlar sabahı kasvetli bir griyle gizliyor. Kurum ve cüruf dolu ağır bir hava var; kokusu mide bulandırıcı. Uzaklarda devasa ocaklar ateşten sütun kusuyor, kızıl alevler bir dizi ahşap yapının siluetini çiziyor; bakımsız ve zavallı yapılar. Bunlar, Pittsburgh'un sanayideki başarısını yaratan, milyonerlerini, Carnegie'lerini ve Frick'lerini büyüten işçilerin evleridir.

Bu görüntü beni, insanoğlunun gereksinimlerini vahşileştirilmiş didinmeler cehennemine dönüştüren çarpık toplumsal adalete karşı

BÖLÜM 2

SAVAŞIN KOLTUĞU

MONONGAHELA önümde, halinden memnun sakince uzanıyor, suyu güneş ışığında tembel tembel dalgalanırken puslu kıyıdaki ormanın uğultusuna göre usulca mırıldanıyor. Ancak karşı kıyı tam zıt bir tablo çizmekte. Nehrin kıyısında, üstünde dikenli tel bulunan yüksek bir parmaklık uzanıyor ve ürkütücülüğü, savaş sırasındakilerini andıran gözetleme kuleleri ve siperlerle güçlendiriliyor. Kötülük saçan duvar tepeden bana doğru binlerce oyuk gözüyle bakıyor ve açıkça belli olan öldürme amacı "Fort Frick" adını tamamen haklı çıkarıyor. Nehir ile kalenin arası, birbirlerine karışan sesleriyle havayı dolduran heyecanlı insanların oluşturduğu gruplarla dolu. Winchesterler taşıyan adamlar asık suratları ve cesurca bakan ama gene de tedirgin olan gözleriyle hızlı hızlı geçiyorlar, Fabrikanın avlusundaki topların siyah ağızları buraya doğru esniyor, parçalara ayrılmış göğüs siperleri geçişi engellerken yerde de yanmakta olan çürük, boş kabuklar, petrol varilleri, kırılmış ocak bacaları ve çelik, demir yığınları saçılmış duruyor. Alan, kanlı bir çatışmadan çıkmış gibi görünüyor, endüstriyel yaşamımızın, acımasız mücadelenin simgesi, ki bu mücadelede daha güçlü olan, azimli işçi her zaman kurbandır çünkü zayıf bir şekilde davranır. Ama Pinkerton'un kömür haline gelmiş hurda gemileri, ve üstünde kan lekeleri olan iskele tahtası, dövüşün bir kere olsun gerçekten güçlü olanlar, başkaldırmayı göze alan kurbanlar tarafından kazanıldığının dilsiz tanığıdır.

Bir grup işçi yanıma yaklaşıyor. Büyük, iri yapılı adamlar; adımlarında ve duruşlarında bilinçli kuvvetlerinin gücü var. Her biri silah taşıyor; bazıları Winchester'ler, öbürleri av tüfekleri. Aralarından birinin elinde bir denizci tabancasının parıldayan namlusunu fark ediyorum.

"Sen kimsin?" diye elinde tabancası olan sertçe soruyor.

"Bir dost, bir ziyaretçi."

"Bir evrak ya da sendika kartı gösterebilir misin?"

Sonunda güvenirliğimden emin olup devam etmeme izin veriyorlar.

Fabrikanın avlularından birinde kadınlı erkekli kalabalık bir gruba rastlıyorum; hepsi birbirinden farklı: kısa, geniş yüzlü Slav, uzun boylu Amerikan arkadaşının koluna girmiş; esmer, iri bıyıklı İtalyan, el kol hareketleriyle bir grup köylüyle hızlı hızlı konuşuyor. İnsanlar, üstünde iri yarı bir adamın durduğu yükseltilmiş bir platformun etrafında dalgalanıyorlar.

Öne doğru geçiyorum. "Dinleyin, beyler, dinleyin!" konuşmacının sesini duyuyorum. "Beyler, yalnızca birkaç sözcük! Hepiniz, kim olduğumu biliyorsunuz, değil mi?"

"Evet, evet. Şerif!" diye birçok adam bağırıyor. "Devam et!"

"Evet" konuşmacı devam ediyor, "hepiniz kim olduğumu biliyorsunuz. Sizin şerifiniz, büyük Pensilvanya Eyaletinin Allegheny İlçesi Şerifi."

"Devam et!" diye bağırıyor, birisi sabırsızca.

"Eğer sözümü kesmezseniz beyler devam edeceğim."

"Şşş! Sakin olun!"

Konuşmacı platformun kenarına doğru ilerliyor. "Homestead'liler! Şerif olarak görevim barışı korumaktır. Şehriniz kanunsuzluk durumunda. Vali askerleri göndermemi istiyor ve umarım ki–"

"Hayır! Hayır" birçok ses karşı geliyor. "Cehenneme kadar yolun var!" Kargaşa şerifin sözlerini boğuyor. Bir elini yumruk yapmış sallarken bir ayağı da sürekli platforma vuruyor; kalabalığa bağırarak seslense de sesi genel gürültünün içinde kayboluyor.

"O'Donnell! O'Donnell!" diye her köşeden duyulurken, haykırış güçlü bir koroya bürünüyor; "O'Donnell!"

Grevin güçlü liderini atik bir biçimde platforma çıkarken görüyorum. Topluluğun sesi kesiliyor.

"Kardeşlerim," Donnel akıcı ve sevecen bir tarzda başlıyor. "Şirket karşısında büyük ve soylu bir zafer kazandık. Pinkerton istilacılarını şehrin dışına attık..."

"Katiller kahrolsun!"

"Susun! Sakin olun!"

"Büyük bir zafer kazandınız" O'Donnell devam ediyor, "büyük ve önemli bir zafer; işçilerin daha iyi şartlar için verdiği savaşımda şimdiye kadar böylesi hiç görülmemişti."

Gürültülü bir alkış konuşmayı kesiyor. "Ama," diye devam ediyor, "dünyaya haklarınızla birlikte barışı ve düzeni de korumak istediğinizi göstermelisiniz. Pinkertonlar istilacıydı. Evlerimizi savunup onları dışarıya attık; bu hakkımızdı. Ama siz kanunlara uyan vatandaşlarsınız. Devletin kanunlarına ve düzenine saygı gösterirsiniz. Eğer haklı bir biçimde davranırsanız, mücadelenizde kamuoyu sizin tarafınızda olur. Arkadaşlar, işte zaman geldi!" Sesini gittikçe büyüyen bir çoşkuyla yükseltiyor, "İşte, zaman geldi! Askerleri kabul edin. Onları Frick aşağılığı göndermedi. Onlar, halkın askeridir. Bizim dostlarımızdırlar. Gelin onları dostlarımız olarak karşılayalım."

Öğütleri, onaylamayanların sabırsız çığlıklarıyla karışan alkışlar karşılıyor. Kızgın itirazlarla kollar kaldırılırken kalabalık bir öne bir arkaya doğru sallanıyor, heyecanlı bir çok gruba bölünüyor. Platformda şimdi de esmer, uzun boylu bir adam göründü. Gür sesi topluluğu yavaş yavaş öne doğru çekiyor. Kargaşa usulca dindi.

"Sakın inanmayın!" Konuşmacı uyarısının etkisini güçlendirmek istercesine parmağını dinleyicilere doğru sallıyor. "Askerlerin dostlarınız olarak geldiğine sakın inanmayın. Bu sözler yumuşak sözlerdir, Bay O'Donnell. Bize pahalıya mal olacaklardır. Kardeşlerim, söylediklerimi anımsayın. Askerler bizlerin dostu olamaz. Ben, neden konuştuğumu biliyorum. Onlar buraya geliyorlar, çünkü şu kahrolası Frick onları istiyor."

"Dinleyin! Dinleyin!"

"Evet!" uzun boylu adam konuşmasını sürdürürken sesi heyecandan titriyor, "size nasıl olduğunu anlatabilirim. Şuradaki Şerif köpeği validen asker istedi ve kahrolası Frick ise Şerif'e istemesi için para verdi; benden söylemesi!"

"Hayır!" "Evet!" "Hayır!" haykırışlar gene başlamış olsa da konuşmacının sesini gürültünün içinden duyabiliyorum: "Evet, ona rüşvet verdi. Bu alçak Şerif'i hepiniz tanıyorsunuz. Bakın size söylüyorum, askerlerin gelmesine izin vermeyin. Önce onlar gelir, peşlerinden de milisler."

"Hayır! Hayır" diye kalabalık haykırıyor.

"Eğer o kahrolası milisleri istemiyorsanız askerleri dışarda tutun, anladınız mı? Eğer bunu yapmazsanız sizleri kanlarınızla ödediğiniz evlerinizden dışarıya atarlar. Sizi, karılarınızı ve çocuklarınızı dışarıya atacaklar ve buralardan uzaklaşacaksınız," -konuşmacı fabrikalara işaret ediyor- "eğer siz uyanık olmazsanız yapacakları budur. Bu fabrikalarda terledik ve kan döktük, kardeşlerimiz onların içinde öldüler ve sakat kaldılar, biz şirketi zengin ettik ama onlar şimdi bizi vurmaları için askerleri gönderiyorlar, aynısını Pinkerton adileri de denemişti. Ama siz askerlere hoş geldiniz demek istiyorsunuz değil mi? Onları dışarda tutun, sizi uyarıyorum!" Bağırış ve çığlıklar arasında konuşmacı platformu terk ediyor.

"McLuckie! 'Dürüst' McLuckie!"

Kalabalığın bir ucundan bir ses duyuldu ve topluluk hep bir ağızdan katıldı "Dürüst McLuckie!"

Kendisi Carnegie Şirketinin yalnızca düşük ücretli bir işçisi olan bu ünlü Homestead'liyi görmek için sabırsızlanıyorum. Uzun bacaklı, iyi huylu birine benzeyen bir işçi kalabalığın arasından öne doğru geçmeye çalışırken insanlar başlarıyla selam verip gülümseyerek yol vermeye hazırlanıyorlar.

"Bir konuşma hazırlamadım," diyor kasabalı duraksayarak, "ama, askerlere karşı nasıl savaşabileceğinizi anlamadığımı söylemek isterim. Benden önceki kardeşimizin söylediklerinde gerçekten de doğruluk payı var. Ama söyledikleri üzerinde düşünmeyi bırakırsanız şunu görürsünüz: size ufacık bir şeyi söylemeyi unuttu. Nasıl yapılacak? Nasıl başaracakmış askerleri dışarda tutmayı? Benim asıl öğrenmek istediğim budur. Korkarım askerleri içeriye bırakmak kötü bir şey. Arkalarında milisler de gizlenmiş olabilir. Ama öte yandan askerleri içeriye bırakmamak da kötü. Onlara karşı koyamazsınız: Onlar Pinterton'lara benzemezler ve biz Pensilvanya hükümetine karşı savaşmayız. Belki vali askeriyeyi göndermeyecek. Ama gönderirse, sanırım bizim için en iyisi onlarla arkadaş olmak olacaktır. Tahmin edin, bu yapabileceğimiz tek şey. Söylemek istediklerimin hepsi bu kadar."

Topluluk, boynu eğik ve neşesiz dağıldı.

BÖLÜM 4

SUİKAST

KABUL odasının solunda bulunan Frick'in özel bürosunun kapısı siyah bekçi çıkarken dışarıya doğru açıldı ve odanın içinde masanın başında bulunan siyah sakallı, iri yapılı kişi bir an gözüme çarptı, zenci kartımı geri verdi ve bana "Efendi Frick meşgul, sizinle şimdi görüşemez bayım," dedi.

Kartvizitimi alıp çantama koydum ve ağır ağır kabul odasından dışarıya çıktım. Ancak birden geri dönüp memurları ziyaretçilerden ayıran kapıdan geçtim ve şaşkın bekçiyi kenara iterek soldaki odaya girdim ve kendimi Frick'in karşısında buldum.

Pencerelerden içeriye doğru süzülen güneş ışığı bir an gözümü alıyor. Uzun masanın öbür ucunda iki adamı daha seçiyorum.

"Fr–", diye başlıyorum. Yüzündeki o dehşet ifadesi karşısında konuşamıyorum. Ölümün ayrımsanan varlığından dolayı duyulan korkudur bu. "Anladı," diye aklımdan şimşek gibi geçti. Çabuk bir hareketle tabancamı çektim. Silahımı yükseltirken Frick'in iki eliyle koltuğunun koluna sarılıp kalkmaya çalıştığını görüyorum. Başının hizasındayım. "Belki de silahı vardır" diye düşünüyorum tetiği çekerken, dehşet dolu bakışıyla çabucak kafasını çeviriyor. Bir parıltı görünüyor ve yüksek tavanlı oda sanki bir top ateşiymiş gibi yankılanıyor. Yüksek sesli bir haykırışı duyuyorum ve Frick'i dizlerinin üstünde, başını koltuğunun koluna dayalı, görüyorum. Kendimi sakin ve emin, her an adamın ufacık bir hareketine hazır hissediyorum. Başı ve omuzları büyük koltuğun altında, yatıyor sessiz ve hareketsiz.

Merak ediyorum, "öldü mü?" Emin olmalıyım. Aramızda hemen hemen 7.5 m var. Ona doğru birkaç adım atıyorum, ama birden, varlığını unuttuğum öbür adam, bana doğru fırlıyor. Ondan kurtulmak için çabalıyorum. Zayıf ve kısa görünüyor. Ona zarar vermem, onunla bir işim yok. Birden haykırışı duyuyorum, "Cinayet! Yardım Edin!" Bağıranın Frick olduğunu ayrımsayınca kalbim durdu sanki. "Yaşıyor mu?" diye merak ediyorum. Yabancıyı yana doğru silkeleyip yerde sürünen Frick'e ateş ediyorum. Adam elime vurdu – ıskaladım! Bana sarılıyor ve odanın içinde boğuşuyoruz. Onu atmaya çalışıyorum, ama kolu ve bedeni arasında bir aralığı görünce tabancayı beline vuruyorum artık koltuğun arkasında gizlenen Frick'in yanındayım. Tetiği çekiyorum. Yalnızca bir klik sesi –patlama yok! Hâlâ bana tutunan diğerini boynundan tutuyorum ama birden ağır bir şeyle başımın arkasına vuruluyor. Gözümden keskin bir ağrı delip geçiyor. Yere düşerken silahımın elimden kaydığını hayal meyal anımsıyorum.

"Çekiç nerede? Marangoz, ona," Kulaklarımda şaşkın sesler çınlıyor. Acı içinde kalkmaya çabalıyorum. Üstümdeki bedenlerin ağırlığı beni bastırıyor. İşte! Bu Frick'in sesi! ölmemiş mi?... Üstümde beni tutmaya çalışan adamları da çekerek sesin geldiği yöne doğru sürünüyorum. Cebimdeki bıçağı bulmam lazım. Buldum! Bıçağı, pencerenin yakınındaki adamın bacaklarına defalarca saplıyorum. Frick'i acı içinde bağırırken duyuyorum –bağırışlar ve tekmeler– kollarım arkaya doğru çekilip bükülüyor ve bedenim yerden kaldırılıyor.

Polisler, memurlar, tulumlarında işçiler, hepsi çevremi sarıyor. Polisin biri saçımdan tutup başımı arkaya doğru çekiyor ve Frick'le göz göze geliyorum. Önümde dikiliyor, birçok adamın yardımıyla. Yüzü kül rengini almış; siyah sakalı yol yol kırmızı; boynundan kan sızıyor. Biran garip bir duygu beni kaplıyor, utanç gibi; ama hemen sonra, bir devrimci için bu kadar değersiz olan bu duyguya karşı içim kızgınlıkla doluyor. Küstah bir nefretle tam gözünün içine bakıyorum.

"Bay Frick, bu adamı size saldıran kişi olarak teşhis ediyor musunuz?"

Frick halsiz bir halde başını sallıyor.

Yolun kenarında yoğun ve heyecanlı bir kalabalık sıralanmış; polisin yanında sivil giyimli genç bir adam soruyor, ilgilice:

"Yaralı mısınız? Bir yeriniz kanıyor mu?"

Elimi yüzümde gezdiriyorum. Acı duymuyorum ama gözlerimde bir gariplik var. İsteksizce, "gözlüklerimi, kaybetmişim," diye belirtiyorum. "Eğer kelleni kaybetmezsen, çok şanslı sayılırsın," diyor sertçe bir memur.

Berkman, 5. bölümde suikastında başarıya ulaşamadığını, Frick'in hâlâ yaşadığını anlar. Ama Alec, devletin onu idam ya da hapis cezasına çarptırmasına izin vermektense kendi kendini öldürmeye yemin eder. Bu bölüm polis müdürüyle geçen sorgulamanın anlatılmasıyla biter. Alec bölüm 6'da cezaevinde bulunan başka iki kişiyle konuşur. Ne biri ne öbürü Berkman'ın neden Frick'i öldürmek istediğini anlamaz. Ama Alec'i Homestead'tan bir işçinin daha cezaevinde bulunması teselli eder. O tabii ki anlayacaktır. Bölüm 6 aşağıda devam ediyor.

BÖLÜM 6

CEZAEVİ

Ertesi sabah, spor saatinde Homestead'li çelik işçisiyle konuşma fırsatını yakalayabilmek için bakınırken kalbim çarpıyor. Frick'i öldürme girişiminin nedenlerini ve amaçlarını ona anlatacağım. O beni anlayacaktır; grevdeki arkadaşlarını da aydınlatacaktır. Onlar yaptığımı iyice anlamalıdır, bu çok önemli; insanlığa bu yüce hizmeti verecek kişi de o. Başkaldıran işçi odur; grev süresince gösterdiği kahramanlık bunun kanıtıdır. Umarım halk, düşmanın onu asmasına için vermez, O, Homestead işçilerinin haklarını, bütün işçi sınıfının amacını savundu. Hayır, Halk asla feda edilmesine izin vermez. Duruşu ne kadar güzel! Dimdik, baş yukarda, bilinçli bir onurun ve gücün bakışı.

"Hücre be-e-ş."

Koyu renk gözlüklü tutuklu sıradan çıktı ve gardiyanın çağrısına karşılık olarak öne doğru ilerledi. Koridorda hızla ilerleyerek boşalan yere, çelik işçisinin yanına geçiyorum.

"Ne güzel bir rastlantı," dedim ona doğru. "Seninle çok önemli bir konu hakkında konuşmalıyım. Sen, Homestead grevcilerinden birisin, değil mi?"

"Jack Tinford," diye kendini tanıştırır.

"Senin adın ne?"

Cevabım karşısında şaşırdığı çok bellidir. "Frick'i vuran adam mı?" diye sordu.

Yüzünde derin bir korku belirip geçti. Gözleri kapıya doğru baktı. Tel örgünün içinden hapishane müdürünün odasından ziyaretçilerin çıktığını ve yaklaştığını görüyorum.

"Bizi beraber görmeseler iyi olur," dedi telaşla. "Arkamda kal. O zaman konuşuruz."

Davranışından kırılarak ve önemini tam olarak da kavrayamayarak yavaş yavaş arkasında kalıyorum. Onun uzun ve geniş endamı benim görünmemi tamamen engelliyor. Benimle tek heceli sözcüklerle isteksizce konuşuyor. Söz Homestead'tan açıldığında daha konuşkan oluyor ve fısıldayarak sanki, tek sözcük İngilizce anlamayan komşusuyla, Sicilyalıyla konuşuyormuşcasına anlatmaya başlıyor. Sözcüklerini yakalayabilmek için kulaklarımı zorluyorum. Çelik işçilerinin kendilerini yalnızca silahlı istilacılara karşı savunduğunu söylüyor. Grevde değiller; Frick onlara karşı lokavt uygulamış, çünkü işçileri sendikadan çıkarmak istiyormuş. Zaten bu yüzden Demir ve Çelik İşçileri Birliği ile yapılan anlaşmayı bozmuş ve iki ay önce, her şey huzurluyken, kahrolası Pinkertonları görevlendirmiş. Fabrika işçileri "peşlerine düşmeden" önce, mavnalardan birçok işçiyi vurmuşlar. Hiç saldırıya uğramadan öldürdükleri için canlı canlı kızartılmaları gerekirmiş onların. Ama adamlar "haklarından gelmiş." Bazıları öldürülmüş, bazıları yanan mavnaların içinde intihar etmiş, geri kalanlar ise dayak yemiş, birer it gibi teslim olmaya zorlanmış. Evet büyük bir zafer; eğer şu şerif alçağı Vali'nin Homestead'a askerleri göndermesini sağlamasaydı. Ama emin olabilirsin ki çocuklar için silahlı üç yüz Pinkertonla başa çıkmak gerçekten bir zaferdi. Ama kendisinin bu kavgayla hiçbir ilişkisi yoktu. O zaman hastaydı. Pinkertonları, onu hayatına son vermek içni yemin ettirmeye çalışıyorlar. O köpeklerden biri onu, Jack Tinfor'du, mavnalara Pinkertonlar gelmeden önce dinamit atarken gördüğüne dair yeminli beyan vermiş. Ama fark etmez, o korkmuyordu. Pittsburgh'lu hiçbir jüri bu yalancı katil-

lere inanmazdı. O sevgilisinin evinde, hasta yatıyordu. Kız ve annesi ona tanıklık edeceklerdir. Demir ve Çelik İşçileri Birliği Danışman Komitesi de edecektir. Karada olmadığını biliyorlardı Onlar yemin edeceklerdir, nasılsa.

Birden durdu, yüzünde korku dolu bir bakış bir an düşüncelerinde yitip gidiyor. Sonra bana sorgulayıcı bir bakış atıp gülüyor. Köşeyi dönerken şunları fısıldıyor: "Onu öldürememen ne kadar kötü. İşte bir yanlış anlaşma olmuş, ha?" diye yüksek sesle ekliyor.

Ciddi miydi gerçekten, merak ediyorum. Yoksa oyun mu oynuyordu? İleriye doğru baktığı için ifadesini göremiyordum. Dikkatle hazırladığım açıklamaya başlıyorum:

"Jack, ben senin için, halkın için..."

Sabırsızlıkla, kızgın bir şekilde sözümü kesti. *Bu şekilde mahkemede konuşmasam daha iyi olurmuş*, diye uyardı beni. Eğer Frick ölürse bu "saçmalıklarla" kendimi asarmışım. Ve bunlar çelik işçilerine yalnızca zarar verirdi. Onlar öldürmeye inanmıyor; onlar yasalara saygı duyuyormuş. Kanunsuz istilacılara karşı evlerini ve ailelerini korumak tabii ki onların hakkıydı. Ama Homestead'a gelen askerleri iyi karşılamışlardı. Hükümete duydukları saygıyı göstermişlerdi. Frick ölmeyi hak etti, orası kesindi. O bir katildi. Ama fabrika işçilerinin anarşistlerle hiçbir ilişkisi yoktu. Hem onu öldürerek ne elde etmek istemişim? Ben Homestead'lı insanlara ait değildim. Bu beni ilgilendirmezmiş. Mahkemede bu konu hakkında bir şey söylemesem daha iyi olurmuş, yoksa –

Gong çalıyor.

"Herkes içeriye!"

VI

Uykusuz bir gece geçiriyorum. Günün olayları beni derinden sarstı. Kalbim Homestead grevcisine karşı acı ve kızgınlıkla doluyor. Dünün kahramanı, halkın şanlı kavgasının kahramanı, ne kadar aşağılıkmış, ne kadar korkakça küçük! Sınıfının yüce görevi hakkında hiç bilinçlenmemiş, soylu kavgada kendi üstlendiği bölümü gurur içinde kavramamış. Ürkek ve büyük gösteren bir oğlan oynadığı şaka için yarın alacağı cezadan dehşete kapılmış. Yalnızca kendi güvenli-

ğini düşünen ve sorumluluktan kaçabilmek için yalana başvurmaya hazır olan biri.

Düşüncesi bile dehşete düşürüyor beni. Bu bir saygısızlıktır; kutsal davaya, halka hakarettir. Ve bana da. Hayır, yalan söylemek kınanacak bir şey değildir, davanın çıkarına hizmet ettiği sürece. İnsanlığın düşmanlarına karşı yürüttüğü savaşta bütün araçlar mübahdır. Hatta, araçlar ne kadar itici olursa kişinin soyluluğu ve adanmışlığı da o derecede sınanır. Büyük devrimcilerin hepsi kendilerini bu konuda kanıtlamışlardır. Rus akımının tarihindeki o eşsiz nihilistin örneğinden daha çarpıcı bir örnek yotur – adı neydi? Adını tam şu anda anımsayamam ne kadar garip. Neden? O kadar iyi biliyordum ki. Kışlık Sarayın altından geçit kazmıştı; tam çarın yemek odasının altına.

Hizmetçi kılıklı cahil köylü marangoz rolünde kimbilir ne kadar aşağılanmalara ne kadar korkunç hakaretlere katlanmak zorunda kalmıştır. Gururlu ruhu ne kadar acı çekmiştir; haftalarca ve aylarca– her şey yüce amacı için. Olağanüstü bir insan! Senin arkadaşlığını hak ediyor olmak... Ama bu Homestead işçisi karşılaştırıldığında yanında bir pigme gibi kalır.

Kendini kurtarma düşüncesinde yitip gitmiş hain. Yanındaki insanları ve davalarını reddetmeye hazırlanan, yalan söylemeye ve katılımını inkâr etmeye hazır gerçek bir Yahuda[4].

Ben onun yerinde olsaydım ne kadar gurur duyardım: Aynı onun gibi barikatlarda savaşmak! Ve sonra da bunun için ölmek; ah, bir insan, gerçek bir insan için bundan daha görkemli bir kader olabilir mi? Hür bir toplumun temelinde en son taş olarak da olsa hizmet etmek ya da zaferi kazanan halkın vaad edilen ülkeye doğru giderken son olarak geçeceği köprüde bir kalas olmak?

Köprüde... *Most*ta[5] bir kalas. Ne kadar anlamlı bir isim! İlk kez duyduğumda beni ne kadar etkilemişti! Hayır, yazılı olarak görmüştüm, çok iyi anımsıyorum. Annem yeni ölmüştü. Yeni Dünyada, özgürlükler ülkesinde hayal kuruyordum. "American News"ın her satırını merakla okuyordum. Bir gün, o küçük Kovno kütüphanesinde –her şey ne kadar belirgin olarak bana geri geliyor– kendimi oturmuş gazeteyi pür dikkat okurken görüyorum. Ülkeyi tanımam gerekiyor. Bu da ne? "Şikago'da anarşistler asıldı." Birçok isim var biri de "Most". "Bir anarşist nedir?" yanımdaki öğrenciye fısıldıyorum.

O, Peter'den[6], biliyordur. "Şşş! nihilist ile aynı şey!" "Hür Amerika'da mı?" diye kendi kendime sordum.

O zamanlar Amerika hakkında ne kadar az şey biliyormuşum. En soylu insanlarını asan özgür bir ülke, gerçekten de. Ve şu sefalet, sömürü,– korkunç. Tüm bunları mahkemede söylemeliyim, savunmam sırasında. Hayır, hayır savunma değil; daha uygun bir sözcük gerekiyor. Açıklama! Evet, açıklamam. Savunmaya ihtiyacım yok. Kendimi suçlu olarak görmüyorum. Hapishane Müdürü ne demek istedi? Hukuksal bir yardımı geri çevireceğimi söylediğimde, bir müşteri için aptal, dedi. Benim aptal olduğumu düşünüyor. Neyse, o bir burjuva, anlayamaz. Beni rahat bırakmasını söyleyeceğim. O düşmandan birisi, avukatlar da. Onların hepsi kapitalistler safında. Benim avukatlara gereksinimim yok. Gazetecilerle de konuşmayacağım. Onlar yalan söyleyen bir sürü; şu gazeteciler kapitalizmin köpekleri. Onlar bizi her zaman yanlış tanıtıyorlar. Ve hep daha iyisini de biliyorlar. Most hapishaneye girdiğinde sütunlar dolusu röportajlar yazmışlardı. Hepsi yalan. Onu kendim görmüştüm, onlara tek bir kelime bile etmedi. Onlar bizim en kötü düşmanımız. Hapishane müdürü beni yarın görmeye geleceklerini söyledi. Onlara söyleyecek hiçbir şeyim yok. Yaptığımın etkisini azaltmak için eminim sözcüklerimi ters çevireceklerdir. Yaptığım, açıklamam olmadan eksik kalır. Açıklamamı titizlikle hazırlamalıyım. Jüri anlamayacaktır tabii ki. Onlar da kapitalist sınıfa aitler. Ama duruşmayı halka seslenebilmek için kullanmalıyım. Aslında Frick'e yapılan suikastın kendisi de propagandadır. Bir örneğin değerini, terörist bir etkiyle birleştiriyor. Ancak açıklamama çok şey bağlı. Görüşlerimizin daha geniş dalgalarla yayılması için çok ender rastlanan bir olanak bu. Dışardaki yoldaşlar eylemimi propaganda amaçlı kullanacaklardır. Halk bizi yanlış anlıyor; kapitalist basın onları önyargılı kıldı. Onların aydınlanması gerekiyor; işte bu şanlı bir görev. Çok zor ve yavaş yavaş ilerleyen bir çalışma, bu doğru; ancak öğrenecekler sabırları taşacak ve o zaman... Ağırbaşlı halk, düşmanlarına karşı hep çok yumuşak davranmıştır. Cesurdur da, acı çekerken bile. Evet, çok cesurdur. Şu adam, çelik işçisi gibi değil. O alçak Homestead'ın yüzkarasıdır...

Hücrenin içinde heyecanla dolaşıyorum. Hain-grevci yaşamayı hak etmiyor. Belki de en iyisi onu asmalarıdır. Ölümü, halkın hukuk-

sal adaletin gerçek yüzünü görmesi için gözlerinin açılmasına yardımcı olacaktır. Hukuksal adalet – ne kadar gülünç! Birbirlerini karşılıklı olarak dışlayan terimler. Evet, gerçekten de en iyisi asılması olacaktır. Pinkertonlar ona karşı tanıklık yapacaklardır. Onlar Jack'i dinamiti atarken görmüş. Çok iyi. Belki başkaları da yemin eder. Hakim Pinkertonlara inanacaktır. Evet, onu asacaklar.

Bu düşünce bir şekilde huzursuzluğumu azalttı. Halkın davası hiç değilse bir yere kadar yarar sağlayacaktır. Adamın kendisi dikkate alınmamalıdır. O artık var olmaya devam etmiyor: onun ilgileri artık tamamen kişisel; halka hiçbir yararı dokunmaz. Yalnızca ölümü davaya yardımcı olabilir. Onun için en iyisi, insanlığa verilen hizmette üstlendiği göreve son vermektir. Umarım darağacında bir erkek gibi davranır. Düşman onun korkusu, aşağılık dehşeti karşısında zevk almamalıdır. Onun içinde halkın ruhunu görecekler.

Kendisi tabi ki buna layık değil, Ama başkaldıran bir işçi gibi ölmeli, cesurca ve başı dik. Onunla bu konu hakkında konuşmalıyım.

Gongun derin sesi beni düşlerimden uyandırdı.

VII

Gecenin yalnızlığında belirgin bir özgürlük duygusu var. Gündüzün havası, fazlasıyla zararlı korkularla doldurulmuştur, saatler tehdit eden dehşetle yüklüdür. Ama gece yatıştırır. İlk kez kendimi tek başıma hissediyorum, gözetlenmiyorum. "Gece köpeği geri çağrılmış." Cellat kurbanından olmasın diye sürekli gözetim altında tutulmak ne kadar korkunç! İntihara karşı basit bir önlem, demişti müdür. Bu varsayımın budalılığı göğsüme bir hançer gibi saplandı. Zihinsel tutumlarımız arasında ne kadar korkunç bir uçurum var! Halka, yaptığımın nedenini ve amacını anlatmadan intihar etmeyeceğimi aklı kavramıyor. İntihar mı? Sanki yalnızca Frick'in ölümü benim tek amacımdı! Yalnızca düşüncesi bile olanaksızdır, aşağılayıcıdır. Bir burjuvanın bile, aktif bir devrimcinin amaçlarını bu kadar alçakça yargılaması beni sinirlendiriyor. Şu hiçbir önem taşımayan sürüngen Frick, o basit adam bir terörizm girişimine değiyor olsa! Benim hedefim o çok başlı yılandı; Frick onun görünen temsilcisiydi. Homestead'daki gelişmeler ona geçici olarak ün kazandırmıştı; yani, yılanın bir başı

küstah bir rölyefe dökülmüştü, yalnızca dersin nesnesiydi o, sınıfının ruhunu dehşete düşürecekti. Onlar korkak kalplidir, vicdanları suçluluk duygusuyla doludur ve yaşam onlar için çok değerlidir. Emekçiler üstündeki boğucu pençeleri belki gevşer. Kuşkusuz yalnızca kısa bir süre için. Ama bu kadarını da suikastçiye borçluyuzdur. Halkı, kendi yaşamını halkın davası için feda eden bir davranışın derinliğini anlamakta gecikmez. Genç bir yaşamı, sağlık ve enerji dolu bir yaşamı, hepsini, bir an kendini düşünmeden vermek, hepsini gönüllü olarak, içten gelerek vermek; hayır şevkle – kim böyle bir sevgiyi anlamayabilir?

Ama bu, Amerika'daki ilk teröristçe eylemdir. Belki halk bunu tamamen anlamayabilir. Ama işi bir anarşistin yaptığını anlayacaklardır. Onlara mahkeme salonundan konuşacağım. Ve dışardaki yoldaşlarım sorunlara ışık tutması için bu olanağı sonuna kadar kullanacaklardır. Yapılmış olan, tüm dünyanın ilgisini çekecektir. Anarşistin kendini gönüllü olarak feda etmesi işçiyi derin düşüncelere sevk edecektir. Hatta belki de Şikago'daki şehitlerden[7] daha fazla. Şikago olayı daha çok kapitalist adaletine verilmiş bir dersti. Plütokrat suikastının neticesi,

1887'nin trajedisi, halkın çıkarı için kendisini gönüllü olarak feda eden bir anarşizm eyleminin özelliğini taşımıyordu. Benim eylemim, bu belirgin özelliği taşıyan bir ilktir. Belki de yolu açan ilk adımı olacaktır. Gittikçe büyüyen bir baskının mayası işbaşında. İşçileri büyük görevi için eğitmek bize, anarşistlere düşüyor. Bırakın, Homested faciasından ders alınsın. Birden duyulan gök gürültüsü ufkun ötesinde bir fırtınanın oluştuğuna dikkat çeker.

"Haydi, çabuk. Al şunu!" Parmaklıkların arasından beyaz bir şey uçuştu. Hızlı hızlı gazete küpürlerini okuyorum. Muhteşem! Böyle bir şeyi kim beklerdi? Homestead'de görevli olan birliklerden bir asker "Frick'i vuran adam için üç defa bağıralım" çağrısında bulunmuş. Ruhum güzel umutlarla dolup taşıyor. Askeriyede böyle muhteşem bir ruhun bulunması; belki de askeriye grevcilerin tarafına geçer. Bu hiç de imkansız değil; böyle şeyler daha önce de olmuştu. Ne de olsa onlar da halkın içinden geliyor; bir çoğu işçi. Onların çıkarları işçilerinkiyle birebir örtüşüyor, ayrıca herkes tarafından zalimliğinden, kendini beğenmişliğinden dolayı kınanan Frick'den kesinlikle nefret ediyorlar. Şu askerin adı neydi? Iams, W. L. Iams, birlikte hakim olan

duyguyu açığa vuruyor. Büyük bir olasılıkla öbürlerinde onun cesareti yoktu. Onlar gelecek tepkiden korkmuşlardır; özellikle de Albayın huzurunda. Ama kuşkusuz birçoğu Iams ile aynı duyguyu paylaşıyordur. Düşman için Onuncu Pensilvanya Birliğine güvenmek tehlikeli olur. Öteki Homestead birliklerinde de böyle soylu Iamsiler olmalı. Onlar arkadaşlarının, Albayın tehdit ettiği gibi askeri mahkemede yargılanmasına izin vermeyeceklerdir, Iams yalnızca bir asker değildir. O bir vatandaşdır, bir yerlidir. Eylemimle ilgili kendi görüşünü açıklama hakkına sahiptir. Eğer yaptığımı kınasaydı cezalandırılmazdı. Peki olumlu bir yaklaşım sergileyemez mi? Hayır, onu cezalandıramazlar. Ayrıca askerlerin arasında çok sevildiği de kesin. Albay birliğin önünde bağırıp çağırıp, kendi deyimiyle "Frick'in suikastçısı" için bağıranın kim olduğunu sorunca nasıl da tam bir erkek gibi davranmış, Iams sırasından bir adım öne çıkıp yaptığını cesurca açıklamış. Sessiz de kalabilirdi, ya da inkâr edebilirdi. Ama o kesinlikle şu korkak çelik işçisine benzemiyor. Albayın özür dilemesi için yaptığı öneriyi bile geri çevirmiş.

Cesur çocuk! Bir devrimci için gerekli olan niteliklere sahip. Böyle bir adamın askeriyeyle ilgisi yok. Askeriyenin hangi amaca hizmet ettiğini bilmeli: Kapitalizm altında işgücünü köleleştirmek için kullanılan bir araç. Her neyse, askeri mahkemeye çıkarılması onun yararına olacaktır. Onu aydınlatacaktır. Bu konuyu takip etmeliyim. Belki zenci bana başka küpürler de verir. Bu dostluk hareketini göze alması gerçekten de cesur bir davranışdı. Öbür tutukluların gazete almalarına izin veriliyorsa da, Hapishane Müdürü bana verilmesini kesinlikle yasakladı. Bana karşı mümkün olan her yoldan ayırımcı bir uygulamaya gitmek istiyor. Cahil herif; "anarşist" sözcüğünü teleffuz bile edemiyor. Dün bana şunu dedi: "Anakristler iyi değil. Üstelik ne istiyorlar?" Ben de sinirlenerek şu yanıtı verdim: "İlk önce iyi değiller diyorsunuz, sonra da ne istediklerini soruyorsunuz." Kızardı. "Her neyse, gereksizler." Böyle bir embesil! Adalet namına bir kırıntı bile yok; bilmeden yargılıyor. Polislere yardım ettiğine inanıyorum. Neden suçumu itiraf etmem için ısrar ediyor? Yaptığımı inkâr etmesem de suçsuz olduğumu, ona defalarca söyledim. "Suçluyum de, daha kolay kurtulursun. Yaptın, o yüzden suçunu itiraf etsen daha iyi olur." Onun anlaması için boşu boşuna uğraştım: "Ben sizin yasalarınıza

inanmıyorum, mahkemelerinizin yetkisini tanımıyorum. Ben suçsuzum, ahlak açısından." Tenezzül eden bilgeliğinin gittikçe çirkinleşen sırıtışı dudaklarının etrafında dolaşmayı sürdürdü. "Suçunu itiraf et. Öğüdümü dinle suçunu itiraf et."

İçgüdüsel olarak kapıda birisinin olduğunu seziyorum. Hapishane Müdürünün küçük, şeytani gözleri parmaklıkların arasından içerisini dikkatle gözlüyor. Onun bir düşman olduğunu duyumsuyorum. Neyse, küpürleri isterse şimdi alabilir. Ama hiçbir işkence beni zenciyi ele vermeye zorlayamaz. Aklımdan hızla Rakhmetov ismi geçiyor. Onun anısına sadık kalacağım.

"Odamda bir bey seninle görüşmek istiyor" diyor, Hapishane Müdürü.

"Kim?"

"Bir arkadaşın, Pittsburgh'dan."

"Ben Pittsburgh'dan kimseyi tanımıyorum. Bu adamla görüşmek istemiyorum."

Hapishane Müdürünün yumuşak ısrarı beni kuşkulandırdı. Bu yabancıyla görüşmemle neden bu kadar ilgileniyor? Ziyaretler ayrıcalıktır, diye söylenmişti. Ben bu ayrıcalığı geri çeviriyorum. Ama Hapishane Müdürü ısrar ediyor. Ben reddediyorum. Sonunda bana hücremi terk etmemi emrediyor. İki bekçi beni koridora doğru götürüyor. Bir düzine kadar adamın yer aldığı bir sıranın başında durduruyorlar beni. Altı kişi sayıldıktan sonra bana yedinci yer veriliyor. Sırada yalnızca benim gözlüklü olduğum dikkatimi çekiyor. Hapishane Müdürü yanında üç ziyaretçiyle geliyor. Her yüzü dikkatle inceleyerek sıranın önünden geçiyorlar. Geriye dönüyorlar, bakışları adamların yüzünde odaklanmış. Yabancılardan biri sanki elini yanımdaki adamın omuzuna koyacakmış gibi bir harekette bulunuyor. Hapishane Müdürü hemen ziyaretçiye yana çekilmesi için sesleniyor. Fısıldaşarak konuşuyorlar, sonra sıra boyunca yürüyorlar ve benim önüme gelene kadar geri geliyorlar. Uzun boylu yabancı elini samimi bir biçimde omuzuma koyuyor, yüksek sesle şunları söylüyor:

"Beni tanımadınız mı- Bay Berkman? Sizinle 5. Bulvarda, telgraf binasının hemen önünde karşılaşmıştık."

"Sizi ömrüm boyunca hiç görmedim."

"Elbette. Hatırlamıyor musunuz, konuşmuştuk-"

"Hayır konuşmadık," diye sözünü kesiyorum.

"Onu geri götürün," Hapishane Müdürü emretti.

Bu ahlaksız uygulamaya karşı itiraz ettim. "Olumlu bir kimlik tespiti." Müdür açıklamada bulundu. "memurlar beni görmüşmüş," iki arkadaşımla "Bay Frick'in bürosunu gözetlerken." Öfkeyle bu uydurma açıklamayı reddetim ve onu arkadaşlarımı da işin içine çekmek için bu komploya destek vermekle suçladım. Sinirinden mosmor kesildi ve öğleden sonraki havalandırmaya çıkmamı yasakladı.

Hapishane Müdürünün polisin oyununda üstlendiği rol artık son derece açık. Asıl yüzünü gördüm. Ne kadar cahil de olsa polisin yöntemleriyle tanışması onda belli bir kurnazlığı geliştirmiş: avının izini süren bir tilkinin gizli kurnazlığı. Güler yüzlülüğü, kötülüğünü ve talihsiz insanlar karşısında müdürlüğünü kötüye kullanmakta zafere ulaşmaktan duyduğu çiğ kibirini gizliyor.

Kişiliği hakkında edindiğim bu yeni izlenim, şimdiye kadar anlayamadığım olayları aydınlatmış oldu. Mektuplarım verilmiyor, bundan eminim. New York'daki yoldaşlarımın bu kadar uzun bir süre benimle ilgilenmemeleri imkansız; tutukluluğumun üzerinden neredeyse bir hafta geçti. Bir önlem olarak benimle hemen iletişim kurmamışlardır. Ama iki ya da üç gün bir deckadresse'nin[8] sağlamlaştırılması için yeterlidir. Ama onlardan bana bir satır bile ulaşmadı. Postamın tutulduğu açıkça ortada.

Düşüncelerim, Hapishane Müdürüne karşı acı bir nefret duymama yol açıyor, alçaklığı, beni hınçla dolduruyor. Zencinin beni yan hücredeki adam için uyarması, olaya yeni bir boyut getiriyor. Bu adam kuşkusuz bir muhbir; onu oraya Hapishane Müdürünün koyduğu belli. Küçük küçük olaylar, aslında tek başına önem taşımasalar da, kuşkumu doğrulayan güçlü kanıtlar sağlıyor. Komşumla ilgili çeşitli durumları gözden geçirirken kuşkum inanca dönüşüyor. Bana aptalca ve yalnızca meraktan dolayı soruluyormuş gibi gelen soruları, şu anda Hapishane Müdürünün gönüllü olarak üstlendiği detektiflik rolünün ışığında değerlendiriyorum. Genç zenci, beni yandaki hücrede bulunan muhbire karşı uyardığı için zindana gönderildi. Yandaki adamı ise hiçbir zaman şikayet etmiyorlar, sürekli olarak vurup konuşmasına karşı çıkılmıyor. Özel bir ayrıcalık tanındığı apaçık ortada. Ve Hapishane Müdürü de polisle elele veriyor. Dün bana verdiği mek-

tupları kendisinin yazdırdığından eminim. Homestead damgasını taşıyorlar; güya bir grevciden geliyor. Mektupta fabrikaları havaya uçurmak istedikleri belirtilmiş; iyi bombalar gerekiyormuş. Onlara etkili patlayıcı yapmasını bilen arkadaşlarımın adreslerini vermeliymişim. Ne kadar aptalca bir tuzak! Mektuplardan biri, grev liderlerini eylemime karıştırmak istemişti. Bir başkasında ise John Most'un[9] adı geçiyor. Böyle saçmalıklara kanacak biri değilim. Ama dikkatli olmalıyım. En iyisi postayı hiç kabul etmemek. Nasılsa arkadaşlarımın mektuplarını tutuyorlar. Evet, hiçbir postayı kabul etmeyeceğim.

Etrafımın, açık ve gizli düşmanlar tarafından sarıldığını hissediyorum. Burada tek bir kişi için bile arkadaşım diyemem; Zenci dışında, biliyorum, benim iyiliğimi istiyor. Bana başka küpürler daha vereceğini umuyorum; belki de yoldaşlarımla ilgili bir haber olur. Yarın spor sırasında onunla konuşmaya çalışacağım. Ah risalelerimizi dağıtıyorlar. Yarın Pazar - spor yok!

VIII

Mahkumlar akşam yemeğinden yoksun bırakılarak Tanrının günü onurlandırılıyor. Kahvaltı varla yok arası, bir dilim ekmekten ve bir teneke kupa dolusu sütsüz ve şekersiz kahveden oluşuyor. Öğlen yemeği kahvaltının bir tekrarı ama bu sefer kahve daha sulu ve teneke kupa daha paslı. Gözlerimi kapayarak bir yudum içmeye çalışıyorum. Tadı yağlı bulaşık suyu gibi, bir de acı yanmış ekmeği andırıyor.

Kutsal günde spor kaldırılıyor. Hava kesintisiz sessizliğin kasvetiyle yüklü. Öğleden sonra iç kapının gıcırdadığını duyuyorum. Elbise hışırtısı duyuldu: risallenin rahibeleri oturuyor. Katillerin sırasındaki kapılar kısmen, on beş derecelik bir açıyla açıldı. Tutuklular hücrelerinde kalırken gardiyanlar da katların girişinde duruyor.

Çıt çıkmıyor. Ezici sessizliğin içinde kalbimin vuruşlarını duyabiliyorum. Karanlık koridordan belli belirsiz bir gölge geçti, şu anda parmaklıklarda sallanıyor. Keçe tabanlı ayakkabıların gömülen sesini duyuyorum. Gardiyan sessizce hücrenin önünden geçti; dertli bir ruhun üzerine gölgesini atan, çırpınmakta olan bir gizem gibi. Cebinden dışarıya sarkan tabancasının parıltısı gözüme çarptı.

Birden koridorda tatlı bir keman sesi yankılandı. Kadın sesleri "Tanrım sana daha yakın, sana daha yakın" ezgisine başladı. Ses git-

tikçe arttı; yükseldi, koridorun zeminine değdiğinde çınlaması arttı ve hücremin içine kadar yankılandı, "Sana, sana daha yakın."

Sesler yitip gitti. Kalın bir erkek sesi, "Dua edelim" diyor. Sesin metalimsi sertliği bir emir havası veriyor. Gardiyanlar başlarını eğmiş duruyorlar. Dudakları görünmeyen konuşmacının ardından mırıldanıyor, "Ey göklerde olan Babamız, gündelik ekmeğimizi bize bugün ver. Ve bize borçlu olanları bağışladığımız gibi..."

"Canınız Cehenneme!" Üst katlardan biri bağırdı. Hücrelerde kıkırdamalar bastırılıyor. Polisler apar topar merdivenleri çıktı. Gürültü artıyor. "Susun!" Bağırış ve haykırışlar Hapishane Müdürünün sesini bastırıyor. Kapılar sertçe açılıp kapanıyor. Tangırdayan demirin gürültüsü sağır edici. Birden her taraf sessiz: gardiyanlar katlara ulaştı. Yalnızca parmak üstlerinde giden aceleci adımlar duyuluyor.

Suçlu bulunamadı. Gong akşam yemeği için çağırıyor. Mahkûmlar, ellerinde kupa, kahveleri almaya hazır, kapılarda bekliyor.

"Bu oruspu çocuklarına akşam yemeği yok! Yemek yok!" diye Müdür bağırdı.

Kutsal günün rahmeti!

Sürgüler çekildi ve biz gece için içeriye kilitlendik.

IX

Heyecan içinde hücremi adımlıyorum. Frick ölmemiş! Neredeyse iyileşmiş. Bu yönde doğrulayıcı haberler aldım: "Kör" tutuklu bana spor sırasında küpürler verdi. "Kötü bir nişancısın" diyerek benimle alay etti.

Uğradığım düş kırıklığının acısı kalbime saplandı. Bir afetin yoğunluğuyla bu ıstırabı hissediyorum. Tutukluluğum, hapishane yaşantısının sıkıntısı, gelecek, başarısız olduğumu kavrayınca hepsi acılar selinde battı. Aklım acı düşüncelerle doluyor; kendi kendimi suçluyorum. Başarısız oldum! Başarısız!... Frick'in evine gitseydim belki farklı olurdu. Aslında en baştaki amacım da buydu. Ama East End'deki evi korunuyordu. Hem bekleyecek zamanım yoktu; gazeteler o sabah Frick'in New York'u ziyaret etmeyi düşündüğünü duyurmuştu. Kararlıydım; elimden kurtulamayacaktı. Hemen harekete geçmeye karar verdim. Onu kurtaran korkaklığı oldu, sandalyenin altına

saklandı! Ölü numarası yaptı! Ve şimdi o vampir yaşıyor... Ve Homestead? Bu oradaki koşulları nasıl etkiler? Eğer Frick ölmüş olsaydı, Carnegie grevcilerle anlaşmak için acele ederdi. O akıllı Scott, Frick'i yalnızca nefret edilen sendikayı yok etmek için kullandı. Kendisi yoktu, sorumlu tutulamazdı. "Triumphant Democracy"nin (Galip Demokrasi) yazarı olumsuz eleştirilere karşı çok duyarlıdır. Frick'in ortadan kaldırılmasıyla Homestead'deki koşulların sorumluluğu Carnegie'ye kalırdı. İşçilerin dostu olarak oynadığı rolü, kanlı mücadeleye son vermek zorunda. Olayların bu şekilde gelişmesi anarşist propagandaya bir hayli yol kazandırırdı. Her ne kadar bazıları eylemimi kınasa da, işçiler gerçek duruma ve Frick'in ölümünün pratikteki sonuçlarına karşı kör kalamazlardı. Ancak iyileşmesi...

Gene de kim bilebilir? Belki de aynı sonuçları doğuracaktır. Eğer öyle olmazsa çelik işçileri askeriyenin Homestead'a girmesi için izin verdiğinde gerçekten her şey kaybedilmiş olacaktır. Bu sayede Carnegie fabrikaları, grevcilerin yerine çalışacak insanlarla doldurma olanağını elde etti. Ama grev kaybedilmişse de bizim için ilk düşünülecek şey propagandamızdır. Homestead işçileri Amerikan işçi sınıfının yalnızca küçük bir parçasıdır. Bu mücadele ne kadar önemli olursa olsun, halkın tümünün davası önceliklidir. Ve onların gerçek davası da anarşizmdir. Bütün öteki konular bunun içinde karışmıştır; yalnız anarşizm işçilerin sorununu çözecektir. Başka hiçbir düşünce dikkate değer değildir. Kapitalizm şartları altında bireylerin, aslında büyük kitlelerin acı çekmesi kaçınılmazdır. Fakirlik ve perişanlık sürekli artacak; bundan kaçış yok. Biz, halk için kanımızı akıtıyoruz, onlar için acı çekiyoruz, ama sefaletlerinin gerçek kaynağını biliyoruz. Çekirdeğine kadar sahte olan uygarlığımızın tamamı yeniden doğmak üzere yok edilmelidir. Yalnızca sömürünün kaldırılmasıyla işçiler adaleti elde edebilir. Yalnızca anarşizm dünyayı kurtarabilir.

Bu düşünceler beni bir şekilde yatıştırdı. Arzulanan sonuca ulaşamamam beni kederlendirerek çileden çıkarıyor ve kendimi son derece aşağılanmış hissediyorum. Ama tek acı çeken ben olmalıyım. Aslında doğru olarak değerlendirildiğinde eylemimin yalnızca fiziksel sonucu, propaganda açısından değerini etkileyemez ve her zaman öncelikli olan budur. Suikastımın temel amacı, toplumsal adaletsizliğimize dikkat çekmekti; kişinin kendisini feda ettiği bir eylemle halkın sefaletine can-

lı ilgiyi yöneltmekti; eylemin nedeni ve sonuçları üstüne tartışmaları başlatmak ve böylece anarşizm öğretisini dünyanın gündemine getirmekti. Homestead'daki durum, psikolojik toplumsal ını sundu. Frick'in kişisel durumu ne ki? Suikastimin yalnızca fiziksel sonuçları. Propaganda için gerekli koşullar sağlandı: eylem tamamlandı.

Kendime gelince, uğradığım düş kırıklığı gerçekten de acı. Ben dava için ölmek istemiştim. Ama şimdi beni hapishaneye gönderecekler, beni diri diri gömecekler...

Büyük kaybımı birden anımsayınca ellerim istemeden kabanımın yakasını kavradı. Istırap içerisinde, karakoldaki sahneyi yeniden yaşıyorum; tutukluluğumun üçüncü günüydü... Sert eller kollarımdan tutmuştu ve bir sandalyeye oturmaya zorlanmıştım. Başım şiddetle arkaya doğru çekildi ve Komiserin yüzünü gördüm. Beni boğazımdan tuttu.

"Aç ağzını! allahın belası, aç ağzını!"

Her şey önümde hızla dönüyor, masa odada dolaşıyor, komiserin kan oturmuş gözleri yerden bana bakıyor, ayakları havaya fırladı ve her şey dönüyor, dönüyor...

"Şimdi doktor, çabuk!"

Dilime keskin bir şey battı, çenelerim sanki bir mengenenin içine sıkıştırıldı ve dudaklarım birbirinden ayrıldı.

"Bunun hakkında ne düşünüyorsun, ha"

Komiser önümde duruyor, elinde de dinamit lokumu.

"Bu ne ?" diye küfrederek sordu.

"Şeker,"[10] dedim küstahça.

X

Bu iki hafta ne kadar korku dolu geçti. Yoldaşlarımdan hâlâ bir haber yok. Hapishane Müdürü bana artık mektup lafı etmiyor; son reddimi açıkça nihai olarak değerlendirdi. Ama artık gazete almama izin var; belki arkadaşlarım hakkında bir şeyler vardır. Eylemim üzerine nasıl bir propaganda yapıldığını, Kız'ın ve Fedya'nın neler yaptığını bir öğrenebilseydim. Onlara neler olduğunu öğrenmek için can atıyorum. Ama benim ilgim yalnızca devrimcinin ilgisi. O kadar uzaklardalar ki. Bana gelince, ben yaşayanların arasında sayılmıyorum. Dışarda her şey olağan akışındaymış gibi, sanki hiçbir şey ol-

mamış gibi devam ediyor. Frick artık son derece iyiymiş, yeniden masasının başındaymış diye basın bildiriyor. Başka hiçbir şey önem taşımıyor. Polis avından vazgeçmiş gibi görünüyor. Komiser, New York'lu fırıncı arkadaşım Mollock'u kaçırarak kendisini ne kadar gülünç bir duruma soktu. Eyalet sınırında masum bir işçiyi pusuya düşürüp benim suç ortağım olarak tutuklamak yetkililerin bir arsızlığı! Sanırım aptal komiserin bulabildiği tek anarşist oydu. Zenci arkadaşım geçen hafta gerçekleşen kaçırmayı bana bildirdi. Ama hiç korkmadım: "Sessiz fırıncıdan" çıt çıkmayacağını biliyordum. Ağzından tek bir sözcük bile alamamışlar. Mollock'un sulh hakimliğinde verdiği ifade Komiseri gülünç bir duruma düşürdü. Şimdi öç almak için can atıyor ve belki de daha yakınlarda, Allegheny'de kendisine yeni bir kurban arıyordur. Ama yoldaşlar sessizliği korursa her şey yolunda gider, çünkü arkamda ipucu bırakmamak için dikkat ettim. Onlara hedefimin Şikago olduğunu söylemiştim, orada bir işi sağlama alacaktım. Bauer[11] ve Nold'a[12] güvenebilirim. Ama Nold ile aynı evde yaşadığını öğrendiğim o adam, E., bana hiç güvenilir birisi gibi gelmedi. Onda sinsi bir görünüşün olduğunu düşünmüştüm. Ona gerçekten güvenmemeliyim; korkarım, ötekilerle işbirliği yapabilir. Neden dostça davranıyordu merak ediyorum. Belki bir yoldaş bile değildir. Allegheny anarşistlerinin onunla ortak hiçbir yanları olamaz. Burjuva anlayışında olanlarla birleşmemiz bizim için iyi değil.

"Müdiriyette beklenildiğimi" bildiren gardiyan düşüncelerimi böldü. Benim için bir mektup varmış ama posta ücretinin ödenmesi gerekiyormuş. Ödermiymişim?

"Bir tuzak" diye aklımdan geçiyor gözcünün yanında giderken. Tuzak postaları almamakta direnmeliyim.

"Homestead'den başka mektuplar mı," diyerek Hapishane Müdürüne dönüyorum.

Çabucak gülümsemesini bastırıyor. "Hayır, Brooklyn, N.Y. damgasını taşıyor."

Zarfa bir göz atıyorum, yazı belli ki bir kadına ait ama Kız'ın elyazısından küçük. Ondan haber almayı çok isterdim. Mektup Brooklyn'den, belki de bir Deckaddresse.

"Mektubu alıyorum, Müdür bey."

"Tamam. Burada açacaksın."

"O zaman kalsın."

Odadan çıkmaya koyuluyorum ki Müdür bana engel oluyor:

"Mektubu al yanına, ama onu on dakika sonra bana geri vermelisin. Şimdi gidebilirsin."

Hızla hücreye gidiyorum. Eğer mektupta önemli bir şey varsa onu yok etmeliyim. Düşmana karşı hiçbir sorumluluk taşımıyorum. Titrek ellerle zarfı yırttım, yere kâğıt bir dolar uçtu. İmzaya baktım, ama isim tanıdık değil. Endişeli bir şekilde satırları taradım. Tanımadığım bir sempatizan selâmlarını gönderiyor, insanlık adına, "Ben bir anarşist değilim" okuyorum "ama iyiliğinizi istiyorum. Ancak sempatim insana, eyleme değil. Girişiminize hak veremiyorum. Yaşam, özellikle de insan yaşamı kutsaldır. Hiç kimsenin vermediği şeyi almaya hakkı yoktur."

Sıkıntılı bir gece geçiriyorum, Aklım, beklenmedik bir anda karşıma çıkarılan sorunlarla mücadele ediyor. Suikasta hak verileceğinden kuşkuluyum ama nedenlerimi anlayabilen bir kişi var mı? Kanunla doğru olanı karıştırmak olanaksız; birbirinin zıttı şeyler. Kanun ahlaksızdır: Yönetenlerin ve rahiplerin işçilere karşı, onların ezilmesini sürdürmek için kurdukları gizli bir ittifaktır. Kanunlara uymak demek, doğrudan olmasa da bu ittifakı kabul etmek demektir. Bir devrimci gerçekten ahlaklı olandır: onun için insanlığın çıkarları önceliklidir; onları ilerletmek yaşamının tek amacıdır. Hükümet kanunlarıyla ortak düşmandır. Halkın bu korkunç belaya karşı yürüttüğü kutsal mücadelesinde tüm silahlar mübahdır. Kanun! Yüzyılların temel suçudur. İnsanoğlunun yolu, akıttığı kanla ıslanmıştır. Bu büyük suçlar Doğruyu belirleyebilir mi? Bir devrimci böyle bir komediyi kabul mü edecek? Bu, insanlığın köleliğinin sonsuzlaştırılması demektir.

Hayır, bir devrimcinin kapitalist ahlaka karşı sorumluluğu yoktur. O yaşamını halkın büyük savaşımına adamıştır. Bu acımasız bir savaştır. Devrimci bu savaşın ona yüklediği hizmetten çekinemez. Hatta ölmekten bile. Bağımsızlığın zaferini hızlandırmak için seve seve ve neşe içinde bin kez ölür. Yaşamı halka aittir. Başkaları acı çekerken, onun yaşamaya ve zevk almaya hakkı yoktur.

Bu konu üzerinde ne kadar çok tartışmıştık, Fedya ile ben. Sefahata eğilimliydi; henüz burjuva gençliğinin eğilimlerinden kurtulamamıştı. Bir keresinde New York'da –hiç unutmayacağım– grubumuz

Amerika'da ilk defa Musevi Anarşistlerin yazılarını basmaya başlamıştı; biz birbirimize girdik. Biz, en samimi dostlar; evet gerçekten de biz birbirimize girdik. Kimse inanmazdı. Bize ikizler derlerdi. Bir yere tek başıma gelsem hemen endişeli endişeli sorarlardı, "Ne oldu? Dostun hasta mı?" O kadar enderdi ki, biz birbirimizin gölgesiydik. Ama bir gün ona vurdum. Benim en kutsal duygularıma dokunmuştu: Bir yemek için 20 sent harcamak! Bu yalnızca lüks değildi; bu tam anlamıyla bir suçtu; bir devrimcide olması inanılmazdı. Onu aylarca affedemedim, Hatta şimdi bile –aradan iki yıl geçti– bende hâlâ belli bir kırgınlık kaldı. Bir devrimcinin kendi zevkine düşkün olmaya ne hakkı vardı? Harekete yardım gerekiyordu; her bir sent önemliydi. Tek bir öğün için yirmi sent harcamak! Davaya ihanet etmişti. Tamam iki günden beri yediği ilk yemekti ve parklarda uyuyarak tasarruf ediyorduk. Para kazanmak için çok da çalışmıştı. Ama hareketin maddi kaynağa bu kadar gereksinimi varken kazandığı para üzerinde hakkı olmadığını bilmeliydi. Savunması, durumunu daha da kötüleştiriyordu: o hafta on dolar kazanmıştı –yedisini gazetenin hazinesine vermişti– üç dolar da haftalık harcamaları için gerekliydi, ayakkabıları da delinmişti. Ama böyle gerekçeler için sabrım yoktu. Onlar yalnızca burjuva tercihlerini kanıtlıyordu. Gerçek bir devrimci için kişisel rahatlık tek bir düşünceye bile değmez. Sorun harekettir, onun gereksinimleri önceliklidir. Tamam, devrimci de yaşamalı. Ama lüks bir suçtur; daha da kötü, bir zayıflıktır. İnsan günde beş sent ile de yaşayabilir. Bir öğün yemek için yirmi sent! İnanılmaz. Bu bir hırsızlıktı.

Zavallı ikizim. Çok üzülmüştü, ama benim haklı olduğumu biliyordu. Devrimcinin hiçbir şey üzerinde kişisel hakkı yoktur. Sahip olduğu ya da kazandığı her şey davaya aittir. Her şey, hatta duyguları bile. Hatta, özellikle de bunlar. Hiçbir şeye fazlasıyla bağlanmamalıdır. Kendisini güçlü bir aşka ya da tutkuya karşı korumalıdır. Halk onun tek büyük aşkı, en yüce tutkusu olmalıdır. Basit insani duygular bir devrimciye yakışmaz: o insanlık için yaşıyor ve onun çağrısına cevap verebilmek için hazır olmalıdır. Devrim askeri, savaş alanından aşk şarkısının sesiyle cezbedilmemelidir. Böyle bir zayıflık büyük bir tehlikedir. Rus tiranı avını sık sık güzel bir kadınla yakalamaya çalışmıştır. Oradaki yoldaşlarımız, devrimci kişiliğini kanıtlamış kadınlar dışında, hiçbir kadınla arkadaşlık etmemeye özen gösterirler. Hatta burada davaya yalnızca pasif bir ilgi göstermek

yeterli değildir. Aşk kadını insanın gücünü kesen bir Delilah'a dönüştürebilir. Devrimci, yalnızca kendisini aktif katılıma adamış bir kadınla arkadaşlık edebilir. Onların mükemmel yoldaşlığı karşılıklı ilham sağlar, artan bir gücün kaynağı olur. Birbirine eşit, dayanışma içerisinde halkın davasına başarılı bir biçimde hizmet edebilirler. Sayısız Rus kadını bunun bir kanıtıdır –Sophia Perovskaya, Vera Fitner, Zassuliç, ve başka nice şehitler Schlüsselburg'un zindanlarında işkenceye uğramış, Petropauloka'da diri diri gömülmüş. Ne adanmışlık, ne metanet. Mükemmel birer yoldaştılar, çoğunlukla erkeklerden daha güçlüydüler. Hapishaneleri ve zindanları dolduran, zahmetli yolda ağır ağır ilerleyen cesur, soylu kadınlar...

Önümde Sibirya bozkırları yükseliyor. Geniş sahası güneş ışığında parıldıyor, ve beyaz parlaklığıyla gözleri kör ediyor. Sonsuz tekdüzeliği, görüşü ızdırap haline getirir, beyini uyuşturur. Kalbe ölümün soğukluğunu üfler ve ruhu delilik korkusu ile kıskaca alır. Göz, sarılışını ağır ağır sıkılaştıran ve seni dondurucu derinliğine yutmakla tehdit eden beyaz canavardan boşuna bir kurtuluş arar... Orada, uzakta, mavinin beyazla karşılaştığı yerde koyu kırmızı ağır bir çizgi yüzeyi boyuyor. Bakire göğüste dolaşıyor, kırmızılaşıyor ve derinleşiyor, koyu bir kurdele olarak dağa tırmanıyor, yönünü uzayan acıda kıvrıyor ve büküyor, şimdi de oyukta kaybolup gitti ve sonra yeniden yükseldi. İlerde bir adam ile bir kadın elele, başları eğik, omuzlarında ağır bir haç, yukarıya doğru giden yolda ağır ağır ilerliyorlar, arkalarında ötekiler, erkekler ve kadınlar, genç ve yaşlı hepsi ağır görevden yorgun düşmüş, kasvetli çölde zahmetle ilerliyorlar, ölüm ve sessizlik arasında, kederli madeni ses dışında, zincirlerin madeni sesi...

"Hadi dışarıya çıkın. Spor vakti!"

Bir düşdeymişcesine kat boyunca yürüyorum. Spordaki arkadaşımın sesi kulaklarıma sönük geliyor. Ne söylediğini anlamıyorum. Merak ediyorum nihilistler hakkında bir şey biliyor mu.

"Billy, hiç nihilistler hakkında bir şey okudun mu?

"Evet tabii ki. Bazı nihilistler hakkında, kitabın ismi *Ayvan Strodyoff* du."

"İsmi ne dedin?"

"Öyle bir şeydi. Ayvan Strodyoff ya da Strogoff."

"Ha, İvan Strogov demek istiyorsun, değil mi?"

"Evet buydu. Şu yabancıların ne komik isimleri var..."

"Ama konusu iyiydi. Rus yurtsever ya da öyle bir şey hakkındaydı. Bıçkın biriydi sana söyleyeyim. Kralı öldürmeyi planlayanlara kulak misafiri oluyor, şu heriflere, ne diyorsunuz onlara?"

"Nihilistler mi?"

"Ha, nihilist planı, biliyorsun. Patronlarını ve uşaklarını, hepsini öldürmek istiyorlar, kendilerinden birini kral yapmak için. Anladın? Kurnaz herifler, emin ol. Ama Ayvan onları aşıyordu. O dedektifi oynuyor. Her türlü belaya bulaşıyor, birisi gözlerini yakıyor. Ama av o. Sonra her şey nasıl bitiyor hatırlamıyorum, ama– "

"Ben öyküyü biliyorum. Hepsi saçmalık gerçeği söylemiyor–"

"Aman canı cehenneme. Baksana Berk, beni asarlar mı sence? Hakim kör bir adama acımaz mı? Gözlerime bak. Neredeyse körüm, yemin ederim, gerçekten. Kör bir adamı asmazlar değil mi?"

Acı dolu yalvarışı kalbimi sızlattı ve onu kör bir adamı asmayacakları konusunda destekliyorum. Gözleri parladı ve yüzü umutla aydınlandı.

Merak ediyorum, yaşamı niye bu kadar seviyor. Yüce bir amacı olmadan, devrimci ülkülerle esinlenmedikçe yaşamın ne değeri olabilir ki? Küçük ve korkak birisi: Kendi canını kurtarmak için yalan söylüyor. Gözlerinde hiçbir bozukluk yok. Ama onun için neden yalan söyleyeyim.

Bir anlık zayıflığım için vicdanım beni cezalandırıyor. Anlamsız bir duygusallığın beni etkilemesine izin vermemeliyim; bu devrimciye yaraşmaz.

"Billy" dedim, biraz sertçe, "birçok masum insan asıldı. Nihilistler, örneğin–

"Aman, canları cehenneme. Onlardan bana ne? Beni asacaklar mı, benim öğrenmek istediğim bu."

"Belki de asarlar" diye cevapladım, ülkümün zedelenmesine sinirlenerek. Yüzüne korku dolu bir ifade yayıldı. Gözleri üstümde kenetlendi, dudakları ayrıldı "Evet," devam ediyorum, "belki de seni asarlar. Birçok masum insan bu kaderi yaşadı. Hem ben senin masum olduğuna inanmıyorum, kör olduğuna da. Şu gözlüklere gereksinimin yok; gözlerinin hiçbir şeyi yok. Bak anla beni Billy, onların seni asmasını istemiyorum. Ben asmaya inanmıyorum. Ama sana gerçeği söylemeliyim, kendini en kötüsüne hazırlasan iyi olur."

Yüzündeki korku ifadesi yavaş yavaş kayboldu. Hiddetten yanakları al al oldu.

"Sen delisin. Seninle konuşmanın ne yararı var sanki. Sen kahrolası bir anarşistin. Ben iyi bir katoliğim, bunu bilesin! Her zaman doğru olanı yapmadım ama geçen hafta günah çıkardım. Ben senin gibi aşağılık bir katil değilim, anladın mı? Bir kazaydı. Ben neredeyse körüm ve burası Hıristiyan bir ülke, tanrıya çok şükür! Kör bir adamı asmazlar. Bir daha sakın benimle konuşmaya kalkışma!

XI

Günler ve haftalar usandıran bir tekdüzelik içinde akıp gidiyor, tekdüzelik yalnızca yaklaşan mahkeme tarafınca bölünüyor. Zulmün bir parçası da bana kesin tarihin söylenmemesi. "Hazırlıklı ol. Her zaman çağrılabilirsin" demişti Hapishane Müdürü. Ama gölgeler uzadı, günler gelip geçti ve adım hâlâ mahkeme takviminde çıkmadı. Bu işkence neden? Bırakın, geçip gitsin. Görevim neredeyse tamamlandı, mahkemede yapacağım açıklama ve sonra yaşamım bitti. Dava için çalışmaya bir daha hiçbir olanağım olmayacak. Bu yüzden dünyadan ayrılabilirim. Planlarımın kısmen gerçekleşememesi dışında memnun ölmeliyim. Düş kırıklığının acısı yüreğimi kemiriyor. Ama neden? Eylemimin fiziksel sonuçları, propaganda bakımından taşıdığı değeri etkileyemez. Peki o zaman bu pişmanlıklar neden? Onların üstüne yükselmeliyim. Ama polislerin ve tutukluların alayları beni yaralıyor. "Kötü bir nişancısın değil mi." Düşüncesizce söylediklerinin ne kadar sert bir biçimde saplandığını hayal bile edemezler. Gülümseyerek aldırmıyormuş gibi görünmeye çalışıyorum; kalbim ise kanıyor. Bu söylenenler neden beni, bir devrimciyi etkilesin ki? Zayıflıktır bu. Onlar benden o kadar aşağıdalar ki; kendi dar kişisel çıkarlarının bataklığında yaşıyorlar; onlar anlayamazlar. Ama kurbağanın vaaklaması kartal yuvasından bile duyulur ve yükseklikterdeki huzuru bozar.

"Güvenilir olan" kat boyunca yürüyor. Ağır ağır yürüyor, parmaklığın tozunu alarak, sonra da kapıma saçaklı süpürgeyle hafifçe vurmak için dönüyor. Dış duvara dayanarak, kapının eşiğini siliyormuş gibi yaparak eğildi, eli hızla hareket etti, aşağıdaki parmaklıklardan beyaz bir rulo atıldı, ayaklarımın dibine düştü. "Bir not" diye fısıldadı.

İlgisizce notu aldım. İçerde kimseyi tanımıyordum; belki de zavallı bir arkadaş sigara istiyordur. Ruloyu gazetenin içine yerleştirdiğimde Almanca olduğunu görünce şaşırdım. Kimden olabilir? İmzaya bakıyorum. Carl Nold mu? Bu imkansız; bir tuzak bu! Ama hayır, şu elyazısı, yanılamam: bu küçük, okunaklı elyazısı hiç kuşkusuz Nold'a ait. Ama bu notu içeriye nasıl sokabildi? Gözlerim kurşun kalemle yazılmış satırların üstünde kayarken kanımın beynime çıktığını hissediyorum: Bauer ve o tutuklanmış; şu anda içerdeler; Frick'i öldürmeye ortaklık etmekten suçlanıyorlarmış; polisler onları benim yanımda, Frick'in ofisinin bulunduğu binanın önünde gördüklerine yemin etmiş. Sonra notta bir avukat tuttukları yazılı. Onun hizmetini kabul edermiymişim? Belki de param yoktur, New York'tan da para beklememeliymişim, çünkü Most –bu da ne– Most eylemimi reddetmiş.

Gong spor saati için çağırıyor. Kata güçlükle çıktım. Ateşim çıktı sanki; ayaklarım ağır geliyor, parmaklığa çarpıyorum.

"Hasta mısın, Ahlek?" zencinin sesi olmalı, Boğazım kurumuş; dudaklarım kıpırdamayı reddediyor. Gardiyanın yaklaştığını hayal meyal görüyorum. Beni hücreye götürüyor ve ranzayı indiriyor. "yatabilirsin." Klit klik ediyor, ve ben yalnızım.

Sıra yürüyerek geçiyor, bir aşağı bir yukarı, bir aşağı bir yukarı. Düzenli ayak sesleri beynime çekiç vuruşları gibi iniyor. Ne zaman duracaklar. Başım korkunç ağrıyor –yürümem gerekmediğine seviniyorum– zencinin gardiyanı çağırması iyi oldu – kendimi o kadar hasta hissediyorum ki! Ne oldu? Ha, not! Nerede şimdi?

Kaybetme olasılığı beni dehşete düşürüyor. Telaşla gazeteyi yerden kaldırdım. Titrek ellerle sayfaları çeviriyorum. Ah, işte burada. Eğer bulamasaydım, yoksa yalnızca bir düş müydü diye merak edecektim.

Buruşmuş kâğıdı gördüğümde yüreğim acıyla doldu. Nold ve Bauer burada! belki de –tedbirli davranırlarsa– her şey yolunda gider. Suçsuzlar, bunu kanıtlayabilirler. Ama Most! Böyle bir şey nasıl olabilir? Tabii ki özerklik yanlılarıyla ilişkiye girince memnun olmamıştı. Ama bu ne fark eder ki! Hem de böyle bir zamanda! kişisel beğeniler bir devrimci için önemli değildir, bir Most için – Amerika'daki ilk yıllarımın kahramanı, Kovno'daki küçük kütüphanede ruhumu ayaklandıran. –Most, Özgürlük Köprüsü! Hocam, *Kriegswissenschaft*'ın[13] yazarı.

–İdeal devrimci, onun benden uzaklaşması, propagandayı eylemle reddetmesi?

İnanılmaz bir şey bu! İnanamıyorum. Kız bana bunun hakkında yazmayı ihmal etmez. Ondan haber alana kadar bekleyeceğim. Ama sonra, Nold'ün kendisi de Most'un büyük bir hayranıdır; gerçek olduğundan emin olmadıkça küçültücü hiçbir şey söylemezdi. Gene de anlaması çok güç. Most'ta böyle bir değişiklik nasıl açıklanabilir? Bütün geçmişini, görkemli geçmişini reddetmek. Bundan ötürü hep gurur duyardı ve aşırı devrimciliğinden. Böyle bir dönüşün arkasında çok önemli bir neden yatmalı. Anarşizm tarihinde buna bir karşılık yoktur. Ama ne olabilir? Haymarket trajedisinde ne kadar cesurca davranmıştı –kapitalist komplodan öç almak için şiddete başvurmayı halkın önünde önermişti. Sonradan Blackwell Adasına sürgüne gönderilmesine yol açan konuşmasının tehlikelerini ayrımsamış olmalı. Hapishaneye giderken meydan okuyan tavrını anımsıyorum. Ona son yolculuğunda eşlik ederken, güçlü ruhuna ne kadar hayran kalmıştım! Bu olay yalnızca bir yıl kadar önceydi ve dışarıya çıkmasının üstünden henüz birkaç ay geçti, Belki de – olası mı? Bir korkak mı? Cezaevi deneyimi onun şimdiki tutumunu etkiledi mi? Neden, bunu düşünmek korkunç. Most – bir korkak mı? Yaşamının tümünü davaya adamış, uzlaşmayan dürüstlüğünden dolayı *Reichstag*'daki koltuğundan vazgeçmiş, yaşamı boyunca hep ön cephede durmuş, eziyet ve tehlikeyle karşılaşmış, o bir korkak mı? Gene de bir insanın düşüncelerini birden değiştirmek olanaksız. Eylemimi kınamasına yol açan nedir? Kişisel beğeni mi? Hayır, bu yalnızca basit bir kıskançlık. Bana bir devrimci olarak güveni sınırsızdı. Rusya'yla ilgili planlarıma yardımcı olmak için gizli bir bülten basmamış mıydı? Bu eksiksiz bir inancın kanıtıydı. İnsan onun görüşünü hemen değiştiremezdi. Ve bu da onun terörist bir eylemi kınamasına yol açamaz. Hiçbir açıklama bulamıyorum, bir şey dışında –olabilir mi– kişisel sonuçlar doğurmasından mı korktu? Belki de onun sorumlu tutulmasından korktu. Böyle bir olasılık dışlanmamalı, tabii ki. Düşman ondan acımasızca nefret ediyor, onu tuzağa düşürmek için, asmak için her türlü olanağı değerlendirirler. Ama bu, kişinin insanlığa duyduğu sevginin bedelidir. Her devrimci bu tehlikeyle karşı karşıya kalır. Özellikle de Most; izlediği yol hep zalimle bir düelloydu. Ama bu tür düşünceler onu ön-

ceden hiç etkilemezdi. Terörizm propagandasının, yaşamı boyunca yaptığı çalışmasının sorumluluğunu üstlenmeye hazır değil mi? Neden korku onu birden bu kadar etkisi altına aldı? Olabilir mi? Olabilir mi?...

Ruhum eziyet verici bir kuşkunun derinliklerine gömüldü. Kendi kendime çekinerek gerçeği itiraf ederken kalbimi umutsuzluk kaplıyor. Ama olamaz; Nold bir hata yaptı. Belki de mektup bir tuzaktır; Carl tarafından yazılmamıştır. Ama yazısını çok iyi tanıyorum. Onun yazısı, onun ki! belki yarın sabah bir mektup alırım. Kız –o güvenebileceğim tek kişi– o bana söyler...

Başım çok ağır geliyor. Yorgun bir halde yatağa uzanıyorum. Belki yarın... bir mektup...

XII

"Arkadaşların burda. Onları görmek ister misin?" diye Müdür sordu.

"Hangi arkadaşlar?"

"Ortakların, Bouer ve Nold."

"Yoldaşlarım, demek istiyorsunuz. Benim ortaklarım yok."

"Aynı şey. Görüşmek ister misin? Avukatları burada."

"Evet, görüşeceğim."

Benim tabii ki savunmaya gereksinim yok. Ben kendi davamı yöneteceğim ve eylemimi anlatacağım. Ama yoldaşlarımı görmek beni sevindirecek. Merak ediyorum, onlar tutuklulukları karşısında ne hissediyorlar, – belki de beni suçlama eğilimindeler. Eylemime karşı tutumları ile Most'un tarafındaysalar...

Gardiyan bana salona doğru eşlik ederken duyularım tetikte. Duvarın yanında, küçük bir masanın çevresinde Nold ve Bouer'i görüyorum. Yanlarında iki adam daha var; sanırım avukatları. Bütün gözler beni merakla inceliyor, Nold bana doğru ilerliyor. Heyecanlı gibi, kalın kaşlı gözlerinde yoğun bir ciddilik var. Elimi tuttu. Tutuşu sıcak, samimi, kalbime sınırsızca güven akıtmaya çalışır gibi. Bir an boyunca beni bir şükran dalgası kapladı. Ona sarılmak istiyorum. Ama meraklı gözler beni deliyor. Bauer'e bakıyorum. Sağlıklı, yumuşak yüzünde yüreklendirici bir gülümseme var. Gardiyan masaya doğru bir sandalye itip parmaklığa yaslandı. Onun varlığı beni geriyor: söylenen her şeyi Müdüre bildirecektir.

Avukatlarla tanıştırılıyorum. Görünüşlerindeki farklılık hukukta ömür boyu bir boğuşmayı ima ediyor. Genç olan, belli ki yeni mezun olmuş, hızlı, uyanık ve konuşkan. Onda tedirgin bir bekleyişin havası var, uzun, dar yüzünde Yahudi kurnazlığı görülüyor. Üstün meslekdaşının nazik rızası üzerine davamı üstlenmeye girişiyor. Yaşça daha büyük olan avukata karşı davranışı son derece saygılı, neredeyse ihtiram ediyor. Yaşlı olan sıkılmış görünüyor ve sessiz kalıyor.

"Bir şey söylemek ister misiniz Albayım," genç avukat soruyor.

"Hayır."

Bu tek sözcük ağzından keskin, sertçe çıkıyor. Meslekdaşı utanmış görünüyor, sanki yaramazlık yaparken yakalanan bir okul çocuğu gibi.

"Siz bay Berkman?" diye soruyor.

Onlara davama gösterdikleri ilgi için teşekkür ettim. Ancak savunmaya gereksinimim olmadığını anlattım. Çünkü kendimi suçlu olarak görmüyordum. Tek amacım mahkeme salonunda halka seslenmekti. Eğer beni bir avukat temsil ederse bu olanaktan yoksun bırakılırdım. Haklı eylemimin amacı, şartları konusunda aydınlatmak en önemli noktaydı–

Karşımdan gelen ağır nefes alıp vermeler dikkatimi dağıtıyordu. Albaya bakıyorum. Gözleri kapalı, ayrık duran dudaklardan düzenli nefes alıp verişlerinden de uyukladığı anlaşılıyor. Genç avukatın yüzünden hafif bir korku ifadesi geçiyor. Özür dileyen bir gülümsemeyle kalktı.

"Yorgunsunuz Albayım. Burası da korkunç havasız.

"Hadi gidelim," diyor Albay.

Hücreye döndüğümde canım sıkılmıştı: şu yaşlı avukat açıklamamla hiç ilgilenmemişti! Uyuya kaldı! Ama bu bir ölüm kalım meselesi, dünyanın iyiliğini içeren bir konu! Zeki Amerikalıları nedenlerim konusunda aydınlatma olanağını buldum diye sevinmiştim ve o uyudu! Genç avukat da "budalalık yapan" birine karşı lütfedici havasıyla tiksindirici; davamı kendim yöneteceğimi açıkladığımda böyle bir saptamada bulunmuştu. Böyle bir yolun intihar olduğunu düşünebilir. Sonuçlarına bakılırsa belki de öyledir. Ama cezanın uzunluğu kısalığı benim için önemli değil. Nasılsa yakında öleceğim. Şu anda önemli olan tek şey açıklamam. Ve o adam uyuya kaldı! Beni belki bir suçlu olarak görüyordur. Bir avukattan ne bekleyebilirdim ki, çelik işçileri bile eylemimi anlayamazken? Most'un kendisi...

Bu isimle aklıma gardiyanın bana görüşme sırasında verdiği mektuplar geldi. Üç tane var; biri Kız'dan! Nihayet! Neden daha önce yazmadı. Mektupları idarede alıkoymuş olmalılar. Evet, damga bir haftalık. Bana Most'u anlatacaktır –ama ne gereği var? Şimdi eminim; Nold'un gözlerinde açıkça okudum. Her şey doğru. Ama ne yazdığını görmeliyim.

Her satır davaya olan adanmışlığını nasıl soluyor. O gerçek bir Rus devrimci kadını. Mektubu, Most'un ve adamlarının, Alman ve Musevi anarşistlerinin çevresinde sergiledikleri tutuma karşı kırgınlıkla dolu, ama tutukluluğum karşısında bana yüreklendirici ve cesaret verici sözler yazmış. Fedya'dan, kendisinden ve bir iki başka yoldaşdan oluşan komünün mali sorunlarına değinmiş ve hukuki bir savunmaya ya da avukatlara iyi ki gereksinimim olmadığını belirterek bitirmiş.

Sadık Kız! Ne olursa olsun, çevremizde bildiğim tek gerçek devrimciler O ve Fedya. Öbürlerinin hepsinde zayıflıklar var. Onlara güvenemezdim. Alman yoldaşlar, onlar hantallar, ağırlar; onlarda Rusya'nın coşkusu yok. Alman hareketinden hiçbir şey beklenemez; belki özerklik yanlıları dışında. Onların sayısı da bir elin parmaklarını geçmez, önemsizler, çoğunlukla Most ve Peukert'e karşı yürüttükleri kavga sayesinde canlı kalıyorlar. Peukert'in kendisi de grupların yaşamı da Peukert'in kişisel itibarının yeniden sağlanmasıyla ilgilenmektedir. Bu da tabii ki doğaldır. Korkunç bir haksızlığa uğramıştı.[14] Bu sahte suçlamaların onu karanlığa itmemiş olması gerçekten takdire değer. Harekette ayakta kalması, gerçekten de büyük bir dayanıklılık, hiç de küçümsenemeyecek ahlaki bir cesaret örneğidir. Onun üzerine ilgimi çeken şey de buydu zaten. Most'un ağır küfürlerle dolu açıklaması düşmanca olan kişisel duygulara işaret ediyordu. İlk Musevi anarşist konferansında Peukert'e karşı getirilen suçlamaların araştırılmasını istediğimde ne büyük bir olay yaratmıştım! Elde edilen sonuç, suçlamaları hiçbir şekilde destekleyemedi. Ama Mostçular ikna olmamışlardı; Most'un ağır konuşmaları onları körleştirmişti. Ve şimdi... şimdi gene onu izleyecekler, gözleri kapalı. Şurası kesin, eylemime karşı açıkça tavır almayacaklardır; en azından Musevi yoldaşlar yapmayacaktır bunu. Ne de olsa Rusya'nın ateşi hâlâ yüreklerinde yanmaktadır. Ama Most'un bana karşı tutumu onları etkiler, coşkularını bastıracaktır, dolayısıyla da propagandaya olan tepkiyi

eylemimden bir çalkantı yaratma görevi Kızın omuzlarında. O, alanda yalnız bir asker gibi duracak. Elinden gelen her şeyi yapacak, bundan eminim. Ama tek başına duracak. Fedya da sadık kalır. Ama o ne yapabilir? O, bir konuşmacı değil. Komündeki ötekiler de. Ve Most? Hepimiz birbirimize ne kadar yakındık... Şu lanet olası kıskançlığı ve de korkaklığı yüzünden. Aslında daha da çok korkaklığı. Şu anda beni kıskanamaz! Cezaevinden yeni çıktı – onu dehşete düşürmüş olmalı. Şu korkak! Eylemimin etkilerini aza indirgeyecektir; belki de propaganda değerini tamamen yok eder... Şimdi tek başınayım -Kız dışında– oldukça tek başıma. Bu her zaman böyleydi. "O" yalnız değil miydi, sevdiğim "bilinmeyen" Grinevitzky, yalnız bırakılmış, yoldaşları tarafından aşağılanmamış mıydı? Ama bombası... nasıl patladı...

O zamanlar ben daha çocuktum. Düşüneyim – yıl 1881'di. On bir yaşındaydım. Sınıf öğle tatilinden sonra toplanmıştı. Yerime daha yeni oturmuştum, öğretmen beni öne çağırdı. Uzun çubuğuyla devasa Rusya haritasının üstünde adeta dans ediyordu.

"Bu hangi il?" diye sordu.

"Astrakhan."

"Başlıca ürünlerini say."

Ürünler mi? Çernevski ismi aklımdan geçiverdi. O, Astrakhan'daydı – Maxim'i anneme söylerken duymuştum.

"Nihilistler" diye çıktı ağzımdan.

Çocuklar kıkırdadı, bazıları yüksek sesle güldü. Öğretmen kıpkırmızı kesildi. Çubuğu sertçe yere vurdu, incelen ucu titreşti. Birden arka arkaya gürüldemeler oldu. Korkunç bir çatlamayla pencere camları sıralara düştü; yer ayaklarımızın altında sallanıyordu. Oda sessizliğe büründü. Beti benzi atmıştı öğretmenin, pencereye doğru bir adım attı, sonra telaşla döndü ve odadan fırladı. Öğrenciler de onun arkasından koştu. Sokaklardaki korku ve şüphe havası beni şaşırtmıştı. Evde herkes alçak sesle konuşuyordu. Babam anneme sertçe, sitemle bakıyor, ve Maxim alışılmadık biçimde sessiz, ama yüzü ışıl ışıldı, gözlerinde alışılmadık bir parlaklık vardı. Gece, yatakhanede yalnız kaldığımızda, yatağıma geldi, yanımda diz çöktü, kollarını bana doladı ve beni öptü ve ağladı ve beni öptü. Hiddeti beni ürkütmüştü. "Ne oldu. Maximotçka?" usulca sordum. Odada bir aşağı bir yukarı koşuyordu, beni öpüyordu ve fısıldıyordu, "Muhteşem, muhteşem! Zafer!"

Hıçkırıklar arasında ciddiyetle, bir sırrı tutmam için yemin ettirdi, gizemle fısıldadı, hayranlık uyandıran sözcükler: Halkın iradesi... Zalim ortadan kaldırıldı... Bağımsız Rusya...

XIII

Gece beni yalnızlık duygusuna boğdu. Yaşam o kadar uzak, dehşete düşürücü bir şekilde uzak ki beni bu sessizlik çölüne terk etti. Ateş motorlarının uzaktan gelen püflemeleri, nehirdeki düdüklerin çığlıkları yalnızlığımı vurguluyor. Ama gene de o kadar yakın, şu yaşam canavarı, büyük canlılıkla atan damarları her zamanki yönünü dikkatle almış. Ne kadar düşüncesizim; atmışım kendimi karanlığa, ateş ve dumanın içinde ocaktan gecenin karanlığı içine püskürtülen bir kıvılcım gibi...

Şu canavar! Gözleri acımasızca; yaşamımın her geçidini gözlemliyorlar. Her yaklaşmayı denetliyorlar, ben ve burada bulunan diğerleri geri girmeyelim diye. Zavallı talihsizler, duruşma günleri yaklaştıkça nasıl da gerginlikleri ve tedirginlikleri artıyor! Gözlerinde kovalanıyorlarmışcasına bir ifade var; yüzleri bitkin ve korku dolu. Ağır ağır, duraklayarak yürüyorlar, beklemeyle geçen uzun günler onları yıpratmış. Yalnızca genç zenci "Blackie" neşesini koruyor. Ama çoğu zaman yumuşak yüzünde o geniş gülümsemesini bulamıyorum. Eminim üç İtalyan bu sabah mahkemeden geri döndüğünde gözleri ıslaktı. Ölüm cezasına çarptırılmışlar. Joe, on sekiz yaşında bir delikanlı, sert adımlarla hücresine doğru yürüdü. Ağabeyi Pasqual'in yanımızdan geçerken iki eli de yüzündeydi ve sessizce ağlıyordu. Yaşlı adamın, babalarının koridordan geçerken birden durduğunu gördük. İlk önce küfretti sonra öne doğru sendeledi, kafası demir parmaklığa çarptı ve vücudu yavaşça yere düştü. Gardiyanlar onu kollarından tutmuş merdivenden yukarı doğru çekerken bacakları ağır bir sesle taşlara çarpıyor taze kırmızılık beyaz saçlarının üzerine yayılıyordu, gözlerinde ise camsı bir uyuşukluk. Birden dimdik dikildi. Başını arkaya doğru attı, kolları yukarda, boğuk boğuk, acı bir sesle bağırıyordu, "O santa Maria! Sio innocente, inno–"

Gardiyan sopasıyla vurdu. Yaşlı adam sendeledi ve düştü.

"İdam gardiyanı! Hazır Ol!"

"İn-no-cen te! İdam Gardiyanı," diye çatının altındaki yankı alay ediyordu.

Yaşlı adam günlerimi kovalıyor. Istırap dolu haykırışını duyuyorum, karanlık umutsuzluğu iliğimi ürpertiyor spor saati dayanılmaz oldu. Tutuklular beni rahatsız ediyor: her biri kendi davasına gömülmüş durumda, içerisinin öldürücü tekdüzeliğine dayanmak gittikçe olanaksızlaşıyor. Hiç kesilmeyen zulüm ve eziyet sinir bozucu. Her şeyin olup bitmiş olmasını isterdim. Duruşma günümün belirsizliği bitmeyen bir sıkıntı.

Neredeyse iki aydır bekliyorum. Mahkeme için konuşmam hazır. Şu anda ölebilirim ama açıklamamı saklarlardı ve halkın, hedefimden ve amacımdan haberi olmazdı. Bunu davaya borçluyum ve gerçek yoldaşlara; mahkeme sonrasına kadar sahnede kalmalıyım. Artık beni yaşama bağlayacak hiçbir şey kalmadı.

Konuşmayla birlikte propaganda olanaklarım tükenecek. Ölüm, intihar mantıklı olan, olası olan tek çözüm. Evet bu apaçık ortada. Duruşma gününü bir öğrenebilseydim – o gün benim son günüm olacak. Şu zavallı yaşlı İtalyan, o ve oğulları, onlar hiç değilse ne zaman öleceklerini biliyorlar. Her günü sayıyorlar; her geçen saat onları ölüme yaklaştırıyor. Burada asılacaklar, cezaevinin bahçesinde. Belki büyük bir tahrik altında, tutkunun ateşinde öldürdüler. Ancak şerif onları soğukkanlılıkla öldürecek. Barışın ve düzenin kanunu!

Ben asılmayacağım – gene de kendimi ölü gibi hissediyorum. Yaşamım tamamlandı, yalnızca son ayin kaldı. Ondan sonra, bir yolunu bulurum. Mahkeme bittikten sonra beni hücreye geri getirirler. Kaşık, tenekeden yapılmış, ucunu sivrilteceğim, taş yerde yavaş yavaş, gece boyunca.

"Altı numara mahkemeye! Altı numara!" Gardiyan "altı"mı dedi? Hücre altıda kim var? Ama bu benim hücrem! Sırtımdan buz gibi terin aktığını hissettim. Gazeteyi kaldırırken kalbim hızla atıyor, ellerim titriyor. Tedirginlik içinde sayfaları çeviriyorum. Bu bir hata olmalı: ismim daha mahkeme listesinde çıkmadı. Liste her pazartesi yayımlanıyor –ama bu cumartesinin gazetesi– dün ayin vardı, bugün pazartesi olmalı. Yazıklar olsun! Bana bugünkü gazeteyi vermediler, ve bugün pazartesi – evet pazartesi –

Gölge kapıma düştü. Kiliti açıldı.

"Acele et, Mahkemeye!"

BÖLÜM 7

MAHKEME

MAHKEME salonunda mezar soğukluğu esiyor. Renkli camlar sessiz salona çok az ışık geçiriyor. Loş ışıkta yüzler kasvetli, hayal gibi görünüyor.

Tedirginlik içinde salonu taradım. Belki arkadaşlarım, Kız, beni selamlamaya gelmiştir... Bakışım her yerde soğuk gözlerle karşılaşıyor. Her yerde polis ve mahkeme bekçileri. Bir çok gazeteci yaklaşıyor. Onların içinden halka seslenmek zorunda olmam aşağılayıcı.

"Sanık kürsüsündeki tutuklu, ayağa kalk!"

Pensilvanya Eyaleti –diye bağırıyor katip– beni H.C.Frick'i öldürmek kastıyla suikasta teşebbüs etmekle, John G.A.Leishman'a suikasta teşebbüs ve Carnegie Şirketinin'nin binasına suç işleyerek girmekle suçluyor, hepsi ayrı bir dava ve kanunlara aykırı olarak gizli silahları taşımakla da suçluyor.

"Suçları kabul ediyor musun etmiyor musun?"

Suçlamaların çokluğuna karşı çıkıyorum, Frick'e karşı girişimimi inkâr etmiyorum, ama Leishman'a da suikast düzenlediğim doğru değil. Carnegie ofislerine gitmem de yalnızca–"

"Suçu kabul ediyor musunuz etmiyor musunuz?"

"Kabul etmiyorum. Açıklamak istiyorum."

"Bunu avukatlarınız yapacak."

"Avukatım yok."

"Mahkeme sizi savunacak birisini atayacak o zaman."

"Benim savunmaya gereksinimim yok. Ben bir açıklama yapmak istiyorum."

"Size uygun zamanda bu olanak tanınacak."

Duruşmayı sabırsızlıkla gözlemliyorum. Tüm bu hazırlıklara ne gerek var? Mahkumiyetim önceden verilmiş bir karar. Jüri bölümündeki şu adamlar kaderim hakkında karar verecek sanki anlıyorlarmış gibi! Beni soğuk, anlayışsız bakışlarla tartıyorlar. Jürinin yedek üyeleri niye huzurumda belirlenmedi. Geldiğimde oturmuşlardı bile.

"Jüri ne zaman seçildi?" diye sordum.

"Dördünü reddedebilirsin!"

Jüri üyelerinin ismi yabancı. Ama beni yargılayacak adamların ismi ne olmuş ne önemi var? Onlar da düşmanın tarafında. Efendilerinin buyurduğunu yerine getirecekler. Ama belki de bir an için ölüm çarkına engel olabilirim. Listeden rastgele dört ismi seçiyorum ve yeni jüri yerleşiyor. Duruşma devam ediyor. Bir polis memuru ve Frick için çalışan iki zenci sırayla tanık kürsüsüne çıktı. Beni Frick'in ofisinde üç kere gördüklerine yemin ediyorlar. Yalan söylüyorlar, ama tutulmuş tanıklara karşı ilgisiz kalıyorum. Uzun boylu bir adam kürsüye çıkıyor. Beni cezaevinde tespit ettiğini yüzsüzce iddia eden polis olduğunu fark ediyorum. Ondan sonra Frick'in tüm yaralarının ölümcül olabileceğini söyleyen bir doktor geldi. John G.A. Leishman çağrıldı. Onu öldürmeye yeltenmişim. "Bu bir yalan!" diye öfkeyle fırladım, ama görevliler beni yeniden oturttu. Şimdi Frick geldi. Gözlerimi ona diktiğimde göz göze gelmemeye çalıştı.

Savcı bana döndü. Devlet adına konuşan tanıkları sorgulamak istemiyorum. Onlar yalan söylediler; söylediklerinde gerçeklik payı yok ve bu anlamsızlığa bulaşmayacağım.

"Savunmanın tanıklarını çağırın," diye hakim buyurdu.

Benim tanığa gereksinimim yok. Açıklamama başlamak istiyorum. Savcı İngilizce konuşmamı istedi. Ama ben hazırladığım kâğıdı Almanca okumakta ısrar ettim. Hakim bir çevirmenin hizmetinden yararlanmama izin verilmesini buyurdu.

"Halka sesleniyorum," diye başladım. "Bazıları bir hukukçunun savunmasını neden istemediğimi merak ediyor olabilir. İki türlü nedenim var: Birincisi, ben bir anarşistim: İnsanlığı köleleştirmek ve baskı altında tutmak için insan eliyle yapılmış kanuna inanmıyorum. İkincisi, suikast gibi olağandışı bir şey, adaletin dar ölçütleriyle değerlendirilemez. Gerektiği gibi anlaşılabilmesi için toplumsal geçmişin bakış açısı gerekir. Bir avukat eylemimi kanun açısından savunmaya ya da mazur göstermeye çalışırdı. Ancak bu konudaki asıl soru benim savunmam değil yapılanın açıklanmasıdır. Asıl suçlu toplumdur; adaletsizlik sistemi, halkın düzenli bir biçimde sömürülmesidir."

Çevirmenin sesi çatlak ve tiz geliyor. Söylediklerimi sözcük sözcük yetersiz İngilizcesine çeviriyor, cümleleri keserek, aralarındaki bağı kopararak. Gürültüler, sesler kulaklarımı deliyor ve kalbim bu anlamsız belagatı karşısında kanıyor.

"Cümleleri çevir, tek tek sözcükleri değil," diye azarladım. Sabırsız bir hareketle yanımdan ayrıldı.

"Ah, devam edin, lütfen!" diye ümitsizce bağırdım. Çekinerek geri döndü.

"Kâğıdıma bakın," diyerek tembihliyorum "ve ben okudukça her cümleyi çevirin."

Camsı gözleri boş, görmeyen bir bakışla bana döndü. Adam körmüş!

"De-vam e-delim," dedi kekeleyerek.

"Yeterince dinledik," hakim araya girdi.

"Henüz kâğıdın üçte birini bile okumadım," diye bağırdım şaşkınlıkla.

"Okuduğunuz yeter."

"Bir avukatın hizmetine zaman–"

"Beş dakika daha izin veriyoruz."

"Ama bu kadar kısa bir zamanda açıklayamam. Dinlenmeye hakkım var."

"Biz sana böyle olmadığını öğreteceğiz."

Tanık kürsüsünden inmem buyuruldu. Jüriden birkaç kişi ayrılıyor ama bölge savcısı hızla öne gelip onlara bir şeyler fısıldıyor. Jüri bölümünde kalıyor. Hakim kalkınca salonda sesler kesildi.

"Size ceza verilmemesi için herhangi bir şey söylemek istiyor musunuz?

"Beni konuşturmadınız," diye yanıtlıyorum, "Adaletiniz yalnızca göstermelik."

"Susun!"

Kürsüden gelen sesi yarı baygın bir halde duydum. Gardiyanlar aceleyle beni mahkeme salonundan çıkardılar.

"Hakim sana insaflı davrandı" diyerek Hapishane Müdürü alay etti. "Yirmi iki yıl. Hiç de az değil, ha?"

İkinci Kısımdan
Cezaevi

Berkman umut ve umutsuzluk arasında gidip geliyor. İkinci Kısımın 2. Bölümünde Berkman cezaevinden kaçma düşüncesiyle yaşayarak güç buluyor. "Şimdi mücadele edeceğim, savaşacağım... Yaşayacağım, kaçmak için, fethetmek için!" Ama üçüncü bölümü, "Kaçmak olanaksız. Ve yaşarken ölü olmak acısına dayanamayacağım," diye bitiriyor. Dördüncü bölümde Berkman bir başka tutukluyla, "Wingie", ile, arkadaşlık kuruyor, aşağıdaki beşinci bölümde ise Berkman hasır atölyesine çalışmaya gönderiliyor.

BÖLÜM 5
ATÖLYE

I

MÜDÜR yardımcısının bekleme odasında bir düzine tutuklu ile sırada duruyorum. Gözlerim, gün ışığında ilk defa çizgili giysilerimin üstüne düşünce, aşağılanmışlık duygusu beni kapladı. Bir hayvanın seviyesine indirildim! Çizgiler içindeki tutuklunun bende bıraktığı ilk izlenim acı bir biçimde canlı: Tehlikeli bir hayvana benziyor. Bu düşünce aklımda nedense vahşi dişi bir kaplanla ilgili, ben de şimdi öyle görünüyorum demek.

Kubbeli odanın kapısı aralanarak zayıf, uzun boylu Müdür Yardımcısının geçmesine izin verdi.

"Elleri uzatın!"

Müdür Yardımcısı, orada burada bir eli denetleyerek sıra boyunca ilerledi. Adamları gruplara ayırdı; sonra da benim bulunduğum grubu göstererek kadınsı bir tarzda şunları dedi:

"Hiçbiri sakat değil. Memurlar, onları, eh, eh,. Yedi Numaraya götürün. Onları Bay Hoods'a teslim edin."

"Sıraya girin! İleri, marş!"

Koyun gibi davranılmasından ötürü duyduğum kızgınlık sabırsız bir beklemeyle karışıyor. En sonunda işe ayrıldım! "Yedi Numaranın" özelliği üzerine fikir yürütüyorum, ayrıca oradan kaçmak üzerine de; etrafımızda gardiyanlarla, cezaevinin bahçesini tek sıra içinde geçiyoruz. Duvarın üstündeki gözcüler, bükülmüş kollarına dayanmış tüfekleriyle, açık alanın içinden yılan gibi kıvrılan çizgiyi gözetliyorlar. Bahçe büyük ve temiz, bakımlı çimenler davet ediyor. İki haftadan sonra ilk kez soluduğum temiz hava, özgürlüğe duyduğum özlemi depreştirdi. Belki atölye bana kaçmak için olanak sunar. Bu düşünce gözlemlerimi hızlandırdı: Kuzeyi, doğusu ve güneyi taş duvar ile çevrelenmiş bulunan hapishanenin iki bölümü bir paralel kenar oluşturarak, atölyeleri, mutfağı, reviri ve en güneyde de kadınlar bölümünü kapsıyor.

"Dağılın!"

Yedi Numaraya giriyoruz; bir hasır atölyesi. Parmaklıklı küçük camları olan karanlık, alçak tavanlı odada nesneleri güçlükle seçiyorum. Hava tozlu ağır; tezgahların gürültüsü sağır ediyor. Kasvetli bir hava her tarafı sarmış.

Görevli memur beni ilk önce uzun boylu bir tutuklunun bulunduğu bir makineye gönderdi. "Jim, ona ne yapılacağını göster."

Aradan epeyce bir vaktin geçmesine karşın, Jim benimle ilgilenmedi bile. Makinenin üstüne eğilmiş bir halde tamamen işe gömülmüş görünüyor, elleri beceriyle mekiği ayarlarken ayakları pedalın üstünde. Sonra boğuk bir sesle fısıldadı:

"Çaylak mısın?"

"Ne dedin?"

"Geleli çok oldu mu?"

"İki hafta"

"Ne verdiler?"

"Yirmi bir yıl."
"Atma."
"Hayır, doğru."
"Gerçekten mi? Yapma ya...!"
Mekik gidip geliyor. Jim bir süre sessiz kaldıktan sonra birden sordu:
"Seni neden buraya tıktılar?"
"Bilmiyorum."
"Leşin mi var?"
"Hayır."
"O zaman uçurdun."
"Nerden çıkardın?"
"Burası en angarya bölüm. Buraya yavruları atmazlar, uçurmuş olmadıkça. Ya da seni attırdılar."
"Peki, sen neden buradasın?"
"Ben mi? O Allahın cezası, beni buraya attırdı." Şakağındaki derin bir yarayı gösterdi. "Gardiyanlarla kavga ettim. Işığımı neredeyse söndüreceklerdi. Şurdaki gardiyandı; Pete Hoods. Onunla hesaplaşacağım, kokuşmuş ruhunun işini bitireceğim. Onu öldüreceğim. Yemin ederim, onu öldüreceğim. Burada nasıl olsa mortu çekeceğim."
"Burası belki de o kadar kötü değildir," diye onu teselli etmeye çalıştım.
"Değil mi? Sen nereden bileceksin? Durumum kötü, her gece kan tükürüyorum. Bu toz beni öldürüyor. Seni de öldürecek, kahrolası bir hızla."
Sözcüklerini vurgulamak istercesine bir öksürük krizine tutuldu.
Mekik bu arada hasırın saçağına takıldı. Yeniden nefes almaya başlayan Jim yanında duran bıçağı aldı ve birkaç vuruşla madeni parçayı kurtardı. Parıl parıl parlayan mekik gidip gelmeye başladı ve Jim yeniden işine gömüldü.
"Beni daha fazla rahatsız etme," diye uyardı. "İşimde geri kaldım."
Sırayla itip çekerken uzun bedeni tezgahın üzerinde boydan boya neredeyse uzanıyor, kasları tek tek geriliyor. Jim işini tamamlayabilmek için var gücüyle çalışıyor.
Gardiyan yaklaştı. "Nasıl?" başıyla beni göstererek sordu.
"Çocuk iyi. Ama, baksana Hoods, burası ona göre bir yer değil. Yirmi bir yılı var."

"Şu kahrolası çeneni kapat!" dedi memur sertçe. Veremli adam işinin üzerine eğildi, korkuyla gardiyanın elindeki ölçü değneğine bakıyor.

Memur dönmek üzereyken, Jim yalvardı.

"Bay Hodds, işi öğretmekle vakit kaybediyorum. Biraz üzerimden iş alamaz mısın? Ben bu kadar yapamam, hastayım."

"Saçmalama. Senin hiçbir şeyin yok Jim. Sen yalnızca tembelin tekisin. Uydurma. Bana sökmez."

Öğlende gözetmen beni yanına çağırdı. "Sen henüz yenisin," diye uyardı. "Jim'i dikkate alma. O uymak istemedi, biz de ona doğrusunu gösterdik. Artık yola geldi. Süren uzun; uslu ol. Burası yuva değil anladın mı?"

Akşam yemeği için hücreme geri dönmek için sıradaki yerime geçmek üzereyken beni geri çağırdı.

"Bak Alek, şu Jim'e göz kulak olsan iyi olur. Biraz tırlatmış da."

Anlamlı dairesel bir hareketle başını gösterdi.

II

Hasır atölyesi sağlığımı tehdit etmeye başladı: toz boğazımı tahriş etti ve görme yetim içersinin loşluğunda gittikçe azalıyor. Görevli memur işteki yavaş ilerlemem konusunda, birkaç kez memnun olmadığını belirtti. "Sana bir şans daha vereceğim," diye beni dün uyardı, "ve önümüzdeki haftaya kadar iyi bir hasır yapamazsan gideceğin yer deliktir." Jim'i de işi öğretmediği için sertçe azarladı.

Veremli adam yanıtlamak üzereydi ki birden öksürme krizine tutuldu. Zayıf yüzü yeşilimsi bir sarıya dönüştü; bir dakika sonra düzeldi ve çalışmaya devam etti. Tezgaha sarıldığını gördüm, korku dolu bir ifade yayıldı yüzüne, nefes almaya çalıştı, sonra da ağzından koyu kırmızı kan fışkırdı ve Jim yere yığıldı.

Tezgahların gürültüsü kesilmeden devam etti. Yandaki makinede bulunan tutuklu, yerdeki cisme gizlice bir bakış attı, sonra da işinin üstüne daha fazla eğildi. Jim kıpırdamadan yatıyordu, kan yeri mora boyamıştı. Memura doğru koştum.

"Bay Hoods, Jim–"

"Yerine geri git, kahrolası!" diye bana bağırdı "İzin almadan yerinden nasıl ayrılırsın?"

"Ben yalnızca,–"

"Geri git, sana söylüyorum," diye bağırdı sopasını kaldırarak.

Yerime döndüm. Jim hiç hareket etmeden yatıyordu, ağzı açık, yüzü kül gibi.

Memur yavaşça, ölçülü adımlarla yaklaştı.

"Burada ne oluyor?"

Jim'i gösterdim. Gardiyan baygın adama baktı, sonra kanayan yüzüne hafifce ayağıyla dokundu.

"Ayağa kalk Jim, ayağa kalk."

Cansız başı yana kaydı, tezgahın ayağına çarptı

"Oyun oynamadığını düşünelim," memur mırıldandı. Sonra bana doğru parmağını salladı ve tehdit etti; "Emir almadan bir daha sakın yerinden ayrılayım deme. Unutma bunu!"

Bana Jim'in unutulmuş olabileceğini düşündürecek kadar uzun bir süreden sonra doktor geldi. Gelen bay Rankin'di; cezaevinin kıdemli doktoru, gözünü sevimli bir şekilde kırpıştıran, orta yaşı aşkın kısa boylu, tıknaz bir adam. Hasta tutuklunun revire götürülmesini emretti. "Adamı düşerken gören var mı?" diye sordu.

"Şu adam görmüş," bekçi beni göstererek yanıtladı.

Ben anlatırken doktor beni merakla inceledi. Sonra adımı sordu. "Ha, şu ünlü dava," diyerek güldü. "Bay Frick'i yakından tanrım. Hiç de o kadar kötü bir adam değil. Ama size burada iyi davranılacak bay Berkman. Burası demokratik bir kurum, biliyorsunuz. Bu arada, gözlerinize ne oldu? İltihaplanmışlar. Hep böyleler mi?"

"Yalnızca burada çalışmaya başladığımdan beri."

"Onun bir şeyi yok doktor," diyerek memur araya girdi. "Buraya geleli daha bir hafta oldu."

Bay Rankin gardiyana garip bir bakış fırlattı.

"Burada olmasını mı istiyorsun?"

"E-e-vet: adamlarımız eksik."

"Burada doktor benim Bay Hoods." Sonra bana dönerek ekledi: "Yarın sabah hasta listesine ekleyin."

III

Doktorun beni muayene etmesi, dokuma bölümüne geri gönderilmememe neden oldu. Bu değişiklik umudumu tazeledi. Disiplinli bir

atölye olarak "ağır topların" zihinsel bulanıklığın ilk aşamalarında bulunan tutukluların ya da özellikle itaatsiz olanların gönderildiği hasır atölyesi özel bir gözlem ve en sıkı disiplin altındaydı. En iyi korunan atölyeydi; kaçmak olanaksızdı. Ancak yerel sanayi koluna yeni eklenen dokuma bölümünde belki de uygun bir olanağı yakalayabilirdim. Tabii ki zaman alacaktır; ancak sabrım yüce amaca eş olacaktır. Çalışma şartları da daha iyi; oda aydınlık ve havadar; disiplin o kadar ağır değil. Miyopluğum makine işinden muaf tutulmamı sağladı. Müdür yardımcısı ilk başka gözlerimin dokuma makinesinin sayısız iğnesini "görecek kadar iyi" olduğunda israr etti. Evet doğruydu onları görebiliyorum; ama ilk ipliğin gerektiği gibi geçirilmesini sağlayacak keskinlik yok. Kısmen de olsa görme yetisini kabul etmek, biliyordum, görevi yerine getirme emrini almamama neden olacaktı ve başarısızlık ya da hatalı iş acımasızca cezalandırılacaktı. Koşullar beni bahane uydurmaya zorlamıştı: iğneleri hiç ayırt edemiyormuş gibi davrandım. Kararlılığımı değiştirmeyi başaramayan tehditleri yinelendikten sonra, nisbeten daha kolay olan çorapları "çevirme" işine verildim. Bu iş sıkıcı olsa da yorucu değildi. İşim örme makinelerinin ürettiği çorapları, deliksiz olduğunda toplamaktı. Yığını ucunda tersine çevrilmiş disk bulunan, 15 cm yüksekliğinde demir bir çubuğu olan bir masaya götürüyorum. Bu alette, çorapların, çubuğun üstünden kaydırılarak "içi dışına çevrilir" sonra da hızla "soyulur". Bu biçimde "çevrilen" çoraplar ilmek makinesine sunulur; orada üretimi tamamlanan ürünler bana, sınıflandırmaya ve taşımaya hazırlanmak üzere yeniden, çevrilmek için geri gönderilir.

Günler ve haftalar tekdüzelik içinde geçip gidiyor. İşi yapa yapa el becerisi kazandım ama sıkıntı dolu saatler milim milim ilerliyor. Göreve ilgi duyarak zamanın geçmesini hızlandırmaya çalıştım. Çevirdiğim çorapların sayısını, her işlemde gereken hareketleri ve belli bir süre içinde hazırlanan miktarı saydım. Ama tüm bu uğraşlara karşın, aklım inatla verimsiz konulara gidiyor: dostlarım ve propaganda; aşırı uzun olan cezamın korkunç adaletsizliği; intihar ve kaçma.

Gecelerim huzursuz. Adsız bir ağırlığın altında ezilirken ya da korkudan acı çekerken birden nefes nefese ve dehşet içinde uyanıyorum; tehlikenin geçtiğini anlayarak anlık rahatlamayı yaşamak için. Ancak hemen çevremi ayrımsıyarak öfke ve kedere boğuluyorum güçsüz ve ümitsizce.

Böylece, Pensilvanya karabasanımın akışı içinde, umut ve umutsuzluk, yaşam ve ölüm arasında bitmeyen kavgada gündüz geceyi, gece de gündüzü izliyor.

6. Bölümde Alec Emma'nın mektubunu yanıtlıyor: "Mektubunda keder ve düşkırıklığı algılıyorum. Neden başarısızlıktan söz ediyorsun? Gerçek ahlak dersi nedenlerle ilgilidir, sonuçlarla değil."

BÖLÜM 7

WINGIE

İŞTE geçirdiğim saatler çevremin keskin varlığının silikleşmesine yardımcı oluyor. Çorapçılık bölümü deneme aşamasından geçti; başka örgü makinelerinin eklenmesiyle iş hacmim arttığı için daha fazla güç sarfetmem ve daha dikkatli bir uygulama gerekiyor.

Atölyedeki iş bütün dikkatimi alıyor. Geride düşünmeye ve kurmaya az zaman kalıyor. Fiziksel durumum beni endişelendirmeye başladı. Sabahları çok yoruluyorum ve öğlende hücrelerin bulunduğu binaya dönen sıraya zar zor yetişiyorum. Çok bitkinim, sanki birisi beni ayaklarımdan çekiyor ve sürekli uyku halindeyim; karşı koyamıyorum.

Yemeklere karşı ilgisizleştim, kokusu midemi bulandırıyor. Sinirli ve hastalıklıyım: çizgili tutuklular beni iğrendiriyor; bir gardiyanın yakınlığı öfkelendiriyor. Atölyedeki gardiyan beni saygısız ve kaba davranışımdan dolayı birkaç kez uyardı. Ama olası sonuçlara karşı ilgisizim; ne olacağının ne önemi var? Gittikçe azalan gücüm bir memnuniyet kaynağı: belki de ölümün yaklaştığını bildiriyor. Bu düşünce sakin ve kişisel olmayan bir tarzda hoşuma gidiyor. Artık daha fazla acı çekmek, keder olmayacak. Dünyadan soyutlanmış gibiyim. Tümüyle içime odaklandım; yalnızca ben ayaktayım ve dünyanın kademe kademe barışa ve sessizliğe, yok olmaya yüz tuttuğunu görüyorum.

Günlük çalışma sonunda hücreye döndüğümde ekmek ve kahveden oluşan akşam yemeğine dokunmuyorum. Mumum yanmıyor.

Yalnızca gongun derin sesini özlemle beklediğimin bilincinde olarak, kayıtsızca yarı karanlıkta oturuyorum; yatma emrini veren o üç vuruşu beklerken yatağa düşmemi sağlayan bu kutsal izni sevinerek karşılıyorum. Kaba ot yatak uyumak için; davetkârca çağırıyor; unutmayı, unutmayı arzuluyorum.

Ara sıra dostlarımdan gelen mektuplar beni kayıtsızlığımdan çıkarıyor. Ama bu anlar çok kısa: mektupların havası kontrollü, içerikleri çok genel, benim ilgimi çekecek konular çok az. Dünya ve sorunları ufkumdan gittikçe uzaklaşıyor. Karanlığa gömüldüm. Baharı muştulayan bir güneş ışığı yok.

Zaman zaman kaderimi ayrımsadığımda bir şokun şiddetiyle sarsılıyorum ve umutsuzluk içinde boğulup giderken, akıl sağlığımın koruyucu duvarları yıkılma tehditi altına giriyor ve düşlerimin vahşi oyunlarında melankolik bir tatmine ulaşıyorum... Düş ve gerçeklik arasındaki zıtlık karşısında var olmak gittikçe dayanılmaz bir hal aldı. Çalışmadan yorgun argın düşmüş, gecenin yalnızlığını kucaklıyorum, hücremin önünden geçen tutuklunun selam vermesi bile beni sinirlendiriyor. Bu adamların istenmeyen yakınlığı karşısında ürküyorum, enine doğru uzanan gri ve siyah, sürekli olarak gizli ve kötü maksatlı kurnazlığıyla dişi kaplan imgesini canlandırıyor. Onlar benim dünyamdan değiller. Toplumsal adaletsizliğin kurbanlarına karşı görev bilinciyle yaptığım gibi onlara da yardımcı olurum. Ama onlarla arkadaş olamam: onlar yaşamımı adadığım halka ait değiller. Talihsizler, gerçekten de; üreticilerin üstünde birer asalak onlar, belki daha az zararlı ama zengin sömürenlerden de pek farklı değiller. Onların açlığından değil, ilkelerimden dolayı onlara entelektüel yardımımı sunmalıyım; yoksa kalbime ulaştıklarından değil.

Yalnızca Wingie farklı görünüyor. Davranışında neşe ve teşvik hissettiren yumuşak bir şey var. Çoğu zaman onun varlığını özlüyorum, ama benimle konuşması için çok ender fırsatı oluyor; Pazarları ayin sırasında hücremde kaldığım zamanlar güvenli. Katlarda ayine katılmayanları[15] sayan Bölüm Kaptanına dikkat etmeli. Belki bugün onu görebilirim. Kaptan geçiyor. Parmaklıklar arkasında bir yüz gördüğünde hemen durmaya hazır olan kararsız adımlarını tanıdım. Şim-

di hücreye vardı. Kapının üstünde tahtaya yazılı numarayı not defterine kurşun kalemle yazdı, A7.

"Katolik mi?" diye mekanik bir biçimde sordu. Sonra başını kaldırdığında kaşlarını çattı.

"Sen katolik değilsin Berkman, Neden içerde kaldın?"

"Ben bir ateistim."

"Nesin?"

"Bir ateist, inancı olmayan."

"Yani kafir. Lanetleneceksin, kesin."

Ahşap merdivenler görevlinin ağırlığı altında gıcırdıyor. Köşeyi döndü. Wingie bu fırsatı kullanır. Umarım çabuk gelir. Belki birisi gözlüyordur.

"Merhaba Alek! Bir parça turta ister misin? Al, yakala şunu!"

"Turta mı Wingie?" merakla fısıldadım. "Bu tür lüksleri nerden buluyorsun?"

"Gardiyanın torbasından yürüttüm, Mısır Kafa Tom'un akşam yemeği sepeti, anlıyorsun? İşe yaramaz adam kahvaltıdan sonra aldı. Ne kadar adi, değil mi?"

"Neden?"

"Neden mi çaylak; o bir yemek hırsızı, evet. Bu bizim turtamız Alek, burada fırında yapıldı. Bu yüzden bizim ekmeğimiz bayat, anladın mı; Gardiyanlara turta yapmak için mayayı çalıyorlar. Anladın mı? Baksana, yemeği nasıl buluyorsun?"

"Ekmek genelde bayat Wingie, kahvenin de ılık sudan pek farkı yok."

"Buna kahve mi diyorsun? Ha, ha, bok kahve. Bu kahve değil; hiçbir zaman kahveye benzemedi bile. Bu yalnızca bir kandırmaca Alec. Nasıl yapıldığını biliyor musun?"

"Hayır."

"Bak ben üç ay mutfaktaydım. Mahkumların akşam yemeklerinde attıkları ekmekleri topluyorsun. Yalnızca kabukları kullanılıyor anladın mı? Nasılsa frengili zenci tükürmedi ya. Bazıları bunu yapacak kadar da adi. Ama nasıl olsa fark etmez."

"Emir, kabukları kesmek ve kararıncaya kadar kavurmak sonra üstüne kaynar su koyuyorsun ve kazana boşaltıyorsun, bir torba için üstüne de biraz kirli şeker. İşte al sana kahve. O pisliğe elimi

bile sürmem. Mideni çürütür. Alek, yaptığı şey bu. O kusmuğu içmesen iyi olur."

"Beni öldürür mü, öldürmez mi umurumda bile değil."

"Ah, hadi Alek. Biraz kendine gel dostum. Sana epeyce giydirdiler biliyorum; ama bunu o kadar ciddiye alma. Süreni düşünme. Unut. Ah, tabii ki unutursun, inan bana. Arkadaşlar edin. Yarın kimi görmek istediğini düşün, sonra da onu görmeye çalış. İşte yapmak istediğin bu Alek. Bunlar seni oyalayacaktır. Sıkıntılara karşı en iyi şey bu evlat."

Bir an hızlı fısıldamasına ara verdi. Yumuşak gözlerinde sıcaklık, dudaklarında teşvik edici bir gülümseme. Uzun saplı süpürgeyi kapıya dayadı, çabucak etrafına bakındı ve sonra parmaklıkların arasından hızla yumuşak, narin elini uzattı ve yanağıma hafifçe dokundu.

Elimde olmadan bir erkeğin dokunuşuna karşı kendiliğinden tiksintiyle bir adım geriye çekildim. Ancak gene de arkadaşımı yaralamak istemezdim. Ama Wingie rahatsızlığımı fark etmiş olmalı: beni dikkatle süzdü.

Sonra süpergeyi eline aldığında, utanmış olduğunun sezildiği bir sesle şunları söyledi:

"Sen iyi birisin Alek. Senden bu yüzden hoşlanıyorum. Seni yalnızca denemek istemiştim, anladın mı?"

"Eeeh, anlamadın mı? Yani, bak–" tereddüt etti, yüzündeki hapishane solgunluğu hafifçe kızardı. "yani; Alek... Dur şu gardiyanı bir atlatalım."

Zavallı Wingie, bahanesi utangaçlığını örtemeyecek kadar açık. Bölüm Kaptanının üst katlardan gelen ayak seslerini çok net izleyebiliyorum. Kilise ayini sırasında binada bulunan tek memur o. Bahçe kapısının açılması, gardiyanın geldiğini, Wingie'yi hücremde görmeden önce belli eder.

Uydurduğu bahane üzerinde düşünüyorum. Wingie neden yanımdan ayrıldı? Kızaran yüzü, aslında konuşkan olan bu adamın duraklayarak konuşması, "sıvışmak" için -kendisi telaşlı ayrılışını böyle tanımlardı– uydurulan bahane; bunların hepsi garip görünüyor. Beni "denemekle" ne söylemek istemişti acaba? Ama beni tatmin eden bir açıklama bulamadan Wingie'nin yavaşça yaklaştığını duydum.

"Her şey yolunda Alek. Daha uzun bir süre şapelden geri gelmezler."

"Wingie, beni denemekle neyi kastettin?"

"Eh, yani..." diye kekeledi. "Boşver Alek. Sen iyi bir çocuksun, tamam. Sen buraya ait değilsin, söylemek istediğim bu."

"Söyle, ben buradayım; ve öyle görünüyor ki, burada da öleceğim."

"Bak, böyle aptalca konuşma. Ağzından yel alsın. Böyle saçma sapan şeylerle kafanı doldurma. Burada geberecekmiş, saçma! Öyle bir şey yapmayacaksın. Bak sakın öyle bir şeyler kurma. Beni dinle Alek, dostun konuşuyor, anladın mı? Daha o kadar gençsin ki; daha çocuk sayılırsın. Yirmi bir yaşındasın değil, mi? Ve ölmekten konuşuyorsun? Ayıp bu, ayıp!"

Kızgın bir tutumu var ama sesindeki titreme kalbimi ısıttı.

Birdenbire elimi parmaklıkların arasına koydum. Sıkıca tutması, geri gelen saygısının teminatıydı.

"Silkinmelisin Alek. Müebbetlilere bir bak. Onların gece gibi karamsar olacağını düşünürsün. Ama hayır, bu çöplükte en neşeli grup onlar. Yaşlı Henry'i gördün mü? Hayır mı? Bak, onu görsen iyi olur. Burada en yaşlı olan o; on beş yıldan beri. Müebbet almış ve bu dünyada hiçbir arkadaşı yok, ama sabahtan akşama kadar neşe oldu. Ve senin bir sürü dostun var; sadık dostlar. Biliyorum."

"Var Wingie. Ama onlar benim için ne yapabilir?"

"Alek, nasıl konuşuyorsun. Her şeyi yapabilirler, Zengin dostların var, biliyorum. Frik'le başın belaya girdi. Ama, dostların iyi, değil mi?"

"Tabi ki. Ama ne yapabilirler, Wingie?"

"Af çıkar, iki üç yıl sonra, anladın mı? Burada iyi bir tutum sergilemelisin."

"Af umurumda bile değil."

"Ne-e? Dalga mı geçiyorsun?"

"Hayır, Wingie, oldukça ciddiyim. İlke olarak karşıyım."

"Sen kesinlikle uçurmuşsun. Sen ne diyorsun be! İlke saçmalığı. Buradan çıkmak istemiyor musun?"

"Tabii ki istiyorum."

"O zaman ilke gevezeliğini bırak. Bununla ilkenin ne ilgisi var? Senin ilken çıkmaya karşı mı?"

"Hayır, ama affa karşı."

"Sen beni aşıyorsun Alek. Sanırım benimle kafayı buluyorsun."

"Bak, dinle beni Wingie. Ben affa başvurmazdım çünkü bu, hükümetten bir iyilik istemek olurdu ve ben buna karşıyım, anladın mı? Hem bunun hiçbir yararı olmazdı Wingie."

"Ve istesen affedilecek olsan bile mi istemezsin Alek? Söylemek istediğin bu mu?"

"Evet."

"Sen sıkı birisin Alek. Ne diyorlar sana, anarşist mi? Gerçekten sıkı birisin. Ama seni kafamda bir yere oturtamıyorum. Çılgınca görünüyor. Dinle beni Alek. Ben senin yerinde olsaydım alabileceğim her şeyi alırdım ve sonra onları siktir ederdim. Bak benim yapacağım bu olurdu oğlum."

Bana garip ve sorgulayıcı bir şekilde baktı. Karşı taraftaki kattan ayak seslerinin hafif yankısı bize ulaşıyordu. Sağa ve sola hızlıca göz attıktan sona Wingie kapıya doğru uzandı. Ağzı parmaklıkların arasında, çok alçak bir sesle fısıldadı:

"İlkelerin tüymeye de karşı mı Alek?"

Ani sorusu karşısında sersemledim. Özgürlük içgüdüm, devrimci ruhum, sefalet içindeki var oluşum, hepsi yanıp tutuştu, kalbimin atışlarını düzensizleştirdi, vahşileştirdi ve bütün varlığımı, yoğunluğu acı verecek derecede olan umut seliyle doldurdu. Sessiz kaldım. Ona güvenebilir miydim? İyi ve sempatik görünüyordu—

"Bana güvenebilirsin Alek," dedi Wingie sanki düşüncelerimi okumuş gibi, "ben senin dostunum."

"Evet Wingie, sana inanıyorum. İlkelerim firar etmeye karşı değil. Bunun hakkında düşünmüştüm, ama şimdiye kadar–"

"Şş! Yavaş. Duvarların kulağı var."

"Peki mümkün mü Wingie?"

"Yani, burası bayağı sıkı bir çöplük; ama gökyüzünde birçok yıldız var Alek ve belki sen şanslı bir tanesine sahipsin. Paddy McGraw çatıdan kaçtıktan beri buradan başka bir firar olmadı, o da, bir düşüneyim, altı, yedi yıl önceydi."

"Nasıl becerdi?" heyecanla sordum.

"İşte İrlandalı şansı. Yeni bölümü bitirmek üzereydiler, Paddy çatıda yardım ediyordu. Hazırlıklarını tamamladığında gene işe gidermiş gibi yaptı, çatıdan aşağıya kaydı. Hasır atölyesinden öteberiyi toplayıp onları birbirine bağladı, anladın mı? Onu yakalayamadılar."

"Üstünde çizgili giysisi var mıydı, Wingie?"

"Elbette. Buraya geleli bir iki ay olmuştu."

"Peki çizgili giysisi içinde kaçmayı nasıl başardı? Firar etmiş bir mahkûm olduğu farkedilmedi mi?"

"Bu mu seni endişelendiriyor Alek? Neden? Bu önemsiz. Karanlık basana kadar saklanırsın, ilk gördüğün herifi yakalayıp giysilerini alırsın. Ya da bir bahçe kapısından içeriye dalarsın, bunlardan Allegheny'de bir sürü var."

"Hâlâ çatıdan kaçma şansı var mı?"

"Yok oğlum. Orada yapacak bir şey yok. Ama bir adam uyanık olmalı. Biliyorsun, bir işi yapmanın farklı farklı yolu var. Havlu ile sabun arasında gelen şeyi hatırlıyor musun?"

"Sen bunu biliyor musun, Wingie?" şaşırarak sordum.

"Ben mi? ha, ha, seni küçük–"

Yaklaşan çelik sesleri tehlikeyi bildiriyordu. Wingie kayboldu.

8. bölüm Alec'den Ema'ya yazılmış iki mektuptan oluşuyor. İlkinde kendisine daha sık yazması için yalvarırken, ikincisinde ilk ziyaretinin garipliği üzerine konuşuyor. 9.bölümde Berkman, cezaevi yetkililerince haksız yere cezalandırılan bir hükümlünün, Johnny'nin savunmasını üstlenir. Wingie ise bir oyun grubuna dahil hükümlülerin ismini vermemesi üzerine gönderildiği zindanda çıldırır. 10. bölümde Berkman'ın atölyedeki asistanı Red, Berkman'dan "onun oğlu" olmasını istediğinde Berkman sinirlenir: "Böyle korkunç bir davranışda gerçekten bulunuyor musun? İğrençsin" Red yanıtlar "Zamanın dolmadan neyin iyi olduğunu anlarsın erdemli oğlum." 11. bölümde Berkman, Emma ile arkadaşı Fedya'ya yazdığı bir mektupta onun için bir firar yolu düşünmediklerinden dolayı duyduğu düş kırıklığını dile getirir. 12. bölümde, Alec ile iki anarşist yoldaşı, Henry Bauer ve Carl Nold, bir cezaevi gazetesi çıkarmaya başlarlar: hapishanede el altından dağıtılan Zuchthausblüthen (Cezaevi Çiçekleri). Gazete siyasal yazıları, anektodlar ve hükümülerin şiirlerini içerir. 15. bölümde Alec bir kadınla beraber olmak için özlem duyar. Aşağıdaki 16. ve 17. bölümlerde Alec hapishane müdürünün odasına bilmediği bir nedende dolayı götürülür ve sonra da "tabutluğa" atılır.

BÖLÜM 16

MÜDÜRÜN TEHDİTİ

I

BATMAK üzere olan güneş, sis ve pusdan dolayı soluklaşıyor. Koyu gri çizgi yavaş yavaş atölye boyunca dalgalanıp karanlığa gömülen bahçede yılan biçiminde kıvrılıyor. Gölgeli dalgalar kalınlaşan sisi bölüyor, hayalet gibi titreyip hapishanenin derin karanlığı tarafından yutuluyor.

"Alek, Alek!", arkamda heyecan dolu bir fısıltı duydum. "Çabuk, göm şunu. Gardiyanlar beni kesecek."

"Dağılın!"

Gözetmen bana doğru yaklaştı. "Müdüriyetten seni istiyorlar Berk."

Mahmur ve soluk yüzlü Müdür içeri girdiğimde bana dik dik baktı.

"Üstünde ne taşıyorsun," diye sertçe sordu.

"Anlamadım."

"Anladın. Üstünde para mı var?"

"Hayır, yok."

"Gizli postayı sana kim gönderiyor?"

"Hangi postayı?"

"New York'da çıkan anarşist gazetesinde yayımlanan mektup."

Birden rahatladım. Sorulan mektup resmi yoldan geçmişti.

"Şefin elinden geçti," dedim cesurca.

"Bu doğru değil. Böyle bir mektup hiçbir zaman Bay Milligan'dan, Bay Cosson'dan geçemez," gardiyana döndü, masadan gazeteyi aldı.

Müdürün eli işaretli noktayı gösterirken titriyordu. "İşte burada! Devrimden bahsediyorsun ve yoldaşlardan, anarşizmden. Bunu Bay Milligan hiç görmedi, eminim. Gazeteler için, senin –hapishaneden, dikkat et,– New York'daki anarşist bir gazete için editörlük yaptığını yazmak hoş bir şey."

"Gazetelerin her yazdığına inanamazsınız," diye karşı çıktım.

"Eh, belki de bu sefer gazeteler haklıdır," diye müdür yardımcısı araya girdi. "Bu hikayeyi kesinlikle uydurmuş olamazlar."

"Çoğu kez yaptıkları bu," diye karşılık verdim. "Duvarın üstünden altlamak istediğimi ve gardiyanın beni ayağımdan vurduğunu da yazmamışlar mıydı?"

Müdürün yüzünde bir gülümseme belirdi. Elimde olmadan bağırıyorum:

"Belki öyküye bir yerden esinlenmişlerdir?"

"Kes sesini," Müdür gürledi. "Unutma, sana bir şey sorulmadıkça, ağzını açmayacaksın. Bay Mcpane, lütfen üstünü arayın."

Kemikli uzun parmaklar yavaş yavaş boynumdan ve omuzlarımdan aşağıya doğru iniyor, koltuk altlarımın içini sıkıyor, bacaklarımı kavrıyor, tek tek her noktayı yokluyor ve kendimi nemli yapışkan bir havaya batırılmış buluyorum. Tiksindirici dokunuşlar beni hasta etti ama güvenim beni gene diriltti: üstümde bana karşı kullanılacak hiçbir şey yok.

Yılanı andıran el birden kabanımın cebine girdi.

"Oh, bu da ne?" Küçük, yuvarlak bir nesne çıkardı. "Bir bıçak, şef."

"Bir bakayım," şaşırarak bağırdım.

"Geri dur!" diye Müdür emretti. "Bu bıçak ayakkabı atölyesinden çalınmıştı. Bunu kime karşı kullanacaktın?"

"Müdür Bey, bunun üstümde olduğunu bile bilmiyordum. Birisi cebime koymuş olmalı, biz–"

"Bu yeter, sandığın kadar zeki değilsin."

"Bu bir tuzak," diye haykırdım. Koltuğa sakin bir edayla yaslandı, gözlerinde garip bir gülümseme dans ediyor.

"Eeh, ne söyleyebilirsin?"

"Bu önceden hazırlanmış bir iş."

"Ne demek istiyorsun?"

"Birisi bu şeyi gelirken cebime"

"Eeh, bunu daha önce de duymuştuk. Bu çok yaş."

"Siz bende para ve gizli mektup aradınız–"

"Bu da işe yarar. Bay Mc Pane, tehlikeli silah taşımanın cezası ne?"

"Müdür Bey," diye araya girdim. "Bu bir silah değil. Bu bıçak yalnızca 1 santim büyüklüğünde ve–"

"Kes sesini. Ben Bay McPane ile konuşuyorum."

"Yani, üç gün şef."

"Aşağıya götürün onu."

Ambarda koyu gri giysimden çıkarılıp gene o nefret ettiğim çizgilerin içine sokuluyorum. Kabansız ve ayakkabısız bir halde, hol ve koridorlardan geçirilip dik merdivenlerden indirildim ve zindana atıldım.

Zifiri karanlık, cüsseli, hissedilebiliyor– elini başımın üzerinde, yüzümün üzerinde duyumsuyorum. Hareket etmeye cesaret edemiyorum; yanlış bir adım beni uçuruma itebilir. Elimi gözlerime çok yakın tutuyorum – kirpiklerimin dokunduğunu duyumsuyorum ama elimin biçimi belli değil. Kıpırdamadan bir nokta üzerinde dikilmiş duruyorum, bütün yön duyularından yoksunum. Karanlık kötülük dolu; sanki onu duyabiliyormuşum gibi geliyor. Yalnız zaman zaman hızlı ayakların telaşlı tırmalamaları sessizliği yırtıyor ve görünmeyen nehir sıçanlarının kemirmesi bu korkunç yalnızlığa uğruyor.

Karanlık ağır ağır açıldı. Alçalıp eridi; boş griliğin içinden bir duvar yükseldi; bir kapının silueti belli belirsiz göründü, yukarıya doğru eğim kazanıp keşif ve geçişe izin vermeyen bir hal kazandı.

Sürüklene sürüklene ilerleyen saatlerim birbirinin aynısı. Hücrelerin bulunduğu binadan tek bir ses bile bana ulaşmıyor. İnsanı deli eden bu sessizlik ve karanlıkta her türlü zaman bilincinden mahrum edildim; yalnızca günde bir kez, ağır anahtar sesi kapıda takırdayıp bana sabahı gösterdiğinde kurtuluyorum: zindanın kapısı açılıyor ve hiç konuşmayan gardiyan bana bir dilim ekmek ile bir tas su veriyor. Çift kapı ağır ağır kapanıyor, ayak sesleri gittikçe azalıp uzakta yitiyor ve zindanda gene her yer karanlığa bürünüyor.

Ölümün duygusuzluğu ruhumun üstüne çöktü. Yer soğuk ve ıslak, kemirme sesleri yükselip yakınlaşıyor ve aç sıçanlar çıplak ayaklarıma saldıracaklar diye dehşete kapılıyorum. Kapıya dayanmış bir iki bilinçsiz an geçirdim; sonra yeniden hücrede yürüyerek uyanık kalmaya çalışıyorum, gün mü gece mi diye merak ederken, bir insan sesine hasretim.

Tamamen terk edildim! Yeraltının taş bağırsaklarına döküldüm, insanoğlunun dünyası geri çekiliyor. Arkasında hiçbir iz bırakmadan... Kulağımı hırsla zorluyorum – yalnızca bitmek tükenmek bilmeyen, korku veren kemirme sesi. Ümitsizlik içinde parmaklıkları kavradım – demirin madeni sesiyle boş bir yankı alay etti. Ellerim şiddetle kapıya vuruyor – "Hey, kimse var mı! kimse var mı?" Sessizlik. Adsız korkular aklımı sarsarak ölümcül korku ve umutsuzluk karabasan-

larını dalgalandırıyor. Korkular şiddet dolu düşünceleri biçimlendiriyor: vahşi bir fırtınayla ayaklanıyorlar, sonra yatışıyorlar ve yeniden garip bir şekilde tanıdık olan ve uyuşuk bilincimde uyanan sahnelerin birbirini hızla izlediği zaman ve uzamdan hızla geçiyorlar.

Yorgun ve bitkin bir halde duvara yaslandım. Yüzümün üzerinden ince bir şey tırmandığında dehşete kapıldım ve yeniden hücrede dolaşmaya başladım. Üşüdüm ve açım. Unutuldum mu? Üç gün geçmiş olmalı, belki de daha fazla. Beni unuttular mı?

Anahtar sesi kalbime bir sevinç dalgası gönderdi. Mezarım açılacak – ah, yeniden ışığı görmek ve hava solumak...

"Memur Bey, zamanım dolmadı mı?"

"Acelen ne? Buraya geleli yalnızca bir gün oldu."

Kapılar kapandı. Ekmeğe saldırdım, ne kadar küçük ve ince, tek bir lokma. Yalnızca bir gün! Ümitsizlik üzerime bir tabut örtüsü gibi yayıldı. Acıdan baygın bir halde yere çömeliyorum.

II

Zindandan normal hücreye geçmek gerçek bir dönüşüm. İnsan şeklini görmek beni neşeyle dolduruyor; insan sesleri tatlı bir ezgi gibi. Kendimi, tüm umutların beni bıraktığı anda, ölümün pençesinden çekip alınmış gibi hissediyorum; tam uçurumun kenarındayken yakalanmış ve yaşayanların dünyasına geri döndürülmüş. Güneş ne kadar parlak, hava huzur verici! Yaşadığımı iliklerime kadar duyumsadığım şu anda yatakta uzun uzun geriniyorum. Yastık kılıfı kirlenmiş, otlar yer yer dışarıya fırlamış, ama o dehşet verici nehir sıçanlarından ve vahşi kurtlardan uzak, güven içinde burada dinlenmek bir lüks. Neredeyse serbestlik, özgürlük.

Ama sabah olduğunda gene acı içinde uyandım. Gözlerim ağrıyla zonkluyor; bedenimin her eklemi ağrıyor. Zindanda çarşaflar alınmıştı; üç gün üç gece taşın üstünde yattım. Gözlüklerimle intihar ederim savıyla onları almaları ise bir işkenceydi. Beni cezalandırmak için başvurdukları temelsiz bahane düşünülürse güvenliğim konusunda gösterdikleri ilgi gerçekten etkileyiciydi. Müdürü gizli bir neden itmiş olmalı. Ne olabilir? Büyük bir olasılıkla beni hücrede çok fazla tutmazlar. İşe geri döndüğümde gerçeği öğrenirim.

Günlerim boş umutlarla geçiyor. Süregelen tutukluluk sinirimi bozuyor. Tecrite alınmamla kaybettiğim küçük olanakları anıyorum; bu hücre önceden kaldığım yerlere göre epeyce küçük. Kütüphanem de yok olmuş ve duvarları süslemek için sabırla biriktirdiğim resimler de. Hücre çıplak ve kasvet verici, insanı rahatsız eden beyaz duvardan, büyük bir kartona yazılmış çirkin kurallardan kurtuluş yok. Dar alan egzersiz yapmamı zorlaştırıyor: her ikinci ya da üçüncü adımda dönmek zorunda kalmak, yürümeyi bükülmeler dizisine sokuyor. Ancak zamanın geçmesini sağlamak için bazı yöntemlere başvurulmalı, yeri adımlarken on kere gidip dönmek için harcadığım saniyeleri sayıyorum. Bir yerde, günde beş mil yürümenin sağlıklı olduğunu duyduğumu anımsıyorum. Hücrenin uzunluğu 2 m olduğuna göre 3.771 kez dönmem gerekiyor. Egzersizimi üç kısma ayırdım, ve 7.5 km yürüdüğümden emin olmak için birkaç adım ekledim. Çok dikkatle sayıyorum ve gongun sesi, kafamı karıştırdığı için beni kızdırıyor. Yeniden başlamalıyım.

Kaldığım yerin değiştirilmesiyle yoldaşlarımla iletişim kurma şansımı da yitirdim. Hapishane Çiçeklerinin kaderinden endişe duyuyorum: sıkı gözetim, bağlantıların yeniden kurulma olanağını pek gerçekçi kılmıyor. Giriş katına gönderildim ve hücrem bahçe kapısında duran memurun masasından yalnızca bir iki metre uzak. Dikkatli bakışlar her an üzerimde, herhangi bir hükümlünün benimle konuşması olanaksız. Dostlarıma ulaşmam için yalnızca ayakçı bana yardımcı olabilirdi, ancak beni ona karşı uyardılar: o bu göreve içerdekileri ispiyonlayarak gelmiş "gammaz" birisiymiş. Ondan hiçbir yardım bekleyemem; ama belki kahveci çocuğun bana yardımı dokunabilir.

Tam ona yaklaşmaya çalıştığım sırada, çamaşır bölümündeki hükümlülerin üst katta kilitli tutulduğunu öğrendim. Atık borusu[16] vasıtasıyla, zindanda kaldığım sürece gelişmeleri öğrendim. Atölye çalışanlarının yetersiz gelen porsiyonlardan dolayı duydukları memnuniyetsizlik, bir vagon dolusu gelen kötü etle daha da artmış. Kötü koku bahçeye yayılmış ve birçok kişi yemek üzerine kötü söz sarfettiği için cezalandırılmış. İşlerin ağırlaştırılmasıyla durum daha da kötüleşmiş. Örgücüler ve ilmekçiler ayaklanmanın eşiğine gelmişler. İşleri bir ayda iki kez iki katına çıkarılmıştı. Müdüre işin azaltılması için talepte bulunmuşlar; yanıt olarak ise bir artış daha gelmişti. Bu-

nun üzerine birçok adam greve katılmış. Hücrelerinde kalıp, daha iyi yiyecek ve daha az iş talepleri yerine getirilene kadar atölyelere gitmeyi red etmişler. Müdür, muhbirlerin yardımıyla gizli bir araştırma yapmış. Başkaldıran hükümlüler tek tek itaat etmeye zorlanmış. Yetkililer ihraç yöntemiyle durumu incelemişler. Şu anda etrafta, cezaevindeki gelmiş geçmiş tek grev olayının sorumluluğunu yükleyecek birisi konusunda bir karara vardıklarına dair söylentiler dolaşıyor.

Gardiyanlar da gizemli bir havaya büründü. Onlarla defalarca konuşmaya çalıştım, ancak grev konusu açıldığında dudakları mühürleniyordu. Üzerimdeki garip bakışları beni meraklandırıyordu ki birden nedeni ortaya çıktı.

III

Pazar günü, öğlen. Ayakçı koridor boyunca yemek arabasını itiyor. Yemeğimi almaya hazır, kapıda bekliyordum. Gözetmen bana bakıp hükümlüyü dürttü. Araba hücremden geçti.

"Memur bey," diye seslendim. "Beni unuttunuz."

"Türlünün kokusunu mu aldın?"

"Yemeğim nerede?"

"Sana yok."

Her iki pazar gününde bir özlemle beklenen buram buram kokan yemek kokusu burnuma ulaştı ve açlığımı daha da arttırdı. Bütün hafta bugünü bekleyerek yok denecek kadar az yedim ve şimdi bu nadir yemekten kaba bir biçimde yoksun bırakıldığım için kendimi aşağılanmış hissederek sinirlenmiştim. Öfkeyle kupamı kapıya vurmaya başladım; tenekeyi tekrar tekrar kapıya vurdum; bir parmaklıktan öbür parmaklığa gelen her vuruş keskin ve tırmalayıcı bir ses çıkarıyordu.

Bir gardiyan hızla yanıma geldi. "Kes şu kahrolası gürültüyü," diye buyurdu. "Sorunun ne?"

"Yemeğimi almadım."

"Hayır aldın."

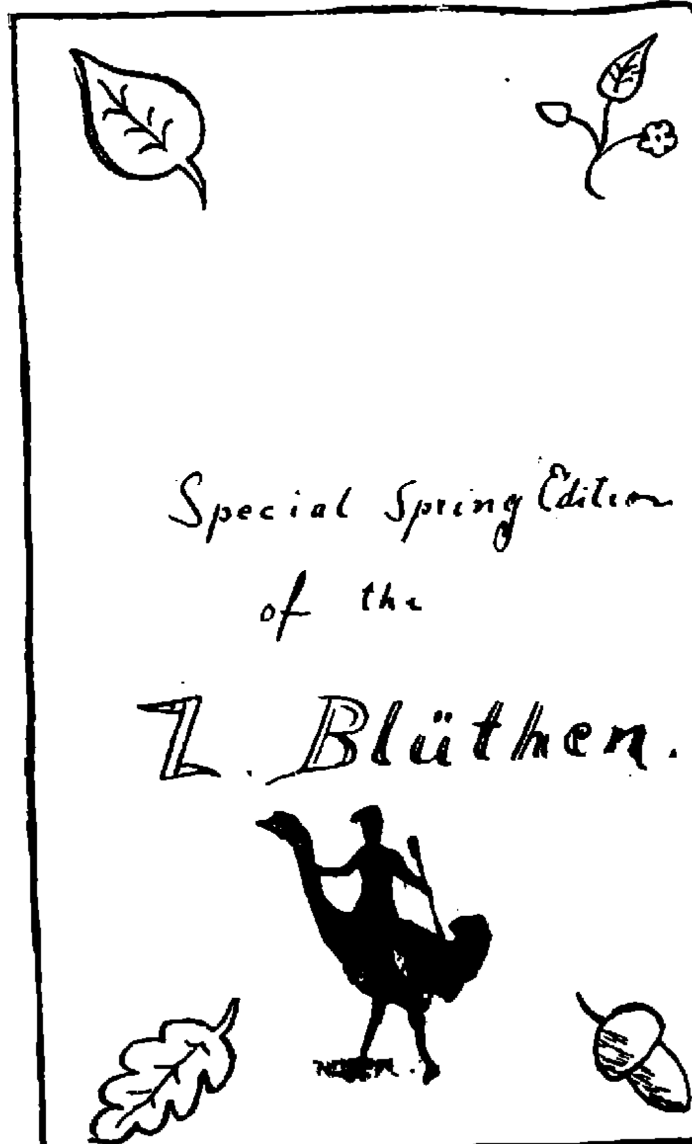
"Almadım."

"O zaman hak etmemişsin sanırım."

Tam dönmüş gitmek üzereyken, kupamı kapıya vurdum –bir, iki, üç–

"Şimdi de ne istiyorsun, ha?"
"Müdürü görmek istiyorum."
"Onu göremezsin. Artık sussan iyi olur."
"Müdürü görmek istiyorum. Bizi her gün ziyaret etmesi gerekiyor. Haftalardır ortalıkta görünmedi. Onu şimdi görmem gerekiyor."
"Eğer çeneni kapatmazsan, seni–"
"Bölümün şefi yaklaştı."
"Berkman, ne istiyorsun."
"Müdürü görmek istiyorum."
"Onu göremezsin. Bugün Pazar."
"Memur Bey," diye, sertçe söze başladım ve hücrenin duvarındaki kuralları gösterdim. "Burada, Pensilvanya yasalarından alınmış bir bölüm var ve orada Hapishane Müdürünün her hükümlüyü her gün ziyaret etmesi buyruluyor."
"Sen bunu boşver şimdi," diyerek sözümü kesti. "Müdürü neden görmek istiyorsun."
"Yemeğimin neden verilmediğini bilmek istiyorum."
"Senin ismin gelecek dört Pazar için listeden çıkarılmış."
"Peki neden?"
"Bunu patrona sormalısın. Görmek istediğini ona söyleyeceğim."
Sonra gözetmen geldi ve sır verircesine "şeflerini" bana bir görüşme sağlamaları için ikna ettiğini bildirdi. İçeri girmeme izin verildiğinde, Müdürü masanın başında, sinirden kıpkırmızı kesilmiş bir halde buldum.
"Huzuru bozduğun için bana şikayet edildin, diye bağırdı."
"Eeh, ayrıca bir başka suçu daha var," yardımcısı araya girdi.
"İki suç," Müdür devam etti. "Huzuru bozmak ve taleplerde bulunmak. Sen talepte bulunmayı nasıl göze alırsın?" diye haykırdı. "Sen kim olduğunu bilmiyor musun?"
"Sizi görmek istemiştim."
"Senin ne istediğin ya da ne istemediğin önemli değil. Bunu iyice anla. Sen yalnızca kurallara uymak durumundasın."
"Bu kurallar sizi, hükümlüleri-"
"Kes sesini. Sorun Ne?"
"Yemekten neden yoksun bırakıldığımı öğrenmek istiyorum."
"Senin öğrenmene gerek yok. Bizim bilmemiz yeterli," dedi Müdür Yardımcısı sertçe.

"Bay McPane," Müdür söze karıştı. "Onunla açı
ğım. Bu günden sonra," bana doğru döndü. "Dört ha
silvanya rejimindesin. Bu süre boyunca sana gazete
Bunun sayesinde davranışın üzerinde düşünmeye z
Atölyedeki tutumunu araştırdım ve oradaki sorunur
lanmış olduğunu öğrenmek beni memnun etti. Bir d
kırtmak için başka bir şansın olmayacak, hatta büti
dar yaşasan bile." Ancak bir an durdu ve tehdit ede
er geç anlayacaksın– yaşamın bize açtığın sorunlara
nu iyice kafana sok; ne olursa olsun, her şey sana p
lik tek başına kalacaksın, kötü etkini yayamayacağı
ler, onu tabutluğa götürün."

Bölüm 17

TABUTLUK

DÖRT haftalık "Pensilvanya rejimi beni neredeyse bir iskelete dönüştürdü. Tek yemeğim, ince bir dilim beyaz ekmek ve şekersiz kahve, ayrıca haftada iki kez et namına her şeyin alınmış olduğu sebze çorbası. Her Cumartesi doktor tarafından incelenmek ve tartılmak üzere idareye götürülüyorum. Bütün hafta boyunca o korkunç tabutluktan kısa bir süre için kurtulduğum bu anı bekliyorum. Çizgili giysileri içinde yeri fırçalayan adamların görüntüsü, salondan geçerken gizlice kaldırılan bir yüzden gelen dostça gülümseme, gökyüzünün garip mavisi, Nisan sabahının tatlı kokan aroması – hepsi ne kadar çabuk bitiyor. Ama ofise giderken aldığım yedi derin nefes ile dönüşteki hızlıca çekilen on nefes, kanımı yenilenmiş yaşamla canlandırıyor. Bu nefis zehirlenme karşısında beynim bir an sersemliyor, ve sonra – yeniden mezardayım.

Tabutluğun işkencesi insanı deli ediyor; süregelen loşluk beni körleştiriyor. Parmaklıklı kapıyı saran tel örgüden neredeyse hiç ışık ve hava sızmıyor. Küf kokusu boğucu; boğazımı ölümcül bir kavrayışla sıkıyor. Duvarlar beni kuşatıyor; kendimi sımsıkı kıstırılmış hissedene kadar baskılar her gün artıyor ve kendimi taş bir tabutun içinde sıkıştırılmış buluyorum. Beyaz badana ile boyanmış duvarlar her noktadan bana doğru bakıyor, bıkmadan, yorulmadan, avından emin bir biçimde.

Ümitsizlik karanlığı gün be gün artmakta; üzüntünün eli gittikçe ağırlaşıyor. Geceleri bir karganın nehirden gelen çığlığı, uğursuzca, kalbimde nöbet tutan siyah kunduza sesleniyor. Koridordaki camlar deli gibi esen rüzgârda takırdayıp çarpıyor. Gün kasvetli ve terk edilmiş başlıyor – bir gün daha, sonra bir gün–

Yatakta yatıyorum, zayıf ve kayıtsızca. Yaşayanların dünyası gittikçe çekiliyor. Hâlâ gün geceyi izliyor ve yaşam sürüyor, ancak benim bu acıda ve çabalamada payım yok. Hararetle yanan ocaktan karanlığın içine doğru şimşek gibi çakan bir kıvılcım gibi unutulmuşluğun kıyılarına döküldüm. Kız'ın ateşli kalbinin attığı adadaki cezaevinden bana hiçbir ses ulaşmıyor, ümitsizliğin parmaklıklarına umut ışıkları düşmüyor. Ancak Nirvananın eşiğinde yaşam

geri geliyor; işkencenin tam ortasında var olmak için çığlık atıyor! Eziyetler cesaretimi ateşliyor ve kararıma güç veriyor. Eğer olağan bir hükümlü olsaydım bütün bu eziyetleri çekmek umurumda olmazdı. Bu olanaksız cezam karşısında ne yararı olabilirdi? Ancak avını zevkle seyreden canavar karşısında anarşist ülkülerim ve geleneğim baş kaldırıyor. Hayır, davayı küçük düşürmeyeceğim; zayıf bir biçimde teslim olarak yoldaşlarımı üzmeyeceğim! Savaşacağım ve mücadele edeceğim, ne korku ne de işkence beni yıldıramaz.

Haftalık tartılma için ofise zar zor yürüdüm. Tartıya yaklaşırken sendeledim ve başım döndüğü için öne doğru eğildim. Sanki bir sis bulutunun ardından üzerime doğru eğilen doktoru gördüm; başı bedenime dayanmıştı. Bir şekilde tabutluğa ulaştığımda soğuk havayı neden duyumsamadığımı merak ediyordum. Belki de beni bahçenin içinden götürmemişlerdi – Bu Bölüm Şefinin mi sesi? "Ne dediniz?"

"Eski hücrene dön. Artık tam rejimdesin."

18. bölümde'de Alec tecrit edildiği 1 yılı anlatıyor. 19. bölümde kaçmak hakkında daha az ümitli olan Berkman, Emma ve başka sevgilerle ilgili düşler kuruluyor. 20. bölüm cezaevindeki koşullar üzerinedir; buna tıbbi bakım, hücre aramaları ve cezaevinin kast sistemi de dahil edilmiştir. 21. ve 22. bölümlerde hükümlülerin ve gardiyanların portrelerini çizer ve cezaevinin işlevleri üzerine bir inceleme yapar. 23.bölümde Emma Alec'e belki onun için af çıkarabileceğinden söz eder, ancak 24. bölümde kurul, davasını dinlemeyi reddeder. Berkman aşağıda gelen 25. bölüme umut dolu başlar; hükümetin cezaevindeki koşullarla ilgili yapacağı incelemenin olumlu sonuçlar doğurabileceğini düşünmektedir.

BÖLÜM 25

DERİNLİKLER NASIL BAĞIRSIN?

I

MEVSİMLERİN değişmesiyle hapishanedeki hava da değişiyor. Yazları atölyelerde ve hücrelerin bulunduğu binada neşeli bir hava e-

ser. Bölüm daha havadar ve aydınlıktır, tatil beklentisine giren gardiyanların sert bakışları yumuşar; adamlar özgürlüklerine kavuşacak saatleri sayarlar ve kapılar her gün dünyaya geri dönen birisi için açılır.

Ancak kış günlerinde cezaevinin üstüne ağır bir karanlık çöker. Pencereler kapatılıp çivilenir; ısıtılan havanın kuruluğu boğucu olur. Atölyeler dumandan karanlıktır, hücrelerin içi ise sürekli loş. İşler ağırlaşır, cezalandırmalar da katılaşır. Gardiyanlar asık yüzlü; adamlar da suratsız ve memnuniyetsiz olur. Akıl sağlığı yerinde olmayanların çılgınlıkları vahşileşirken intiharlar sıklaşır; ümitsizlik bütün kalpleri sarar.

Başkaldırının yeraltı akıntısı sessizce çekilen acılar ve baskılarla büyüyerek duvarları süpürüyor. Yetkililerin katı tutumu arttı, hükümlüleri cezalandırma yöntemleri acımasızlaştı, hükümlüler sinirleniyor, aksileşiyor, kör ve ani gelen karşı koyma isteğiyle umutsuzluğa kapılıyorlar.

Ancak daha bilgili tutuklularda memnuniyetsizlikleri, daha uygun bir ifade tarzı buluyor. New York'daki Lexow incelemesi, cezaevinde de yankılandı. Tecrit hapsinde bulunanlar arasından sessizce bir akım başlatıldı ve Riverside'in incelenmesi merakla bekleniyor.

Projeyi geliştirmek için adamların birbirlerine notlar göndermesine yardımcı oluyorum. İspiyonculuğa karşı çok itinalı davranmak gerekiyor: yalnızca güvenirliği kanıtlamış olanlarla sırrımız paylaşılıyor ve hiçbir memurun ya da görevlinin planımızın kokusunu dahi almaması için önlemler alınıyor. Kampanyamızın ayrıntıları, en güvenilir olanlardan oluşan, Billy Ryan, Butch, Sloane ve Jimmie Grant ile "K" kademesinde belirleniyordu. Cezaevi yönetimine saldırının "dışardan" yapılması kararlaştırıldı. Serbest bırakılan hükümlülerden biri basına Riverside'daki suistimal, yolsuzluk ve sınır tanımayan ahlaksızlık hakkında bilgi verecek. Halk bir inceleme yapılmasını isteyecek. İçerideki "komplocular", incelemeyi yapanlara halkın vicdanını ayaklandıracak veri ve olgu sunacaklar ve Müdürün görevden alınıp reformların yapılmasını sağlayacaklar.

Basını aydınlatma görevini üstlenmek üzere serbest bırakılacak bir hükümlü seçildi. Serbest bırakıldığı günü izleyen günlerde gazeteleri heyecan içinde bekliyoruz. Cezaevi üzerine tek bir sözcük bile yok! Büyük bir olasılıkla adamın gazetecileri ziyaret etme olanağı he-

nüz olmamıştır. Özgürlük sevinci içerisinde neşe veren kadehlerin içine bakarken ölçüyü kaçırmış olabilir. Ertesi gün kesinlikle gazetelerle konuşacaktır.

Ancak günleri haftalar izliyor ve basında hapishaneyle ilgili tek bir haber çıkmıyor. Güvendiğimiz adam bize ihanet etti! Riverside'daki yaşantının aydınlanması basının kayıtsız kalabileceği bir konu değil, serbest bırakılan adam sözünü tutmadı. Tecrit edilen hükümlüler onu kınayıp ilk özgürlük adaylarının içinden yeniden güvenilir birisini seçmeye karar verdiler.

Birbiri arkasından birçok kişiye basına gitme görevi verildi. Ancak gazeteler suskunluğunu korudu. Geçen her günle umudumuz azalsa da, heyecanla sütunları tarıyoruz. Ryan, hapishanede verilen sözlerin sadakatsizliğiyle aşağılayıcı bir tavırla alay etti. Butch sinirlendi ve ihanet edenlere küfürler yağdırdı. Stern ise kendi dürüstlüğünden çok emin bir tavırla, hücresinin önünde durduğumda bana seslendi:

"O fareleri boş ver, Alek. Yalnızca ben çıkana kadar bekleyin. İşte sözünü tutacak kişi burada. Yaşlı Sandy lafını bile etmeye değmez."

"Ama senin hâlâ iki yılın var Ed," diye ona hatırlatıyorum.

"Hayır o kadar değil. Yalnızca bir yıl, bir de kalan."

Ne kadar kalıyor.

"Eeeh," kıkırdadı, utanmış bir havayla bakarak, "bir yıl on yedi ay ve yirmi yedi gün. İki yıl değil yani, anladın mı?"

Jimmy Grant garip bir biçimde suskunlaştı; konuşmak istemediği açıktı. Benden kaçmaya çalışıyordu. Dışarıya çıkan adamların ihaneti onu çok kırdı ve herkese kuşkuyla yaklaşmasına neden oldu. Hatanın belki de uşak kılığındaki basının kendisinde olduğunu ileri sürdüğümde sabırsızlandı. Planlarımızdan söz ettiğimde ise bağırdı:

"Unut. Sen iyi değilsin, hiç biriniz. Beni rahat bırakın!" arkasını dönüp hızla hücresine gitti.

Davranışı beni kaygılandırdı. Gençlik garip bir biçimde değişmiş görünüyor. Neyse ki, zamanının büyük bir kısmı dolmuş.

II

Haberler bir orman yangını hızıyla hücrelere yayıldı. "Gazeteler Sandy'e lanet okuyor!" bölüm bastırılmaya çalışılan heyecanla sarsı-

nıyor. Bir süre önce serbest bırakılan Jimmy Grant, Eyalet Yardımlaşma Kuruluna dilekçe göndererek Riverside yönetimine ciddi suçlamalar getirmiş. Basın, Grant'ın mektubundan şaşırtıcı bir biçimde, önem taşıyan bölümleri yayımlamış. Ancak başyazıların çoğunda bu olaya değinilmiyor. Bir yazar muğlak bir yorumda bulunmuş ve Grant tarafından öne sürülen korkunç uygulamaların olanaksız olduğunu savunmuş, Bir başkası Müdür Wright'ı hükümlülerin iyiliği için uğraşan zeki ve insancıl bir insan olarak övüyor. Cezaevindeki yaşantıyı beğenmeyen canı ısıkılmış bir suçludan geldiği için ayrıntılı suçlamalara değersiz bir notmuş gibi yer verilmemiş. Yalnızca "Leader" ile "Dispatch" konuya ciddi bir biçimde eğilmiş ve inceleme yapmanın yararlı olabileceğini önermiş; Müdürün yönetimi konusunda yapılan aşağılayıcı açıklamaların asılsız olduğunu kanıtlaması için baskı yapıyorlar.

Birkaç gün sonra Yardımlaşma Kurulu Başkanı cezaevine "göz atma" kararını açıkladı. Aralık ayı kapıda ve Kurulun Riverside'ı tatilden sonra ziyaret etmesi bekleniyor.

III

K. ve G.[17]

Tabii ki hiçbirinizin benim gibi bu sözde incelemeye inancı yoktur. Polisteki yolsuzluğun bütün ülkeyi şok ettiği Lexow incelemesinin neredeyse hiçbir etkisi olmadı. Az kıdemlilerden bir iki kişi "günah keçisi" oldu; daha kıdemli olanlara her zaman olduğu gibi dokunulmadı; sistemin kendisi, statüko. Ahlak spazmından en iyi kazanç sağlayan Goff oldu; bu kötü mücadele ona karanlıktan ulusal şöhrete yükselme olanağını verdi. Parkhurst da sakinleşti, ekibinin ve maaşının arttırılmasıyla memnun olmuş olsa gerek. Ancak gene de hakkını vermek gerekiyor, metropolin başarılı polis örgütüne karşı getirdiği ilk suçlamaları yüzünden gördüğü alay ve hakaret karşısında koruduğu sakinliği ve cesaretine hayran kalmıştım. Ancak getirilen bütün suçlamaların eksiksizce kanıtlanmasına karşın durum, bir bütün olarak ele alınırsa hâlâ eskisi gibidir.

Bütün incelemelerin öyküsü budur. Almanların dediği gibi, şeytanı kayınvalidesinin mahkemesinde suçlu bulamazsın. Kongre tarafından Carnegie zırhının hava deliğine yapılan "incelemede" de bu tutum aynen sergilendi, Elmira Reformatory'deki[18] – ki orası gerçek bir sakat bırakma ve öldürme inidir–

üst düzey yöneticisi, Brockway hakkında ortaya çıkarılan korkunç olayda ve daha nicelerinde de olduğu gibi; Müdür Wright üzerine de on yıl kadar önce bir araştırma yapılmış; cezaevi ürünlerinden çaldığını ve kendi aldığını açıkça gösteren iki kitap bulunmuş; gaddarlığı ve katilliği örtülü kalmış ve Sandy görevinden alınmamış.

Dolayısıyla Yardımlaşma Kurulu tarafından önerilen incelemelerden hiçbir şey bekleyemeyiz. İncelemelerin bir aklama girişimi olacağından hiç kuşkum yok. Ancak bizim – anarşist üçlünün – arasında olan dayanışmayı göstermemiz gerektiğini ve cezaevindeki tutuklulara elimizden geldiğince yardımcı olmamız gerektiğini düşünüyorum; yönetime karşı kanıt gösterme konusuyla ilgili olarak incelemenin bir oyuna dönüşmesini önlemeliyiz. Grant'ın yaptığı suçlamalar konusunda kurula kaçacak tek bir delik, öne sürülecek tanık ya da kanıt eksikliği gibi bahanelere izin vermemeliyiz. Bu konuda aynı görüşü paylaştığımıza eminim. İncelemeyi yapanlara gösterilmek üzere veri topluyorum; ayrıca gönüllü olarak tanıklık yapacak kişilerin listesini çıkarıyorum. Kendi sıramdan on yedi kişi buldum, ayrıca bu bölümün farklı kısımlarından ve atölyelerden de insanlar var. Hepsi tanıklık yapmak için can atıyormuş gibi görünse de eminim kritik an geldiğinde fire verenler olacaktır. Şimdiden isimlerini sildirenler oldu. Ancak elimizde gene de yeterli sayıda tanık olacaktır; özellikle de sopa ile dayağa, boğa halkasına, kalçadan asılmaya ve yasaların yasaklamış olduğu öteki cezalandırma biçimlerine maruz kalanları istiyoruz.

Müdüre şimdiden inceleme komitesinin önüne tanık olarak çıkmak istediğimi bildirdim. Listede yeterli sayıda tanığın bulunduğunu bildirilmesini ve red edilmeyi amaçlamamıştım. Şimdi listede ilk kişiyim. Yetkililere karşı yürütülen davanın eksiksiz olması sizi şaşırtacaktır. Ayakçı olarak görev yaptığım için gereken her türlü bilgiyi topladım. Yarın size kanıtların bir kopyasını göndereceğim (malzememizi daha iyi koruyabilmek için). Şimdilik size "delillerimizin" bir listesini ekliyorum:

(1) Sigaralar ve dışarıdan gelen tütün; bir şişe viski ve "ot"; oyun zarları, oyun kâğıtları, para, birkaç bıçak, iki jilet, posta pulları, gelen posta ve başka kaçak mallar. (Bunlar basına cezaevinde kumarın olmadığını, paraya karşı mutfak gereçlerinin satılmadığını, silah bulundurulmadığını ve kaçak yeraltından iletişim olanağının olmadığını açıklayan Müdürün yalan söylediğini kanıtlamak için.)

(2) Cezaevinde yapılan bira. Ekmeklerimizin bayatladığını ve çorbada patates bulunmadığını göstermek. (Bira, gardiyanlar tarafından fırından çalınan bira mayasıyla yapılıyor; ve patatesten.)

(3) Kayırmacılık; güvenilirlerin ayrıcalıkları; siyasal işler; ispiyonculuk sistemi.

(4) Pensilvanya rejimi; tabutluk, zindan; dayak ve zincire vurma; hastalara karşı ilgisizlik; akıl sağlığı yerinde olmayanların cezalandırılması.

(5) Kötü muamele gören ve dövülen adamların ismi ve sayısı.

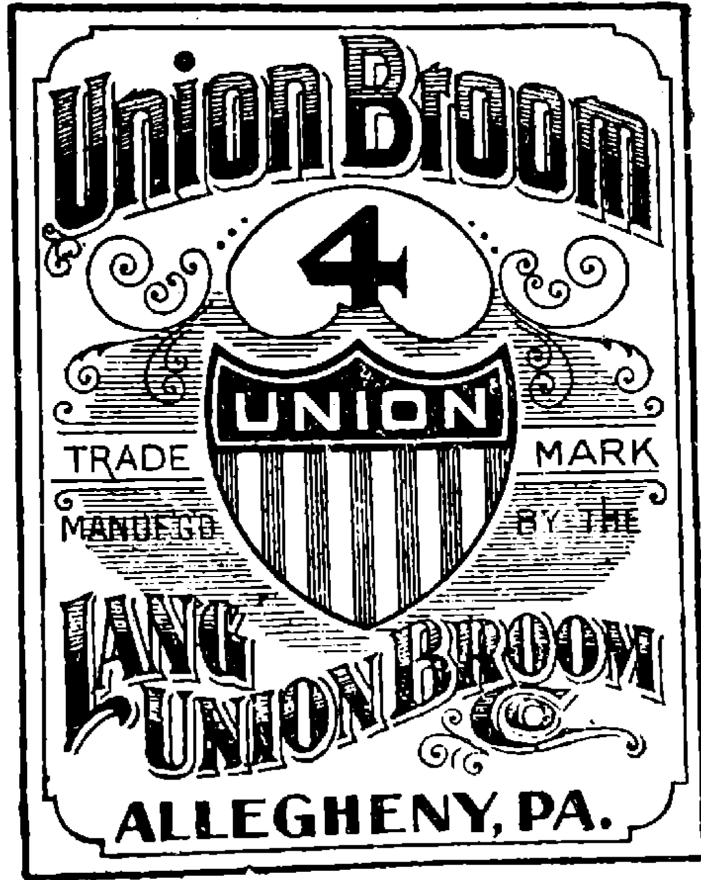
(6) "Çocuk-işi" ile ilgili olarak tecavüz ve bıçaklı kavgalar; bunların varlığını Müdür kesinlikle reddediyor.

(7) "Lady Goldi"yi kıskandığı için Müdüre kilisede saldıran A 444'ün özel olayı.

(8) Yolsuzluk:

a) Çamaşır Bölümü: sahte etiketler, üretimle ilgili uydurma isimler, yanlış muhasebe kayıtları.

b) Süpürge Atölyesi: Yasalara aykırı olarak Pensilvanya Eyaleti Allegheny'deki Lang Bros'da bulunan süpürge imalatçılarına hükümlüler kiralandı. Mallar ABD hükümetine aracı vasıtasıyla satıldı. Etiket meşhur "Union Broom" ismini taşıyor. Ekte örnek.

c) Hasır, paspas, saçaklı süpürgeler. Ürünler damgalanmıyor.

d) Ayakkabı ve terzilik atölyesi: Cezaevi malzemesi Müdürün, memurların ve ailelerinin kişisel gereksinimleri için kullanılıyor.

e) 75.000 $ Eyalet tarafından yeni bir şapel için ayrılmıştı. (1893). Eski binanın tuğlaları, dış yüzey dışında yenisi için kullanıldı. Bütün işleri hükümlüler yaptı. Mimar, Müdürün oğlu bay A. Wright'dır. Şapelin asıl maliyeti 7.000 $'dır. Hükümlüler, eski kilisenin yetersiz kaldığını göstermek için ayine girmeye mecbur tutuluyordu; istenilen ödenek ayrıldıktan sonra ayine katılma zorunluluğu kaldırıldı.

f) Kitaplık: kitaplığa gelen ve resmi olmayan her ziyaretçiden alınan 25 sent tutarındaki verginin kitap fonuna gitmesi gerekiyor. Yılda gün başı

na 50 kişi kitaplığa gidiyor. 10 yıldan beri kitaplığa tek bir kitap eklenmedi. Pittsburgh'daki ulusal kitaplıklardan bağış olarak verilen eski kitapları yeni alınan kitaplar olarak kataloglara geçti.
g) Hükümlülerin kazançlarından çalınıyor. (1883 tarihli Kanun HK 112 kopyasına bkz.)

CEZAEVİNDE ÇALIŞMA VE HÜKÜMLÜLERİN ÜCRETLERİYLE İLGİLİ YASA
(13 HAZİRAN 1883, HK 112)

Bölüm 1- Var olan sözleşmeler sona erdiğinde Müdürler hükümlüleri Eyalet adına ve eyalet için kendi denetimleri altında işe alabilirler.

Bölüm 2- Hiçbir işçi dışarıya sözleşmeyle verilemez.

Bölüm 4- eyalet ve ilçe memurlarının denetimi altında bulunan hükümlüler ve genel tüketim ürünlerinin imal edildiği ıslah kurumlarında bulunanlar, kurum yetkililerine zaman zaman belirlenmek üzere kazançlarının miktarına eşit olarak üç ayda ücret alacaklardır; söz konusu ücretten kalma, yemek, giysi ve mahkeme masrafları ile ailelerine ya da bakmakla yükümlü oldukları kişilere verilen para çıkarılacaktır; eğer böyle bir durum yoksa, hükümlüye cezası bittiğinde kalan miktar ödenecektir.

Hükümlüler hiçbir durumda ücret almıyor, hatta fazla mesai için bile; yalnızca bazen akşam yemeği için ince bir dilim domuz eti veriliyor.

K.G. bunu ve göndereceğim başka malzemeleri güvenli bir yere koyun.

M.

BÖLÜM 26

KANITLARI SAKLAMAK

I

YILBAŞI. Cezaevini yumuşak bir beklenti havası kapladı; konuşmaların heyecan verici konusu yarınki ziyafet. Akşam yemeğinde rosto, kalınca bir dilim üzümlü ekmek ve üstüne de iki tane puro. Mutfağa daha fazla adam gönderildi; bölüm ve bahçe arasında koşuşturuyorlar, meşgul ve önemli görünmeye çalışsalar da yanlarından geçen herkesi durdurup fısıldıyorlar: "Benden duymuş olma. Yarın yer el-

ması var." Cezaevinde kalan gençler kuşkuyla bakıyorlar ve kayıtsızmış gibi görünmeye çalışıyorlar; ancak bu arada bahçe kapısının çevresinde dolaşıp burunları havada, mutfaktan gelen nefis kokuları almaya çalışıyorlar. Orada, burada yaşlılardan biri homurdanıyor: Noel için yer elması vermelilermiş. "Sandy, 'çok pahalı' dedi" diye aksi aksi söyleniyorlar. Yeni gelenler sabırsızlanıyor; belki de gerçekten hâlâ çok pahalılar. Bazıları tatlı ile ilgili piyasa fiyatlarını inceliyor. Ancak aşçıbaşı "oğlunu" görmek için içeriye geldi ve ayakçıya yer elmasının "kesin" olduğunu söyledi; yeni gelmiş ve sayılmışlar. Bu mutlu haber yayılsa da ufacık bir şüphe kalıyor. Adamlar neşe dolu. Yalnızca müebbet hapisli Jol söylenip duruyor: "Ekstra yemek" onun umurunda değilmiş – midesi geçen Noel yemeğinden beri hâlâ ekşiymiş – hem zaten haftanın bir gününü bir nebze daha iğrençleştiriyormuş.

Kurallar gevşedi biraz. Koridorlardaki görevliler rahatça konuşuyor; bahçedeki bekçiler aylak aylak dolaşıp daha yüksek rütbeli bir memur yaklaşmadığı sürece küçük gruplarda toplanıyor. Fırında ve mutfakta çalışan adamlar, cepleri şüphe uyandırıcı bir biçimde, bölüme girip çıkıyorlar. "Nereye gidiyorsun?" diye kapıdaki bekçi sorduğunda "eh hücreme gidip geleceğim. Mendilimi unutmuşum." diyorlar, Gardiyan gizlice kırpılan göze hoşgörülü bir gülümsemeyle karşılık veriyor. "İyi peki, geç bakalım. Gecikme ama." Eğer "Baba" Mitchell ortalıktaysa, göğüsü paketlerden dolayı şişmiş olan aşçıbaşına gülüyorlar. "Burada neler var, ha? Çok çocuklu bir ailen var senin Jim. Bir gün mutfak kapısının menteşelerini sökeceksin." Gıpta edilen mutfak ve fırın çalışanları arkadaşlarına ayrıca fazladan lezzetli parçalar getiriyor ve tecritte bulunanlar nefis tadlar karşısında bayram ediyor; üstü bolca üzümlenmiş taze kepekli ekmek. Vaad edilen lezzet senfonisinin prelüdüydü bu.

Şen ve neşeli bir akşam. Önceleri fısıldaşarak sohbet eden cezaevi sakinleri cesaret kazanarak parmaklıkların arasında daha yüksek sesle konuşmaya başladı. Gece yaklaştıkça hücrelerin bulunduğu bina canlılık ve kahkahalarla çınlıyordu – kaygısızca yapılan gevezeliklere kaba şakalar ve garip bir mizah karıştı. Üst katlardan şakacı bir kişi hücrenin önünden geçen gardiyana takıldığında, nükteli sözleri komşu hücrelerde bulunanları kahkahaya boğdu ve taklide yol açtı.

Gong yatmaya çağırdığında çeneler yavaş yavaş sustu. Birisi uzaktaki bir arkadaşına bağırdı: "Hey Bill, orada mısın? Evet mi? Kal orada." Sessizlik çökmüştü, birden soldaki komşum sessizce bağırdı. "Arkadaşlar, kim uyumadan bekler karşılamak için benimle yeni yılı?" Bir düzine sesten onay geldi. "En üst kattaki gri saçlı "Küçük Frenchy" tiz bir sesle seslendi. "Ben de sizinle bekleyeceğim çocuklar."

Hücrelerin bulunduğu binada her şey sakin; ara sıra nöbet tutan çocuklardan, bir Kızılderili haykırışı yükseliyor. Bölüm ağır bir uykuda nefes alıyor; yukardaki kattan yüksek sesli horlamalar geliyor. Yalnızca gardiyanların ayak sesleri yutularak sessizliğe düşüyor.

Kubbeli binadaki saat gece on iki için çaldı. Ohio'dan bir siren derin basıyla ses verdi. Bir başkası katıldı, sonra bir başkası daha. Tiz fabrika düdüğü top atışlarının gümbürtüsünü deldi; yakındaki bir kilisenin tatlı çan sesleri neşeli bir ezgiyle aralarında çınlıyor. Cezaevinin içerisi hareketlendi. Teneke kutular demir parmaklıklara vuruyor kapılar çılgınlıkla sarsılıyor, yataklar ve sandalyeler cırlayıp gıcırdıyor, tavalar yere vuruluyor, ayakkabılar ağır ağır duvara güm diye vurup taşa gürültüyle geri dönüyor. Havayı korkunç bağırışlar, çığlıklar ve ıslıklar sardı; yaratıcı bir hükümlü teneke kutusuyla masanın üstünde trampet çalıyor – her iki kanatta da gerçek bir kıyamet koptu.

Tutuklular yeni yılın gelmesini kutluyor.

Sesler gücünü kaybetip dindi. Demirlere çarpan tenekelerin sesi güçsüzleşip kapı gıcırdıları azaldı. Adamlar alışılmamış canlılıktan yorgun düşmüştü. Üst kattaki gardiyanlar tökezliyordu, şekilleri titrek gaz ışığında oynuyordu. Sarhoşluktan kayan sesleriyle adamlara sessiz olmalarını ve yataklarına yatmaların buyurdular. Daha genç olup daha fazla cesareti olanlar emire, boğuk ulumalar ve kedi miyavlamalarıyla meydan okudu – karşı çıkan bir bağırış, bir inilti ve sessizlik.

Gün ışığı yeniden gürültü ve kargaşayı uyandırdı. Uzun süre bastırılmış olan hayvan ruhları yirmi dört saat boyunca şahlanmıştı. Yeni yılı onurlandıracak ne müzik ne de eğlence vardı. Parmaklıklar ve kilitler arkasında güven içinde tutulan hükümlülerin eğlence bayramı kapsamında yalnızca acı ve kederlerini, özlem ve umutlarını açığa vurmaya izinleri var.

II

Ocak ayı beraberinde azim içinde çalışmayı getirdi. Atölyeler ve bölümde onarım var, tek tek her köşe ve delik fırçalanırken hücrelerin beyaza boyanmasına özellikle itina gösterildi. Aslında genelde bahardan önce başlamayan yıllık temizliğin şimdi yapılmasını Yardım Komitesinden beklenen ziyaretin yaklaştığına bağlıyorum.

Hükümlüler yaklaşan incelemeyi heyecanla bekliyor. Tecritekilerle olası tanıklar tetikte, yüzlerinde tedirgin çizgiler var. Bazıları, tanıklıklarının sonucu olarak Müdürün gazabına uğramaktan korktuklarını gösteriyor. Bütün sorumluluğu üstüme alacağıma söz vererek onları cesaretlendirmeye çalışsam da bazıları vermiş oldukları rızalarını geri çekti. Sıklaşan aramalar karşısında malzememin güvenliği beni oldukça endişelendiriyor. Düşünüp taşındıktan sonra en değerli malzememi görevlilerin kullandığı hücrede saklamak gibi gözüpek bir planda karar kıldım. Sıradaki ilk hücre o; hiçbir zaman kilitlenmiyor ve hükümlüler tarafından kullanılmadığı için aramalarda dikkate alınmıyor. Dispanserden edindiğim muşambaya sarılan küçük paket çok fazla bir süre geçmeden atık borusunun derinliğine yerleştirildi. Tuvalet kullanıldığında sularla birlikte akıp gitmemesini sağlam bir ip sağlıyor. Memur Mitchell'in dikkatini toz içinde bulunan hücreye çektim ve orayı sabah akşam süpürmeyi önerdim. Düşünmeden onayını verdi ve ben günde iki kez ipin gerginliğini denetleyip onu sık sık değiştiriyorum.

III

"Kanıtlarımın"* içerisindeki başka malzeme ve kopyaları koridorumda bulunan güvenilir arkadaşlara teslim ettim. İnceleme için her şey hazır ve Yardımlaşma Komitesini özgüvenle bekliyoruz.

Hücrelerin bulunduğu bina Scot Woods'un yokluğundan dolayı şenlendi. Sabahları gelen Bölüm şefinin "mevkisi düşürüldü". Gözden düştüğü, soğuk kış havasında duvardaki dar yolun üstünde nöbette görünmesiyle belli oldu. Gardiyanlar bu değişikliği, bölüm şefinin Müdürün sinirine dokunduğu için angarya görevine alınması olarak değerlendirdiler. Müdürün gözdelerinden olan "Güneyli" Johnny'nin kendi kendine tanımış olduğu haklara Soct'un düşüncesizce karış-

masına bekçiler dudak büküyor. Komiser Neuin'i görmeme olanak sağlıyan görevli Woods ile savaşımında galip geldi. Woods, artık ayrıcalığı resmen tanınmış bulunan Johhny'nin yanında azarlandı. Eleştirilere yol vermemek için yeterli sürenin geçmesi beklendi ve memur bölümden geri çekildi.

Onu arıyorum. Çok katı bir disiplin taraftarı olsa da Woods gardiyanlar arasında bir istisnaydı, çünkü hükümlülerin birbirlerini ispiyonlamasına karşıydı. Gözdelere bağırıp adamlara eşit muamele göstermeye çalışırdı.

Woods'un boşalan yerini doldurmak için Mitchell sabah mesaisine atandı, Bölümde öğleden sonra Memur Mcllvaine görevli; sert ve keskin gözlü, cüsseli bir adam.

Zeka seviyesi müdürlerin ortalamasının epeyce üstünde olsa da şimdi yardımcısı olarak görev yapan ve ön masadaki sandalyesinden çok az kalkan obur bekçi Jasper'i çok seviyor.

Bekçilerin değişmesiyle atölyeden hücrelerin bulunduğu binaya geçişler sıklaştı. Müdür neredeyse her gün katları dolaşıyor ve arkasından daha katı bir disiplin uygulanıyor. Hücrelere uğramak için neredeyse hiç zamanım olmuyor; adamlarla notlarla haberleşiyorum. Ancak bir gün atölyelerde kavgalar oldu ve bölümdeki memurlar kavga edenleri ceza hücrelerine götürmek için yardımcı olmaya çağrıldılar. Ön taraf boşalınca ben de tecritte olanlar ile konuşma olanağını yakaladım. "Politikacı" olarak anılan Jasper, "Güneyli" ve Bob Runyon, dar kapılarda sohbet ediyor; bu arada Bob şüphelenecek kadar yakın bir aralıkta parmaklılıklarda duruyordu. Bahçe kapısında birden Memur Mcllvaine göründü. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti, adamlar hücrelerine kapatılırken gözleri öfkeyle dolmuştu.

"Hey, sizler, çekilin oradan!" diye bağırdı. "Hepinizi doğdunuza pişman ederim, 'Yaşlı Adam' beni azarladı; bölümde çok fazla konuşuluyormuş. Ben karışmam, ona göre," sinirli sinirli ekledi.

Yarım saat geçmeden Müdüre çağrıldım. Endişeli görünmüyor, ağzının etrafında tedirginliğini gösteren derin çizgiler belirmiş.

"Kapılarda durduğun için bana şikayet edildin," diyerek beni azarladı. "Adamlara ne söyleyip duruyorsun?"

"Memur Bey, ilk kez..."

"Hiç de öğle değil, sözümü kesti; Her zaman hükümlülerle konuşuyorsun. Onlar cezalı ve seni de ilgilendirmezler."

"Neden özellikle ben seçildim? Başkaları da konuşuyordu."

"Öyle mi?" alaylı, alaylı cevap verdi. "Bu ne demek, Memur Bey? Bu adam sizi görevi ihmal etmekle suçluyor."

"Ben suçlamıyorum–"

"Kes sesini! Bay Mclluaine ne söylüyorsunuz?"

Gardiyan bastırdığı öfkesinden dolayı kıpkırmızı kesildi. "Doğru değil, müdürüm" diye cevapladı. "Berkman'dan başkası yoktu."

"Memurun söylediğini duydun mu? Her zaman kuralları çiğniyorsun. Sen entrika hazırlıyorsun; seni tanıyorum – bir düzine ip çekiyorsun. Cezaevi yönetimine hep karşı geliyorsun. Ama bağlantılarını koparacağım. Memur, onu doğrudan güney kanada götürün, tamam mı? Hücresine dönmeyecek. İlk önce iyice arayın. Kilitleyin onu."

"Müdür Bey, neden?" diye sordum. "Yerimi kaybettirecek hiçbir şey yapmadım. Konuşmak önemli bir suç değil."

"Oldukça önemli, oldukça önemli. Katında çok tehlikelisin. Seni Kuzey Bölümden alarak şeytani planlarını altüst edeceğim. Orada çok kaldın."

"Ben orda kalmak istiyorum."

"Bu seni almak için daha iyi bir neden. İşe yarar şimdi."

"Hayır, gitmeyeceğim," diye bağırdım. "Olduğum yerde kalacağım."

"Onu götürün, Bay Mclliaine."

Güney Kanada götürülüp bakımsız ve kötü kokan boş bir hücreye kapatıldım. 2 numara, M sırası – birinci kat, bahçeye bakan "çift kişilik" bir hücre; Kuzey Bölümdekilerden biraz daha büyük ve küçük bir penceresi var. Duvarlar rutubetli ve üzerinde kuralların basılı bulunduğu karton ve bir takvim dışında çıplak. Takvim 27 Şubat 1896 gününü gösteriyor; ama geçen senenin takvimi ve bu da hücrenin geçen Kasımdan beri kullanılmadığını gösteriyor. Alışıldık eşyalar var: somya ve ot yatak, küçük bir masa ve bir sandalye. Soğuk ve kasvetli görünüyor.

Kafamda gardiyanların eski hücremi nasıl arayıp taradığını canlandırıyorum. Hiçbir şey bulamazlar: Malzemem çok iyi saklı. Müdürün planlarımdan kuşkulandığı çok açık; inceleme komitesi önündeki tanıklığımdan korkuyor. Buraya alınmam bağlantılarımı zorlaştırmak içindi ve şimdi malzememe ulaşmam planaksız. Kuzey Bölüme geri dönmeliyim; yoksa bütün planlarımız başarısızlığa uğramaya mahkum. Dostlarımı bu zor anda yalnız bırakamam; bazıları şimdi-

den Müdüre tanıklık yapmak istediklerini belirtti; kanıtlarım olmazsa açıklamaları dayanaksız kalır. Onlara katılmalıyım. Müdüre, olduğum yerde kalmayacağımı söylemiştim, ama bunu belki boş bir iddia olarak ciddiye almamıştır.

Durumu değerlendirip işten kaçmakta çözümü buldum. Bu öbür bölüme gönderilmenin tek yolu. Dereceden düşmeyi ve zindana bir ziyareti gerektirecektir; hatta belki bekçilerle kavga etmeyi bile; savunma için kullanılan mobilya parçalarından korkan gardiyanlar tutukluyu coplarlar. Ama Kuzey Kanada dönmem kesinleşecektir. Güney Kanatta çizgili giysiler içinde hiç kimse kalamaz.

Yaklaşabilecek adımlara dikkat ederek ayakkabılarımı çözdüm ve bir kâğıt parçası, bir kalem ve bir de bıçak çıkardım. "K"ya, ona son gelişmeler hakkında bilgi verip malzememizin güvende olduğunu bildiren kısa bir not yazdım. Temkinlice bir kat aşağıda koşan adamın dikkatini çektim; Bill Say bu, Carl onun vasıtasıyla "6" ile haberleşir. Küçük bir top gibi yuvarlanmış kâğıdı parmaklıkların arasından bekleyen tutukluya fırlattım. Artık her şey hazır.

Akşam yemeği yaklaştı, adamlar işten dönüyor. Herkesin kilitlenip atölye memurlarının eve gittiği zamanı beklesem iyi olurdu. O zaman bu bölümde görevli yalnızca üç gardiyan kalır. Ama öfke ve kızgınlık içerisindeyim. Sandalyeyi deli gibi kaldırararak "kaçmaya" başlıyorum.

BÖLÜM 27

SEVGİNİN ZİNDAN ÇİÇEĞİ

ZİNDAN küf ve kir kokuyor, karanlık neredeyse gözle görülür gibi eziyor; ancak önceki deneyimimde yaşadığım korku şimdi azaldı, belki beni bu kez önceki seferden daha uzun bir süre yeraltında tutarlar, suçumun çok ciddi olduğu düşünülüyor. Üç farklı suçlama getirildi: Devlet mülküne zarar vermek, bıçak bulundurmak ve Müdürü tehdit etmek. Yüzümün şefe dönük olduğu sırada memurların arkamda toplandığını fark ettiğimde durumun önemini kavradım, üzerime saldır-

maya hazırlanıyorlardı. Hızla Müdüre doğru yaklaşarak yüzüne doğru bir yumruk attım ve bağırdım:

"Eğer bana dokunurlarsa bundan kişisel olarak sizi sorumlu tutarım."

Bembeyaz kesildi. Sesini yatıştırmaya çalışarak sordu:

"Ne demek istiyorsun? Buna nasıl cüret edersin?"

"Ne demek istediğimi söyledim. Coplanmayacağım. Yoksa dostlarım öcümü alırlar."

Sessizlik içinde kaskatı duran gardiyanlara baktı. Birbiri ardından iki kişi dışında hepsi çekildi ve zindana sakin bir biçimde götürüldüm.

Sesizliğin içinde alçak, boğulmuş bir ses duyuldu. Kulak kesildim. Koridorun sonundaki hücrede yürüyen bir kişiden geliyordu.

"Heey, orada kim var?" diye bağırdım.

Yanıt gelmedi. Yürüme sürüyor. Bu "Sessiz Nick" olmalı; hiçbir zaman konuşmaz. Geceyi yerde geçirmeye hazırlanıyorum. Yer çıplak, ne bir yatak ne de bir örtü var, ayrıca ayakkabılarım ve kabanım da alındı. Hücre buz gibi; başım nemli duvara dayanmış, bedenim taşın üstünde bir köşeye büzülmüşken ayaklarım hissizleşiyor, ellerim buz gibi. Düşünmeye çalışsam da düşüncelerim oradan oraya atılıyor, beynim cansız.

Anahtar şangırtısı beni uyuşukluğumdan uyandırdı. Gardiyanlar zindana iniyorlar. Sabah mı oldu diye düşünürken hücremin önünden geçtiler: Kahvaltı zamanı değil. Şimdi durdular ve fısıldaşıyorlar. Komiser Greves'in mırıldanmayı andıran konuşmasını ayrımsıyorum; sessiz hükümlüye seslendi:

"İçecek bir şey ister misin?"

Çift kapılar gürültüyle açıldı.

"Al!"

"Bana kupayı verin;" kaba, derin ses Çılgın Smithy'ninkine benziyor. Memur Dean onu boynundan vurduğundan beri yüksek ses telleri bozulmuş.

"Kupayı alamazsın," dedi Komiser öfkelenerek.

-Senin elinden içmem, Allahın cezası, ben köpek miyim?" Smith en kaba küfürleri savurdu.

Kapılar kapatılıp kilitlendi. Adımlar uzaklaşıyor ve gene sesizlik hakim; hiçbir hükümlüyle konuşmayan Smith'in hızlanan ayak sesleri dışında.

Uzun geceyi, beni sersemleştiren uyuşukluk içerisinde geçirirken yukardaki kubbeli binadan gelen sesleri duymak için zaman zaman çaba harcadım; gün doğuyor muydu acaba? Dakikalar kasvetli karanlığın içinde sürükleniyorlar...

Yüksek sesli anahtar şangırtıları kulağıma hoş bir müzik gibi geldi. Sabah oldu! Gardiyanlar bana günlük yemeğimi uzatıyor: İki parmak kalınlığında beyaz ekmek ve çeyrek litre su. Buğdayın tadı tatlı, şimdiye kadar hiç bu kadar nefis bir şey yemedim sanki. Ancak suyun tadı yavan ve midemi bulandırdı. Dilimi neredeyse bir kerede yuttum, o kadar küçük ve ince ki. İştahımı daha da arttırdı ve kendimi ölesiye aç hissediyorum.

Smith'in kapısında bir gece önceki sahne yineleniyor. Komiser, adamın gardiyanın tuttuğu kupadan içmesinde ısrar ediyor. Hükümlü, bir ağız dolusu küfürle reddediyor. Birdenbire su sesi geliyor, arkasından korku dolu bir bağırış ve yere düşen hücre kovasının tangırtısı. Smith lazımlık kovasını memurların üstüne boşalttı. Şaşkınlık içinde zindanı alelacele terk ettiler.

Sonra bodrumda bir çok ayak sesi duyuldu. Alçak tutulan sesler karmaşası var etrafta. Hopkins'in hırıltılı sesini, Woods'un, Melpuain'in ve ötekilerin seslerini tanıdım. Sözcükleri yakalıyorum, "her iki taraf da aynı anda." Zindandaki hücrelerin bir çoğunda hem önden hem de arkadan iki giriş bulunuyor, böylece asi tutuklulara yapılacak saldırı kolaylaşıyor. Smith her zaman bu hücrelerden birine kapatılır. Memurların, aklını kaçırmış adamı dövmeye hazırlandıklarını ayrımsayınca ürperiyorum. Yıllarca süren hücre hapsinden dolayı güçsüzleşmiş ve boğazı arasıra hâlâ kurşunun açtığı yaradan dolayı kanıyor. Neredeyse zamanının yarısını zindanda geçirmiştir ve şimdi de on iki günden beri buradaydı. Bu... Copların çıkardığı korkunç seslerden dolayı elimde olmadan gözlerimi kapattım.

Saatler sürünerek ilerliyor. Bekçilerin zindana yeni birisini getirmesiyle tekdüzelik bozuldu. Mağaranın derinliğinden gelen hıçkırık seslerini duyuyorum.

"Kim var orada" diye seslendim. Arka arkaya bağırmama karşın bir yanıt alamadım. Belki de yeni gelen, gardiyanların dinleyeceğinden korkuyordur.

"Hey adam!" diye bağırdım, "gardiyanlar gitti. Sen kimsin. Ben Alek'im, Alek Berkman."

"Alek, sen misin? Benim Johny." Genç seste tanıdık gelen bir tonlama vardı, inlemeyle bölündü. Ama çıkaramıyorum.

"Hangi Johnny?"

"Johnny Davis –biliyorsun– hani, çorapçılık atölyesinde. Az önce – bir adam öldürdüm."

Şaşkınlıkla, hıçkırıklar içerisinde anlatılan öyküyü dinledim. Johnny atölyeye geri dönmüş; yeniden deneyeceğini düşünmekteymiş, gelecek için kazanmak istiyormuş. "Hollandalı" Adams atölye sorumlusu olana kadar bir süre her şey yolunda gitmiş. Bu, sahte anahtarla Grant ve Johnny Smithin başını belaya sokan adamdı, ama Davis ona bulaşmak istemiyormuş, ama "Hollandalı" ısrar etmiş, devamlı ısrar etmiş ve sonra–

"Sonrasını bilirsin Alek," çocuk utanıyormuş gibi görünüyordu. "Benim hakkımda akıl almaz yalanlar söyledi. Adamlara beni *kullandığını* söyledi. Aman tanrım, annemin kulağına gitse! Dayanamadım Alek; yemin ederim, dayanamadım. O yalancı köpeği öldürdüm ve şimdi, şimdi cezasını ödeyeceğim," kalbi duracakmış gibi iç çekti.

Onu teselli etmeye çalışırken sesimde zavallı çocuk için sıcaklık var; belki de her şey o kadar kötü değildir diye umut veriyorum. Belki de Adams ölmez. O güçlü bir adam, büyük ve dayanıklı belki de yaşar.

Johnny bu olasılığa dört elle sarıldı. Neşesi arttı ve yaklaşan inceleme ve cezaevindeki olaylar hakkında konuşmaya başladık Belki de kurul onu aklar diye bir varsayımda bulundu. Ancak sonra aniden içine düşen korkudan dolayı gene ağlayıp hıçkırmaya başladı.

Zindana daha fazla adam atıldı. Yukardaki dünyadan haber getiriyorlar. Son talimatlardan sonra bir kavga salgını yayılmış anlaşılan. Konuşmanın bütünüyle yasaklanması daha ciddi suçlara yol açmış. "Kid Thommy kendi sorunu üzerine tafsilata girişti. "Bakın, arkadaşlar" diyerek tiz bir sesle bağırdı. "Şu Pete alçağı sıradayken beni itti, ona girişmek için dönmüştüm ki aynasız düdüğünü çalarak beni ça-

ğırdı. Hiçbir şansım yoktu, döndüm ve çenesine bir yumruk attım, anladınız mı?" Ancak gece ya da en geç sabaha kadar çıkarılacağından emin alduğunu söyledi "Dün bahçede dövüşen çocuklar deliğe sokulmadı. Onlar yalnızca hücreye kapattılar. Sandy komitenin gelmesinin kesin olduğunu biliyor." Johnny konuşkan çocuğun lafını keserek korkarak "Hollandalıyı" sordu ve adamdaki yaranın ciddi olmadığını duyduğunda hissettiği sevinci ben de paylaştım. Omuzdan yaralanmış ama yardım almadan revire kadar gidebilmiş. Johnny'i sessiz bir mutluluk sardı; öbürleri dans edip şarkı söylüyor: Onlara Nekrassov'dan bir şiir okudum, tek bir sözcük bile anlamasalar da acı dolu sesler hoşlarına gitti ve daha fazla Rus "parçası" istediler. Ancak Tommy politikayla daha fazla ilgileniyor ve Magee kampındaki son haberleri anlatıyor. Quay'in çok büyük bir hayranı – "çok zeki bir herif var. Tam size göre çocuklar Pensilvanya'daki her şeye sahip. Bu şef Quay'i, yemin ederim." Ulusal konulara dalıyor ve Bryan'a dil uzatıyor. 1'e 16 Bill; "tek yaptığın onu dinlemek; herkes 16 dolar veriyor, verecek ve yapacak!" Ardından çocuklar iki siyasi partinin iyi yönleri üzerine ateşli bir tartışmaya girdiler. Tommy Cumhuriyetçiler taraftarı. "Benim büyük babam ve babam Cumhuriyetçiydi," diye bağırdı, "ve bütün kardeşlerim onlara oy verdiler. Ben her zaman Eski Parti içindim." Birisi siyasal bilgilerine dokunup çocuğu, kazanç seviyeleri arasındaki farklılığı açıklamaya zorluyor. Tommy cesurca bana onunla çalışmam için seslendi; ancak konuşmama olanak vermeden başka konulara girdi. İspanya'ya Küba'daki zalimliğinden dolayı kızıyor ve bu özgür ülkenin kapılarında bulunan köleliğe kayıtsız kalamayacağını söylüyor. Her konu tartışılıyor, Tommy hızla bir konudan öbür konuya atlıyor. Beklenmedik bir şekilde yerel konulara döndü; eski günlerini cilalayarak anımsadı ve yüksek sesle Smoke City'nin arka sokaklarını dolaştığı özgür günlerde büyük vurgunlar elde ettiği nadir anları ballandıra ballandıra anlattı. "Alek oğlum baksana," diye samimi bir biçimde seslendi "senin üzerinden çok para kazandım. Nasıl mı? Özel baskıları satarak tabii ki, iyi günlerdi onlar, kolay para vardı; gazeteler peynir ekmek gibi kapışılıyordu. Keşke yeniden yapsan Alek."

Birbirimizi görmeden öyküler ve anılarımızı anlatıyoruz, çocuklar sesizlikten korkuyorlarmış gibi hiç durmadan konuşuyor. Ancak ara-

da bir boşluk oluyor, herkes susuyor; suskunlaşıp kendi düşüncelerine dalıyorlar; sonra bu aralar uzadı ve sessizliğe dönüştü. Yalnızca "Deli Smith"in ayak sesleri sessizliği bozuyor.

Akşam geç saatlerde genç hükümlüler serbest bırakıldı. Ama Johnny kaldı ve korkuları yeniden uyandı. Gece boyunca beni defalarca uyuşukluğumdan uyandırıp darağacına götürülmek gibi bir tehlike bulunmadığını ve saldırı yüzünden mahkemeye çıkarılmayacağını onaylamamı istedi. Müdür'ün, cezaevindeki cinsel yaşantıların kamuoyunda duyulacağı korkusuna değinerek ve şefin bunları resmen reddettiğini anımsatarak korkusunu yatıştırmaya çalıştım. Bu tür şeyler neredeyse her hafta yaşanıyor ve şimdiye kadar bu nedenle Riverside'den kimse mahkemeye çıkarılmamış.

Johnny sakinleşti ve ailesi üzerine dürüst ve samimi bir biçimde sohbet etmeye başladık. Sesindeki yumuşaklığı fark ettiğimde içim sıcaklık ile doldu. Sonra da beni şaşırttı:

"Alek dostum, seni Rusça'da nasıl çağırıyorlar?"

"Saşenka" sözcüğünü tercih ediyor ve bu yabancı sözcüğü kulağa hoş gelen sevgi dolu bir tarzda telafuz edip utanarak aslında kendi ismini hiç sevmediğini söylüyor ve oradan da yakınlarda Kübalı reddedilmiş zavallı gencin öyküsüne geliyor; Felipe'ymiş adı ve aynı onun gibiymiş.

"Seni Felipe diye çağırayım mı?"

"Evet, Lütfen, Alek, canım; hayır, Saşenka."

İçimde sevgi kaynakları fışkırıyor. Taşın üstünde üşümüş ve aç, kıvrılmış yatarken, içimde sevgi pınarları fışkırıyor. Gözlerim kapalı, çocuğu canlandırıyorum; narin yüzünü ve duygulu, bir kızınkini andıran dudaklarını.

"İyi geceler, sevgili Saşenka," diye seslendi.

"İyi geceler, Felipe."

Sabah olduğunda bize bir dilim ekmek ve su verdiler. Susuz ve aç olmak bir işkence gibi, verilen küçük porsiyonlar şiddetli spazmlarımı yatıştıramıyor. Smithy hâlâ komiserin elinden içmeyi reddediyor; kapıları açılmıyor. Çocuk ürkek ürkek Komiser Warden'e daha ne ka-

dar zindanda tutulacağını sordu, ancak Greaves kabaca sessiz olmasını söyleyip ona hakaret etti.

"Komiserim," diye seslendim, şiddetle öfkelenerek, "size son derece saygılı bir soru sordu. Ben olsaydım ona terbiyeli bir yanıt verirdim."

"Sen kendi işine bak, duydun mu?" diye bağırdı.

Ancak ben genç arkadaşımı savunmakta ısrar ettim ve Komiseri kullandığı dilden dolayı eleştirdim. Hiddetlenerek uzaklaşıyor ve beni Smith'e yapılanla tehdit ediyor.

Johnny çıkan sorunun masum nedeni olduğu için üzgün. Komiserin tehditi huzurunu kaçırdı ve beni hazırlıklı olmam için uyardı. Hücremde iki giriş bulunuyor ve ani bir saldırıdan korkmaya başladım. Ancak aradan saatler geçti ve komiser gelmedi ve bizim de korkularımız yatıştı. Çocuk anlatıklarımı sevinçle dinledi ve araya girmemi ne kadar takdir ettiğini defalarca söyledi.

Bu olay yakınlığımızı sağlamlaştırdı. Ve birbirimize karşı açıkça yumuşak ve sevgi dolu konuşmaya başladık. Sohbetimiz ağır ağır ilerliyor: kendimizi zayıf ve yorgun hissediyoruz. Ancak her an birbirimize cesaret verici sözlerle sesleniyoruz.

Smithy durmadan hücresinde gidip geliyor, nehir sıçanlarının kemirme sesleri kulaklarımıza kadar ulaşıyor; sessizlik sık sık deli adamın vahşi çığlıklarıyla kesiliyor, bizler ise korkulu ön sezi karşısında şaşkınlaşıyoruz. Sessizlik dayanılmaz olduğunda Johnny gene sesleniyor:

"Ne yapıyorsun, Saşenka?"

"Ah, hiçbir şey. Yalnızca düşünüyorum, Felipe."

"Ben düşüncelerinde var mıyım, canım?"

"Evet, küçüğüm, varsın."

"Saşa, canım, ben de düşünüyordum."

"Neyi Felipe?"

"Sen beni ilgilendiren tek kişisin. Şimdiye kadar hiç arkadaşım olmamıştı."

"Seni çok yakından mı ilgilendiriyorum, Felipe?"

"Gülmeyeceğine söz verir misin Saşa?"

"Senin hakkında hiçbir zaman gülmem."

"Elini kalbinin üstüne koy. Tamam mı Saşa?"
"Evet."
"Bak, anlatıyorum. Ben düşünüyordum da –sana nasıl anlatabilirim? Ben, Saşenka –eğer burada benimle olsaydın– seni öpmek isteyeceğimi düşünüyordum."
Yüreğimde anlatılamayacak bir mutluluk duygusu canlandı ve sessizce düşüncelere daldım.
"Ne oldu Saşenka? Neden bir şey söylemiyorsun? Bana kızdın mı?"
"Hayır, Felipe, küçük budala çocuk."
"Bana gülüyorsun."
"Hayır canım. Ben de aynen senin gibi hissediyorum."
"Gerçekten mi?"
"Evet."
"Ah, o kadar mutluyum ki, Saşenka."

Akşam olduğunda gardiyanlar Johnny'i almaya geldiler; tabutluğa götürülecekmiş diye onu bilgilendirdiler. Hücremin önünden geçerken fısıldadı: "Umarım seni pek yakında görürüm, Saşenka." Cana yakın bin memur hücremin dış kapısına vurdu. "Sen misin Berkman? şefe karşı saygılı davran. Ona saldırdığın için seni iki gün daha aşağıda tutacak."
Çocuk gittikten sonra yalnızlığım arttı. Sessizlik daha fazla eziyor, karanlığın saatleri daha da ağır.

Zindanda yedi gün kaldım. Hafta bittiğinde kendimi gergin ve zayıf hissediyorum, banyoya giderken gardiyanların arkasında sendeliyordum. Bedenim hiç tanımadığım kadar zayıf, neredeyse bir iskelete dönmüşüm. Açlığın yol açtığı sancılar, soğuk duşun etkisiyle yeniden canlandı ve tütün çiğneyen memurları gördüğümde tütüne duyduğum şiddetli gereksinim beni yıktı. Bir hücreye kapatılmayı özlemle bekliyorum ve Kuzey Kanat'a götürüldüğümde zaferimle sessizce övündüm. Ancak hücrelerin bulunduğu binada Komiser Warden beni sıra A'nın alt kısmına, delilerin bölümüne yolladı. Bu korkunç öneri karşısında öfkelendim, zaten zindanda yaşadıklarımdan dolayı sinirim bozulmuştu ve "deliğe" götürülmemi isteyerek şiddetle karşı çık-

tım. Hiddetim karşısında şaşıran Komiser, beni yatıştırmaya çalıştı ve sonunda kabul etti. 35 Numaraya yerleştirildim "deli sırası" birkaç hücre sonra başlıyordu.

Memurların ayak seslerinin uzaklaşmasıyla ayakçı kapımda bitti ve en son haberlerle hava attı. İnceleme olmuş bitmiş ve Müdür aklanmış! Donakalmıştım. Beni şaşkına çeviren durumu kavrayamadım. Bill heyecanlı bir biçimde öyküyü anlatırken bütün önemi aydınlandı. Bu cezaevinin konuşma konusuydu. Yardımlaşma Kurulu incelemenin yürütülmesi için Sekreterini, J. Francis Torrance'i, Müdürün çok yakın bir arkadaşını seçmiş. Önlem olarak da ben birkaç gün daha zindanda tutulmuşum. Bay Torrance "Hollandalı" Adams, Genç Smithy ve Bob Runyon ile yalnız görüşmüş ve onlara, kötü kayıtlarının ve ilerdeki davranışlarının dikkate alınmadan cezalarının hafifletileceği sözünü vermiş. Sekreter onlara yönetimle işbirliği yapmaları ve bütün suçu benim üzerime atma talimatını vermiş. "İnceleme" bir saat sürmüş ve bir kişilik kurul incelemenin ardından hemen yanda bulunan Müdürlük malikhanesine akşam yemeği için çekilmiş.

Bir çok dostça tavırlı tutuklu öğleden sonrasını benim hücremde geçirip ayakçının anlattıklarını doğruladı, başka ayrıntılar da vardı. Hücrelerin bulunduğu binanın kendisi durumu açıkça gösteriyor; tutuklulardan oluşan personelde yapılan değişiklik inanılmaz derecede. "Hollandalı" Adams "ön tarafın" habercisi olmuş, cezaevinde en fazla ayrıcalığa sahip siyasal görev. Bob Runyon'a, üçüncü kez hapise düşen ve tanınmış bir tetikçiye, atölyede ayrıcalık tanınmış Ancak en ilginç gelişme, Genç Smithy'nin ayakçı olarak görevlendirilmesi, kapısının anahtar deliğinde fark edilen kırık anahtar için daha yeni hücre hapsine çarptırılmıştı. Onun kayıtları en kötüsü. Şiddet dolu bir yaradılışı olan genç bir suçlu; son zamanlarda sık sık başka tutuklulara tehlikeli silahlarla saldırmıştı. "Kimseye zararı dokunmayan Duacı Andy'e saldırarak onu öldürdükten sonra Smithy'nin yanında gardiyanlar olmadan hücresini terk etmesi yasaktı. Ve şimdi de bu sorumsuz adam bütün bir kattan sorumlu!

Yemek saatinde Genç Smithy çaktırmadan hücreme geldi ve bana bir dilim mısır ekmeği getirdi. Bana sunulan barış önerisini reddettim ve onu ihanetle suçladım. Başlangıçta masum olduğunda direnirken

sonra yumşadı ve durumunu hafifletecek bahaneler sundu. Torrance onu tanıklık yapmaya ikna etmiş ancak beni suçlamaktan kaçınmış. Beni öbür iki tanık suçlamış; o yalnızca Müdürün James Grant'ın getirdiği suçlamalara karşı aklanmasına yardımcı olmuş. Dört kez sopaya çekilmişse de komitenin karşısında gardiyanların şiddete başvurduğunu inkâr etmiş ve gardiyanların sopa ya da cop taşımasının yasak olduğunu açıklayan Müdürü desteklemiş. Bana haksızlık yapıldığını duyumsuyor, şu anda da benim önceden sahip olduğum konumunda olduğu için, ona kendisi hücre hapsindeyken yaptığım küçük yardımları bana şimdi ödeyebileceğini düşünüyor.

Teklifini şiddetle geri çevirdim. Gençliğini öne sürdü, hücredeki işkenceyi ve onu bağışlamam için af diledi; ancak ihaneti karşısında yumuşamadım ve gitmesini istedim.

Memur McIluaine kapımda durdu. "Ah, bu ne değişiklik, ne kadar korkunç bir değişiklik!" diye haykırdı, acıyan bir sesle. Görünüşüm mü yoksa bölümdeki serbestliğimi kaybetmem miydi kastedilen, bilmiyorum; ancak sesinde duyumsanan acıma gücüme gitti; beni konuştuğu için şikayet edilen kurban olarak seçen oydu. Ona kızgınlıkla sırtımı döndüm ve konuşmayı reddettim.

Birisi parmaklıkların arasından gizlice bir top gazete itti. Sütun larca Müdür Edward S. Wright'in aklanmasını sağlayan "inceleme" tüm ayrıntılarıyla anlatılmış. Bay Torance, hapishane yönetimine karşı getirilen temel suçlamanın anarşist Berkman'ın gizli çabalarının ürünü olduğunu basına vurgulamış. Gazetelerin birinde Wright ile yapılan bir söyleşiye geniş bir yer ayrılmış, Wright, beni adamları arasında memnuniyetsizlik yaymak ve onları başkaldırıya teşvik etmekle suçlamış. Müdür, avukatlarımın gelecek dönemde yeniden bir af dilekçesini sunma hazırlığına değinerek eğer Af Kurulu cezamı indirirse toplumun güvenliğinden endişe duyduğunu belirtmiş.

Heyecan içinde hücrede gelip gidiyorum Müdürnün açıklaması af için beslenen umutlar için ölümcüldü. Cezaevindeki yaşantım gittikçe daha dayanılmaz bir hal alacaktır. Yeniden hücreye kapatılacağım. Umutsuzca düşmanın elinde duran kaderimi düşünüyorum; üzerime mutlak bir acizlik duygusu çöküyor.

BÖLÜM 28

GÜVENLİK İÇİN

Sevgili K,

Biliyorum, benim için endişelenmişsindir. Duyduğun haberlere inanma. İntihar etmeye kalkışmadım. Zindandayken gelişen olaylar beni oldukça sinirlendirip heyecanlandırdı. Yukarıya çıktıktan sonra gazeteleri gördüm –ne söylediklerini biliyorsun, uyuyamadım; hücrenin içinde gidip geldim. Gardiyanlar hücremin etrafında dolaşıp durdu, ama onlara aldırmadım. Bana laf attılar, ama cevaplamadım: Konuşacak havada değildim. Bana bir şeyler olduğunu düşünmüş olmalılar. Doktor geldi, nabzımı yokladı ve beni hastaneye götürdüler. Müdür koşarak geldi ve deli gömleğine sokulmamı emretti. "Güvenlik için," dedi.

Memur Erwin'i tanıyorsun, o gömleği üstüme geçirdi. Aslında fena birisi değil; bunu yapmaktan nefret ettiğini anladım. Ancak gece gardiyanı tam bir domuz. Gece boyunca üç kere çağırdım ve her seferinde bağları daha da sıktı. İplerin ellerimi keseceğini düşündüm ama acıması için yalvaramazdım ve bu onu daha da delirtti.

Beni, tamamen saran bir "tam beden" gömleğine soktular; eller önden arkaya doğru çaprazlanıyor. Beni çadır bezinin içine bağlı bir yatağa yatırdılar, ayaklardan ve göğüsten asma kilitli bantların bulunduğu yatağa bağladılar. Sıcaklığın içinde neredeyse boğuluyordum, zar zor nefes alıyordum. Sabah olunca çözdüler beni. Bacaklarım uyuşmuştu, kalkamadım. Doktor benim için ilaç istedi. Baş sağlıkçı (bu adam cinayetten içerde ve alçağın biri) bana "siyah kutuyu" göstererek sataştı. Yatağımın yanından her geçişinde bana şunları söyledi: "Hâlâ yaşıyor musun? Sana bir şeyler hazırlayana kadar bekle." İlaç almayı reddettim ve sonra beni dispansere götürüp bir sandalyeye oturmaya zorladılar ve pompayı kullandılar. Kendimi nasıl hissettiğimi tahmin ediyorsundur. Bu bir hafta boyunca sürdü; her gece deli gömleği, her sabah pompa. Şimdi gene bölümdeyim, 6A'da. İlginç bir tesadüf – buraya ilk geldiğimde yerleştiğim hücre.

Bill Say'e güvenme. Müdür, başımın belaya girmesinden az önce sana gönderdiğim notu bildiğini söyledi. Eğer not senin eline geçtiyse Bill onu okuyup Sandy'e anlatmış olmalı. Yalnızca yaşlı at hırsızına güvenebiliriz.

BÖLÜM 29
ÖZGÜRLÜK DÜŞLERİ

I

TECRİTTEKİ günler bitmek tükenmek bilmeyen bir Miserere[19] gibi. Gelen günü gülerek karşılayan bir parıltı yok. Acının derinliğinde var olmak dayanılmaz oluyor; ve yaşlılar gibi geçmişime sığınıyorum. Yaşamımın dönemleri kısaltamadığım bir dramanın oyunları gibi geliyor. Karanlık düşüncenin olanakları imgelemimi zorluyor ve yok olma düşüncesini durduruyor. Sefalet, öz saygımı büyüttü; şiddetle duyulan isyan etme duygusu katlanmak için güç veriyor. Umutsuzluk inatçı bir dayanıklığı doğurdu; ruhumda umut uyandı, yavaş yavaş daha belirgin bir biçim aldı: kaçmak tek kurtuluş yolu. Yaşayanların dünyası uzaklıktan dolayı belirsiz ve gerçek dışı; sesler bana bir düşün soluk yankısı gibi ulaşıyor; karmakarışık canlılığı düşündüğümde, garip geliyor, irkiliyorum. Ancak şu anın ezikliği çok acı ve kurtarılmak için ümitsizce el uzatıyor.

Dostlarımın çabaları yaşamıma sıcak bir dalganın ulaşmasını sağlıyor.

Kaybetmenin ne olduğunu bilmeyen Kız, bazı çevrelerin ilgisini çekmeyi başarmış: cezamın ilk yedi yılının dolduğu 98 baharında Af Kurulunun önüne çıkmak için başvurabilmem için yardım topluyor. Eski günlerimizi anımsadığım tatlı hüzün içerisinde sadakatini ve be-

nim adıma sergilediği yılmayan kararlılığını düşünüyorum. Ayrılmaz ikizim Fedya bile kısa vadeli hırs ve kendine doğru yönelen girdap tarafından sürüklenmişti, sıradan bir kaderin oyuncağı.

Biraz unutulmuş olmanın yol açtığı kızgınlık ülküsel gençliğimizin eski ikizi hakkındaki düşüncelerimi etkiledi. Kız ise ufkumda, devrimci inadı, gerçekleşebileceğinin teminatı olarak görebildiğim tek kişi olarak belirginleşmişti. Onun ötesi ise karanlık – benden cezaevindeki yüce rahipleri gibi nefret edecek ve bana eziyet edecek olan sahteliğin ve hilenin dünyası orada. Karanlık ara ara aydınlanıyor: bilmediğim bir sempatizan ya da bir yoldaş selamlarını iletiyor; dikkatle elyazını incelerim net ve kararlı "Voltairine de Cleyre," el yazısını inceliyorum, yazarın karakterini ve özelliklerini oturtmaya çalışıyorum. Düşündüklerimin doğrulanması için Kız'a başvuruyorum. Ve Kız'a yardımcı olan, hayran olduğum yoldaş Dyer D. Lum'ın arkadaşı olan, manastır eğitimli Amerikalı'nın yakınlığı karşısında seviniyorum.

Ancak yeniden kurul tarafından dinlenmem için sarfedilen çabalar yüreğimde bir umut ışığı yaratmıyor. Cezaevi dünyasından uzak olan yoldaşlarım, araştırmadan doğan durumun önemini tam anlamıyla kavrayamıyor. Yeraltı bağlantılarım felç oldu; Kız'ı aydınlatamıyorum. Ancak Nold ve Bauer özgürlüğün eşiğindeler. Karl iki ay içerisinde iletimi New York'a taşıyacaktır. Onun bağlılığından ve dikkatli davranacağından hiç şüphem yok, ikimizin de çektiği acılar bizi birbirimize oldukça yakınlaştırdı. Kız'a yasal işlemlerden hiçbir şey beklememek gerektiğini söyleyecektir ve ona bunların yerine benim düşündüğüm plan hakkında bilgi verecektir.

Ayakçı olmam bana yarar sağladı. Kurumun her yerini iyice öğrendim; bilgi topladım ve en küçük bir kaçma olanağı bile olan her yeri araştırdım. Cezaevinin neredeyse hiçbir şey sızdırmayan bir yapısı var; duvardan kaçmaya çalışan Tom'un girişimi felaketle sonuçlandı, mutfak görevlisi olarak olağandışı olanaklara sahip olmasına ve sabahın çok erken saatinde bulunan yoğun sise rağmen. Bir dizi başka girişim de başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdu; çok sayıdaki gardiyan ve onların dikkati başarıyı engelliyordu. Cezaevinin tamamlanmasından önce kaçan Pady McGraw'dan sonra kaçan hiç kimse olmadı. Tamamen yeni yöntemler denenmeli; özgürlüğe giden yol yeraltında! Çelik ve kayadan oluşan modern yapıda cezaevinden dı-

şarıya doğru bir tünel kazmak pratik değil. Biz cezaevinin içine doğru bir geçit açmalıyız, tünel dışardan kazılmalı! Hücrelerin bulunduğu yapının yakın çevresinde bir ev tutulmalı ve yeraltı geçidi bitişik olan banyolara doğru doğu duvarının altından kazılmalıdır. Bazı saatlerde oraya kesinlikle hiçbir görevli adım atmıyor ve tecrit hücrelerdekilerin iki haftada bir gelen banyo günlerinden birinde gizli geçitte kaybolmanın yolunu bulurum.

Bu proje için titiz hazırlıkların ve azımsanmayacak harcamaların yapılması gerekecektir. Büyük bir bölümünün gece gerçekleştirileceği bu gizli çalışma, becerikli yoldaşlarca üstlenecek. Kararlılık ve cesaret planı verimli ve başarılı kılacaktır. Böyle şeyler daha önce de yapıldı. Bü ülkede değil, tamam. Ama ilk Amerikan siyasi tutuklusunun, yoldaşlarımızın Rusya'da yapılanlara benzer bir yol ile kurtarılması, bu olayın önemini artıracaktır. Kim bilir? Rus idealizmin Amerikan toprağında ilk habercisi olabilir bu. Ve bu cesur planın tamamlanması ne kadar muhteşem bir izlenim bırakacaktır! Anarşist inisiyatifin ve yetinin bir gösterisi olarak propagandamıza ne kadar güçlü bir ivme kazandıracaktır bu? Büyük olanaklarının heyecanı ile yanıp tutuşuyorum ve Carl'a umutlarımla cesaret veriyorum. Eğer hazırlık çalışmaları hızlandırılırsa planın gerçekleştirilmesi cezaevinde yeniden canlanan heyecan sayesinde kolaylaştırılacaktır. Bir meclis incelemesi ile ilgili söylentiler yönetimin dikkatini bir çok yöne dağıtmakta. Çalışmayı yürüten yoldaşlarımın güvenliğini arttırmak için heyecanı besleyeceğim.

Cezaevindeki uzun yıllarım boyunca bir çok arkadaşlıklar kurdum. "Dik kafalı", "iyi arkadaş" olarak tanındım ve bana güvenildiğinin ve genelde nefret edilen yönetime karşı ödün vermeyen tutumumun takdir edildiğinin kanıtlarını gördüm. Birçok arkadaşım çıkacaklarının yaklaştığını bildirerek yazılı olmayan bir ahlak kuralını yerine getirdiler ve bana dışarıya mesajlarımı çıkarmaya ya da bana ufak tefek hizmetlerde bulunmayı önerdiler. Onlardan hep gazeteleri ziyaret edip Riverside'daki deneyimlerini anlatmalarını istedim. Bazıları, Müdür'ün gazabından, eğer bir gün dönerlerse bunun doğuracağı ölümcül sonuçlardan korktuklarını belirttiler. Ancak gözüpek olanlar ve bir kaza sonucu suç işlemiş kişiler, doğrudan cezaevinden Pithsburgh'daki gazetecileri aradılar.

Ardından Leader ve Dispatch'de Yardımlar Komitesinin aceleci aklama girişimini eleştiren sesler yükseldi. Basının tutumu, bunak Müdürün aşağılayıcı aşırılıkları karşısında gardiyanların memnunimesi için onları askeri bir disipline maruz bırakan kaprise karşı çıkıyorlar ve Kaptan Wright'ın onlardan, pahalı ve yetersiz olan özel terzisine müşteri olmalarını istemesi, onları kızdırıyor. Ayrıca yerel sanayi kollarının sorumlusu Bay Sawhill ile yönetim arasında da sürtüşmeler çıktı. Gittikçe aksileşen Müdürün durumu ve yüzünde derinleşen endişe ile korkunun işaretleri olarak yorumlanan çizgiler tutukluları neşelendiriyor. Filadelfiya Hakimi Gordon Cezaevinin Doğu Bölümünü ağır bir biçimde eleştirip onları insanlık dışı muamelelerde bulunmak, delilleri kötüye kullanmak ve yolsuzlukla suçlayınca yeni bir inceleme beklentisi doruk noktasına ulaştı. Devletin içindeki işçi kuruluşları tutuklular arasındaki iş rekabetinin kaldırılmasını talep ediyor ve basın, her iki cezaevinde de inceleme yapılması için baskılarını arttırıyor.

II

Hücrelerin bulunduğu binada bahar soluğu esiyor. İki yoldaşım sürelerini doldurdular. Mayısın tatlı kokusunda yeniden canlanmanın tadı var. Ancak yaşamın eşiğinde doğum sancıları beklemekte. Yazışmalarına tedirgin bir heyecan sinmiş. Uykusuz gecelerde korkunun işkencesi; yaşayanların arasına geri dönüş yaklaşırken bilinmeyenle karşılaşmanın huzursuzluğu var. Varoluş için yeniden başlayacak savaşımın korkusu da açıkça görülüyor. Ancak yaklaşan serbest bırakılmanın sevinci, güneş ve özgürlüğün şarabı her hücreye karışıyor ve umut kanatlarını çırpıyor.

Planlarımız tamamlandı. Carl, Kız'ı ziyaret edecek, projemi anlatacak ve bu arada, gizli anlamları olan masum görünümlü resmi mektuplarımızdan oluşan önceden kararlaştırdığımız sistem aracılığıyla, aramızdaki iletişimi sağlayacak. Bütün bunlar olurken "K" ile "G" de kitabımızın yayımlanması için gerekli düzenlemeler yapacak. Taslağımızın güvende olması bizim için yönetimin aleyhine işleyen bir huzur ve keyif kaynağı. Ard arda yapılan aramalar onu ortaya çıkarama-

dı. Güvenilir Bob, kendine özgü gözüpeklik ile onu atölyesinin zeminde sakladı; neredeyse gardiyanın koltuğunun altında. Taslağı, adını "Schraube"[20] koyduğumuz ılımlı bir memur parça parça dışarıya çıkardı. Nold'un yavaş yavaş eski fabrika işçisinin güvenini kazanması sayesinde şu anda altmış tane kitapçık Allegheny'de bir yoldaşımızın yanında güvende. Carl'ın dostluğunu yakında bana devredecek Bay Schraube'ye son bölümleri vermek üzereyim.

Mayıs ayı ikinci yarısına girdi. Yoldaşlarımla son notu değiş tokuş ettik. Sevgili Bob bana sabah ulaşamamış ve şu anda, serbest bırakmanın son sancılarıyla titreyen satırları okurken Nold ve Bauer duvarın öbür yanına geçtiler bile. Carl'a bir kez bakabilmeyi, ellerini tutmayı ne kadar çok isterdim, sessizlik içinde bile olsa! Ancak genelde izin verilen bu ayrıcalık bizden esirgendi. Ortaklaşa çektiğimiz bu yıllarda yalnızca bir kez gözlerine bakabilmiş ve gizlice ellerini sıkmıştım, geceyarısı gelen bir hırsız gibi. Son bir selam bana bugün lütfedilmedi. Yalnızlık daha ağır bugün, boşluk daha da acı.

Rutin yaşam şiddetle bozuldu, okumak ve çalışmak külfet verici: düşüncelerim inatla dağılıp gidiyor.

Yoldaşlarıma gidiyorlar, çelik kafesime saldırıp uzaklığı delmek ve yok olanla sohbet etmeye çalışıyorlar. Cezaevinde süs için küçük meyve sepetleri, ufak mobilya ürünleri, resim çerçeveleri gibi "süs işlerinin" imalatında çalışarak oyalanmaya çabalıyorum. Farklı desenlere sahip kâğıt peçetelerden yapılan küçük hediyeleri Kız'a gönderdim ve onun bu güzel işçiliğe ve zengin resim oyunlarına hayran kalması beni mutlu etti. Ancak bir süre sonra ürünlerin kötü durumundan dolayı şikayet etmeye başladı ve yaptığım araştırmadan sonra benim ürünlerim için en harap kartonların seçildiğini öğrendim. Postalamayla görevli daire gardiyanının düşmanca tutumunu vaize şikayet ettim. Ancak olaya tüm iyiniyetiyle karışması, Müdürün çalışmalarımın, aralarında gizli notların saklanmış olabileceği gerekçesiyle onların postalanmasını yasaklamasıyla sonuçlandı. Bu ayrımcılığa karşı çıktım ve suçlamanın asılsız olduğunu kanıtlamak için her parçanın tek tek ayrılmasını önerdim. Ancak Kaptan alay edercesine, bu şansı kullanmaya isteği olmadığını belirtti, ben de ürünlerimi ılımlı bir tutuklu üzerinden onun Beaver Pa'daki annesine, oradan da New York'a gönderildiği gizli bir yola başvurdum. Bu arada da posta sorumlusu,

Kızın süs kürdanlarının imalatı için gönderdiği değerli bir fildişi parçasını bana vermedi. Buradaki malzeme, mutfaktaki artık kemiklerin kireçte ağartılmasıyla elde edildiğinden kısa sürede sararıyor. Fildişinin bana verilmesi için yaptığım talep meselenin Müdür'ün kararına bırakılması gerektiği gerekçesiyle geri çevrildi ve Müdür de aleyhime karar verdi. Geri verilmesi için bu sefer arkadaşıma başvurduğumda fildişinin nereye konulduğunun bilinmediği bildirildi. Öfke içerisinde gardiyanı hırsızlıkla suçladım ve serbest bırakıldığımda fildişini geri isteyeceğimi bildiren bir yazı gönderdim. Gardiyan imkansız isteğim karşısında yalnızca alay etti. Bir memura hakaret etmekten dolayı bir hafta "Pensilvanya rejimine" ayrıldım.

BÖLÜM 30

YENİDEN AKLANMA

Sevgili Carl, Noel, 1897

Sana gizli yoldan ulaşmak için çırpınıp durdum, ancak tatiller beraberinde olağan atamaları getirmişti; artık arkadaş Schraube nihayet yanımda sevgili Carolus. Sen ayrıldığından beri geçen aylarda çektiğim acılar ve uğradığım birçok düşkırıklığı beni yedi bitirdi. Resmi mektupların beni ikna edemedi. Planın neden pratik olmadığını anlamakta zorlanıyorum. Tabii ki açık açık yazamıyorsun ancak söz ettiğin "olanaksızlıkla" ilgili ipuçları verebilirsin. Dışardaki dünyadan oldukça yabancılaştığımı söylüyorsun, ve vesaire – bu doğru olabilir. Ancak ben meselenin çoğunlukla içerdeki dünyayı ilgilendirdiğini düşünüyorum ve burası hakkında karar verecek en iyi hakim benim. Af Kuruluna önümüzdeki dönem yapılacak başvurular üzerinde yoğunlaşan savın gücünü görmüyorum. Bunların üzerinde daha önce karara varmıştık, ama şimdi görüşün değişmiş görünüyor. Neden?

Öbür planın yasal bir girişimi tehlikeye atacağını kastediyorsun. Ancak Kurul'un olumlu bir karar vereceğine dair pek umut yok.

Mektupların, yaşamımda sen içerdeyken kalpden kalbe yaptığımız konuşmaların yerini çok sınırlı bir ölçüye kadar alabiliyor ki bu konuşmalar da yalnızca kâğıt üzerindeydi. Ancak yaptıkların fazlasıyla ilgimi çekiyor. Şimdiye kadar, benim için sessizliğin yol arkadaşı olan senin, hareketimizin can damarı olman garibime gidiyor. Deneyiminin seni olgunlaştırmış, inançlarını derinleştirip güçlendirmiş olması beni çok mutlu etti. Benim deneyimlerim de aynı etkiyi bende yarattı. Ne kadar çok okuyan bir kişi olduğumu biliyorsun. Buradaki kütüphanede bulunan her kitabı okudum – hatta inceledim ve şimdi vaiz bana kendi kitaplarını getiriyor. Ancak elime geçen kitap felsefe ü-

zerine olsun, gezi ya da çağdaş yaşam üzerine olsun, usuma baskın görüşlerin sahteliğini yansıtıyor ve güzelliği ve anarşizmin kaçınılmazlığını. Ancak bu konu üzerine şu anda daha fazla yoğunlaşmak istemiyorum; bunu resmi kanal ile de tartışabiliriz.

Biliyorsun, Tony ile yeğeni de burada. Henüz yeni yeni tanışıyoruz. Atölyede çalışıyor; ama kahveci olarak da çalıştığı için birbirimize notlar verebiliyoruz. Kimliğinin bilinmemesi büyük bir şans; yoksa özel gözetim altına alınırdı. Gözlerim Tony'nin üstünde – değerli birisi çıkabilir.

Ben hâlâ tecritteyim, kurtulma umudu da yok. Müdürün beni, burada yaşanan her şey için günah keçisi olarak kullanma politikası izlediğini biliyorsun. Bu onda bir saplantıya dönüştü. Johnny Davis'in Hollandalı'yı boğazlamasından bile beni sorumlu tutuyor. İnceleme başladığında her şeyi kapıma yığdı. Bu sefer olanlar bir önceki aklamadan daha da büyük bir düzmeceydi. Komisyonun birçok üyesi, el altından yolladıkları haberle benimle görüşmeye çalıştı. Elimde kanıtlar olduğunu öğrenmişler, bunları ortaya koymamın benim için iyi olmayacağını hissettirmeye uğraştılar. Bugünkü listede olmadığımı söyledim. Eğer "sakin" davranırsam cezaevi yetkililerinin bana özgürlüğümü elde etmem için yardım edebileceği ima edildi. Beni tanık olarak çağırmaya söz verdikten sonra ayrıldılar. Senatörlerden biri giderken şöyle dedi: "Serbest olman için fazlasıyla akıllı birisin."

Oturum açıldığında ilk önce bazı memurlar kürsüye çıktı. Söyledikleri Müdür adına pek de olumlu değildi. Sonra Bay Sawhill çağrıldı. Onu tanıyorsun; müdürlükte gözü olan bağımsız bir adam. Tanıklığı bir bomba gibi patladı: yönetimi yolsuzluk ve dolandırıcılık vb. ile suçladı. İnceleyenleri korku aldı. Oturumu kapattılar ve basın yoluyla Moyamensing'i[21] ziyaret edip Riverside'a geri geleceklerini açıklayarak Harrisburg'a gittiler. Ama geri gelmediler. Valiye sundukları rapor Müdürü temize çıkardı.

Adamlar devletin bu şekilde işlemesi karşısında köpürdü. Yüzden fazla tutuklu tanıklık yapmaya hazırdı ve Komiteden çok şey bekleniyordu. Bütün olgular elimde hazırdı: Bob malzemeyi sakladığı yerden çıkardı. Uzun süre ıslak kalmasına karşın iyi durumdaydı. (Kitabımızda kullanılmak üzere bu kitaba yeni veriler ekliyorum).

Müdürün kendini beğenmiş ve despot tutumu "aklandıktan" sonra daha da sertleşti. Ancak basındaki çalkantıların gene de yararı oldu: dayak azaldı ve boğa halkası geçici olarak kaldırıldı. Ancak bana beslediği nefret iyice kinle doldu. Muehlbronner yasasına yol açan tutuklu çalıştırılmasına karşı gelişen muhalefetten (Dempsy ve Beatty ile beraber) bizi sorumlu tutuyor. Hapishane yönetimi çok kızgın çünkü tutukluların ancak yüzde otuz beşinin verimli bir işte çalıştırılmasına izin veren yönetmelik, rüşvet olanaklarını azaltıyor. Ama adamlar bayram ediyor: atölyelerdeki korkunç köle yaşantısı bir çoğunun akıl sağlığı bozmuş, öldürmüştü. Bu yasa akılcı yasamanın en-

der örneklerinden birisi. Ancak yalnızca eyaletteki tutuklular arasındaki rekabeti sınırlayarak genel olarak işçilere olan yararı sıfıra indirgenmiştir. Müfettişler cezaevi ürünleri için başka eyaletlerde pazar ararlarken Pensilvanya'daki New York, Ohio, Illinois vb. gibi imalathaneler elden çıkarıldı. Yararlı yasaların cilvesi! Öte yandan buradakilerin de işsizlikten yakınmalarına gerek yok. Yeni yasa yerel tüketim için cezaevinde ürünlerin üretimini sınırlamıyor. Yönetimin "hükümlüler arasındaki tembelliğin zararlı etkileri ile ilgili ağlaşmaları içten olsaydı, hapishane nüfusunun beş katını kendi ihtiyaçlarımız için gerekli olan ürünlerin üretiminde kullanabilirdi.

Şimdiye kadar cezaevinin bütün gereksinimleri dışardan karşılanıyordu. Islahevi örneğini izleyerek bir çiftlik satın alınsa, adamların büyük bir çoğunluğu için iş bulunurdu. Müfettişlere yazdığım bir mektupta kurumda yaşayan herkesin çalıştırılabileceği değişik yöntemler önerdim –bunların arasında bir cezaevi gazetesinin yayımlanması da vardı. Teklifimi tabii ki gözardı ettiler. Ancak, çağdaş kriminolojinin ileri çizgileri doğrultusunda olan şartlı tahliye yasasına karşı çıkmak için George A.Kelly'yi kurulun başkanlığına getirecek kadar mahkûmların çıkarlarını kendilerine dert eden bir grup hayırseverden ne bekleyebilirsin? Müfettiş Kelly sayesinde yasa son oturumda rafa kaldırıldı; oysa tutuklular yıllardan beri çıkması için dua ediyordu. Parasız müebbet tutukluları son umutlarından da etti: şartlı tahliye yasasındaki bir fıkra onlara 20 yıllık iyi halden sonra tahliye edilme sözünü veriyordu.

Adamları karanlık günler bekliyor. Müfettişlerin kampanyası açıkça Muehlbronner yasasının geri çekilmesini amaçlamaktadır; delilik ve hastalığın çığlık ve feryatlarını giderek artırarak. Aslında her ikisine de nüfusun yarısını kilit altında tutarak neden oluyorlar. Tecritin, hapishanedeki tutuklulardan bazılarını ne kadar çabuk deliliğe sürüklediğini biliyorsun. Özellikle de akıllarının ufukları kişisel sorun ve acılarıyla çevrelenmiş olan cahil kesim, hızla yenik düşüyor. Okuması bile olmayan adamları düşün, bir seferde aylarca hatta yıllarca iletişim olanakları koparılıyor. Zencilerin çoğu ve çiftçiler gibi açık havada çalışmaya alışkın olanların çoğu kapalı tutukluluklarında hızla tüketim mikroplarını geliştirirler. Bu kasıtlı cinayet –çünkü başka bir şey değil bu– tamamen gereksizdir. Yeterince büyük olan bahçe silahlı gardiyanların dolaştığı 9 m yüksekliğindeki duvar tarafından korunmaktadır. Yönetim onları çalıştırmamakta kararlı olduğuna göre işsiz bu adamlardan neden hava ve hareket esirgensin? Bu görüşü Müdüre de önerdiğimde, beni ilgilendirmeyen konulara "karışmayı alışkanlık edinmemden" dolayı azarlandım. İnsan doğasının gizemi beni hep meraklandırmıştır. Müdürü düşün; 72 yaşına gelmiş bir adam. Ölümü üzerine düşünmeli artık, "yaratanı ile karşılaşacağını", çünkü dine inandığını söylüyor. Ancak o, kanlı paranın akışını azaltan yasanın geri çekilmesini sağlamak için mahkumlar arasındaki deliliği ve hastalıkları arttırmak için bütün enerjisini harcıyor. Bu artık aklı aşıyor; ama sen kendin yeni memurlar üzerindeki zalim havanın etkilerine tanık oldun. Wright

otuz yıldan beri Müdürlük yapıyor: artık hapishaneyi kendisini tartışılmaz nüfuz alanı olarak görüyor; ve mutlak hakimiyetinin yasal olarak sınırlandırılması onu çılgına çevirdi.

Bu mektup sana "KG" buradayken birbirimize gönderdiğimiz oylumlu notların "eski güzel" günlerimizi anımsatacaktır. Yazışmamızı özlüyorum. Katta zeki adamlar var ancak onlar içimde kaynayan ve ifade edilmek için haykıran görüşlerle ilgilenmiyorlar. Şu anda buradaki ilginin odak konusu (tabii ki yemek, kadınlar, çocuklar ve sağlık sorunlarından sonra) İspanya Savaşı ve atölye işçilerinin yemeklerini porselen tabaklardan yediği yeni yemek odası; düşün! Adamlardan bazıları korkunç derecede milliyetçi; bazıları için ise savaş kolay para kazanılan ve heyecanlı anlar yaşanan bir tür memuriyet. Genç Butch'u ve ortaklarını Murtha, Tommy, vd. anımsarsın. Kısa bir süre önce serbest bırakıldılar; işçi olmak için fazlasıyla yıpranmış ve hastalar. Hepsi ayaklanmaya katılmayı amaçladıklarını belirtmişler; bazıları savaş için orduya yazılıyormuş. Butch Küba'ya gitmiş bile. Ondan bir mektup aldım. Mektubun bir bölümü trajik bir özelliğe sahip; katıldığı bir çarpışmaya atfediyor. "Bir çok İspanyolu vurduk; çoğunu da tuzakta," diye yazıyor; "çok muhteşem bir spordu." İşte askerlikte macera arayan birinin tutumu; onun için Küba'daki ayaklanma gibi kutsal bir dava ne yazık ki kan dökme açlığını gidermek için bir fırsattır. Butch hapishaneye geldiğinde çok ılımlı bir çocuktu. Ancak üç yıllık süresi boyunca kalpsizlik ve gaddarlık ile karşılaştı.

Bu mektup epeyce uzadı. Hadi iyi geceler.

A.

31. bölümden 35. bölüme kadar Alek'in başlıca odak noktası kaçma planını gerçekleştirmektedir. Alek'in yoldaşları onun talimatı üzerine, cezaevinin karşısındaki bir evden cezaevinin bahçesine doğru bir türnel kazmaya başlarlar. Emma'nın özyaşamöyküsü Living My Life (Hayatımı Yaşarken)'deki tünel ile ilgili şaşırtıcı açıklamalara bakınız. Aşağıdaki Bölüm 36'da olaylar Alek'in bakış açısından anlatılmaktadır.

BÖLÜM 36
YERALTI

10 Mayıs 1900

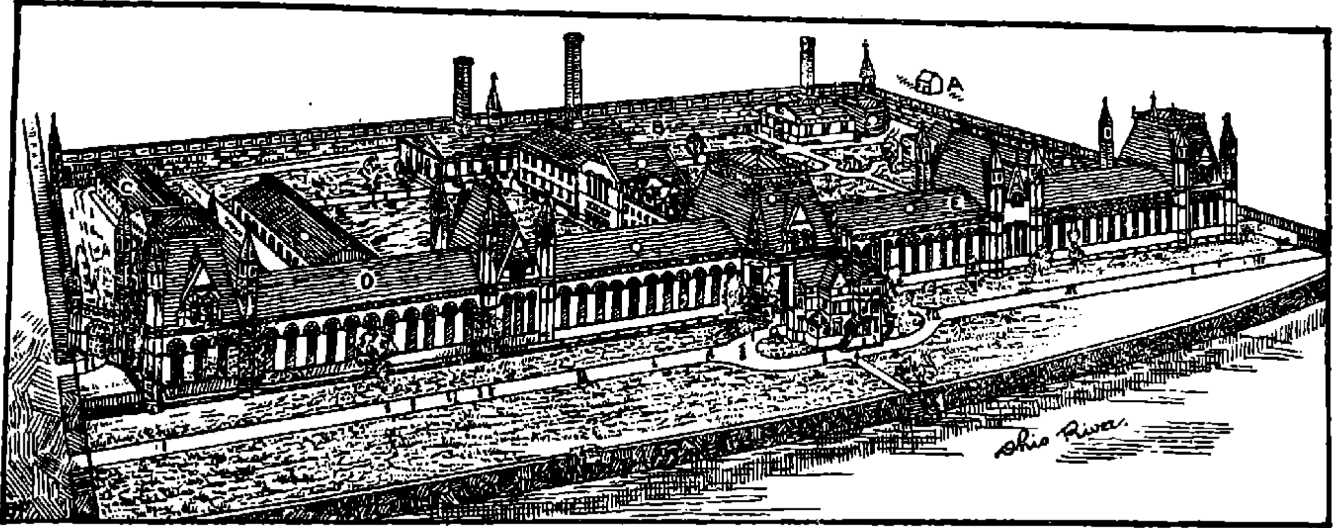
Sevgili Tony,[22]

Mektupların beni umut ve neşeyle zehirliyor. Zengin tadı henüz damağımdayken daha da fazla nektara susamış oluyorum. Sevgili dostum daha sık yaz, bulunduğum belirsizlik içerisinde tek tesellim onlar.

Satırın sonu seni endişelendirmesin. Her şey yolunda. Bir hileyle bahçeye çıkma ayrıcalığını elde ettim. Aslında her sabah yalnızca birkaç dakika da olsa yavaş yavaş bana tanınan zamanı ve yeri aşıyorum. Buradaki durum pek parlak; herkes benim Yüksek Mahkemeye yaptığım başvuruyu ve sulh dönemi üzerine konuşuyor – anlarsın.

Ne yazık ki sevgili, sadık yoldaşlarıma, senin iş arkadaşlarına doğrudan yazamıyorum. Sen aracı olacaksın. Onlara en derin takdirlerimi ilet "Yankee'ye", ve "Ibsen'e" ve İtalyan yoldaşlarımıza neler hissettiğimi bildir – biliyorum sana daha fazla açıklamalar yapmam gerekmiyor. Benden başka hiç kimse, göze aldıkları korkunç riski gardiyanların hemen işitebileceği bir yerde sessizlik ve karanlıkta korku içindeki didinmelerini kavrayamaz. Bu korku, kahramanca fedakarlık – bu tür bir adanmışlığı hangi para satın alabilir? İçinde bulundukları tehlike aklıma gelince neredeyse bayılacak gibi oluyorum. Bu dayanışma ve dostluk göstergesi karşısında ağlayabilirim. Sevgili yoldaşlar, sizlerle övünüyorum ve böyle yandaşlar, böyle bir ruh üretebilen anarşizmin yüce gerçeğinden gurur duyuyorum. Soylu yoldaşlarım, sizleri kucaklıyorum ve yüzlerinizi göreceğim, ellerinize dokunacağım, mutlu olacağım günün gelişini dilerim hızlandırabilirsiniz.

A.

A–House on Sterling Street from which the Tunnel started. B–Point at which the Tunnel entered under the east wall. C–Mat Shop, near which the Author was permitted to take his birds for ten minutes every day, for exercise. D–North Block, where the Author was confined at the time of the Tunnel episode. E–South Block.

A- Sterling Street'de tünelin başlatıldığı ev. B- Tünelin doğu duvarının altından geçtiği nokta. C- Yazarın kuşlarını havalandırmak için her gün on dakikalığına çıkardığı yere yakın olan hasır atölyesi. D- Doğu bölüm – yazarın tünel zamanında tutuklu olduğu yer. E- Güney Bölüm.

Sevgili Tony,

5 Haziran.

Sessizliğin dayanılmazdı. Belirsizlik korkunç. Planı bu kadar uzun süre durdurmak gerçekten gerekiyor muydu? Havasızlığı ve ışıksızlığı öngörmemiş olmanız beni şaşırttı. O kadar çok zaman kazanmış olurdunuz ki! Çalışmaların yeniden ilerlediğini bilmek gerçekten rahatlatıcı ve "Yankee"nin elektrikden anlaması büyük bir şans. Tünelin içine hava pompalamak korkunç bir iş olsa gerek. Makinenin sesine karşı önlem alın. Piyano fikri gerçekten muhteşem.[23] Onun olabildiğince sık şarkı söyleyip piyanoyu çalmasını sağlayın ve camları açık tutun. Müzik duvarın üstündeki canavarları yumuşatacaktır ve yeraltından gelen gürültüyü de boğacaktır. Piyanoyu tünele elektirikli bir düğmeyle bağlayın; sesi caddede, duvardaki gardiyanlarda şüpheli bir şey görüldüğünde yoldaşlara çalışmayı durdurmaları için haber verir.

İstemiş olduğun duvar ve bahçe ölçülerini ekliyorum. Ancak onlara neden gereksinimin var? Gereksiz şeylerle uğraşmayın. Evden, caddenin altından doğrudan güney batıdaki duvara doğru yönelin. Bunun için dışardan ölçümler yapabilirsiniz. İçerde ise ölçümlere gereksiniminiz yok. Duvarın altından çıkmaz sokağın duvarına varıncaya kadar 9-10 m ilerleyin. Duvarın içine girdiğinizde her şey bitmiş olacak. Gecikmeden gelişmeleri bildir. Herkese selamlar.

A.

Tony,

20 Haziran

Mektubun beni şaşırttı. Rota neden değişti? Güney batı yönüne gidecektiniz hani; şimdi ise doğu duvarının yakınında oluğunuzu söylüyorsun. Tony, bunu anlamak mümkün değil. Açıklamaların beni ikna etmiyor. Kapının yanında bir havagazı ana borusu bulduysanız onun çevresinden geçebilirdiniz; aslında kapı yolunuzun üstünde bile değildi. Hem neden bu yönü seçtiniz? Tony, benim talimatlarıma ve asıl plana uymanızı isterdim. Yapılan değişiklikleri anında bildirmemeniz ölümcül sonuçlar doğurabilir. Güneydoğu kapısına yaklaştığınızda sizi, altından geçmeniz için bilgilendirebilirdim; o zaman duvarın altından kazmak zorunda kalmazdınız; kapının altında tabii ki taştan bir temel yok. Şimdi güneydoğudaki köşeye yöneldiğinize göre duvarın altından geçmek zorundasınız; orası olabilecek en kötü yer çünkü önceden bu yer bataklıkmış ve öğrendiğime göre çok özel taşlarla doldurulmuş. Doğu duvarının altında bir yerde kapıdan yaklaşık 90 m uzaklıkta terk edilmiş eski bir doğal gaz kaynağı daha varmış. Arkadaşlarımıza söyle, sigara içerken dikkatli olsunlar; orası çok tehlikeli bir yer; özel önlemler alınmalı.

Sert çıkışlarıma aldırma Tony. Sinirlerim çok gergin, bu belirsizlik beni deli ediyor. Ama duygularımı gizlemek zorundayım ve gülmeliyim, kayıtsız görünmeliyim. Ancak bir an için bile huzurlu değilim. Bana yazmadığında ak-

lıma hep en kötü şeyler geliyor. Lütfen zamanında yaz. Çok işin var, biliyorum; ama korkarım bütün bunları atlatmadan önce aklımı kaçıracağım. Bana özellikle doğu duvarı boyunca ne kadar ilerlemeyi düşündüğünüzü ve nereden çıkacağınızı bildir. İşiniz zorlaştı. Asıl plana göre gerekecek olandan çok daha fazla bir uzaklık katettiniz. Bu çok büyük bir yanlışlıktı ve bu kadar sadık bir dost olmasaydın sana karşı çok kızgın olacaktım. Hemen yaz. Haberleşmemiz için gizli yeni bir yol araştırıyorum. Bahçede inşaat var; dışardan gelen bir çok sürücü, anladın değil mi?

A.

Sevgili Tony,

Bunu hemen göndermek istiyorum. Doğu duvarının karşısındaki barakayı biliyorsun. Barakanın yalnızca ahşaptan bir zemini var, görevliler de oraya pek sık uğramıyor. Taş yığınlarından gelen mahkumlar arasıra giriyor. Ben onlara dikkat ederim. Duvar ile arasında kısa bir uzaklık var. Ölçümlerimi ekliyorum.

A.

Tony,

Beni ne kadar şaşırttığını anlatamam. Tedbirliliğine, sağduyuna ne oldu? Çimende bir delik işe yaramaz. Buna tamamen karşıyım. Taş yığınlarında bir düzine adam ve birkaç tane de gözetmen var. Delik hemen fark edilir. Deliğin üst kısmını yarım metre kadar yerinde bıraksan da bu kadar kişinin yanında ben deliğe nasıl gireceğim? Bunu düşündüğünü sanmıyorum? Yalnızca bir tane yol var o da son mektubumda açıklamış olduğum. Barakaya gidin; çok fazla bir iş değil bu, 9-10 metre daha fazlası yok. Yoldaşlara söyle çim fikri olanaksız. Biraz daha çabalayın dostlar, her şey iyi olacak, Hemen yanıtla.

A.

Sevgili Tony,

Neden yerdeki delik üzerinde ısrar ediyorsun? Sana yeniden söylüyorum, olmaz. Bunu bir an bile düşünmem, içerde olan benim, burada neyin yapılıp yapılmayacağı konusunda kararı bana bırakmak zorundasınız. Özgürlük için her şeyi göze alabilirim, yaşamımı binlerce kez tehlikeye atabilirim. Kaçışımı engelleyecek tek bir kişi karşısında bile artık fazlasıyla ümitsizliğe kapıldım; gerektiğinde gardiyanlardan oluşan bir duvarı bile delip geçebilirim. Ancak belirsizlik ve korkular beni deliliğin eşiğine getirmiş olsa bile az da olsa sağduyu sahibiyim. Delik konusunda ısrar edecek olursanız oradan kaçışı deneyeceğim; binde bir şansım olmasa da. Sana yalvarıyorum Tony, tüneli ba-

rakanın altına kadar kazmalısınız; bu kısacık bir yol. Bu kadar büyük çabalardan sonra her şeyi bu kadar kolayca tehlikeye atabilir miyiz? Yemin ediyorum, planın başarılı olması ihtimali yok. Hepsi beni aşağıya girerken görecek; hemen takip edileceğim – bunu konuşmanın yararı ne?

Ayrıca, biliyorsun tabancam da yok. Tabii ki bir silahım var ama o kaçışta yardımcı olmaz. Bir başka şey daha; planları değiştirmeniz beni bir yardımcı bulmak zorunda bıraktı. Adam güvenilir biri; ona projemizin yanlızca bazı bölümlerini söyledim. Barakanın etrafını incelemesi için, ölçümler vb. için ona gereksinimim var. Duvarın yanına yaklaşmam yasak. Ama bundan dolayı endişelenmeyin; arkadaşım için ben sorumlu olacağım. Ancak size söylememin nedeni bir yerine iki tulum hazırlamanız gerekliliğinden dolayı. Ayrıca eve iki tane tabanca bırakın, para ve nereye gitmemizi bildiren bir not. Yoldaşlarımızdan hiçbiri bizi beklemeyecek. Her şey hazır olur olmaz hepsi gitsin. Ancak delik de durmayın. Kesinlikle barakaya kadar gidin.

A.

Tony,

Delik işe yaramaz. Üstünde düşündükçe olmayacağını görüyorum. Editöre hemen para göndermesi için haber gönderiyorum. Kimi kastettiğimi anladın. Onunla hemen iletişim kur. Parayı, çalışmayı barakaya kadar götürmek için kullanın.

A.

Kutu A7
Allegheny City, Pa.,
25 Haziran 1900

Sevgili Yoldaş,

Vaiz bana acelem olduğu için bir yaprak verme inceliğini gösterdi. Sana büyük bir aciliyet içerisinde yazıyorum. Dostlarımın davam için temyize gitmeye çalıştıklarını biliyorsun. Lütfen dikkatli oku. Onların avukatlarına artık güvenmiyorum Kendi "avukatlarımı" görevlendirdim. Avukatlar sözcüğü tırnak işaretindedir – bir hapishane şakası, anlıyorsun. Bu avukatlara güvenim sonsuz. Onlar serbest bırakılmamı sağlayacaklardır, hiç kuşkum yok; af çıkmasa bile, Anladın. Yani Temyiz Mahkemesine başvuracağız –Af Kurul'na değil– bir hapishane şakası daha.

Dostlarım parasız kaldı. Bize hemen para gerekiyor. Çalışmalar başladı ancak kaynak eksikliğinden tamamlanamıyor. Söylediğimi iyice kaydet. He-

men para gönderilmezse hiçbir şeyden sorumlu olmayacağım – en kötüsü olabilir. Mevki sahibisin. Hemen anlayıp anında harekete geçeceğinden eminim.

Yoldaşın
Alexander Berkman

Zavallı Tony,

Bütün bunların sinirlerini ne kadar yıprattığını anlıyorum. Senin, dikkatli Tony'nin o kadar düşüncesizce davranıp bana bir telegram göndermesi! Her şeyi berbat edebilirdin, Vaize anlatana kadar akla karayı seçtim, ama şimdi her şey yolunda. Eğer delik olmak zorunda ise tabii ki yapacak başka birşey yok. Telegramını anladım. Doğu duvardaki yedinci parmaklıktan batıya doğru on adım zamanında orada olacağız – 15.00. Ama 4 Temmuz'da olmaz. Tatil günü: iş yok; arkadaşım hücrede kilitlenmiş olacak. Onu yüzüstü bırakamam. Ertesi gün olmak zorunda, 5 Temmuz. Yalnızca 3 gün kaldı. Atlatmış olmayı isterdim. Bu endişe ve belirsizliğe artık daha fazla dayanamayacağım. Benim Bağımsızlık Günüm olsun!

A.

Tony, 6 Temmuz

Korkunç bir şey. Her şey bitti. Oraya üç kez gittim, ama tam deliğin bulunduğu yerde büyük bir taş ve tuğla yığını var. Mümkün değil hiçbir şey yapılamaz. Sizi uyarmıştım, orada inşaat var. Duvarın yakınında görüldüm – artık hücre evini terk etmem kesinlikle yasak, ancak arkadaşım oraya defalarca gitti– deliğe ulaşmak mümkün değil: bir taş yığın onu saklıyor. Kısa bir süre daha fark etmeyeceklerdir. New York'a para gönderilmesi için telgraf çek. Barakaya kadar devam etmelisiniz. Ben gerekirse buradan zorla gelirim. Bu tüm umudumuz. Bir dakika bile kaybetmeyin.

A.

Tony, 13 Temmuz

New York'dan benim için 100 Dolar gönderilmiş. Vaize temyiz için olduğunu söyledim. Parayı sana gönderiyorum. Hemen çalışmaya devam edin. Hâlâ umut var. Kimse şüphelenmedi. Ancak deliğin yerini belli etmek için çimlerin içinden ittiğiniz teli arkadaşım bulamadı. Üstünde çok fazla taş var. Hemen barakaya gidin.

A.

16 Temmuz

Tünel bulundu. Hemen şehri terk edin. Şüphelendikleri için hücreye kilitlendim.

A.

37. ve 38. bölümlerde Berkman, tünelle bir bağlantısı olduğundan şüphelenildiği için tecrite kapatılır. Berkman'ın başka bir kaçış için yaptığı plan, "işbirlikçisinin" ölmesiyle bozulur. 39. bölüm, cezaevi şartlarıyla ilgili bir incelemeyi anlatır. 40. bölümde Rusyalı genç bir mahkûm ve Berkman'ın sırdaşı, cezaevi revirinde yanlışlıkla yapılan bir iğne sonucu ölür.

BÖLÜM 41

BUFFALO'DAKİ ŞOK

I

Sevgili Kız,

10 Temmmuz 1901

Bu mektup revirden, gizlice yazıldı. Sekiz günden sonra ceketten yeni çıktım.

Bir yılı aşkın bir süredir katı tecritteydim; uzun süre posta ve okumak yasaktı. Son ayların korkunçluğunu anlatacak sözcükler bulamıyorum... Çok büyük bir krizi atlattım. En iyi arkadaşlarımdan ikisi korkunç bir biçimde öldü. Özellikle Rusell'in ölümü beni çok etkiledi. Çok gençti, en çok sevdiğim ve en sadık dostumdu o, ve korkunç bir ölümü oldu. Doktor çocuğu oyun oynamakla suçlamıştı; ama şimdi omurga menenjiti olduğunu söylüyor. Sana korkunç gerçeği söyleyemiyorum, cinayetten pek farklı değildi ve zavallı dostum milimetre milimetre eridi. Öldüğünde sırtı uzun süre yatmaktan oluşan çıbanlarla kaplıydı. Beni görmesine ve ona bakmama izin verilmesi için yalvardığı mektupları okuyabilseydin! Ama Müdür izin vermedi. Çektiği acılar beni tuhaf bir biçimde etkiliyordu ve Russell'in notlarında anlattığı ağrıları ve belirtileri duymaya başladım. Biliyordum bunlar hasta imgelememin ürünüydü; karşı koymaya çalıştım, ama sonradan bacaklarımda felç belirtileri başgösterdi ve aynı Russell'de olduğu gibi belkemiğimde dayanılmaz ağrılarım oldu. Zavallı arkadaşım gibi beni de ölüme sürükleyeceklerinden korktum. Her gardiyandan şüphelenmeye başladım ve zehirlenmiş olacağından korkarak yemeklere neredeyse elimi sürmüyordum. "Kafam çalışıyormuş", öyle dediler. Ve hep biliyordum, suç hasta imgelenimimdeydi ve aklımı yitireceğim diye dehşete kapılmıştım... Ona karşı o kadar çok savaştım ki ama her seferinde gene ayaklandı, beni her seferinde daha güçlü olarak ele geçirdi. Bir hafta daha fazla tecrit beni öldürmüştü.

İntiharın eşiğine gelmiştim. Hücreden çıkarılmamı talep ettiğimde Müdür cezalandırılmamı buyurdu. Beni deli gömleğine soktular. Bedenimi kanvasa soktular, kollarımı yatağa şeritlerle bağladılar ve ayaklarımı demirlere zincirlediler. Bu biçimde sekiz gün tutuldum, kendi dışkımda çürüyerek. Serbest bırakılan tutuklular yeni Müfettişin dikkatini üstüme çektiler. Hapishanede böyle olayların gerçekleştiğine inanmayı reddetti. Körleşmek ve aklımı yitirmek üzere olduğumu bildiren haberler yayıldı. Bunun üzerine müfettiş reviri ziyaret etti ve gömlekten çıkarılmamı sağladı.

Saşa

II

Kutu A7
Allegheny City
25 Temmuz 1901

Sevgili Sonya[24]

Sana yeniden yazmama izin verdikleri için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Yeni müfettiş çok nazik bir kişi, ayrıcalıklarımı bana yeniden verdi. Beni tecritten çıkardı, şimdi yeniden kattayım. Müfettiş benden, durumumla ilgili gazetelerde çıkan haberleri arkadaşlarıma karşı yalanlamamı istedi. Son zamanlarda pek iyi değildim ama iyileşeceğimi umuyorum. Gözlerim çok bozuk. Müfettiş bir uzmanın gözlerime bakması için izin verdi. Lütfen bunu buradaki yoldaşlarımız tarafından yaptır.

Sevgili dostum, iyi bir haber daha var. Cezamı iki buçuk yıl azaltan yeni bir af yasası çıktı. Gerçi hâlâ epeyce bir zamanım var tabii, neredeyse 4 yıl daha burada ve bir yıl da islahevinde. Ancak gene de azımsanmayacak bir kazanç bu; ve beni yeniden tecrite sokmazlarsa, o zaman –bu düşünceyi açıklamaktan neredeyse çekiniyorum– o zaman buradan sağ çıkabilirim. Kendimi yeniden dirilmiş gibi hissediyorum.

Yeni yasadan, cezaları kısa olanlar uzun cezası olanlara göre daha fazla yararlanıyor. Yalnızca zavallı müebbet hapisliler yararlanamıyor. Bir süre epeyce korktuk, çünkü yasanın anayasaya aykırı olduğunu iddia eden söylentiler etrafta dolaşıyordu. Ancak yasanın sağladıklarını sıfırlamaya çalışan girişimler etkisiz kaldı. 40 yıl önce çıkarılmış af yasasına göre tutuklulara biraz daha fazla güzel geçireceği zaman tanımanın anayasaya aykırı olduğunu düşünen adamları düşün. Sanki talihsizlere birazcık şefkat göstermek –gerçek adalet– Jefferson'un ruhuna aykırı! Yasanın kaderi bizi oldukça endişelendirdi; ama en sonunda ilk grup serbest bırakıldı ve bu durum sevince yol açtı.

Yeni yasayla ilgili senin ilgini çekebilecek garip bir öykü var; olayı perdenin arkasında. Bu yasa, sahte vergi mühürleri kullanarak zengin Filadelfiya tütün üreticilerine hükümete birkaç milyon vermekten kurtardığı için mahkum edilen bir federal memur için özel olarak hazırlanmış. Zengin tütüncüler af yasasının tanıtılıp alelacele geçirilmesini sağladılar. Yeni yasa onların cezalarını neredeyse yarıya indirecekti ama bazı gazeteler bu "pazarlıktan" haberdar edilmediği için alınmışlar ve itirazlarını dile getirdiler. Mesele en sonunda ABD'nin Genel Savcısının önüne geldi; Savcı da yasanın hazrılanış gerekçesi olan kişilerin, bu yasadan yararlanamayacağına karar verdi. Çünkü bir Eyalet yasası, Federal af yasasına bağlı olan ABD tutuklularını kapsam dışında tutuyormuş. Politikacıların memnuniyetsizliğini düşün! Yasanın askıya alınması için girişimlerde bile bulunuldu. Şansa bak, bu girişim başarısızlığa uğradı ve "vasat" eyalet tutukluları –yararlanmaları hiç düşünülmezken– serbest bırakıldı. Yasa, aslında hiç niyetlenmeden, buradaki bazı talihsizlere büyük mutluluklar getirdi.

Bu mektubu yazarken bir ziyaretçimin geldiği söylenerek çağrıldım. İlk başta inanmadım: Dokuz yıldan sonra görüştürülmeme izin verilen ilk yoldaşım! Gelen Harry Gordon'du; sevgili dostumu görünce o kadar etkilendim ki neredeyse hiç konuşamadım. Yeni Müfettiş'e görüşme izin verilmesi için ısrar etmiş olmalı. Yeni Müfettiş, Kaptan Wright hasta olduğu için şu an görevdeki Müdür. Belki kız kardeşimi[25] görmeme de izin verir. Onunla hemen haberleşebilir misin? Bu arada ben de izni alırım. Yenilenmiş umutlar ve senin hep taze kalan anın ile imzalıyorum.

Alek

III

Sevgili Kız! Gizli

20 Aralık 1901

Ziyaretinin ve garip davranışımın seni ne kadar etkilediğini biliyorum... Bu kadar yıldan sonra yüzünü görmem beni altüst etti. Düşünemiyordum, konuşamıyordum. Sanki bütün özgürlük düşlerim, yaşayanların bütün dünyası saatin zincirinden sallanan o parlak küçük süste yoğunlaşmıştı... gözlerimi ondan alamıyordum, ellerimi onunla oynamaktan alıkoyamıyordum... Ve geçen bütün süre boyunca sessizliğim karşısında ne kadar tedirgin olduğunu duyumsadım, bir sözcük bile söylemekten acizdim.

Belki de bu koşullar altında görüşmeseydik ikimiz için de iyi olurdu. Seni tanımamaları şanstı; seni "kızkardeşim" sandılar, gerçi sen gittikten sonra kimliğin hakkında şüphelendiklerinden eminim. Eğer eski Müdür olsaydı sana ziyaret izni kesinlikle verilmezdi. Tünel şokunu hiçbir zaman atlatamadı

ve sonra da (gizlice Müdürlüğe göz diken) hapishane doktorunca görevinde yaşadığı heyecanların ilerlemiş yaşı karşısında artık bir tehlike olduğuna ikna edildi. Son zamanlarda Müfettişlerin Müdür'e karşı duydukları memnuniyetsizlik oldukça artmıştı. Ve, çok şükür, sonunda emekliye ayrıldı. Mahkumlar bunun için yıllardır dua ediyordu ve kattaki bazı çocuklar ağaç alkolü içerek sarhoş oldu. Yeni Müdür kısa bir süre önce görev başına geçti ve biz iyileşmelerin olacağını umuyoruz. Kendisi doktor ve Pensilvanya Milislerinin Binbaşısı ünvanını taşıyor.

İşgüzar arkadaşın, her kimse seni gereksiz yere sağlığım ve yeniden eziyet gördüğüm konusunda endişelendirmiş. Anımsarsın, Temmuz'da yeni Müfettiş beni deli gömleğinden çıkartıp katta çalışmaya göndermişti. Ama Mckinley olayından[26] sonra Ekim'de yeniden kapatıldım. Müfettişler Kurulu Başkanı o sıralar New York'daydı. Telgrafla benim ne yaptığımı sormuş. Ona katta çalıştığım bildirilince, tecrite gönderilmemi emretmiş. Yeni Müdür göreve gelir gelmez beni çağırttı. "Senin hakkında iyi konuşmuyorlar" dedi; "ama benim için doğru olanı yapacağına söz verirsen seni hücreden çıkaracağım." Bir iş bağlantısı kuruyormuş edasıyla şartları belirleyen güce sahip olarak sert bir biçimde konuşmuştu. Ancak gene de gaddar birisine benzemiyordu; büyük bir olasılıkla kafasında kaçma fikri vardı. Buna karşın yeni yasa sağ çıkacağım umudunu yeşertmişti; zayıf düşmüş sağlığım ve cezamın kısaltılması kaçma fikrini tamamen aklımdan çıkarmamı sağlamıştı. Bu yüzden Müdüre yanıtım şöyle oldu: "Size göre doğru olanı yapacağım, eğer bana iyi davranırsanız." Bunun üzerine beni katta çalışmaya gönderdi. Kapalı tecritten sonra hücre evinin serbestliği neredeyse özgürlük gibi.

Ya sen, sevgili dostum? Mektuplarından son aylardaki olayların seni ne kadar yıprattığını duyumsuyorum. Güvenliğin için çok korktum ve serbest olduğunu bildiren iyi haberlere neredeyse inanamadım. Bu bir mucize.

Endişe içerisinde gazeteleri izledim. Sanki bütün ülke intikam dalgasının altında kalmıştı. Aslında basının kendisi av ateşlerini yakmıştı. Hapishane'de çok az kişi içtenlikle üzüldüğünü sergiledi. Gardiyanların işitme alanlarının dışında adamlar ölü başkan adına hiç de iyi olmayan sözler sarfetti. Ortalama mahkum ortalama vatandaş ile aynı seviyededir. Onların vatanseverliği oldukça eylemsizdir, kişisel çıkar ya da yapay heyecanlar tarafından kışkırtılmadıkça. Ancak basın halkın duygularının aynası olsaydı ulusumuz birden yamyamlığa geri dönmüş olurdu. Yaşamından ve tutuklu olan yoldaşların güvenliğinden endişe duyduğum korku dolu anlar geçirdim. Önceki mektuplarında kurtuluşunu resmi rakiplik ve kıskançlık durumlarına ve New York'da bulunmayışına borçlu olduğunu belirtmiştin. Haklı olabilirsin; gene de ben, bu sonuçta, öz güvenini gururla sergileyen tutumunun ve insanı

hayran bırakan öz denetiminin büyük bir payı olduğuna inanıyorum. Sen harikaydın canım; eğer hizmetine gereksinimi olacaksa yaralı adama sadakatle bakacağını, ancak herkesçe lanetlenen ve terk edilen çocuğun senin ilgini ve yardımını başkandan daha çok hak edip onlara gereksimimi olduğunu belirtmen beni çok duygulandırdı. Mektuplarından çok bu sözün, eziyet dolu yılların bizde yol açtığı büyük değişikliği saptamama yol açtı. Evet, bizde, ikimizde de çünkü yüreğimde senin güzel duygun yankılandı. On yıl önce böyle bir düşünce bize ne kadar olanaksız gelirdi! Bu düşünceyi, devrim ruhuna ihanet olarak değerlendirirdik, kapitalizmi resmi olarak temsil eden birisinin insanlığını kabul etmek bütün geleneğimizi kızdırmış olurdu. Her ikimizin de – anarşist düşünce ve eylemin odağında yaşayan sen ile mutlak bir baskı altında ve yalnızlık içerisinde yaşayan benim– on yıl boyunca ayrı yollarda yürüdükten sonra aynı evrimsel noktaya ulaşmamız ne kadar önemli, değil mi?

Son mektuplarından birinde acının yüceltici ve genişletici etkisi üzerinde yoğunlaşmıştın. Ancak acı, herkes üzerinde bu etkiyi bırakmaz. Bazı yaradılışlar gücenip sefaletin zehriyle küçülüyor. Çoğu zaman bende kin tutma ve düşmanlık besleme duygularının olmayışı beni hayrete düşürür – hatta eski Müdüre karşı bile beslemedim ki, ondan nefret etmek için gerçekten haklı nedenlerim var. Bunun nedeni daha çok geçici olarak belirlenmiş. Halk sevgisi gençlik günlerimizde baskıya duyduğumuz nefret, şu an duygularımız ne kadar önemli de olsa, duygusallıktan çok akıl odaklıydı. Şansımıza diyorum. Fedya, Lewis ve Pauline ve daha nicelerinde duygularla, şişirilmiş idealizmleri, sosyalist protestanların dikenli yolunda kısa bir süre sonra patladı. Düşman güçleri karşısında yalnızca ruhumuzun derinliklerinden kendiliğinden çıkan istekler direnebilir. Devrimcilik doğuştan olur. Geçmişteki günler için beslediğimiz sevgi ve nefretin altında bizde doğuştan beri olan başkaldırma ile özgür olma isteği ve yaşam arzusu yatmaktadır.

Soyutlanarak geçirdiğim uzun yıllar boyunca kalbimin derinliklerine soğukkanlılık ve samimiyet içerisinde baktığımda her duyguyu, her düşünceyi gözden geçirdim. Önceki ortamımdan ve dünyadaki kargaşanın etkisinden uzak, kendimi bütün gelenek ve kabul edilmiş inançlardan soyutladım. Fen ve beşeri bilimleri inceledim, yaşam üzerine düşündüm ve insanlığın kaderi üzerine fikir yürüttüm. Haftalar ve aylar boyunca "saf mantığın" dünyasına daldım ya da Leibnitz ile özgür iradeyi tartıştım ve Spencer'in ötesine, bilinmeyene ulaşmaya çalıştım. siyasal bilimler ile ekonomi, hukuk ile kriminoloji – hepsini önyargısız bir us ile inceledim ve ruhumun susuzluğunu dinin ve teolojinin derinliklerine dalarak gidermeye ve Bayan Eddy'nin ayaklarında "yaşamın anahtarını" bulmaya çalıştım ve bedenlerinden ayrılanların seslerinde beklenti içerisinde dinlerken Koreshanity ve Tehosoph'yi inceledim ve

bilgi ile gücün emdim, Yogi'nin bilgeliği üzerinde yoğunlaştım. Düşünme ile incelemeyle endişeler ve acılar içinde geçen yıllardan sonra dünyanın deliliği ve hilelerinin kırılmış prangalarından kalktım; özgürlük ve eşitliğine giden yeni bir yaşamın eşiğinden atlamak için. Gençliğimde belirsiz bir gelecekte gördüğüm özgür insanlık ülküsü, günlük varlığıma güç veren temel dayanak olarak anarşizm gerçeğini yaşayarak belirginleşti ve biçim kazandı.

Geçmiş yıllarda hep merak etmişimdir, bilgelik için ödenen bedel coşkunun kaybedilmesi değil midir? İnsan otuz yaşına geldiğinde artık yirmisindeki gibi kabına sığmayan, fanatik ve tek yanlı birisi değildir. Olgunlaştıkça evrenselleşiriz; ancak yaşam, görevinde dolandırılmayan bir Shylock'dur.[27] Bize verdiği her ders için gösterebileceğimiz bir yaramız ya da izimiz bulunur. Gittikçe genişliyoruz; ancak çoğu zaman, akıl genişlerken kalp küçülür ve biz öğrenirken ateşler yanar. Böyle anlarda kalbim, tek ilgimizin sosyal devrimin beklenilen gelişinde odaklandığı günlere geri dönmek isterdi. Öfkeli şimdiki zaman ve çelişen akımları önümüzden gelip geçerken ve güneşin doğuşunu ürpertici bir heyecan içinde bekledik, gözlerimiz ise şafağa doğru dikilmişti. Yaşam ve binbir biçimdeki dışavurumu devrim ruhuna yalnızca sıkıntı verirdi; öte yandan şiir, yazın ile sanat, kapının önünde duran devrimin haberini vermedikçe ilerlemeyi engellemekle aşağılanırdı. İnsanlık kesin çizgilerle iki savaş kampına ayrılmıştı, yeni ilahının ışığına özlem duyan soylu halk, öte yanda da üreticiler ile insana ona ait olanın geri verileceği günün yaklaştığını başarıyla gizleyen sömüren kesim, nefret duyulan zalimler. Ah, "yüce halka" o büyük gerçeği dinleme fırsatı bir verilse anarşiyi ne kadar büyük bir neşeyle kucaklayıp vaat edilen ülkeye zafer içerisinde yürürdü.

Gelecekle ilgili kişisel düşüncelerimizde beliren en küçük şüphe kırıntısını bile içerleyen o günlerin muhteşem saflığı; içimizde bulunan önyargı ve taraf tutmanın gücünü kıran coşku! Kalplerimizin baskıya karşı duyduğumuz nefret ile özgürlüğe beslediğimiz sevgiyle coştuğu o günler muhteşemdi! Prometheus'un kıvılcımıyla ruhları hiçbir zaman ısınmamış olan kişiye ya da halka gerçekten yazıklar olsun – doruklara çıkan gençlikti çünkü... Ancak olgunluk, yolu netleştirdi ve insanlığın yeniden arındırılmasını hedef alan yüce görev yalnızca kalpleri soğumadan arınmış bir görüşe sahip olanlar tarafından yerine getirilebilir.

Ve sen, zamanı daha derin kavrayan canım dostum, sen gene de kalbini mutluluk içerisinde genç tutmuşsun. Son yıllarda senden aldığım mektuplarda bunu görmek beni sevindirdi; özellikle de Bufalo'da olanlarla ilgili açıkladığın duygularında kalbinin gençliği belirgin. Seninle tamamen aynı görüşteyim, bu yüzden de seninle çok önemli bir konuda hemfikir olamamak çok üzücü: Leon'un eyleminin önemi. Atlattığın büyük sıkıntıları, maruz kaldığın gaddar

baskıları biliyorum. Senin için en kötüsü böyle bir görüngüye genel olarak anlayış gösterilmemesi olmuştur ve insanı ve eylemini kınayan sözde radikallerin aşağılık tutumu senin için daha da kederlendirici olmuştur. Ama kınamaya katılmadığımı açıklayınca beni yanlış anlamayacağından eminim.

İşkence görmüş bir ruhun başkaldırısının, toplumsal yanlışlığa karşı bireysel karşı çıkmanın eyleme döküldüğü suikast sürecini tartışmamıza gerek yok. Nasıl dağlardan gelen sel suları karşısında nehirin taşması önlenemezse bu tür görüngüler de kötü koşulların doğal sonucu olarak önlenemez. Ancak Leon'un eyleminin toplumsal değeri üzerinde seninle aynı görüşü paylaşamıyorum.

Gencin güzel kişiliği, zalimce koşullara uyum sağlayamaması ve ruhunun başkaldırısı üzerine yazılanları okudum. Sayılanlar suikastın nedenlerini oldukça aydınlatıyor. Gerçekten de şehitliğin en büyük trajedisi ve topluma getirilebilecek en büyük suçlama, en soylu erkek ile kadınlarını, ruhları aslında irkilse de, insan kanını dökmek zorunda bırakmasıdır. Ama bu kadar şiddet dolu yöntemlere ancak en aşırı durumda başvurmak zorunludur. Değerlerini kanıtlamak için, bireysel zorunluluktan çok toplumsal gerçeklerden yola çıkmalılar ve halkın gerçek ve acil bir düşmanını hedef almalıdır. Böyle bir eylemin önemi halk tarafından anlaşılır – suikastın propaganda ve eğitim açısından değeri, anlaşıldığı ölçüdedir; eğer yalnızca bir terör eylemi değilse tabii.

Ben bu eylemin teröristçe olduğuna inanmıyorum; eğitim açısından bir değer taşıdığını da sanmıyorum çünkü edimi için toplumsal gerekliliği gösterilmedi. Beni yanlış anlamaman için yineliyorum: kişisel başkaldırının dışavurumu olarak kaçınılmazdı; içinde de var olan koşulların suçlanmasıdır. Ancak toplumsal gerekliliğin dayanağı olmadığı için bu eylemin değeri büyük ölçüde sıfırlanmıştır.

Siyasal baskının halk tarafından duyumsandığı Rusya'da böyle bir eylem büyük bir önem taşırdı. Buna karşın Amerika'da siyasal olarak hüküm altına alma daha gizlice yapılır. McKinley çağdaş köleliğin baş temsilcisiyse de halkın doğrudan ve acil düşmanı olarak değerlendirilemezdi; buna karşın mutlak hükümranlıkta otokrat görülür ve elle tutulabilir. Cumhiriyetçi kurumların gerçek despotizmi çok daha derinden ve sinsice işler, çünkü temeli halkın kendisini yönettiği ve bağımsız olduğu yanılsamasına dayanmaktadır. İşte bu demokratik istibdatın gizli kaynağıdır ve bu özelliğinden dolayı ona kurşun işlemez.

Çağdaş kapıtalizmde halkın gerçek düşmanı baskıdan çok sömürüdür. Baskı vardır ama elle yapılmıştır. Çünkü savaş politik alandan çok ekonomik alanda yapılmaktadır. İşte bu yüzden kendi eylemimi Leon'ninkinden çok daha önemli ve eğitici buluyorum. Eylemimin halk tarafından da elle tutulur bir niteliği var, çünkü gerçek bir zalim olarak kavranan birisine yöneltilmişti.

Dünyada sefalet ve istibdat sürdüğü sürece toplumsal karşıtlıklar ve onların sonucu olarak nefret sürecektir ve ırkın en soyluları, emekçiler "demirden fişekler" gibi ileriye doğru atılacaklardır. Ama bu tür bir ışık toplumsal ufku gerçekten de aydınlatabiliyor mu ya da onu izleyen karanlığıyla yanlızca uslarıı karıştırmaya mı yarıyor? İşgücünün sermayeye karşı yürüttüğü savaşım, özünde tamamen ekonomik olan bir sinir savaşıdır. Çarpışmalar bu alanda yapılmalıdır. Ülke çapında yapılan insan avına ya da en iddialı köktencilerin tutumuna yol açan tabii ki bu endişeler değildi. Onların korkaklığı beni tiksindirdi ve üzdü! Mahkemedeki zalimce oyun, bütün takibin ikiyüzlülüğü, şehitin kanı için duyulan susuzluk – tüm bunlar kişinin insanlıktan umudunu neredeyse tamamen kesmesine yol açıyor.

Artık bitirmeliyim. Bu mektubu dışarıya çıkaracak olan arkadaş kalınlığından rahatsız olacak. Bana aldığını bildiren bir işaret gönder; son ayların karabasanından kurtulabilmen için umarım dinlenmen ve sakinleşmen için sana izin verilir.

SAŞA

42. Bölümde Berkman hapishane yaşantısını ve bazı tutukluların kaderini tartışır.

BÖLÜM 43

"BİR KADININ SEVGİSİNDEN GEÇMEK"

ESKİ dostumun varlığı benim için neşe kaynağı. George zeki bir kişi; cezaevinde kaldığı uzun yıllar entelektüel ufkunu daraltmamış. Serbest bırakılacağı günün yaklaşmasıyla kapıların arkasındaki yaşantıya duyduğu ilgi yoğunlaştı, boş olduğumuz saatlerde günümüzün toplumsal kurumlarını ve sorunlarını tartışarak her ikimizin de ilgisini çeken konular üzerinde konuşuyoruz. Olayları çok geniş açılardan kavrayabilse de, yaradılışı ve Katolik geleneği benim için önem taşıyan görüşlere düşmanca. Buna karşın tutumu gene de kişisel ve dar önyargılardan arındırılmış ve konuşmalarımız bilimsel ve felsefi çizgileri izliyor. Liebknecht'in yakın bir süre önce ölmesi ve Peter Kropotkin'in Amerika'da ders vermek amacıyla çıktığı gezi çağdaş toplumsal soruları tartışmamız için olanaklar sağladı. Karşılıklı ilgi duyduğumuz birçok konu var ve Bildiri'ye[28] büyük büyükba-

bası imza atmış olan dostum, ülkesinin Filipinlerde yürüttüğü soykırımı ve Cumhuriyet'in gittikçe daha fazla emperyalizm eğilimlerini göstermesini kınayan güzel konuşmalar yapıyor. Jefferson gibi bir Demokrat olarak eski Müdürden kayırmalar yapıp baskı uyguladığı için nefret ediyor. Cezaevindeki deneyimlerinin demokrasi ile ilgili eski görüşlerini oldukça değiştirdiğini bana söyledi.

"Neden, Alek, neden adalet yok," diye acıyla söylendi; "yok, en iyi demokraside bile. On yıl önce yaşamımı mahkemelerde tehlikeye atardım. Oysa bugün biliyorum mahkemeler tamamen başarısızlığa uğrayan kurumlar; bütün adalet sistemimiz yanlış. Biliyorsun, dokuz yıldan beri buradayım. Yüzlerce suçluyla arkadaşlık kurdum ve kuruyorum. Bir çoğu umutlarını oldukça yitirmişti ve bir çoğu da birer alçaktı. Ama doğru yanından ele alındığında içinde iyi bir nitelik taşımayan hiç kimseyle karşılaşmadım. Şuradaki adama bak," üst katı fırçalayan genç bir tutukluya gösterdi, "bu 'İri Kıyım Johnny'. Cinayetten yatıyor. Hakim ve jüri onu tanıyor muydu? Bildikleri tek şey şuydu: Fabrikada çalışan bir çocuk. Bir cumartesi bira arkadaşıyla beraber bir düğüne gitmiş. Sokağa çıktıklarında ikisi de sarhoşmuş. Gürültü yaptıkları için bir polis onları tutuklamaya çalışmış. Polis çığrından çıkmış olmalı ki çocuğa vurmuş. Olay Johnny'nin evinin yakınında olmuş o da eve koşmuş ve bir tabanca alıp polisi öldürmüş. Delicesine içmiş olmalı, onu neredeyse asacaklardı, ama o daha bir çocuktu, on altısında var yoktu. On beş yıla çarptırılmış. İşte şimdi burada – ve yaptıkları tek şey çocuğun yaşamını mahvetmek. Nasıl bir çocuk olduğunu biliyor musun? Ne yaptığını tahmin et? Gardiyanlardan biri öldürdüğü polisin eşinin zor durumda olduğunu anlatmış; üç çocuğu var ve başkalarının çamaşırlarını yıkıyormuş. Johnny'nin ne yaptığını biliyor musun? Tutukluları dolaşmış ve kağıttan yaptığı elişleri için elli dolar almış; kâğıt işinde bir sanatçı. Parayı kadına gönderip af dilemiş."

"Bu doğru mu Doktor?"

"Her sözcüğü. Milligan'in ofisine bir iş için gittiğimde çocuk kadına yeni para göndermişti. Çocuğun davranışı vaizi o kadar duygulandırmış ki olayı bana anlattı. Ama dur, hepsi bununla bitmiyor. Kadın ne yaptı biliyor musun?"

"Ne?"

"Johnny'e pis bir katil olduğunu ve eğer bir gün af edilip çıkarılırsa temyize gideceğini yazmış. Onu hiçbir biçimde ilgilendirmiyormuş, diye yazmış. Ama parayı almış."

"Peki Johnny bu durumu nasıl karşıladı?"

"İnsan doğası gerçekten muhteşem. Çocuk mektubu alınca ağlamış ve vaize kadına bir daha yazmayacağını söylemiş. Ama boş olduğu her dakika kâğıttan süsler yapıyor ve kadına her ay para gönderiyor. İşte yargıçın bu cehennemde on beş yıla çarptırdığı suçlu!"

Dostum yasaların toplumsal hastalıklarımızla başa çıkamadığından kesinlikle emin. "Mahkemelere bir bak!" diye bağırdı, suçun kendisiyle ilgilendikleri yok. Onlar, geçmişine yaşadığı çevreyi ve suça iten nedenleri gözetmeksizin suçluyu yalnızca cezalandırıyorlar."

"Ama George, birçok suçun sorumlusu sömürüye dayanan ekonomik sistem, yaşam boyunca bir efendiye bağlı kalmak, istek ile isteklerden korkudur."

"Yalnızca kısmen öyle Alek. Eğer kamu yaşantısında bu kadar yolsuzluk ve her şeyi satışa çıkaran ticari kamçı ve insan yaşamını ucuzlatan materyalizm olmasa bu kadar şiddet ve suç da olmazdı, senin kapitalist diye nitelendirdiğin bir sistemde bile. Ne olursa olsun yasaların suçla başa çıkamadığı kuşku götürmez. Suçlu terapistlerin alanına girer. Ona gardiyanın yerine doktoru ver."

"Yani George, suçlu antropolojik ve fiziksel etkenlerden oluşan bir ürün olarak değerlendirilmelidir, diyorsun. Ama suçlar için toplumsal koşulların ne kadar sorumlu olduğunu ortaya çıkarmak için toplumun da incelenmesi gerektiğini görmüyor musun? Ve bu yapıldığında da birçok suçun yanlış yönlendirilmiş enerji olduğu ortaya çıkacaktır – sahte seviyelerden yanlış çevreden ve aydınlatılmamış kendine yönelik ilgiden kaynaklanan yanlış yönlendirme."

"Sorunun bu evresi üzerinde çok düşünmedim. Ancak toplumsal koşullar bir yana, ceza kurumlarının bunu beceriksizce nasıl yamadığını görüyorsun. Genç ve yaşlıların karmakarışık bir biçimde, ahlak bozukluluklarına ve suçlarına bakmadan bir araya konmaları cezaevini gerçek bir suç ve kötü alışkanlıklar okuluna dönüştürüyor. Cop ve zindan islah için uygun araçlar olmasa gerek, suçun toplumsal nedenleri ne olursa olsun. Tutukluluk ve ceza yöntemleri iyiye doğru bir gelişme sağlamaz. Ceza görüşünün kendisi iyileştirmeye engeldir. Ger-

çek düzelme yalnızca zekice getirilen tavsiyeler ve insani bir yaklaşımın kişide doğurduğu ve yol açtığı gönüllü istekten kaynaklanabilir. Ancak korkunun sonucu olarak ortaya çıkan düzelme, amacının unsurlarından yoksundur ve korku kaybolduğunda bir duman gibi yitip gidecektir. Ve Alek biliyorsun, islah evleri cezaevlerinden de beter. Farklı islah evlerinden buraya gelenlere bir bak. Ne kadar utanç verici! Dışardan gelenler uyumlu çocuklar. Ancak islah evlerinden çıkanlar ki buradaki tutukluların üçte biri oradan gelir, korkunçlar. Bir bakışta onları anlayabilirsin. Sokak fahişelerinden daha berbatlar.

Dostum, cezaevinde kazanç karşılığı cinsel tatmin sağlayan "kızlar", "Sally'ler" ve "punklar" olarak bilinen unsurlara çok kızıyor. Buna karşın eşcinseliğin bir ahlakı olduğunu düşünüyor, konuyu geniş bir bakış açısı ile ele alıyor; o yalnızca şehvet ticaretini kınıyor. Bir tıp adamı ve bir öğrenci olarak, bastırılmış cinsel duyguların dışavurumu onu derinden ilgilendirmekte. Cinsel yaşantısı kabul edilen normlara uymadığı için riyakâr ve aptal dünyanın cezaevine ve ölüme sürüklediği o zeki İngiliz yazarına karşı derin bir hayranlık besliyor. Dostum, cezaevine ilk gelişinden beri geçirdiği ruhsal gelişmelerinin çeşitli evrelerinin ayrıntılarıyla izini sürdüğünde varlığının en mahrem duygularını açıkladığında kalbim ona karşı ısındı. Bir pratisyen doktor olarak eşcinsellik olaylarıyla kişisel olarak karşılaşmamıştı. Oğlancılık hakkında bir şeyler duymuştu; ancak o da meslektaşları gibi anarmol ve bozuk olarak değerlendirdiği cinsel pratikleri ne anlayabiliyordu ne de onlarca sıcak bakabiliyordu. Cezaevinde ise gözlemlemek zorunda kaldığı sapkınlıklar karşısında dehşete düşmüştü. İki yıl boyunca bunlarla ilgili düşünceler bile onu iğrendirmişti; hatta eşcinsel olarak bilinen adamlar ve oğlanlarla konuşmayı bile reddetmiş ve belirttiğine göre onları koşulsuz olarak kınamış: "aklımdan çok önyargılarım ile." Ancak bastırmak için güçler işbaşındaydı. "Bak, şimdi söyleyeceklerim aramızda kalsın Alek," diyerek beni uyardı. "Anlayacağını biliyorum. Büyük bir olasılıkla aynı şeyleri kendin de yaşamışsındır. Bunlar hakkında birisiyle konuşabilmek rahatlatıcı; öbürleri anlayamazlardı. Buna yakalanmış birisine karşı tutukluların acımasız tutumları beni hasta ediyor. Memurlar da dahil, oysa bir çoğunun bu tür alışkanlıkları var. Dinle beni. Sanırım aynı hikaye buradakilerin çoğunun başına gelmiştir. Özellikle de cezaları

uzun olanların. Buraya geldiğimde umutsuzluk içerisindeydim. On altı yıl – bir an bile sağ çıkabileceğimi aklımdan geçirmemiştim. Oldukça sert bir biçimde kendi kendimi tatmin ediyordum. Ama bir süre sonra, işim olunca ve buradaki yaşama ilgi duymaya başladığımda üstesinden geldim. Ancak zaman geçtikçe cinsel içgüdü uyandı. Gençtim: yirmi beş yaşlarında, güçlü ve sağlıklı. Ara sıra duyumsadığım arzular beni deliye çevirirdi. Üst katta, R'de, beraber kaldığımız zamanı anımsıyorsundur; sen o sıralar çorap atölyesindeydin, değil mi? Anımsamadın mı?"

"Tabii ki anımsadım, George. Sen yandaki hücredeydin. Hücrelerden nehiri görüyorduk. Yazdı: geziye çıkmış tekneleri ve şarkı söyleyip dans eden kızları duyardık."

"Evet, mastürbasyona yeniden dönmemi bunlar sağladı. O sıralar bütün katın 'bu işin bağımlısı' olduğuna kesinlikle inanıyorum. Balıklara yem olan o değerli malzemeyi bir düşün" dedi gülümseyerek; "biliyorsun kanalizasyon nehire akıtılıyor."

"O alemler sırasında bazı dahiler yitirilmiş olabilir."

"Evet, alem; gerçekten de öyleydi. Aslında cezaevinde arasıra mastürbasyon yapmayan bir adamın olmadığından eminim."

"Eğer varsa da bir istisnadır. Günde dört beş kez mastürbasyon yapan adamlar tanıdım. Ve bunu aylarca sürdürdüler." Bir tıp adamı olarak normal birleşmeden daha sık yaşanmayan mastürbasyonun zararlı olmadığı görüşündeyim. Ama yapılamıyor. Gittikçe daha fazla içine yerleşiyor. Ve ikinci evre birincisinden daha tehlikeli."

"İkincisini nasıl adlandırıyorsun?"

"Bak, ilki mutsuzluk evresi. Ümidini yitirmiş, keder içinde mastürbasyon yaparak unutmaya çalışıyorsun. Ne olduğu umurunda değil. Bu benim mekanik tatmin etme olarak adlandırabildiğim kısım, aslında arkasında gerçek bir cinsel istek yok. Mutsuzluğun geçmeye başladığında, hepimizde er geç olduğu gibi yeni yaşantıya ayak uydurmaya başladığında bu evre de geçmiş oluyor. İkinci evre akıl ve ruhla ilgili. Umutsuzluğun sonuçu değil artık. Yeni koşullara yavaş yavaş uyum sağladığında, göreceli olarak normal yaşantı başlar ve cinsel istekler belirir. Bu evrede mastürbasyon gerçek bir gereksinimdir. Bu daha tehlikeli bir dönemdir, çünkü evini, eşini ya da sevgilini düşündükçe daha sık yaşanmaya başlanır. İlki mekanikken, özel bir

zevk vermeyip yalnızca kişiyi bitkin düşürürken, ikinci evre sevdiğin bir kadının ya da arzuladığın bir kadının cazibesi etrafında döner ve sana yoğun bir zevk verir. İşte burada da çekiciliği ve tehlikesi yatar; ve bu yüzden de alışkanlık gittikçe güçlenir. Yaşamın kötüleştikçe zevk veren tek kaynağına daha sık başvurmaya başlarsın. Bir çoğu aciz kurban durumuna düşerler. Zeka seviyesi düşük olan tutukluların bu bakımdan en kötü durumda olduğunu gördüm."

"Aynı deneyimi ben de yaşadım. Aklının ufku daraldıkça kendi sorunların ve hataların üzerine daha çok düşüyorsun. Büyük bir olasılıkla da cezaevinde okuma-yazma bilmeyenlerin delirmesinin nedeni de budur."

"Kuşkusuz. Tecritte yatanları ve yeni gelenleri gözlemleyebilmen için olağanüstü olanakların oldu. Alek, neler dikkatini çekti?"

"Bazı açılardan bir tutuklunun var oluşu bir fabrika işçisinin yaşamı gibidir, Kural olarak da en çok açık havada yaşamaya alışkın olanlar tecritte acı çekiyorlar. Kapalı yerlerde yaşamaya pek uyum sağlayamıyorlar ve küflü hava kısa zamanda ciğerlerini mahvediyor. Öte yandan, kişisel yaşamlarından başka endişeleri olmayanlar da kısa sürede deliliğin kurbanı oluyor. Yeni gelenlere hep okumalarda ya da el işlerinde yoğunlaşmalarını önermişimdir – bu onların tek kurtuluşu."

"Eğer sen kendin kurtulduysan, bunun nedeni kuramlarında ve ülkülerinde yaşamış olmandır. Bundan eminim. Ben ise tıp alanındaki incelemelerimi sürdürdüm ve bilimsel konuların üstünde yoğunlaşmayı denedim."

George bir an sustu. Sanki çok ciddi zihinsel bir savaşım içerisindeymiş gibi alnındaki damarlar atıyordu. Sonra şunları söyledi: "Alek, seninle çok açık konuşacağım. Bu konu çok ilgimi çekiyor. Sana en mahrem deneyimlerimi anlatacağım ve senden de aynı biçimde açık olmanı istiyorum. Bence bu en önemli şeylerden birisi ve bu konu hakkında öğrenebileceğim her şeyi öğrenmek istiyorum. Bunun üzerine bilinenler çok az, anlaşılan ise daha da az."

"Ne hakkında George?"

"Eşcinsellik hakkında. Mastürbasyonun ikinci evresi hakkında konuştum. Büyük bir çabayla üstesinden geldim. Tamamen değil tabii ki. Ancak alışkanlığı düzenlemeyi başardım ve bazı aralıklarla yaptım. Aylar ve yıllar geçtikçe duygularım kendilerini belli etti. Bir zi-

hinsel uyanış gibiydi. Şiddetle bir şeyi sevme arzusu ortaya çıkmıştı. Bir keresinde hücremde bir küçük fare yakaladım ve onu biraz evcilleştirdim. Elimden yemeye başladı; yemek saatlerinde gelip gece boyunca benimle oynamak için kalıyordu. Onu sevmesini öğrendim, çok ciddiyim Alek, öldüğünde ağladım. Ve sonra, uzun bir süre kalbimde bir boşluk duyumsadım. Sevebileceğim bir şey olsun istiyordum. Sevgiye karşı duyduğum şiddetli arzu bütün bedenime yayılmıştı. Bir kadın düşüncesi nasıl olduysa aklımdan yavaş yavaş silindi. Eşimi gördüğümde sanki sevgili bir dostu görmüş gibi oldum. Ama ona karşı içimde cinsel bir istek uyanmadı. Bir gün koridordan geçerken bir genci gördüm. Kısa bir süre önce gelmişti; yanakları al aldı, yumuşak küçücük bir yüzü ve tatlı dudakları vardı – evlenmeden önce çıktığım bir kızı anımsattı bana. O günden sonra kendimi sık sık o çocuğu düşünürken yakaladım. Ona karşı bir istek duymuyordum; tek istediğim onu tanımak ve arkadaş olmaktı. Onunla tanıştık ve doktor olduğumu öğrenince bana sık sık çektiği mide rahatsızlığı hakkında danışmak için gelirdi. Buradaki doktor zavallı çocuğa tuzlar ve müshil vermekte ısrar ediyordu. Alek, kendim bile inanamıyordum, ama çocuktan o kadar hoşlanmaya başlamıştım ki onu görmediğim günlerde perişan oluyordum. Onun yakınında olmak için fırsat kolluyordum. O sıralar ayakçıydım, o da üst katta yardımcıydı. Konuşmak için sık sık olanaklar doğuyordu. İlgisini yazına çektim ve ona okuması için kitaplar önerdim, çünkü zamanını nasıl geçireceğini bilmiyordu. Çocuğun güzel bir kişiliği vardı, zeki ve akıllıydı. İlk başta ondan yalnızca hoşlanıyordum; ama bu duygu arttı ve ben artık hiçbir kadını düşünemez oldum. Beni yanlış anlama Alek, bir 'oğlanım' olsun istemiyordum. Yemin ederim, öbür çocuklar beni hiç çekmiyordu; ama bu çocuğu – adı Floyd'du o kadar çok sevmeye başladım ki, elime ne geçerse ona veriyordum. İyiniyetli bir gardiyanım vardı, bana meyve gibi şeyler getirirdi. Bazen kendi canım istese de hepsini Floyd'a veriyordum. Alek, zindanda kaldığım altı günü anımsıyor musun? Çocuk için yaptım bunu. Bir şey yapmıştı ve ben suçu üzerime aldım. Ve son sefer beni dokuz gün boyunca zincirlediler. Floyd'u kullanan birisini dövmüştüm. Floyd küçüktü ve kendisini savunamıyordu. O sıralar durumumu anlayamamışım Alek, ama şimdi biliyorum; ben çocuğa aşık olmuştum; şiddetli, delicesine bir aşk.

Yavaş yavaş olmuştu. İki yıl boyunca onu, hiçbir cinsel istek duymadan sevdim. Ömrüm boyunca duyduğum en saf sevgiydi bu. İçine her şeyi alıyordu ve yaşamımı bile verirdim, eğer isteseydi. Ancak ruhsal evrede ağır ağır karşı cinsiyetler arasında görülen tüm davranışlar gösterilmeye başlandı. Beni ilk kez öptüğü anı anımsıyorum. Sabahın erken saatleriydi; yalnızca ayakçılar dışardaydı; ona tatlı birşey vermek için gizlice hücresine çıkmıştım. İki elini de demirlerin arasına koydu ve dudaklarını dudaklarımın üstüne bastırdı. Alek, o ana kadar hiç bu kadar büyük bir mutluluk duymamıştım. Aradan beş yıl geçmesine karşın ne zaman o anı düşünsem ürperirim. Birden olmuştu; beklemiyordum. Tamamıyle kendiliğinden olmuştu; gözlerimiz karşılaştı ve sanki bir şey bizi birbirimize doğru çekti. Benden çok hoşlandığını söyledi. İşte o andan sonra sevgili olmuştuk. İşimi ihmal ediyordum ve yalnızca onu bir kez olsun öpebilmek, ona sarılmak için kendimi tehlikeye atıyordum. Kıskançlaştım da, hiçbir nedenim olmasa da. Tutkulu bir aşkın her evresini yaşadım Ancak bir fark vardı: Gerçek cinsel temasa karşı içimde hâlâ bir nebze iğrenme kalmıştı. Bunu yapmadım. Çocuğa ve ona karşı duyduğum sevgiye bir saygısızlık olur diye düşünüyordum. Ama bir süre sonra bu duygu da geçti ve artık onunla cinsel ilişkiye girmek istiyordum. Bana, daha önce yapmamış olsa da, beni bunu bile yapabilecek kadar çok sevdiğini söyledi. Hiç islah evinde bulunmamıştı. Ama gene de yapamadım; onu çok fazla seviyordum. Belki güleceksin Alek, ama bu gerçek bir sevgiydi. Floyd öbür binaya gönderildiğinde, yeniden elini tutabilsem ya da bir kez olsun onu öpebilsem dünyaların benim olacağına inanıyordum. Sen, sen gülüyor musun?" diye birden sordu, sesinde korku sezinleniyordu.

"Hayır George. Güvenin için sana teşekkür ederim. Bence bu muhteşem bir şey ve George bu tür şeyler karşısında ben de aynı senin gibi dehşete kapılmış ve iğrenmiştim. Ancak artık bu konudaki düşüncelerim oldukça değişti."

"Gerçekten mi, Alek? Bunu söylediğine sevindim. Çoğu zaman endişelendim – bu bir hastalık mı diye düşündüm; ama bu konu üzerine burada hiç kimseyle konuşamadım. Her şeyi o kadar iğrenç bir açıdan ele alıyorlar ki! Ancak yüreğimi dinleyince biliyordum yaşadığım gerçek, dürüst bir duyguydu."

"George, bence çok güzel bir duygu bu. Bir kadına karşı beslediğin bir duygu kadar güzel. Burada bir arkadaşım vardı; adı Russell'di; belki de onu anımsarsın. Ona karşı fiziksel bir çekim duymadım ama onu tüm kalbimle sevdim sanırım. Ölümü benim için korkunç bir şok oldu. Neredeyse aklımı kaçıracaktım."

George sessizce elini uzattı.

Anılarının Üçüncü Kısmının 44. bölümünden 45. bölümüne kadar Alek hapishanedeki tüberküloz salgınından yeniden tecrite atılmaktan ve dokuma atölyesindeki sosyalist hareketten edindiği yeni arkadaşından söz eder. Berkman serbest bırakılmayı beklediği için bu bölümler umutla doludur. Anıların son bölümü olan Dördüncü Kısmın tamamına aşağıda yer verilmiştir.

Dördüncü Kısımdan

Yeniden Dirilme

I

GECE boyunca gözüme uyku girmeden yatakta sağıma soluma dönüp duruyorum, şafağı beklerken, hücrede bir aşağı bir yukarı yürüdüm. İlk ışınlar gelen günü muştularken neşe içerisinde, sabırsızlıkla karanlığın açıldığını izledim, Bugün 18 Mayıs – benim günüm, en son günüm! Birkaç saat daha kaldı, sonra kapılardan geçeceğim, sıcacık güneşi ve tatlı havayı içime çekeceğim ve istediğim gibi gidip gelme özgürlüğüne sahip olacağım, hapishanede, hücrede ve atölyede karabasan içinde geçen on üç yıl on aydan sonra.

Dışarının bende uyandırdığı heyecan arttıkça adımlarım hızlanıyor ve özgürlüğü ve dostlarımı düşünerek zamanı geçirmeye çalışıyorum. Ancak beynim tam bir karmaşa içinde; düşüncelerimi toplayamıyorum. Yakın gelecekle ilgili düşler, geçmişten imgeler gözlerimin önünden hızla geçerken birbirine karışıyor ve beni sersemleştirici bir şaşkınlık içerisine düşürüyor.

Aklım tekrar tekrar zamanımdan üç ay fazla kalmama neden olan gereksiz zalimlik örneğine takılıyor. Beni "yeni" bir tutukluymuş gibi değerlendirip yalnızca iki aylık ceza indirimini uygulamak açık ve net bir kötü uygulamaydı. Gerçek şu ki yirmi iki yıllık bir cezanın son yılındaydım ve bu yüzden bana beş ay verilmeliydi. Başyönetici bana defalarca Yönetim Kurulu ile konuşacağına söz vermişti ve günlerce, haftalarca ve aylarca tedirgin bir biçimde onlardan bir sözcük bekledim. Gelmedi ve tam on ay yatmak zorunda kaldım.

Ah, evet, artık neredeyse bitti! Hücrede son gecemi geçirdim ve işte sabah geldi, değerli, kutsal sabahım!

Dakikalar ne kadar da ağır ilerliyor! Etrafı dinliyorum ve alt kattan kilitlerin açıldığını duyuyorum: gece bekçisi sabah kahvaltısını hazırlayacak adamları çıkarıyor –saat sabahın beşi!... Çağrılmama upuzun otuz dakika daha. Acaba bitecek mi?.. Ve yeniden hücremde dolaşıyorum.

II

Zil kalkma saatini haber veriyor. Heyecan içerisinde elime battaniyemi, kupamı ve kaşığımı alıyorum; serbest bırakılmadan önce bunları idareye teslim etmem gerekiyor. Kapının önünde çağırılmayı beklerken kalbim delicesine atıyor. Ama gardiyan katta kilitleri açıp beni de "kahvaltıya gelmem" için çağırıyor.

Çizgili sıra merdivenlerden iniyor, holün ortasında duran görevlinin keskin gözlerinin önünden geçip ve arkada daire şeklini alıyor ve buradan herkes günlük ekmeğini alıp katına geri dönüyor. Katta dolaşan gardiyan hücreme göz atıp mekanik bir biçimde "çalışma yok" diyor ve kapıyı yüzüme kapatıyor.

"Ben çıkıyorum."

"Çağrılana kadar burdasın," diyor ve kilitliyor.

Kapıda duruyorum ümit ile korku arasında. Beni idareye çağıracak gardiyanın yaklaştığını duymak için pür dikkat dinliyorum ama ses seda yok. Belli belirsiz bir korku çöküyor üstüme ya beni bugün çıkarmayacaklarsa; zaman kaybediyorum belki... Kusacakmış gibi oluyorum, ama güç bela da olsa bu korkunç düşünceyi kafamdan atıyorum ve adımlarımı hızlandırıyorum, düşünmemeliyim, düşünmemeliyim...

Nihayet! Sürgüyü çektiler, hücremin kilidi açıldı ve bir düzine adamla beraber tek sıra halinde ve sıkı intizam içersinde giysi odasına götürülüyoruz. Birkaç adam soyunup çıplak bedenlerinde bant ya da gizli bildiriler var mı diye aranırken sabırsızlıkla sıramı bekliyorum. Gözetmen her adama içinde tutuklunun sivil öteberisinin bulunduğu bir torbayı atıyor ve gürlüyor: "Hey, sen! Giysileri çıkart ve üzerine paçavralarını geçir."

Hızla giyindim. Bir gardiyan bana idareye kadar eşlik etti, eşyalarımı geri verdiler: dostlarımdan biraz para, saatim ve hapishanedeki

gardiyanın benden çaldığı ve Riverside'i terk etmeden geri verilmesini talep ettiğim fildişi parçası. Sorumlu görevli bana Pittsburgh'a bir tren bileti veriyor (bilet fiyatı neredeyse otuz sent), ve cezaevinin kapısına götürülüyorum.

III

Bahçede güneş parlıyor, gökyüzü berrak, hava taze ve kuvvet verici. İşte artık son kapı açılacak ve ben gardiyanın görüşü dışında, parmaklıkların ötesinde yalnız olacağım. Bu saati ne kadar özlemle bekledim, geçmiş yıllarda baş döndürücü bu anı ne kadar sık düşledim – yalnız olmak açık havada ve bekçilerimin küstah bakışlarından uzak! Bu duvarlardan hızla uzaklaşacağım ve sıcak çimenin üzerinde diz çökeceğim ve toprağı öpeceğim ve ağaçları kucaklayacağım ve neşe dolu bir şarkıyla doğaya lütfettiği güneş ışığı ve hava için şükredeceğim.

Dış kapı önümde açıldı ve ellerinde kameralar bulunan gazetecilerle karşılaştım. Uzun boylu birçok adam bana yaklaştı. İçlerinden biri omuzuma dokundu, kabanının klapasını kaldırarak bir polis yıldızını gösterdi ve şunları dedi:

"Berkman, emniyet müdürünün emri uyarınca şehiri gece olmadan terk edeceksin."

Beni tren istasyonuna sürükleyen polisler ve gazeteciler meraklı bir kalabalığın ilgisini üstümüze çekiyor. Israrlı bakışlarından kurtulmak için kendimi bir vagona attığımda arkadaşlarıma beni hapishanede karşılamamaları için ısrar ettiğime sevindim.

Aklım, benimle aynı kompartımana oturan polisleri atlatmanın yolunu arıyor. Kız'la buluşmayı Detroit'te ayarladım. Davranışlarımı gizlemek için özel bir nedenim yok ama gözetim altında tutulmak sinirimi bozuyor. Bu casuslardan bir yolunu bulup kurtulmalıyım; nefret dolu bakışlarının Kız'la karşılaşmama saygısızca tanık olmalarını istemiyorum.

Afallamış durumdayım. Daha düşüncelerimi toparlayamadan Pittsburgh'dayız. Gürültü sanki kulaklarımı deliyor; hızla geçen arabalar, çınlayan kornalar beni şaşkına çevirdi. Caddeyi geçmekten korkuyorum; uçan canavarlar her iki tarafta da beni izliyor. Kaldırımda kala-

balık tarafından itilip kakılıyorum ve durmadan geçenlere çarpıyorum. Kargaşa, hiç durmayan canlılık dikkatimi dağıtıyor.

Atsız bir araba hemen yanıbaşımdan geçip gitti; şimdiye kadar ilk kez gördüğüm otomobile bakmak için dönüyorum ama insan akımının beni çekip götürmesine karşı koyamıyorum. Bir kadın, kucağında çocuğuyla yanımdan geçiyor. Bebek alışılmadık bir biçimde küçücük görünüyor; gülen yüzünde pembe pembe gamzeler. Kaçmak için şiddetli bir istek, onlardan kurtulma isteği beni ele geçiriyor ve hızla bir yan sokağa dalıp delicesine koşuyorum, gittikçe hızlanarak. Önümden geçen bir arabayı gördüğümde içimde ani bir dürtü belirdi ve arabanın arkasından koştum.

"Biletiniz lütfen!" biletçi bağırdı ve neredeyse özgürlüğün maddi gerçekliğinin gelip geçici anlamı karşısında yüksek sesle gülecektim. Böyle bir davranışın garipliğini düşünerek bir dolar uzattım ve adam gümüş paraları geri verdiğinde bedenimi neşe dolu bir bağımsızlık duygusu kapladı. Beni tanıyıp tanımadığını görmek için onu dikkatlice izliyorum. Hapishaneden yeni çıkmış olduğumu anladı mı? Başkasına dönüyor ve sevgili ikizime, öngörülü davranıp bana yeni bir takım elbise gönderdiği için içimden teşekkür ediyorum. Ancak biletçinin kısacık kesilmiş saçlarımın farkına varmaması garip doğrusu. Karşımda oturan adam beni sanki izliyor. Beni belki gazetelerdeki resmimden tanımıştır; ya da hasır şapkam dikkatini çekmiş olabilir. Henüz kimsede yazlık sapkalar yok, giymek için daha çok erken olmalı. Onu değiştirsem iyi olur: o zaman polisler beni bu kadar kolay izleyemez. İşte, oradalar, peronun arkasında!

Öbür durakta arabadan iniyorum. Bir şapkacı levhası gözüme çarpıyor, dükkanın içine giriyorum ve başımda siyah bir melon şapka ile yandaki bir kapıdan sakince çıkıyorum. Uzun bir süre boyunca, çok uzun bir süre boyunca hızlı hızlı yürüdüm, birçok araba değiştirdim yeniden yürüdüm ve kendimi ısssız bir sokakta buldum. Artık peşimde kimse yok; polisler beni kaybetmiş olmalı. Kendimi perişan ve yorgun hissediyorum. Nerede dinlenebilirim diye düşünürken birden hapishaneden çıkınca doğrudan yoldaş M'in eczanesine gideceğimi anımsadım. Arkadaşlarım endişelenmiş olmalı ve M. Kız'a çıktığımı bildiren telgrafı çekmek için bekliyordur.

Eczaneye girdiğimde öğlen saati epeyce geçmişti. M. bir şeyden dolayı gergin görünüyor; sertçe tokalaştıktan sonra beni dükkanın ar-

kasındaki dairesine götürürken sorulara boğuyor. Normal bir odada bulunmak garip geliyor; duvarlar kâğıtla kaplı ve kireç sürülmüş hücreden sonra kâğıtlara dokunmak o kadar tuhaf ki. Yoğun bir zevk alarak üzerlerinde okşarcasına elimi gezdiriyorum, Sandalyeler de yabancı, garip görünüyor ve masanın üstündeki antikalar da. Biblolar bütün ilgimi üzerinde topluyorlar – odadaki insanları belli belirsiz görüyorum, sesleri uzaktan ve birbirine karışarak geliyor.

"Alek, neden oturmuyorsun?" sesler melodik ve yumuşak; şüphesiz bir kadın sesi.

"Evet", diye yanıtladım ve masanın çevresinden geçerken parlak bir oyuncağı aldım. Undine'yi[28] temsil ediyor; sudan yükselirken, dal, güneşte parıldıyor.

"Alek, yorgun musun?"

"Hayır."

"Yeni çıktın, değil mi?"

"Evet."

Konuşmak için çaba göstermem gerekiyor. Son yıl atölyedeyken bir düzine kadar sözcük ağzımdan çıkmamıştır; çevremde mutlak bir sessizlik egemen. Sesler beni rahatsız ediyor. Bu kadar çok kişinin varlığı -çevremde üç dört kişi var- beni boğuyor. Oda bana hücreyi anımsatıyor ve açık havaya çıkmak istiyorum, temiz hava solumak ve gökyüzünü görmek.

"Gidiyorum," dedim şapkamı alırken.

IV

Tren beni hızla Detroit'ta götürüyor ve istasyona nasıl ulaştığımı merak ediyorum. Beynim uyuşmuş; düşünemiyorum. Alacakaranlıkda tarlalar ve ormanlar geçse de çevre bende ilgi uyandırmıyor. "Polislerden kurtuldum" – aklımı bu düşünceye takılmış ve kendimi biraz gevşemiş hissediyorum, beni serinkanlı kılıyor ne bir duygu ne bir düşünce var.

Güçlükle trenden indim, sağa sola doğru yalpalayarak Detroit istasyonunda yürüdüm. Bir adam ile bir kız bana doğru hızla ilerledi ve elimden tuttular. Birisi Carl'dı. Sevgili çocuk, cezaevinden çıktıktan sonra bana en vefalı ve yürüklendirici mektupları yazan kişi. Ama ya

nındaki kız kim diye düşünürken gözüm bir sütuna yaslanmış bir kadına takıldı. Dikkatle bana bakıyor. Saçlarının dalgası, tanıdık gözler – ah, Kız bu! Ne kadar da az değişmiş! Öbürleri gibi üstüme atlamamasına biraz şaşırarak ona doğru biri ki adım attım. Kendini denetleyebilmesi hoşuma gitti heyecanlı sesler, hızlı davranışlar beni rahatsız ediyordu. Yavaş yavaş ona doğru yürüyorum, o ise hiç kıpırdamıyor. Sanki o yere kök salmış gibi, elleri sütuna sarılmış ve yüzünde endişeli, korku dolu bir ifade. Sonra birden beni kucakladı. Dudakları kıpırdasa da sesler kulağıma ulaşmıyor.

Konuşmadan yürüyoruz. Kız elime bir demet çiçek tutuşturdu. Kalbim dolu ama konuşamıyorum. Çiçekleri yüzüme doğru tutup mekanik bir biçimde yapraklarını ısırıyorum.

V

Detroit, Şikago ve Milwaukee gözlerimin önünden sıkıntılı bir rüyaymış gibi geçiyor. Ortasında bulunduğum huzursuz ve çalkantılı yüzler denizinden çok az anımsadığım var. Karmakarışık sesler birer çekiç gibi başıma iniyor ve ardından yeniden mutlak bir sesizliğin içine düşüyorum. Seyirci kitlenin tam önünde. Bütün yönlerden bana doğru bakan gözler karşısında duruyorum. Gittikçe daha fazla utanıyorum. Kalabalık belli belirsiz; sıcaklıyorum, ardından üşüyorum ve kaçmak istiyorum. Sırtımdan terler boşanıyor, dizlerim titriyor, yer ayaklarımın altından kayıyor - alkış kopuyor, bağırışlar ve "aferin" sesleri yükseliyor.

Carl'ın evine geri döndüğümüzde erkekler ve kadınlar elimi tutup bana merakla karışık bir korkuyla bakıyorlar. Seslerinde acıma seziyorum ve ilgileri beni tedirgin ediyor. Kapıların arkasında kendimi boğulacakmış gibi hissediyorum ve insanların varlığı beni korkutuyor. Konuşmak bir işkence; sesler ise ürkütücü. Evden kaçmak için her anı kolluyorum. Dışardaki kalabalıkta kendimi kaybettiğimde rahatlıyorum, etrafımda beni tanıyan hiç kimsenin olmaması beni sakinleştiriyor. Geceleri şehirde dolaşıyor ve şehir dışına çıkmayı özlüyorum; biliyorum, bunun nedeni içimdeki yalnız kalma arzusu.

VI

Waldheim'dayım[29] Kız yanıbaşımda. Mezarlık sessiz ve kendimi dingin hissediyorum. Anıtı gördüğümde sarsılmıyorum, yalnızca sakin bir üzüntü var içimde. Anıtta, bir eliyle şehitlerin üzerine bir çelenk yerleştiren, öbür eliyle de kılıcı tutan bir kadın canlandırılmış. Mermer şekiller, söze dökülemeyen bir ıstırabın ve onurlu bir meydan okumanın aynası.

Kıza bakıyorum. Yüzü başka bir tarafa çevrilmiş olmasına karşın eğik başı duyduğu acıyı belli ediyor. Elimi ona doğru uzatıyorum ve şehit yoldaşlarımızın mezarlarının başında dilsiz bir üzüntü içerisinde yan yana duruyoruz... Stenka Razın, gençliğimde gördüğüm bir resminde olduğu gibi gözlerimin önünde canlandı, yanıbaşında da ayaklarımın altında gömülü bulunan adamların bedenleri sallanıyor. Neden onlar ölü, diye soruyorum. Neden ben yaşıyorum? İçimde onlarla beraber yatmak isteği beliriyor. Düşmemek için demire tutunuyorum.

Arkamdan ayak sesleri duyuldu ve döndüğümde bir kızın hızla bana doğru yaklaştığını gördüm. Kadınlığının gençliğiyle ışıl ışıl bir kız; varlığı yaşam ve yaşamın neşesini soluyor. Göğsü inip kalkıyor; yüzü ciddi bir bakışı yakalamak için mücadele ediyor.

"Bütün yolu koştum," sesi yumuşak ve alçak, "sizi kaçıracağımdan korktum."

Kız gülümsedi. "Oturabileceğimiz bir yere gidelim Alice." Bana dönerek şu sözleri ekledi, "seni görmek için koştu."

Kız nasıl böyle bir düşünceye kapılabilir? Çok saçma. Alice beni görmeye neden o kadar meraklı olsun? Yaşlı ve yorgun görünüyorum; adımlarım isteksiz, titrek... Trende Şikago'ya geri dönerken kederli düşünceler aklıma üşüşüyor.

"Üzgünsün," dedi Kız. "Alice senden çok etkilenmiş. Sevinmiyor musun?"

"Yanılıyorsun," diye karşılık verdim.

"Hayır," Kız ısrar etti. "Sorayım mı?"

Alice'e döndü.

"Senden o kadar çok hoşlanıyorum ki." diye Alice fısıldadı. Ürkerek ona baktım. Yapmacık olmayan bir şevkatle bana doğru eğildi, ve gözlerinde dürüst bir sevgiyi okuduğumda sevinçle doluyorum.

VII

Gözlerim alıştığım birçok noktayı arasa da, New York beklenmedik bir biçimde tanıdık geldi. İçerde olmak bir işkence ve kendimi sokaklara attım, eski tanıdıklarımdan birisini gördüğümde duyumsadığım yakınlık beni heyecanlandırıyor.

Dünyaya geri dönüşümü kutlamak için hazırlanan büyük toplantı pek ilgimi çekmiyor. Ancak orada karşılaşacağım yoldaşlarımı gene de merak ettiğimin farkındaydım. Eski takımdan çok az kişi kaldı. Bazıları çıktı, bazıları ise öldü. John Most orada olmayacaktır. Onunla yeniden karşılaşmayı umuyordum, ama ben çıkmadan birkaç ay önce öldü. Bana haksızlık etmişti; ama kimin zayıf olduğu anlar yok ki? Geçen zaman ona karşı duyduğum kızgınlığımı azalttı ve onu, anarşizmin ilk öğretmenini, gene eski zamanların hayranlığı ile anımsıyorum. Eşsiz kişiliği, kendi zamanının silik çerçevesi içerisinden belirgin bir biçimde öne çıkıyor. Yaşamı hiçbir zaman sevilmeyen bir öncünün trajedisidir. O, toplumsal bir Lear'dı; geçen yıllar boyunca yalnızlığı arttı ve daha az anlaşılır oldu, hatta kendi çevresinde bile. Çok mücadele etti ve çok acı çekti; bütün yaşamını davanın ilerlemesine adadı, sonunda gördüğü tek şey, eşiği geçen olarak her şeyi, dostlarını, yoldaşlarını bile, arkasında bırakması gerekliliği oldu.

Eski dostum Justus Schwab da gitti ve Brady, şu büyük Avusturyalı. Benim zamanımdan çok az yoldaş yaşamda kalabilmiş. Genç nesil daha değişik görünüyor, memnuniyetsizler. Benim bildiğim getto kaybolmuş. Öncü toplantılarımızın yeri olan Primitive Orchard Street artık iş çevresinin saygın bir yeri haline gelmiş; uyanan halkın zincirleriyle çınlayan tarihi toplantı salonu, bir dans okulu olmuş; önceki yıllarda entelektüellerin arenası olan "köşedeki" küçük kahve artık bir muhasebe odası. Geçmişin ateşli coşkusu, ortak dava için kendiliğinden oluşan yoldaşlık duygusu, dünyayı kurtarma isteğinin kişiyi zehirlemesi - hepsi gençliğimin günleriyle geçip gitmişler. Yeni oluşumda soğuk bir tedbirliliği, beni ürperten ve bana garip gelen düşkırıklığına uğramış bir bilgeliği duyumsuyorum.

Kız da değişmiş. O küçük Denizci, yaklaşan toplumsal devrimin heyecanlandırdığı günlerdeki arkadaşım, bu dünyanın bir kadını olmuş. Aklı olgunlaşmış, ama ilgi duyduğu şeyler, eski günlerimizin

her birine ilham vermiş olan ve büyük başkaldırının her an beklentisi içinde olduğumuzu algılayan ve her davranışımızı renklendiren eski devrimci geleneklerime ters düşüyor. Bir çok şeyi içgüdüsel olarak onaylamadığımı duyumsuyorum. Belirli anları yakalayamasam ve çözümleyemesem de. Çevresinde topladığı kişilerde yabancı bir öge sezinliyorum ve kendimi onlara yabancı hissediyorum. Arkadaşları ve hayranları evine girip çıkıyor ve evi bir tür toplantı salonuna çeviriyorlar. Sanat ve edebiyat üzerine konuşuyorlar; bilimi tartışıp yaşamın uyumsuzluğu üzerine felsefi konuşmalara dalıyorlar. Ancak zindandaki iniltiler, burada sarsıcı bir yankı bulamıyor. Kız, aralarında en çok devrimci bir kişiliğe sahip olan; oysa entelektüel uzaklık, sahte hoşgörü ve bitmeyen kötümserlik ona bile bulaşmış. Kız ile aramdaki uçurumu kavradıkça bu durum beni daha çok üzüyor. Aramızdaki uçurum giderilemez gibi görünüyor; artık eski yoldaşlık günlerimizdeki samimi havayı yeniden yakalayamayız. İçinde bulunduğu belirgin sefalete acıyla tanık oluyorum. Bana ilgi ve sevgi göstermekten yorulmuyor; bütün grubu beni şefkate ve sıcaklığa boğuyor. Ancak bütün bu duyguların arasından hasta bir çocuğa gösterilen acımayla karışık hoşgörüyü duyumsuyorum ve kalabalık caddelerin, kanunsuzların yalın ve saf dünyasının yalnızlığını aramak için kaçıyorum.

Bowery'de bir dinlenme yerinde Dan'e rastladım; cezaevindeki son yılımda katımda yardımcımdı.

"Merhaba Alek," dedi ve beni kenara çekti, "cehennemden çıkmış olduğuna korkunç sevindim. İyi misin?"

"Şöyle böyle Dan. Ya sen?"

"Berbat, Alek, berbat. Biliyorsun, benim ilk cezamdı. Ve bir daha yamuk bir iş yapmamaya yemin etmiştim. Dört yılından üçünü bir dokuma tezgahının başında kafayı yediğim bir çalışmadan sonra beni elime bir beşlik tutuşturarak bıraktılar. Sonra da her polisin bir mil öteden ayırt edebileceği Kentucky kot pantolonunu verdiler. Arkadaşlarım beni buldu - sahip olduğum tek şey o beşlikti ve o da beni çok uzun götürmedi. Özgürlük, hapiste parmaklıkların ardından göründüğü gibi değil Alek, ama oraya dönmek de cehenneme gitmekten farklı değil."

"Buraya nasıl geldin Dan? Memleketinde, Oil City'de iş bulamadın mı?"

"Memleketim bir cehennem! Alek senin gibi bir evim ve dostlarım olsun isterdim. Allah aşkına, hiç yeni dolaplar çevireceğimi düşünür

müydün? Ama ne evim var, ne arkadaşlarım. Annem ben çıkmadan öldü ve eve dönemedim. Oil City'de bir iş buldum ama polisler beni eski bir suçlu olarak mimlediler ve ben de buralara sürüklendim. Tersini yapmaya çalıştım Alek ama değişen bir hükümlü var mı? Ne cebimde bir sentim var ne de şu dünyada tek bir arkadaşım."

Zavallı Dan! Ona yardımcı olmaya gücüm yok, tavsiyem bile yok. Arkadaşsız ve parasız olunca "özgürlüğü" boş bir şaka, benimkinden bile kötü. Beş yıl önce güçlü ve sağlıklı genç bir adamdı. Hırsızlık yaptı ve cezaevine gönderildi. Şimdi dışarda, bedeni güçsüzleşmiş, hevesi kırılmış; bu mücadelede ayakta kalması şimdiye kadar hiç olmadığı kadar imkansız. Bir suç daha işleyip cezaevine dönmekten başka ne çaresi var? İyi yürekli yoldaşlarım ve yardım eden dostlarımla Dan'in hiç sahip olmadığı avantajları olan ben bile kendime dışardaki dünyada bir yer bulamıyorum. Köklerimden söküldüm ve artık yeniden kök salamıyorum. Her şey bambaşka görünüyor, değişmiş. Ama içimde gene de yaşamak için büyük bir açlık duyuyorum. Güneş ışığının, açık havanın ve hareket özgürlüğünün tadını çıkarabilirim. Yaşamımı ve cezaevi deneyimimi bütün dünyaya yararlı kılabilirim. Ama bu savaşım için yeterli gücüm yok. Ve kaynayan bu yaşam, kentin kargaşası ve gürültüsü bana eziyet ediyor. Belki de kırsal kesime çekilip orada doğaya yakın, sade bir yaşam sürsem daha iyi olur.

VIII

Yaz binlerce tür kokuyla yüklü ve ormanlar huzur içerisinde. Hudson Irmağı uzaktan ışıldıyor, geniş göğsünde bir sandal, tek başına. Karşı taraftaki, dalgalı tepeleri grimsi mavi ufukta eriyen kayalıklar, değişmez ve sonsuz görünüyor.

Vadiden dumanlar yükseliyor. Huzursuzluk buralara da bulaşmış. Yıkımın susturulmuş gürlemesi sessizliği yırtıyor. İnsanoğlunun açgözlü eli, ırkını lekelediği gibi kayalıkları da lekelemiş. Büyük nehir gene de sakin sakin akıyor ve sandal suyun üzerinde sükunet içinde kayıyor. Durduğum yerden köpüklü dalgaların üzerinden atlayarak büyük, meşgul kente doğru gidiyor. Şimdi de yüksek kulelerin karşısından yasaklı olan görüntülerin önünden geçiyor. Burası Sing Sing cezaevi. Erkekler orada inliyorlar, acı çekiyorlar ve zindanda işkence-

ye uğruyorlar. Ben ise işe yaramazın tekiyim, başkaları çalışırken aylak aylak dolanıyorum ve başkaları acı çekerken ben sessiz kalıyorum.

Usum cezaevinde. Sessizlik acının çığlığı ile çınlıyor; zindanın ıstırabı ormanda yankılanıyor. Yaprakların mırıltısıyla başladım, kollarını açmış ağaçlar yolumu kesiyor, beni hapishane duvarlarının üstündeki gardiyanlar gibi tehdit ediyorlar. Canavar biçimleri beni vadiye kadar izliyor.

Geceleri soğuk korkularla uyanıyorum. Deli Smith'nin can çekişen çığlığı kulaklarımda ve tutuklunun kafasına vurulan copların insanı deli eden sesini yeniden duyuyorum. Yalnızlık bana hapishane anılarıyla eziyet ediyor, beni tabutluktaki korkularımla usandırıyor. Uzaklaşmam gerekiyor, halkın arasında rahatlamaya çalışmalıyım.

Kente geri döndüğümde maddi destek sorunu ile karşılaşıyorum. Bağımlılık duygusu beni kemiriyor. Dostlarımın misafirperverliği sonsuz, ama onların cömertliğinden yararlanmayı sürdüremem. Serbest bırakıldığımda bana hediye olarak verilen parayı kabul etmemiştim: onların iyiniyetli tekliflerini bile kabul edemem diye düşünmüştüm. Yaşamımı kazanma sorusu aciliyet kazandı. Artık böyle işsiz duramam. Ama ne yapacağım? Fabrikada çalışmak için çok güçsüzüm. Dizgici olarak çalışırım diye umutlanmıştım, ama linotipten sonra artık bana gereksinim kalmadı. Düzeltmen olarak işe alınabilirim. Matbaacılık Sendikasına eski üyeliğim, çalışanların arasına katılmamı sağlar.

Ancak fiziksel durumum planlarımın hemen gerçekleştirilmesini engelliyor. Bu arada bazı yoldaşlar ülke çapında kısa bir toplantı gezisine çıkmamı önerdiler: dünyayla daha yakın bir ilişkiye girmemi ve yaşama karşı yeniden ilgimin doğmasını sağlayacaktır. Bu fikir bana çekici geldi. Çalışacağım, yararlı bir iş yapacağım. Derinliklerin çığlığını dile getireceğim; belki insanlar dinlerler ve belki aralarından anlayanlar da çıkar.

IX

Geziyi büyük bir çabayla sürdürüyorum. Gösterdiğim gayret gücümü tüketiyor ve kendimi yorgun ve mutsuz hissediyorum. Kalabalık önünde konuşmaya karşı var olan korku, sürekli olarak kalabalıkla

içiçe olmaktan dolayı daha da arttı. Yoldaşlarım şefkatli ve dikkatliler, ama onların ilgisi bile benim için bir sıkıntı kaynağı. Yalnızlığı ve sakinliği özlüyorum. İnsanların ortasındayken, hapishanede hissettiğim kaçma dürtüsü beni yeniden ele geçirdi. Birkaç kez geziyi yarıda kesmek gibi çılgınca bir fikir aklımdan geçti. Ama bu mantıksız ve imkansızdı. Çeşitli şehirlerde toplantılar ayarlandı bile ve geleceğim, yaygın bir biçimde duyuruldu. Bu sorumsuzluğu yapsam gözden düşerim ve hareketi zedelerim. Toplantılara katılmayı, davaya ve yoldaşlarıma borçluyum. Bu hastalıklı ruh halinden kurtulmalıyım.

Pittsburgh'daki davetim kararlılığıma yardımcı oluyor. Cezaevindeyken bu şehri yeniden görebileceğimi çok az düşlemiştim, bir gün buradan halka sesleneceğim aklıma gelemezdi bile! Tutukluluğumun eziyet ve işkence dolu uzun yıllarına geri baktığımda hayatta kalmayı nasıl başardığımı merak ediyorum. Kurtulmamın nedeni yalnızca acıya karşı fiziksel dayanıklılığım değildi - ölümün eşiğini ne kadar çok dokunmuş, deliliğin ve kendi kendini yok etmenin sınırında ne kadar çok sallanmıştım! Ne kadar güçlü ve dayanıklı olsam da, yalnızca ne gücüm ne de dayanıklılığım, zindandaki geceden kurtulmamı sağlamaz ya da tecritte umudumu yitirmekten alıkoymazdı. Zavallı Wingie, Ed Sloane ve "Kavgacı" Tom; Harry, Russel, Deli Smithy... arkadaşlarımdan ne kadar çoğu orada yok olup gitti! Beni ayakta tutan, bir ülkünün düşüncesi ve büyük Dava uğruna acı çektiğimin bilinciydi. Değerlendirirken kendimi abartmam bir güç kaynağıydı benim için: kendime dünya çapındaki bir hareketin temsilcisi olarak bakıyordum; bu hareketi temsil eden görüşlerin ruhunu ve soyluluğunu örneklemek benim görevimdi. Ben basit bir mahkum değildim; ben düşmanın elinde bulunan bir anarşisttim; bu yüzden de ülkülerimin işaret ettiği yiğitliği ve öz saygıyı sürdürmek bana düşmüştü. Rusya'daki siyasi tutukluların örneği bana esin kaynağı olmuştu; cezaevinde kalışım bitmeyen bir savaşımdı ki bu da yaşamın soluğu idi.

Hayatta kalmamın nedeni, bir idealistin aşırı öz güveni miydi, devrimci geleneklerin gücü müydü ya da yalnızca yaşamayı sürdürmek isteyen irade miydi? Büyük bir olasılıkla cezaevindeki tutumumu belirleyen ve beni hayatta tutan şey, bu üçünün bileşimiydi. Ve şu anda Pittsburgh'a doğru yol alırken, yerel otoritelerin kente girişimi engelleyecekleri yolunaki tehditleri karşısında gene aynı ruhu duyum-

suyorum. Polisin beni tutuklamak için hazırlıklar yapması karşısında endişelenen bazı arkadaşlarım beni oradaki toplantımı iptal etmek için ikna etmeye çalışıyorlar. Bir şey olabilir, diye beni uyardılar; yasal olarak ben söz üzerine dışarıya çıkarılmış bir tutukluydum. Eğer yirmi iki yıllık ceza sürem içerisinde ağır bir suç işlersem, mahkemeye çıkarılmadan, asıl cezam süresince -ki bu da sekiz yıl ve iki aydı- yeniden cezaevine atılabilirdim,

Ancak düşmanın tehditi beni kayıtsısızlığımdan çıkardı ve içimde yeniden eski, devrimci meydan okuma isteğini uyandırdı. Gezi sırasında ilk kez yaşama karşı hayati bir ilgi duyuyorum ve kürsüye çıkmak için can atıyorum.

Yolda talihsiz bir gecikmeden dolayı Pittsburgh'a iki saatlik bir gecikmeyle varıyorum. Yoldaş M. sabırsızlıkla beni bekliyor ve toplantıya doğru hızla ilerliyoruz. Yolda salonun polisler ve gardiyanlarla dolu olduğunu söyledi; dinleyiciler büyük bir beklenti içerisindeler; ortalıkta yetkililerin beni konuşturmamakta kararlı olduğuna dair söylentiler dolaşıyormuş.

Salona girip kalabalık koridordan geçmeye çalıştığımda bastırılmış heyecanı sezinliyorum. Birisi beni kolumdan tuttu ve karşımda "Güney" Johnny'i, şu iyiniyetli cezaevi görevlisini buldum. "Alek, dikkatli ol," diye beni uyardı, "polisler tetikte bekliyorlar."

X

Toplantı sona erdi ve tehlike geçti. Akşam gösterdiğim çabadan dolayı kendimi yorgun ve bitkin hissediyorum.

Bir sonraki konuşmam Cleveland, Ohio'da olacak. Sigara içenler bölümünde yaptığım gece yolculuğu yorgunluğumu iyice arttırdı ve sinirlerimi tepeme çıkardı. Şehire vardığımda ateşli gibiyim, kendimi hasta hissediyorum. Otelde bir oda tutmak harekete aktarılması düşünülen gezi kazancına ek bir yük getirirdi; kaldı ki böyle bir davranış lükse kaçmak olup geleneksel anarşist öğretiye zıt düşerdi. Şehirde kaldığım sürece birkaç arkadaşıma konuk olmayı kabul ediyorum.

Saatlerden beri toplantıyı ayarlamakla görevli yoldaşı arıyorum. Evinde olmadığını söylüyorlar. Dindar musevi olan ebeveynleri bana şüpheli şüpheli baktılar ve oğulları hakkında bilgi vermeyi red-

dettiler. Yaşlıların soğuk tutumu beni yeniden sokaklara itti ve başka bir yoldaşı aramaya koyuldum. Onun da ailesi çevremi sardı. Meraklı bakışları utandırıcıydı; soruları ise canımı sıktı. Nabzım hızla atıyor, başım ağırlaştı. Konuşmadan önce biraz dinlensem iyi olurdu ama yoldaşlar hiç dinmeyen bir şekilde geliyorlar ve ev beni görmelerinin mutluluğu ile çınlıyor. Soruları beni yoruyor; ateşli ilgileri ruhumda kaba ellerle dolaşıyor. Bu erkekler ve kadınlar – onlar da benim zamanımın yoldaşlarından farklılar; onların dili de yeni gettoda beni üzen ruhun yansıması. Duygularımız ile düşüncelerimiz arasındaki uçurum beni dehşete düşürüyor.

Akşam olduğunda ürkek ürkek kürsüye çıktım. Dışarısı soğuk ve kalabalık olmayan kötü ışıklandırılmış olan salon üstüme mezar soğukluğu üflüyor. Dinleyiciler tepkisiz. Suç ve cezaevi üzerine olan konuşmam, Pittsburgh'daki toplantıda insanları derinden etkilemişken burada canlı bir yankı uyandırmadı. Hevesim kırıldı. Sesim zayıf ve ifadesiz; zaman zaman kısık bir fısıltıya dönüşüyor. Derin bir mağaranın ağzındayım sanki; içerisi karanlık. Karanlığa konuşuyorum; sözcüklerim mekanik bir biçimde duvara çarpıp bana alaylı bir vurguyla geri dönüyor. Üzerime yorgunluk ve umutsuzluk çöktü ve konuşmayı aniden kestim.

Yoldaşlar çevremi sarıyor, elimi tutuyor ve bana hapishanedeki yaşam, özgürlük ve çalışmanın sevinci üzerine arkası kesilmeyen sorular soruyorlar. Geri çekilmek için duyduğum arzu karşısında düş kırıklığına uğradıklarını saklamıyorlar ama şimdilik kentin dış mahallelerinde büyük bir evi olan bir yoldaşın yanında kalma teklifinin kabul edileceği kararlaştırılmış durumda.

Yolculuk sanki hiç bitmeyecekmiş gibi geldi, yoldaş gerçekten de kentten millerce uzaklıkta yaşıyor. Yol boyunca hiç durmadan konuştu ve bana defalarca beni ağırlamanın onun için ne kadar büyük bir ayrıcalık olduğunu vurguladı. Ben ise uykulu uykulu başımı sallamakla yetindim.

En sonunda vardık. Ev kocaman ama bakımsız. Alçak tavan kalbime baskı yapıyor; odalar sevimsiz, oturuluyormuş gibi bir havaları yok. Gün boyunca sarfettiğim çabadan sonra hemen ağır bir uykuya daldım.

Sabah uyandığımda, yatakta yanımda yabancı birisini bulunca afalladım. Kabanı ve şapkası yerde ve gömleği ve pantalonu üstünde,

yanıbaşımda horluyor. Yatağa çok yorgun yatmış olmalı, çünkü kolundan ağır ağır sallanan yıpranmış ve kirli büyük kolluklarını çıkarmamış bile.

Görüntü beni anlatılamayacak kadar iğrendirdi. Cezaevi yaşantımın uzun yılları boyunca gecelerim hep mutlak bir yalnızlık içerisinde geçmişti. Yatağımda başka birinin olması beni ifade edemeyeceğim bir dehşete düşürdü. Hızlı hızlı giyinip kendimi kapıdan dışarıya attım.

Yağmur çiseliyor; hava boğucu ve nemli. Dışarısı sevimsiz ve kasvetli görünüyor. Ancak kafamda tek bir düşünce var: yatağımda horlayan yabancıdan, alçak tavanlı evin boğucu havasından uzaklaşmak, açık havaya çıkmak, insanların varlığından uzaklaşmak. Bir insan gördüğümde içimde nefret uyanıyor, sesler benim için birer işkence. Yalnız olmak istiyorum, hep yalnız kalmak, huzurlu ve dingin olmak, doğaya yakın, basit bir yaşam sürmek. Ah, doğa! Onu da denedim ama doğada yaşamanın şehrin kargaşasında yaşamaktan daha imkansız olduğunu gördüm. Ormanın sessizliğinde, neredeyse zindanın yalnızlığında olduğu gibi aklımı kaçıracaktım. Bir beddua beni yaşayamaz hale getirdi, yalnızlıktan, bir insanın suratından olduğu kadar nefret eder oldum, yaşamak imkansız hale geldi! Ve ben bunun için, yakamı bırakmayan, gündüzümü bir karabasana dönüştüren bu hortlak için özlem duymuşum, acı çekmişim - şu yanılsama için, yaşam bu mu? Ah, şafağın sökmesini, kurtuluş günümü selamlamak için hücremin kapısında dikildiğimde duyduğum o beklentilerin heyecanı, o ürkek sevinç nerede! Bana çalışmayı ve neşeyi getirecek olan özgürlüğün başdöndürücü heyecanı içerisinde gecenin karanlığını kaldıran o mutlu anlar nerede! Bunlar, bütün bunlar şimdi nerede? Özgürlük, yalnızca beklerken mi tatlı ve yaşam acı bir uyanış mı?

Yağmur durdu. Güneş bulutların arasından göründü ve bir vitrinin camında ışınları parlıyor. Bir tabancanın parıldayan namlusu gözüme çarptı. Dükkana girdim ve silahı satın aldım.

Amaçsızca, şaşkın şaşkın dolaşıyorum. Yağmur yeniden başladı, iliklerime kadar ıslandım ve korunmak için karanlık bir sokakta bulunan bir bara girdim.

Kirli arka odasının bir köşesine bir kız gözüme çarptı. Oldukça genç, hızlı ve huzursuz bakışlarına ters düşen yumuşak bir havası var.

Sessizce oturup, hızla yağan yağmuru izliyoruz. Kız viski kadehi ile oynuyor.

Sokaktan kızgın sesler geliyor. Birisi sanki ayaklarını sürükledi ve bastırılmış bir çığlık duyuldu. Bir kadın kendini döner kapıdan içeriye attı ve masaya çarptı.

Kız kadının yanına koşup sandalyeye oturmasına yardım etti. "Bir şey oldu mu, Madge?" diye sordu endişelenerek.

Kadın ona uykulu gözleriyle baktı. Elini kaldırdı, yavaşça ağzını yoklayıp hızla yere tükürdü.

"O alçak hayvan bana vurdu," dedi inleyerek, "bana vurdu, ama ona para vermeyeceğim; vermeyeceğim Frenchy."

Kız, arkadaşının kanayan yüzünü dikkatle sildi. "Tamam Madge, tamam!" Kız yaklaşan garsona bakarak kadını uyardı.

"Yine sarhoş musun, yaşlı orospu," adam bağırdı, "defolup gitsen iyi olur."

"Charles, bırak kalsın, ne olur," kız ikna etmeye çalışıyor, "ve bana bir içki getir."

"Pis aylak! Hep para, hep bana para ver," kadın mırıldanıyor, "ne kadar kötü bir kaderim var Frenchy. Biliyorsun, bu doğru. Değil mi, Frenchy?"

"Evet, evet canım," kız onu yatıştırmaya çalışıyor. "Hadi şimdi konuşma. Gel, başını omuzuma koy, tamam! Bak, kendini daha iyi hissedeceksin."

Kız, arkadaşının başına hafifçe vurarak yavaş yavaş bir sağa bir sola sallanıyor. Kadın düzenli bir biçimde nefes alıp vermeye ve daha yüksek bir sesle horlamaya başladı ve kız ağır ağır kolunu çekti, yeniden yerine oturdu.

Ona doğru gittim. "Benimle bir şey içer misiniz?"

"Memnuniyetle," gülümsedi. Zavallı, kadını gösterdi, "sevgilisi onu dövüyor ve ne kazanıyorsa elinden alıyor."

"İyi kalpli bir kızsın Frenchy."

"Biz kızlar birbirimize iyi davranmalıyız, kimseden bir şey beklemeyeceğiz. Bazı erkekler o kadar adi ki, başkalarını rahat bırakmayacak, yaşatmayacak kadar adiler. Ama bazıları sevimli. Tabii ki, bazı kızlar da kötü, ama bizler öyle değiliz ve..," durakladı.

"Ve ne?"

"Yani, bazıları daha iyi günler de gördü. Ben de hep böyle değildim," diye ekledi ve içkisini bir dikişte bitirdi.

Yüzü dalgın; iri siyah gözleri hülyalı. Birden sordu:

"Şiir sever misiniz?"

"Evet. Neden?"

"Ben yazıyorum da. Ah, bana inanmıyorsun, değil mi? Bak işte benim yazdığım bir şiir." İlk önce öksürdü ve sonra abartılı bir duygusallık ile şiiri okumaya başladı:

> Canım Annem, gençti günler,
> Bahçemizde sallanırken çiçekler.
> Kucağına altın başımı koyardım,
> Saf ve mutlu bir kalple dua ederdim.

"O günleri anımsıyorum," diye ekledi özlemle.

Karanlıkta konuşmadan oturuyoruz. Işıklar kapatılmış ve gözüm masanın üsütündeki bir kâğıda takılıyor. Büyük siyah puntolar Buffalo'ya yapılan vapur gezisini duyuruyor.

"Benimle gelir misin," diye sordum, ilanı göstererek.

"Buffalo'ya mı?"

"Evet."

"Dalga geçiyorsun."

"Hayır. Gelir misin?"

"Tabii."

Vapurun kamarasında yalnız kaldığımızda "Frenchy" daha şefkatli ve çocuksuydu. Üzüntümü fark edip beni neşelendirmeye çalışıyor. Ancak benim aklım şu anda Cleveland'de olmam gereken toplantıda: yoldaşlarımın endişesi, dinleyicilerin düş kırıklığı, yokluğum, hepsi aklıma üşüşüyor. Ama ben kimim ki ders vermeye çalışıyorum. Ben yönümü yitirdim; artık yaşayabileceğim hiçbir yerim yok. Köprülerim yandı.

Kız havasında ama neşeli olması beni sinirlendiriyor. Onunla konuşmak, sefaletimi ve acımı paylaşmak istiyorum. Yaşamın imkansızlığına ve dünyadaki varlığımın gereksizliğine işaret ettiğimde o sıkılmış göründü ve sözcüklerimin önemini kavrayamadı.

"Böyle saçma sapan konuşma," dedi benimle alay ederek."İşten ya da bir yerden sana ne? Paran var, daha ne istiyorsun. Hadi aşağıya in ve içecek bir şey getir."

Kamaraya geri döndüğümde, Frenchy yoktu. Onu, güvertede korunaklı bir aralıkta yabancı birisinin kucağında otururken buldum. Kalbim kırılmış ve midem bulanmış kamaraya geri döndüm. Sabah sessizce vapurdan ayrıldım.

Sokaklar terkedilmiş; şehir uykuda. Gri duvarlar, sis ve yağmurun içinde hapishane duvarlarını andırıyor, fabrikaların uzun bacaları acımasız gözcüler gibi bekçilik yapıyor. Sis, hayali şekiller dokuyor: bir kalabalık görüyorum ve ortalarında bir erkek çocuğu, solgun ve iri parlak gözlü. Kalabalık kendinden geçmiş lanetler okuyor, kollar yükseliyor ve çocuğun başına darbeler iniyor. Yağmur daha ağır vuruyor ve her damlası bir darbe. Çocuk sallanıyor ve yere düşüyor. Arzulu yüz, hülyalı gözler - ama bu Czolgosz!

Lanetlenmiş bir yer burası. Burada ölemem. New York'a gitmeliyim, ölürken arkadaşlarımın yanında olmalıyım.

XI

Kapıya sertçe vurulduğunda uyandım.

"Bayım, söyleyin," diye bir ses bağırıyor kapının arkasından, "iyi misiniz?"

"Evet."

"Bir şey yer misiniz?"

"Hayır."

"Peki, nasıl isterseniz. Ama iki günden beri odanızdan çıkmadınız."

İki gün ve ben hâlâ yaşıyor muyum? Ölüme giden yol kısa, neden acı çekeyim. Yalnızca bir an ve artık olmayacağım ve yalnızca hatıram kısa bir süre daha bu dünyada kalacak. Bu dünya mı? Başka bir tane daha var mı? Eğer ruhçulukta herhangi bir şey varsa, Carl öğrenecektir. Hapishanedeyken bu konuyla ilgilenmiştik ve bir anlaşma yaptık; kim önce ölürse öbürünün ruhunda görünecek. Ölümsüz bir gösterişten doğan aptal insanın güzel bir düşü! Bundan sonra, ölümden sonra yaşam - dünyadaki sefaletin çocukları. Yaşamın uyumsuzluğu huzur ve mutluluk düşlerine yol açıyor, ancak ölümde saklı bulunan bir uyum yok. İn-

san kederinin uzun süreli yeni şekilleri ile yeni düşüncelerini oluştur-mak için evrende oradan oraya savrulan cansız bedenim atomları bile belki huzur bulamayacaktır, kim bilir?

Bu yüzden de Carl beni ölümden sonra görmeyecek. Anlaşmamız yerine getirilemeyecek çünkü öldüğümde "ruhumdan" geriye hiçbir şey kalmayacak, toplamın birimleri gittiğinde geriye bir şey kalmadığı gibi. Sevgili Carl, Detroit'e gelmemem onu üzmüştür. Cleveland'den sonra o-rada bir toplantı ayarlamıştı. Gelemeyeceğimi bildirmek için ona telg-raf çekmemem garip doğrusu. Hazırlıkları iptal ederdi. Ama hiç aklıma gelmedi ve artık çok geç.

Kız da ortadan kaybolmamdan dolayı endişelenmiştir. Şu anda ona da haber veremem – ben gerçekten ölüyüm. Ama ayrılmadan önce, u-zaktan bile olsa, onu bir kez daha görmek için içim gidiyor. Ama bunun için de artık çok geç. Ben neredeyse öldüm.

Mekanik bir biçimde giyiniyorum ve caddeye çıkıyorum. Parlak g
neş ışığı, yanımdan geçen insanlar, çevrede oynayan çocuklar, be
mutlu eden bir aşinalık ile bilincime çarpıyor. Onlardan biri olmak, ya
şamlarına katılma arzusu beni ele geçiriyor. Ancak kendimi hareket e-den, nefes alan insanlığın bir parçası olarak görmek gene de garip geli-yor. Ben ölmedim mi?

Bütün gün çevrede dolandım. Karanlık olduğunda kendimi Kız'ın evinin yakınlarında bulduğumda şaşırdım. Görülürüm ve fark edili-rim diye korktum. İçimde bir suçluluk duygusu belirdi ve kaçtım; ama yalnızca tekrar tekrar bildik bu yere geri dönmek için.

Geceyi parkda geçirdim. Yaşlı bir adam, işsiz bir denizci, bedeni-min sıcaklığını ararcasına yanıma sokuldu, ama ben buz gibiyim. Er-tesi gün de bütün gün Kız'ın mahallesinde dolandım. Karşı koyama-dığım bir güç beni evine doğru çekiyordu. Defalarca odama gelip silahı aldım ve hızla kendimi caddeye attım. Polisler tarafından görül-mekten de korkuyordum ve Battery ve Bronx'da uzun uzun dolaştım, ama sonra kendimi, tekrar tekrar evin girişini gözlerken ve içeriye gi-rip çıkanların kim olabileceğini düşünürken buldum. Aklım Kız'ı, çevresinde arkadaşları ile düşlüyor. Neyi tartışıyorlar diye merak e-diyordum. "Neden, beni?", diye aklımdan hızla geçti. Bu düşünce be-ni dehşete düşürdü. Ortadan kayboluşumdan dolayı korku içerisinde üzülmüşlerdir. Belki de öldüğümü düşünüyorlardır!

Bir postahaneye koştum ve Kız'a bir telgraf çektim:

"Gel. Burada bekliyorum."

Şüphe içerisinde haberi götüren kişinin dönüşünü bekledim. Küçük bir kız içeriye girdi, Tess olduğunu fark ettim, ve Kız'ın kendisinin gelmemesini içerledim.

"Alek" dedi kekeleyerek, "mesajın geldiğinde Sonya evde değildi. Onu bulmak için hemen gidiyorum."

İnsanlara karşı duyduğum eski korku gene üstüme geldi ve Kız'ı görmeyeceğimi umarak dışarıya fırladım. Caddelerde sendeleye sendeleye dolaştım, yeniden postahaneye gittim ve birden kendimi onun karşısında buldum.

Onu görünce şaşırdım kaldım. Yüzünde ölümün korkusu, gözlerinde sessiz bir korku.

"Saşa!" Eliyle kolumdan tuttu ve sendelemeden yürümeme yardımcı oldu.

XII

Gözlerimi açtım. Oda aydınlık ve havadar; insanı yatıştıran bir sessizlik odayı kaplıyor. Kapılar usulca açıldı ve Kız içeriye doğru baktı.

"Uyandın mı, Saşa?" Yüzü bir gülümsemeyle aydınlandı.

"Evet. Ben buraya ne zaman geldim?"

"Birkaç gün önce. Çok hastaydın, ama artık kendini daha iyi hissediyorsun, değil mi, canım?"

Birkaç gün önce mi? Buffola'ya olan yolculuğumu anımsamaya çalışıyorum, Bowery'deki oda. Hepsi bir düş müydü?

"Gelmeden önce neredeydim?"

"Sen...sen... yok.. yoktun," dedi duraksayarak, yüzünde de kaybolduğumda duyulan korku belirdi.

Kız bana büyük bir şefkatle baktı. Kendimi uzun bir hastalıktan sonra iyileşen birisi gibi hissediyordum; henüz çok zayıftım ama içimde az da olsa yaşam sevinci vardı. Kız'ın çok yakın iki arkadaşı dışında kimsenin beni görmesine izni yok; onlar da sessizce içeriye giriyor, sessiz bir sevgiyle elimi tutup gene usulca çıkıyorlar. Beni anladıklarını hissediyorum ve geçmiş günlerdeki olayları ima etmedikleri için onlara teşekkür borçluyum.

Kız bana hiç azalmayan bir itina ile bakıyor. Yavaş yavaş güçleniyorum. Oda ferah ve iç açıcı; evin sessizliği beni sakinleştiriyor. Sıcak güneş ışınları açık pencereden içeriye doğru akıyor; mavi gökyüzünü ve gümüş rengi bulutları görebiliyorum. Minik bir kuş pencerenin eşiğine oturdu ve dikkatle bana baktı, sonra da selamlarcasına öttü. Bana Dick'i, tüylü hayvanımı anımsattı ve cezaevindeki arkadaşlarımı. Zindanın karanlığında korku içinde olan o insanlar için hiçbir şey yapmadım – onları unutum mu? Olanaklarım var; neden tembellik yapıyorum?

Kız neşeyle çağırdı: "Saşa, arkadaşımız Philo burada. Onu görmek ister misin?"

Döndüğümden beri nazik davranışları ve derin anlayışı ile kendisini bana sevdiren bu yoldaşı selamladım. Varlığında söze dökülemeyen bir yumuşaklık var. Kız'ın arkadaş grubu onun adını "filozof" koymuş ve engin kavrama gücü ve insana hücum etmeyen kişiliği ile bana büyük desteği oldu.

Sesi alçak ve sevgi dolu; çocuğunu sallayan bir annenin söylediği yumuşak ninniler gibi. "Yaşam bir sorun," dedi, "çözümü, çözmeyi çabalamakta yatan bir sorun. Schopenhauer haklı olabilir," gözünü şakacı bir tavırla kırparak gülümsedi, "ama onun yaşama duyduğu sevgi o kadar güçlü, kendini ifade etme gereksinimi o kadar yoğundu ki, bütün çabaların ne kadar boşuna olduğunu göstermek için kalın bir kitap yazmak zorunda kaldı. Ama samimiyeti haksız olduğunu kanıtlıyor. Yaşamın kendisi kendisini haklı çıkarıyor. Yaşamdaki uyumsuzluk gerçek olmaktan çok bir görünüş ve uyumsuzlukta gerçek olan insanoğlunun aptallığı ve körlüğüdür. Bu aptallığa karşı savaşım vermek daha büyük bir uyum, daha geniş olanaklar sağlamak demektir. Yapay bariyerler yaşamı sınırlıyor adeta cüceleştiriyor ve görünüşünü boğuyor. Bu bariyerleri yıkmak, bir delik bulmak, büyümek ve kendini ifade etmek demektir. Ve işte bu yaşam Alek: ifade uğruna verilen hiç dinmeyen bir savaşım. Bu savaşım, doğaya yansıdığı gibi insan varlığının her evresine de yansımaktadır. Hırçın rüzgara karşı savaşan ve bütün gücüyle tutunmaya çalışan şu küçük asmaya bak. Sonra da onun güneşe doğru uzanışını seyret, ışığını ve sıcaklığını emmek için uzanır ve sonra aldıklarını kendiliğinden çeşitli biçim ve zengin renklerde geri verir. Biz de onu o zaman güzel olarak sıfatlan-

dırınız, çünkü kendini ifade etmştir. İşte yaşam budur Alek ve böylece kendisini bizim evrim dediğimiz her türlü aşamalarda göstermektedir. Ölçek ne kadar yüksek olursa, kendini gösterme de o kadar çeşitli ve karmaşık olur ve buna bağlı olarak da kendini ifade etme gereksinimi o kadar artar. Bunu bastırmak ya da engellemek, çürümektir, ölümdür. Ve Alek, acının ve sefaletin temel kaynağı bunun içinde bulunacaktır. Yaşama duyulan açlık, onu var olmanın neşesinden mahrum bırakan kapıların eşiğinde bir fırtına gibi patlamaktadır ve bireysel ruh, ifadelerini ortak olana yansıyarak çoğaltmaktadır, kendisini çiçeklerinde yansıtan o küçük asma gibi ya da kendisini çok yapraklı bir meşede binlerce kez bireyselleştiren o meşe palamudu gibi. Ama söyle Alek, seni yoruyor muyum?"

"Hayır, hayır. Devam et; daha fazla duymak istiyorum."

"Bak, Alek, doğada nasılsa, insanda da öyledir. Yaşam hiçbir zaman durmaz; her yerde ve her zaman kendisini dışa vurmaya çalışır, genişlemeye çalışır. Sanatta, edebiyatta, insanların işlerinde verilen mücadele hep daha yüksek, daha samimi bir ifade uğrunadır. Bu gelişmedir – daha fazla güneş ışığı ve ışık için uzanan asma. Toplumsal yaşama çevirirsek, bu yığınların bireyselleşmesi, daha yüksek bir seviyenin bulunması, yaşamayı kapatan çitlerin üzerinden tırmanılması demektir. Bu uzanmayı her yerde görürsün. Süreç aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsaldır, çünkü tür bireyde yaşadığı gibi birey de türde varlığını sürdürmektedir. İlk önce birey gelir; netleştirilmiş imgelemi kendi çevresinde çoğaltılır ve sonra da kendi nesline ve zamanına yayılır, toplumsal bilinci derinleştirip var olmanın kapsamını genişletir. Ama bu kadar yıl ayrı kaldıktan sonra belki sen böyle hissetmemişsindir Alek?"

"Hayır, sevgili Philo. Söylediklerin çok hoşuma gitti. Ama her şeyi, gözümde canlandırdığımdan çok daha farklı buldum. Yoldaşlarımız, hareket – benim düşündüğüm gibi değiller."

"Bu çok doğal Alek. Bir değişim yaşandı, ama anlamı, uzun süren yokluğundan sonra bulanık görüşünden dolayı çarpıtılmaya mahkum. Senin neleri aradığını çok iyi biliyorum sevgili dostum; yani, var olmanın eski tarzı, devrimin eşiğinde yaşamak. Ve her şey sana yabancı görünüyor ve kopuk kopuk. Ama bizimle biraz daha kaldıktan sonra bunun yalnızca bir biçim değişikliği olduğunu göreceksin;

özü aynı kalmıştır. Bizler de aynı kaldık Alek, ancak geçen yıllar ve deneyimlerimiz bizi derinleştirdi ve genişletti. Anarşizm, eski günlerin küçük ve samimi gruplarını saran bağın dışarısına çıktı; büyük bir olgunluğa erişti ve toplumun genel yaşantısında bir etken oldu. Sen onu, kapitalist çölün kuraklığında birkaç susamış yolcunun etrafında toplandığı küçük bir kaynak olarak anımsıyorsun. O zamandan beri genişledi ve geniş alanları kaplayan güçlü bir akıntı olarak yayıldı ve yaşamın okyanusuna doğru yolunu açmaya çalışmaktadır. Anlıyorsun, sevgili Alek, anarşizmin felsefesi insan emeğinin her aşamasına yayılmaya başlamıştır. Bilimde, sanatta, edebiyatta, her yerde anarşist düşüncenin etkisi yeni yeni değerler yaratıyor; ruhu toplumsal hareketlere canlılık katıyor ve yaşamda bir yorum buluyor. Alek, bizler gerçekten de boşuna çalışmadık. Bütün dünya çapında büyük bir uyanış yaşanıyor. Hatta toplumsal olarak gerilerde kalmış bu ülkede bile ekilen tohumlar meyve vermeye başladı. Zaman değişti, gerçekten de; ama bu teşvik edici Alek. Memnuniyetsizlik hamuru, her zamankinden daha fazla bilinçli ve akıllı, yeni toplumsal düşüncelere ve yeni eylemlere şekil veriyor. Günümüzün sınai koşulları örneğin, yirmi yıl öncesinden farklı bir görüntü sergilemektedir. O zamanlar yaşamın efendileri kendi çıkarları uğruna halkın en iyi dostlarını kurban edebiliyordu. Ama günümüzde emekçilerin geniş katmanları arasında kendiliğinden oluşan dayanışma ve uyanan bilinç bu tür hukuki katliamlara karşı bir garantidir. Bu en önemli göstergedir Alek ve yenilenmiş çabalar için en iyi ilham kaynağıdır."

Kız içeriye girdi. "Saşa'ya uyuması için ninni mi söylüyorsun Philo?" diye sordu gülerek.

"Hayır, hayır!" Karşı çıktım. "Tamamen uyanığım ve Philo'nun konuşmaları oldukça ilgimi çekiyor."

"Artık geç oldu," Philo araya girdi. "Toplantıya gitmek için çıkmam gerekiyor."

"Hangi toplantıya?" diye sordum.

"Czolgosz'un yıldönümü anısına."

"Sanırım, ben de gelmek isterim."

"Gelmesen daha iyi olur Saşa," dedi Philo, "senin hafif eğlencelere gereksinimin var."

"Tiyatroya gitmek istemez misin?" Kız önerdi. "Stella'da bilet var. Onunla gitsen çok memnun olur Saşha."

*

Akşam geri geldiğimde, arkadaşları heyecan içinde buldum. Biraraya gelmiş bulunan yoldaşlar endişeli görünüyor, fısıldaşarak konuşuyorlar ve gözlerini bakışlarımdan kaçırıyorlar. Tanıdık birçok yüzün eksik olduğunu gördüm.

"Öbürleri nerede," diye sordum.

Yoldaşlar birbirlerine sıkıntı dolu bakışlarla baktılar ve sessiz kaldılar.

"Bir şey mi oldu? Neredeler?" Israr ettim.

"Sana da söyleyebilirim," Philo karşılık verdi. "Ama sakin ol Saşa. Polis toplantımızı dağıttı. Dinleyicileri dövdüler ve on onbeş yoldaşı tutukladılar."

"Durum tehlikeli mi, Philo?"

"Korkarım öyle. Bunu bir deney davasına dönüştürecekler. Yeni çıkan 'Anarşi Ceza Kanunu' altında yoldaşlarımız uzun süre cezaevine atılabilirler. En aktif dostlarımızı tutukladılar."

Bu haber beni heyecanlandırdı. Geçmişe, savaştığımız ve eziyet çektiğimiz günlere geri gittim. Philo haklıydı. Düşman meydan okuyor, mücadele devam ediyor... Waldheim mezarlarının açıldığını görüyorum ve gömütten gelen sesleri duyuyorum.

Derin bir huzur beni kapladı ve kalbimde büyük bir sevinç duydum.

"Saşa, ne oldu?" Philo korkuyla bağırdı.

"Yeniden doğdum, sevgili dostum. Çalışacağım bir şey buldum."

İki Mektup

1901'de genç bir adam, Leo Czolgosz, Başkan McKinley'i öldürdüğünde ve Emma, suikastın fikir önderi olmakla suçlandığında, Berkman ve Goldman, anarşist kuram içerisinde terörist eylemin yerini yeniden tartışmaya başlar. Hiçbiri gençliklerinin ateşiyle suikast girişimlerini desteklemeye eğilimli değildi; hatta Emma, "Şiddet eylemlerinin ... hiçbir şeye yaramadığı görülmüştür," gibi sözleri söyleyecek kadar ileri de gitmiştir. Czolgosz'un eylemi üzerinde Berkman daha cezaevindeyken tartışmaya başlalar. (Memoirs, "The Shock At Buffalo" [Anılar, Buffalo'daki Şok] sayfa 78-84'e bakınız) ve bu tartışma 27 yıl sonra yazılan ve aşağıda gelen bölümde bulunan mektuplarla devam eder. Onları bu noktada kitaba aldım, çünkü bu mektuplar, Alek ile Emma'nın yaşamında kilit bir olay olan ve üzerine Anılar'ın yazıldığı Frick'e suikast girişimine de yansımaktadırlar.

Emma Goldman'dan Alexander Berkman'a
23 Kasım 1928, ST.TROPEZ

Sevgili Saşa,

...Haklısın canım, insan doğasını anlamak gerçekten çok zor ve arkadaşlar arasında anlayış bulmak çok zor dediğinde ise iki kat daha haklısın. Ama yaşamda her şey göreceli olduğuna göre, bir dostun ruhuna ulaşabilir insan, eğer gözlemleyebiliyor ve içinde sevme yetisi varsa. Fiziksel sevgi değil benim kastettiğim, zamanın uyguladığı deneye dayanacak kadar güçlü bir adanmışlığı kastediyorum. Böyle bir yeti kişide altıncı duyunun oluşmasını sağlıyor ve dostunun kendisinin görmediği ya da görüp de kendisine itiraf edecek kadar güçlü olmadığı şeyleri de görebiliyor.

Czolgosz'un eylemine karşı sergilediğin tutumu nasıl unutabilirim? Şu korkunç dönem boyunca aldığım en korkunç darbeydi bu. Beni, (Johann) Most'un senin eylemine karşı sergilediği tutumdan daha çok etkilemişti. Ne de olsa Most yalnızca şiddet üzerine konuşmuştu. Sen şiddeti kullandın ve bunun için cezaevine girdin. Sen, red edilmenin, lanetlenmenin ve tecrit edilmenin ne olduğunu biliyordun. Senin oturup da, seninkinden dokuz yıl sonra gerçekleştirilen bir şiddet eylemini son derece soğukkanlılıkla incelemen ve aslında kendi eyleminin daha önemli olduğunu ima etmen şimdiye kadar yaşadığım en kötü şeydi. Bu durum bana yalnızca senin bir nebze bile değişmediğini, yaşamın ve insan eylemlerine yalnızca tek bir açıdan bakabilen bir fanatik olarak kaldığını göstermişti. Bu yüzden geçen gün kitapta (Bir Anarşistin Cezaevi Anıları) Aralık tarihli görünen mektubunun tarihsel olarak doğru olmadığını söyledim. O zamanlarda, 1901'de, sen Aralık 1901 tarihli mektubunda yapmış olduğun gibi felsefe yapacak, özellikle de 415. sayfada açıkladığın düşünceleri söyleyecek durumda değildin. 1906'da dışarıya çıktığında bile böyle akıl yürütmüyordun. Elbette ki entelektüel olarak gerekli kapasiten yoktu demek istemiyorum. Ama sen eski devrimci gelenekler ile düşüncelere hâlâ o kadar sıkı bağlıydın ki, 1901'de bu tür sonuçlara varmış olamazdın. Ve sevgili Saşa, dahası ruhunun derinliklerinde sen hâlâ o eski Adem'sin. Rusya'da, her şeyi devrimin bir gerekçesi o-

larak yutamadığım için benimle kıran kırana kavga etmene tanık olmadım mı? Benim yalnızca konuşmaya gelince bir devrimci kesildiğimi kaç kez yüzüme karşı söyledin? Sonuca ulaşmak için her şeyin mübah olduğunu, bireylerin önemli olmadığını vb. kaç kez söyledin? inan bana canım, bunları kızgınlıkla söylemiyorum; artık onu aştığımı umuyorum; tek isteğim tepkilerini doğru zaman ve yere yerleştirmek, yalnızca bu. Czolgosz'a karşı tutumuna gelince, onu eskisi kadar saçma buluyorum. Şiddet eylemlerinin, hassas bir insan ruhunun dışavurumu olmadıkça hiçbir şeye yaramadığı görülmüştür. Bu bakış açısından ele alınırsa Czolgosz'un eylemi seninki kadar gereksizdi. İkisinin de en ufak bir etkisi olmadı; senin ve o zavallı çocuğun ödediği bedel bence günahtan da öte. Ama siyasal bir eylemin daha a... ğer taşıdığı bana o zaman da anlamsız gelmişti ve hâlâ da öyle McKinley olayında anlamsızlık iki kat artmıştır, çünkü onun politikası, Amerikan emperyalizminin ve bunu izleyen tepkilerin langıcı olmuştur. Tabii ki Czolgosz bütün bunları öngöremezdi. A... McKinley tarafından resmi olarak ugulumaya konan emperyalizm 1901'de büyük belirtileri kendisini göstermişti. Onun yalnızca bir oyuncak olduğunu söyleyeceksin. Evet doğru; Frick de bir oyuncaktı. Carnegie'nin sözcüsüydü o. McKinley Wall Street'in çıkarlarını ne kadar temsil etmişse o da kendi çıkarlarını o kadar temsil etti. McKinley seçilmişti diyeceksin ya da en azından hurafeler böyle diyor. Doğru, ama o zaman Colgosz'un eylemi, bu miti ortadan kaldırdığı için değer taşımaktadır. Ama söylesene canım benim, şimdi neden bunlar hakkında tartışalım? Kendi deneyimlerimizden dolayı biliyoruz ki, şiddet eylemleri kaçınılamazdır. Ama herhangi bir şey ortadan kaldırıldığında ve hatta çıkarıldığında bile bu tür eylemler acı da olsa uygunsuzdur. Eylemin soyluydu, cezaevinde gösterdiğin metanet ondan da yüce, binlerce benzer eylemler ve cesur ruhlar gibi – gel hangisinin daha önemli olduğu gibi saçmasapan faydacılık ayıklamalarına başvurmadan onları pırıltılarıyla saklayalım. Bu, akıl ve madde hakkındaki sav kadar boştur, en azından benim gözümde.

İkinci ziyaretim için verdiğin tarihin yanlış olduğunu düşündüğümde haksızmışım. Başta, Czolgosz'un eyleminden sonra seni yeniden görmeye geldiğimi yazdığını sanmıştım.

"Kişisel örnek." Bunu kim yadsıdı ki? Ama insanın kendisine ters düşen şeyleri yaptığında, başkalar onaylasa bile, ne değeri vardır ki? Boşversene çocuk, yoldaşlarımız bilse, senin özel yaşamının ya da yaptıklarının ne kadarını onaylarlardı? Ya da benimkilerini? Ama ben gerçekten de diyebilirim ki, hiçbir zaman görüşlerime ters düşen hiçbir şeyi yapmadım; ama kendimle ters düşen ne kadar çok şeyi yaptığımı Allah bilir. Ben de senin gibi davanın her şey olduğunu ve yoldaşların örneklerin kıymetini bileceğine inanırdım. Yüreğini gerçekten tartarsan, sanırım eski inançlarını hâlâ tamamen çıkarıp atamadığını göreceksin. Ben de yapamadım, ama sen hâlâ daha fazla onlara tutunuyorsun. Senin olayında yoldaşlarımızın davranışlarını gördükten sonra, özellikle de Czolgosz'un durumunda, hatta ben de dahil olmak üzere azınlığın maruz kaldığı adice ve zalim iftiraları yaşadıktan sonra yoldaşların iyi örneklerden ders alabildiklerine inanmıyorum. Azınlığın seçimidir benim için önemli olan, görüşleri her şey; onların saygısı ile dostluğu en büyük desteğimdir. Geri kalanı ise beni ilgilendirmiyor. Bu süreç dün başlamadı; birçok yoldaşın sana karşı sergilediği tutum ile başladı, 1901'de korkunç adımlarla ilerledi, Ben Reitman[30] ile çalışırken hız kazandı ve Rusya'dan döndüğümden beri de zirveye ulaştı.

Micheal (Cohn)'u[31] boş ver. Kitabımla çok açık bir biçimde ilgilenmek istemiyor. Ona Toronto'dan yazmıştım ve benim isteğim üzerine de sen son ilkbaharda ona yazdın. Yanıt gelmedi. Önemli değil. Bunu Avrupa'ya gitmeden (1895'de) önce de biliyordum; tünele [A.B.'nin kaçışı için] gereken para için Yanofski ile konuşmuştum. Ona paranın ne için gerektiğini söyledim mi, anımsamıyorum. Ona yazacağım, belki hatırlar. Yalnızca onunla konuştuğumdan ve onun da elinden gelen her şeyi yapmaya söz verdiğinden eminim. Ne kadar şaşırmış olduğumu anımsıyorum çunkü. Yanofski fanatik bir Mostianer'di [Johann Most'un yolundan gidenler] ve ilk karşılaşmamızda bana bir böcekmişim gibi davranmıştı. Sonra da, daha çok para gerektiğinde sen kendinden doğrudan Yanofski'ye yazmıştın. O sıralar ben Avurpa'ya gitmiştim bile. Sana hiç bahsetti mi bilmiyorum, ama Eric B. Morton'un harcamaları ile [Anthony] Kincella'nın Pittsbugh'a gelmek için yaptığı harcamalar ve onların oradaki ilk ayları [tünel

için çalıştıklarında], Carl Schmidt'in [Living My Life'daki Carl Stone, sayfa 268] bana Avrupa gezim için verdiği 200 Dolar ile karşılanmıştı. Bütün bunlar hakkında geçen hafta yazdım. O kültürsüz adamın bunları okuduğunda ne kadar şaşıracağını tahmin edebilirsin. Bana Paris'e yazmıştı; yalnızca EG'deki kadın ile ilgileniyordu, fikirleri ya da sevdikleri ile değil.

Sevgilerlerle,
E

Alexander Berkman'dan Emma Goldman'a Pazartesi, (1928 Kasım'ının sonu), ST.CLOID

Canım,

Senden uzun bir mektup aldığım için sevindim. Değindiğin bazı noktalarda aynı fikirde olduğumu söyleyemem, ama onları tartışmanın ne yararı var? Nasıl olsa kimse fikrini değiştirmeyecektir. Artık görüşlerin, fikirlerin belirli bir düşünce tarzından değil de, kişiliklerden kaynaklandığını düşünüyorum. Dolayısıyla tartışmak daha da anlamsız.

Ancak gene de *Anılar*'da yazdıklarımın bütün ayrıntılarıyla, özellikle de tarihsel ve psikolojik açılardan, doğru olduğunu savunuyorum. Leon'a gelince, cezaevinde yazdığım mektuplarda sana, onu bu eyleme sürekleyen nedenleri çok iyi anladığımı yazdığımı çok iyi biliyorum; ama eylemin toplumsal olarak yararı bambaşka bir konu. Hâlâ da aynı görüşteyim. Ama bu demek değil ki, bir eylemin toplumsal etkileri ile yararı hakkında kendi görüşlerimizi oluşturamayız. Tabii ki hiç kimse "yararı" öngöremez, ama bu başlı başına felsefi bir değerlendirmedir ve şu anda konumuz değildir. Ve hâlâ da bir terör eyleminin kamu bilincinin üstündeki etkisinin dikkate alınması gerektiğini savunuyorum; senin dediğin gibi yoldaşların üstündeki etkisini değil. (Aynı şey, *kişisel* örneğin *yararı* hakkında söylediklerim için de geçerli.) Rusya'da şu "besmotivinki"ler vardı; onlar genel ilkeleri doğrultusunda "nedeni olmayan" teröre inanıyorlardı. Böyle bir tutuma hiçbir zaman anlayış göstermemişimdir, onu lanetleyemesem de. Dolayısıyla da eylemimin, benim eylemim olduğu için değil, insanların çoğu tarafından daha kolay anlaşılabileceği için, Leon'unkinden daha yararlı olduğunu düşünüyorum.

ABD'de ekonomik nedenlerden dolayı yapılanların politik olanlardan daha kolay anlaşıldığını da hâlâ savunuyorum. Şu anda genel olarak terörist taktikleri yeğlemesem de; çok olağandışı şartlar altındakiler dışında.

Fikrimin senin için büyük bir darbe olduğunu söylüyorsun. Bu benim için fazlasıyla duygusal. Bu şu demek oluyor: kişi olayları incelemesin, onlar hakkında akıl yürütmesin ve eleştirel bir görüşü olmasın. Bunu bu tür bir formül içinde çok zor kabul edersin. Ama gene de aynı şey. Mektubunda söylediklerinin aynısı: "Senin oturup da, seninkinden dokuz yıl sonra gerçekleştirilen bir şiddet eylemini son derece soğukkanlılıkla incelemen." Dokuz yıl gerçekten de olaylar üzerine düşünmek için iyi bir süre ve cezaevi de, anın etkilerinden uzak, bunun için en iyi yer. O zaman şoka uğradığını anlayabilirim. Ama şimdi bile hâlâ şok olman gerçekten çok fazla. Şiddet eylemlerinle hiçbir yere varılmadığı konusunda tamamen hemfikir değilim. Rus devrimcilerinin terörü, Çarların despotizmine karşı bütün dünyanın gözünü açtı. (Geroge) Kennan'ın kitabı [Siberia and the Exile System (1891) (Sibirya ve Sürgün Sistemi)] olayları yalnızca sonuçlandırdı. Yoldaşlar ve onayları hakkındaki sözlerine gelince, şunu söylemeliyim, beni hiç ilgilendirmiyorlar. Benim tavrım her zaman şöyle oldu ve olmaya da devam edecek: herhangi bir ülküyü, özellikle de yüce bir ülküyü savunan bir kişi, bu ülküyle olabildiğince uyum içerisinde yaşamaya çalışmalıdır; bunu hem kendisi için yapmalı hem de hitap ettiği kişilerin – yani toplumun genelinin – aklında ülküsünün yer edinmesine yardımcı olmak için. Voltairine[32] [De Cleyre] bu konuda haklı idi, çok aşırıya kaçmakla beraber. Bazı insanların yaşamı, yaptıkları ve ölümleri, savundukları şeylerden hep daha etkili olmuştur. Bu tarihsel bir olgudur.

Yaşamımın bütün bunlarla hep uyum içerisinde olduğunu kastetmiyorum. Tabii ki değildi. Ben bu konuda neye inandığımı söylemek istiyorum. Ama insan tabii ki hatalar yapıyor. Ama buradaki soru doğru tutumun ne olduğudur.

Yoldaşların bunu "takdir edip etmedikleri" sorusu ise sorulmaz. Bu konuda kişi KENDİ tutumuna göre yaşayıp öyle davranmalıdır. Ama tutumunun ne olduğu önemlidir.

Bu arada, *Freie Arbeiter Stimme,* Yanofski'nin anılarından bölümler yayımladı. Son iki sayısında, 16 Kasım ile ondan önceki sayıda,

tünel ile ilgili hikaye ve Yan'ın bununla ilgisi vardı. FAS'ın editörlüğünü yapmaya başladığında, ilk sayısında, umudumu kaybettiğim zaman "benim hayatımı kurtardığını" yazdığı küçük bir yazı yayımladı. Bunu anımsadığımı söyleyemem. Benden bir mektup aldığını söylüyor. Ayrıca, onu olumlu olarak etkileyen Tony'le [Kincella] tanışmasını ve Pittsburgh'a yaptığı ziyareti yazıyor. Bu sayıları senin için saklayacağım.

Yazılarının iyi gitmesi beni sevindirdi. Belki Alsberg'in yanında olması senin için bir ilham kaynağı olur. Umarım. Bu kadarı bugün için yeter.

Sevgilerle,
S.

İkinci Kısım **1906-1919**

Amerika Birleşik Devletleri'ni Ayaklandırmak
The Blast
ve
Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik

VOL. I SAN FRANCISCO, SATURDAY, JANUARY 15, 1916

THE GOLDEN RULE

Berkman, Frick'e ateş ettiği için atıldığı cezavinden çıkışından Rusya'ya sürgüne gönderilişine kadar geçen 13 yıl boyunca kendisini Amerika Birleşik Devletleri'nin işçi sınıfını örgütlemeye adamıştır. Bu görevi, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerji ile üstlendi ve gündemdeki önemli konulara parmak basmak için bir kıyıdan öbür kıyıya yolculuklar yaptı. 1908'den 1915'e kadar New York City'de Emma Goldman'ın dergisi Mother Earth*'in editörlüğünü yaptı. 1910 yılındaki işçi ayaklanmaları sırasında Los Angeles Times'ın binasına dinamit yerleştirme olayına katıldıkları öne sürülerek tutuklanan Matthew Schmidt ile David Caplan'a yardımcı olmak için 1915'de Kaliforniya'ya gitti. 1914'de savaş çıktığında da Berkman için en önemli konular, savaşı durdurmak ile Amerika Birleşik Devletleri işçilerinin bu savaşa katılmalarını önlemekti. Hükümet vatandaşları "hazırlıklı olmaya" davet ederken ve "Hazırlıklı Olma Geçitleri" düzenlerken Berkman "Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik"i kurdu ve erkekleri savaş girişimlerine katılmamaya çağırdı.*

Berkman 15 Ocak 1916'de kendi dergisi The Blast'ı çıkarmaya başladı. Haftalık olarak başlayan, daha sonra yayımı düzensizleşen dergi, Haziran 1917'ye kadar çıktı. The Blast adil olmayan bir dizi duruma karşı tepki veriyordu. Militarizme, sansüre ve işgücünün durumuna şiddetle karşı çıkıyor, insanları anarşizm hakkında eğitmeye çalışıyordu. Doğum kontrolüyle ilgili bildiri dağıtmaktan mahkemeye çıkarılan Margaret Sanger, The Blast için kadın hakları ile aile planlaması hakkında makaleler yazıyordu. Ayrıca İrlanda'daki, Almanya'daki, Meksika'daki ve tabii ki Rusya'daki siyasal olaylar üzerine de yazılar yayımlanıyordu. Hükümet yetkililerinin kesilmeyen baskılarına karşın The Blast, yalnızca var olmayı sürdürerek konuşma özgürlüğü ile basın özgürlüğünün yolunu açmış oldu. The Blast Berkman'ın 22 Haziran 1916'da San Fransisko'daki Hazırlıklı Olma Geçiş Töreninde sekiz kişinin ölümüne yol açan bombayı attıkları öne sürülerek mahkûm edilen Tom Moo-

ney ile Warren Billings adına yürüttüğü kampanya için de bir araç olmuştur. Ve Berkman yorulmadan ABD'nin içindeki ve dışındaki işçileri, idama mahkûm edilen Mooney ile Billings için düzenlenen protesto yürüyüşlerine katılmaları için örgütlemiştir. Alek'in yaşamında bu tür organizasyonları düzenleyebilme olanağını yakaladığı tek dönem buydu; bu dönemin de tadını çıkarmıştır. Berkman'ın insanları harekete geçirmedeki başarısından dolayı Petrograd ile Kronstadt'daki gruplar bile Mooney için gösteriler düzenlediler. Berkman'ın kampanyasının aldığı uluslararası boyuttan haberdar edilen Başkan Wilson, Kaliforniya Eyalet Valisi Stephens'e cezayı hafifletmesi için baskı yapar. Yetkileri elinde bulunduranların halkın yaptığı kampanyaların gücünü itiraf ettikleri çok nadir zamanlar olmuştur; ancak Bölge Savcısı Charles Fickert "savunmanın arkasındaki gerçek gücün" Berkman olduğunu, Eyalet Valisi Stephens de "Berkman'ın çerçevesini belirlediği plan doğrultusunda onun [Mooney] adına yapılan propagandanın uluslararası bir nitelik kazanacak kadar etkili olduğunu" itiraf ederler.

The Blast, bir buçuk yıl boyunca, Berkman'ın bu sefer Emma ile beraber "insanları askerliğe yazılmaktan alıkoymak" ile suçlanarak yeniden cezaevine atılmasına kadar, çıkmaya devam eder. Sık sık keskin bir sese ve didaktik bir özelliğe bürünen The Blast, aynı zamanda okurlarını gündemin en önemli konuları hakkında bilgilendirmiş ve anarşizmin ülkülerine bağlılığını sürdürmüştür.

Bu kitapta bulunan The Blast'tan alınmış makalaleler, Berkman ile The Blast'ın çıkmasında ona yardımcı olanların ilgilendiği çeşitli konuları örneklemektedir. Dergide çıkan makalelerin bir çoğu, katkıda bulunanların imzasını taşısa da yazıların altına çoğunlukla imza atılmamıştır. Yazarının belirtilmediği makalelerin çoğunun Berkman tarafından yazılmış olduğunu rahatlıkla varsayabiliriz; Alek'e yazı esnasında o sıralar arkadaşı olan M. Eleanor Fitzgerald ile The Blast'ın kapaklarının bir çoğunu hazırlamış olan Robert Minor yardımcı olmuş olsa da. Berkman zaman zaman bir makaleyi imzası ile

kişileştirmiş olsa da bunu belirli bir kıstasa göre yapıp yapmadığını bugün söylemek imkansızdır. Bu kısımdaki ilk makale The Blast'ın ilk sayısından alınmıştır ve dergiyi tanıtmaktadır.

NEDEN THE BLAST?

[1. Cilt, S. 1 15.1.1916]

Yıkmak mı istiyorsunuz?

Yapmak mı istiyorsunuz?

Bu tür sorular bize farklı cephelerden soruldu, bize hem yakın olanlardan hem de öbürlerinden.

Yanıtımız dürüst ve cesurdur:

Biz her ikisini de istiyoruz: yıkmak ve yapmak.

Çünkü toplumsal olarak bakarsak yıkmak, yapmanın başlangıcıdır.

Yüzeysel akıllar yıkmaktan dudak bükerek söz ediyorlar. Ah, yıkmak kolaydır diyorlar, önemli olan kurmaktır, kurmak.

Bu saçma. Hiçbir yapı, toplumsal olsun olmasın, yalanlardan oluşan bir temel üzerinde kurulmayı kaldıramaz.

Çiçekler açmadan önce zararlı otlar kökünden sokülmelidir. Bu yüzden hiçbir şey yıkmaktan daha önemli değildir. Hiçbir şey bu kadar gerekli ve zor da değildir.

Açık görüşlü bir adamı ele alalım, onu toplumsal yapımızın sahte ve kokuşmuş olduğuna ikna etmek için çok zorlanmayız.

Ama bir insanın aklı hurafelerle, ön yargılar ile doldurulmuşsa, bağnazlığının ve cehaletinin kilitli kapılarına güçlü savların ile boşu boşuna vurursun. Eski ile sahte olanı yıkmak en önemli iştir. Vurgulamak istiyoruz: Köleliğin ve baskının siperlerini patlatmak birinci gerekliliktir. Bu, gerçekten de sürekli olacak bir yapılanmanın başlangıcıdır.

Bu yüzden de *The Blast* yıkıcı olacaktır.

Ve *The Blast* yapıcı olacaktır.

Zulüm ve aşağılanmanın kamçısı karşısında çok uzun bir süre sabrımızı koruduk. Ceplerimizdeki etkisiz yumruğu sıkarak hakim olanın karşısında çok uzun süre boyun eğdik. Derin sefaletimizin acısını çok uzun süre uzaktaki gelecek hakkında bitmeyen tartışmalara girerek çıkardık.

Harekete geçmenin zamanı geldi.

ŞİMDİ bu zaman.

Memnuniyetsizliğin soluğu bu geniş ülkenin üzerine ağır ağır çökmüştür. İmalathane ile madene, tarla ile fabrikaya sinmiş bu soluk. Kör bir başkaldırı cadde ve sokaklarda sezdirmeden ilerliyor. Onu Umudun kıvılcımı ile ateşlemek, görüşün ışığında tutuşturmak ve soluk bir memnuniyetsizliği bilinçli toplumsal bir eyleme dönüştürmek; - işte günümüzün haykıran sorunu budur. Tamamlanması için çağıran yüce görev budur.

Çalışalım o zaman; yeniden doğmanın önündeki bütün engeller infilak etsin.

Avrupa'da savaşın çıkmasıyla, hükümet Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gençliği bayrak sallama yürüyüşleri ve gösteriler aracılığıyla vatansever duygularla doldurmaya çalışırken "Hazırlıklı Olma" ABD'de günün parolası oldu. The Blast, doğal olarak insanları savaşa karşı kışkırttı.

HAZIRLIKLI OLMA

[1. Cilt, S. 1, 15.1.1916]

Şeytansı bir kurnazlık ile bu sözcük Amerikan işçisinin kulaklarından içeriye tıkıldı.

İnsanların katledilmesi için milyonlarca parayı makineler ile donanım için harcamaya hazırlıklı ol.

Bizim gibi hiçbir zaman savaşa gitmeyi aklına getirmeyecek yabancı ülkelerin o uysal işçilerini öldürmek için hazırlıklı ol; onlar da bizler gibi yöneticileri ile hükümetlerinin verdikleri emirlerin kutsal olduğunu söyleyen hurafeler kurbanı oldular.

Tarihte hiçbir halk, oyunu savaştan yana kullanmamıştır; ulusların kendisi yöneticilerinin yaptığı budalıklarının bedelini ödemek için oy kullanmış olsalar da.

Eğitim araçlarının savaştan kâr edenlerin elinde olduğu düşünülürse, halkın savaş yönünde oyunu kullanması hiç de o kadar mantıksız değildir.

Büyük patronlar tarafından denetlenen ve emeğe karşı olan her gazete kara ile deniz kuvvetlerinin yanında yer alacaktır. Bütün bu ga-

zeteler gelir vergisine, miras vergisine, benzinin vergilendirilmesine, Denizciler Yasasına, savaştan elde edilen kâra konan özel vergilere karşıdır ve var güçleriyle hükümetin kendi ihtiyaçlarını bile üretmesine karşı çıkar. Kısaca hükümetin sınır koymadan harcamasını isterler, bırakın fakirler ödesin, kendileri de kâr etsin.

Hazırlıklı olmak mı? Evet, Avrupa'dakiler de iyi hazırlanmıştı. Hepsi. Ve ellerinde ne kaldı? İtinalı bir hazırlık ile daha çok dul, daha çok yetim yaratmanın, işlenmemiş tarlaları zalim ve vahşi atalarının düşleyemeyeceği kadar çok insan vücudu ile gübre niyetine örtmeyi başarmanın verdiği tatmin.

Evinizi savunun! Bu çok doğru, ama ilk önce bir eve sahip olalım. Bırakın mal sahibi ile gayri menkul dolandırıcıları mülklerini savunsunlar. Başka ülkelere, en iyi olasılıkla çok az şeye sahip fakir fukaranın evlerini ele geçirmek için gitmeye gereksinimimiz yok. Burada da bir çok ev var: ancak onları yapmış olanlar, onları kullanmıyor. Şehirdeki bütün bloklarda bir çok "kiralık" tabelası asılı iken çevrede bir çok evsiz insan var.

Hazırlıklı ol, mülksüz bırakılan sen, burnunun önündeki evleri sahiplenmek için ve sonra da bu evleri sizden kira talep eden herkese karşı savunmak için. İşçilerin düşmanı yabancı bir ülkede değildir. Düşman burada kendi evinde, senin sırtındaki asalaktır.

Öldürmek için alet yaparak değil de, onları yapmayı reddederek hazırlıklı ol.

Savaş gemileri yapma, ne silah ne de süngü yap; bırak kalelerin üstünü çimler kaplasın ve general işe gitsin. Polis için hiçbir copu çevirme ve ona cop yerine bir rehber kitabı ver. İnsan yiyen bölge savcılarını huzur dolu çayırlardaki ineklerin yanına bağlayın.

Tüm bunlar yapıldığında cezaevlerini açın; çünkü artık o zaman suçlu kalmayacaktır, düşkünlerevinde bakılacak birkaç zararsız kral dışında belki.

Margaret Sanger (1883-1966) doğum kontrolü hakkında bilgi yaydığı için ABD hükümeti tarafından sürekli acize uğraşmıştır. Aşağıdaki makalede "müstehcen" malzeme dağıttığı gerekçesiyle yakında çıkarılacağı mahkeme hakkında yazmaktadır.

THE BLAST

LYDIA GIBSON

VOL. I   SAN FRANCISCO, SATURDAY, FEBRUARY 12, 1916   No. 5

SUÇSUZ

[1.Cilt, S. 1,15.1.1916]

Yaklaşmakta olan duruşmam'ile ilgilenen kişiler arasında oldukça büyük yanlış anlamaların olduğu görülüyor. Bir çoğu yasaklanmış bilgileri dağıtmakla suçlandığım izlemine kapılmış. Bu tabii ki doğru değil. Ben Federal Ceza Kanununun 211. bölümü uyarınca sözde müstehcenlik ile suçlanmaktayım. Bu suçlama bana *The Woman Rebel*'in editörü ile yayıncısı olarak yapılmış bulunmaktadır. "Suçum", bilgiyi sunmak değil, doğum kontrolünü savunmaktır. On iki maddeye dayandırılan üç suçlama vardır ve bunlardan on biri "döllenmeyi engellemek" sözcüklerini kullanma nedeniyledir. Federal memuriyet makamına seçilmiş bulunanlar için bu sözcüklerin kendileri iffetsiz, şehvet uyandırıcı ve müstehcendir. Bu makalelerin hiçbirinde bilgi verilmemektedir ve yalnızca bu ülkenin emekçi kadınlarını hedef alan bir konu tartışılmaktadır.

Bir çok "radikal" danışman bana bu davada en akıllıca olan yolun "müstehcenlik" karşısında "suçlu" olduğumu itiraf etmemin ve kendimi mahkemenin vicdanına bırakmak olduğunu önerdi ki bu da "adalet" yönetimi karşısında deneyim kazanmış olanlar için hafif bir hapis cezası ya da küçük bir para cezası demektir.

Bu kadar çok radikalin ya da sözde devrimcinin çabalarımın amacının, ceza kanununda bilge kanuncularımızca "ahlaksız, bayağı ve müstehcen" olarak adlandırılan "döllenmenin engelenmesi" teriminin ceza kanununun bu bölümünden çıkarılmasını ve bu değerli görüş ve uygulama için hak ettiği geçerliliği elde etmek olduğunu anlamamış olmaları gerçekten de çok yazık.

Cezaevinin dışında kalma ya da içine atılma sorunu bu kavgada yalnızca rastlantıya bağlıdır. Bu ülkedeki ilerlemiş devrimcilerin, tahrikçileri hapishaneye atılmaktan korumaya çalışırken ortadaki kavgaların gerçek ve önemli konularını gözden kaçırmaları, gerçekten de insanı düş kırıklığına uğratıyor. Bu tür savaşımlarda, mahkemelerde uzlaşmalara varmak için zayıflatılmış çabalar sarfedeceğimize, güçlü ve hiç kesintiye uğramayan devrimci bir desteğe güvenebilseydik, bireylerin devrimci eylemlere katılımları teşvik edilmiş olurdu.

Doğum kontrolü propagandamın sanki biricik amacı ve hedefi cezaevinin dışında kalmak olduğunu varsayanların tavsiyeleri uyarınca da-

vada bu konuya değinmemek, her şeyi 1872'lerde olduğu gibi bırakmak olurdu. Ancak bu ülkenin insanları artık şunun farkına varmalıdırlar: Yetişkin zekalarının isteği doğrultusunda Amerika Birleşik Devletleri'nde postalarını diledikleri gibi elde edebilmeliler mi, yoksa Amerika Birleşik Devletleri Posta Hizmetleri'nin mekanik bir rahatlık yerine, aptallığı ve cehaleti yayan bir kurum olarak düzenlenmesi olası mı?

Basın özgürlüğü gerektiren doğum kontrolü hareketi için olsun, başka herhangi bir propaganda için olsun, ilk adım bu ülkedeki insanların mektuplarına sınıf gözetmeksizin ulaşabilmelerini sağlamak olacaktır. Bir konu özgürce ve açıkça tartışılmadan hiçbir yere varılamaz.

Bana getirilen suçlamalar sayesinde -tutuklanmamdan önce- doğum kontrolü konusu, editörlerinin bu konu karşısında dehşete düşeceği en tutucu dergi ve gazetelerde bile tartışmaya başlandı.

Davam büyük bir olasılıkla önümüzdeki ay federal mahkemede görüşüldüğünde "suçsuz" olduğumu söyleyeceğim: Korkak kanun yapıcılarının döllenmeyi önleme ile doğum kontrolü konularını kimsenin yasını tutmadığı merhum Anthony Comstock'un buyruğu altında yerleştirmiş oldukları ve gerici güçlerin hâlâ tutmak istedikleri pornografi alanından ve pis ve yapışkan hendeklerin içinden çıkarmak için.

Margaret H. Sanger

Daha önceki bir makalenenin devamı olan "Gençler, Bölüm II" yazısında Berkman, 13 yıl sonra The ABC of Anarchism adlı kitabında yeniden kullandığı Sokrat biçemi ile kapitalizmi tartışmayı sürdürüyor.

GENÇLER

[1.Cilt, S. 66, 19.02.1916]

"Peki, sorum hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye Tom yeniden karşılaştığımızda sordu.

"Gel sorunu tartışalım Tom."

"Tartışmak mı? Ne demek istiyorsunuz?"

"Sorun hakkında konuşalım," diye açıkladım.

"Ama neden? Sorularımı yanıtlayacağınızı düşünmüştüm."

"Onları beraber yanıtlayacağız. Sen bana yardımcı olacaksın Tom."

"Ama bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum."

"Bırak, göreceğiz. Babandan yeni bir takım elbise istediğini söylemiştin."

"Hayır, yeni bir pantalon," diye Tom beni düzeltti.

"Ah, evet, pantalon ve baban alamayacağını söyledi. Sen nedenini öğrenmek istedin ama sana söylemedi."

"Evet. Şimdi siz söyleyin, neden bana yeni bir pantalon almadı?"

"Peki. Ama ilk önce sen bana babanın hangi işte çalıştığını söyle, Tom."

"Ama bilmiyor musunuz? Jones'ın fabrikasında çalışıyor. Şehirdeki en iyi mobilyayı yapıyorlar."

"Ama, Tom, sizin evde bu mobilyalardan görmedim."

"Tabii ki görmediniz, çünkü onlar çok pahalılar."

"Ama onları babanın yaptığını söylüyorsun. Neden eve de getirmiyor?"

"Ne kadar saçma bir düşünce. Orası Jones'ın fabrikası ve orada yapılan her şey ona ait; o da onları satıyor. Babam o kadar pahalı mobilyayı satın alamaz."

"Ama söylesene Tom, Jones'ın sattığı o mobilyaları kim yapıyor?"

"Fabrikadaki adamlar."

"Jones'ın kendisi hiç mobilya yapıyor mu?"

"Beni güldürüyorsunuz. Jones zengin; onun çalışmasına gerek yok!"

"Gel bunu daha yakından ele alalım Tom. Sen Jones'ın sattığı mobilyalardan hiçbirini yapmadığını söylüyorsun; dolayısıyla işçileri onları yapıyor, doğru mu?"

"Evet, elbette."

"Hepsini mi?"

"Tabii."

"Peki adamlar her şeyi yapıyorsa ihtiyaçları olduklarında da bir kısmını evlerine götürebilirler."

"Hayır, götüremezler. Onlara ait değiller. Her şey Jones'e ait."

"Ama Tom, bu nasıl olur?"

"Eh, fabrika onun ve bütün aletler ve makineler de onun."

"Yani Jones'ın kendisi fabrikayı kurdu, bütün aletlerle makineleri yaptı."

"Hayır, hayır, kendisi yapmadı. Geçen hafta fabrikaya yeni makinelerin geldiğini gördüm. Üstlerinde Pittsburgh'da yapılmış olduklarını gösteren bir işaret vardı."

"Sence bu makineleri Pittsburgh'da kim yaptı?"

"Makineciler tabii ki."

"Peki o zaman, eğer Jones makineleri yapmamışsa da belki fabrikayı yapmıştır?"

"Hayır, hayır kendisi yapmadı. Fabrikayı yapan işçilerdi."

"Peki, Tom, bu durumda Jones'ın şimdiye kadar hiç el atmadığı görünüyor. Ne fabrikayı yaptı, ne de makineleri, ayrıca mobilyaların yapımında da çalışmıyor. O zaman neden her şey Jones'e ait."

"Ben... neden olduğunu bilmiyorum."

"Bunu göremeyen başka bir çok genç daha var. Ama bunu anlamak o kadar zor değil. Bak Tom doğrusu şu: bir fabrika bir kişi tarafından yapılmış olamaz. Neden mi? Çünkü bir adam yapamaz da ondan. Yapılması gereken bir sürü şey var. Bir fabrikayı ya da bir evi yapmak için duvarcılarla taşçılara, marangoz ile tesisatçılara, demircilerle çilingirlere ve başka bir sürü işçiye gereksinim vardır. Bir mutfak sandalyesini bile tek kişi yapamaz. Bir çekiç ile çivilere, ya da tutkala ihtiyacı olurdu ve hatta bunları kullanmadan önce kerestesi olması gerekir. Bir balta ile bir testeresinin olması gerekir. Ve bütün bunları yaparken de birisinin ona yemek vermesi gerekir. Görüyor musun, bir sandalyeyi yapması için bile bir çok insanın yardımına ihtiyacı olurdu. Bugün sahip olduğumuz her şey, bir çok insanın yaptığı iş ile herkes kendi payını yerine getirerek elde edilmiştir. Hepimiz birlikte yaşıyoruz, birlikte çalışıyoruz ve elimizde olan şeyler de herkesin malı olmalıdır. İşte bu yüzden Jones'ın fabrikası kendisine ait değildir. Aslında fabrikanın kurulmasına yardımcı olan herkese ait olmalıdır."

"Ama belki Jones onun için para ödemiştir," dedi Tom.

"Belki ödedi. Bu da Jones'ın bu parayı nereden aldığını bulmamız gerektiği anlamına gelir. Tom, peki paranın gerçekten ne demek olduğunu biliyor musun?"

"Tabii ki; harcadığımız şey"

"Neyse, bunu sonra konuşsak daha iyi olur. Geç olmuş."

"Ama, peki babamın almak istemediği pantalonlara ne oldu?"
"Bu da para sorusu ile ilgilidir, Tom."

The Blast okurlardan gelen birçok mektubu da yayımlıyordu. Aşağıda bulunan iki mektup ile onları izleyen makale derginin sık sık ilgilendiği bir konuyla, Meksika Devrimi ile ilgilidir. Venustiano Carranza (1859-1920) 1915 ile 1920 yılları arasında Meksika'nın başkanıydı. Başkan Wilson tarafından destek görüyordu ancak Meksikalı devrimci liderler Pancho Villa ile Emiliano Zapata ona karşıydılar.

CARRANZA UŞAĞI WILSON

[1. Cilt, S. 77, 26.02.1916]

18 Şubat'ta Federal Hükümet memurları, Los Angeles'de yayımlanan Meksika Liberal Partisinin devrimci haftalık gazetesi Regeneracion'un bürosuna girerek editörler Ricardo ve Enrique Flores Magon'u acımasızca dövüp tutukladılar.

Ricardo ile Enrique'i tanıyorum ve onları yoldaşlarım ve dostlarım olarak adlandırmaktan gurur duyuyorum. Onlar, Rusya ile Meksika'nun dışında nadir olarak ortaya çıkan insanlardandır: Toplumsal durumlarını, rahatlıklarını ve kişisel güvenliklerini halkın davası uğruna feda eden insanlar. Zamanlarını, yeteneklerini ve sahip olduklarını devrim ile özgürlüğün ilerlemesine ayırabilmek için fakirlik içinde yaşamaya razı olan büyük insanlardır onlar. Günümüzde Amerika, toplumsal bilincin bu kadar yüksek türünü geliştirememiş, başarısız olmuştur. Hatta onları takdir etmesini bile öğrenememiştir. Onların kaderi yanlış anlaşılmak, taciz ve cezaevidir.

Büyük engellere karşın Magon'larla yanlarında çalışanlar büyük mücadelelerini sürdürmeyi başarmışlardır. Onlar iki görevi üstlenmek zorunda kaldılar: Meksika halkını devrimde etkili bir silah haline gelebilmesi için eğitmek ve daha da önemlisi daha zor olan Meksika'daki ayaklanmaların arkasındaki gerçekler hakkında Amerikan halkını aydınlatmak. Regeneracion ile Meksika Liberal Partisinin büyük çabaları sonucu Roosevelt ile ardından gelen başkanlar Meksika'ya karışmayı dahi göze alamamışlardır.

Magon kardeşlerin etkinliklerin Amerikalı sömürücülerin ve Meksika'da baskı yapanların gözüne batması çok doğaldır. Toprak ve özgürlüğün haykırışı yaptıkları peonların kanayan kalplerinde binlerce kez yankılanmıştır. Carranza ve uşakları devrimci sesi boğmak için kararlıdırlar.

Meksika'daki kanemiciler cesur yoldaşlarımı ezmek için arka arkaya girişimlerde bulunmuşlardır. O sıralar Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan Roosevelt, federal hükümetin tüm gücünü Perfidious Diaz'a Meksika Liberal Cuntasının devrimci kışkırtmalarını yok etmesine yardımcı olmak için kullanmıştır. Cesur Meksikalı yoldaşlarımızdan bir çoğu trenlerle cezaevlerine götürülmüştür.

Ve şimdi de Beyaz Saray'da bulunan akademisyen, Carranza ile Wall Street'e Regeneracion'un çabalarını bastırmalarına yardımcı olmak için elinden geleni yapmaktadır. Onlar da Magon'ları yeniden hapishaneye göndermeye çalışacaklardır. Bu rezaleti önlemek için bütün isyancılara ve sağduyulu insanlara çağrıda bulunuyoruz.

MARIA MAGON'DAN BİR MEKTUP

Los Angeles, 20 Şubat 1916

Sevgili Yoldaş Berkman,

Ricardo ile Enrique Flores Morgan'ın tutuklandığını ve Enrique'in acımazsızca dövüldüğünü sana telgrafta bildirmiştim. Telgrafını oldukça büyük bir gecikmeden sonra aldığımda çok sevindim. Bulunduğumuz yerin biraz sapa düşmesinden dolayı memur dün yerimizi bulamamış. Yoldaşlarımıza gösterdiğin ilgi ve toprağa bağlı köylülerle ilgili tavsiyeni memnuniyetle karşılıyor, yürekten takdir ediyoruz.

Tutuklamaya eşlik eden olaylarla ilgili sana bazı ayrıntıları aktarmak istiyorum. Hiç söylemeye gerek yok, gazetelerin sözünü ettiği şiddet, her zaman olduğu gibi polislerce başlatıldı. Bürodayken Enrique, birisinin ona şapkası ile mantosunu vermesini söylediğinde kanun dalkavukları sinirlenmişler. Ona eziyet edip kötü davranmışlar ve Enrique bu tutuma karşı çıktığında üstüne saldırmışlar onu dövmeye başlamışlar, silahlarının dipçikleriyle vurmuşlar; o kadar ki, Enrique'in sonra hastahanenin acil servisine götürülmesi gerekti. Gürültü başladıktan sonra büro ile dükkân kuşatılmış bir kaleye benze-

di, çünkü çete o kadar kurnaz yerleşmiş ki evimizi bütün gün boyunca ya da aslında birkaç gün boyunca izlemelerine karşın biz onları büroya gelene kadar hiç fark etmemiştik. Evimiz ağaçlarla çevrilidir ve dalkavuklar saat dört gibi ortaya çıktı. Tutuklama emri "çok nazik" bir biçimde orada bulunan Ricardo'ya iletilmiş; az sonra Enrique evden çağrılıp polislerin saldırısına uğradığında da bütün mesele başladı.

Büroya gelen dalkavuklar beş ya da altı kişiydi ve dükkandaki adamlar itişme kakışma sürerken yalnızca seyirci kalabildi çünkü en ufak hareketlerinde bile kaburgalarına bir tabanca dayanıyordu ve gazetelerin söylediğinin tersinde hiç kimsenin elini bile kaldırmaya izni yoktu. Ricardo ve Enrique kelimenin tam anlamıyla bir ev ötede bekleyen bir arabaya sürüklendiler; bu sırada Enrique'nın her yeri kanıyordu.

Yoldaşlar dün ön duruşmaya çağrıldılar, ancak henüz bir avukat tarafından temsil edilmedikleri için ifade vermeyi reddettiler. Başka zaman 3000 Dollar olarak belirlenen kefalet bu sefer bir bahane ile 7500 Dollara çıkarıldı. Şimdiye kadar bir avukatın dışında hiç kimse onları göremedi. Onları savunmak için Harriman'ı tutmayı düşünüyoruz. Emma'dan da cesaret verici bir mesaj aldık.

Dava adına,
MARIA MAGON.

P.O. Box 1236, Los Angeles, Cal.

Not. Söylemeyi unuttum, gürültü patırtı başlar başlamaz çalılıkların arasında gizlenmiş silahlı polisler her yönden atladılar; ellerinde tüfeklerle tehditler savururken en küçük bir bahanede vurmaya hazırdılar.

M.M.

VILLA MI WİLSON MU - HANGİSİ HAYDUT?

[1.Cilt, S. 9, 15.03.1996]

VILLA

Pancho Villa, yaşamları boyunca yorulmadan çalışan, Meksika'nın toprağını işleyen ve kendileri gibi köylü olanlar için yiyecek ve onları sömürenler için de kâr üretmiş olan uzun bir soyun torunudur.

Villa da aynı çağrıyı izledi. Çocukluğu karanlık ve korku dolu idi. Bir peonun çocuğu olarak küçüklüğünden beri ailesine yardımcı olmak için çiftlikteki ağır işlerde çalıştı. Açgözlülüğün eli, Meksika

halkının üzerinde idi. Çok ağır işlere gitmeleri, Villa ailesinin yalnızca hayatta kalmasını sağlayabiliyordu.

Pancho genç bir adam olduğunda durumu komşu kasabada bir işe girerek iyileştirebildi. Aileye bakan kişi olarak yanında da dul annesini ve kendisinden küçük olan çocukları götürdü. Bulundukları yer bir garnizon kasabasıydı ve Pancho bir gün, on beş yaşında güzel bir kız olan en büyük kızkardeşine bir subay tarafından tecavüz edildiğini öğrenir. Pancho adamı bulmak için çıkar. Subayın özür dilemesini ister. Subay kendisinden küçük gördüğü peonu aşağılayınca da genç Villa ona ateş eder ve öldürür.

Yetkililer Villa'nın tutuklanmasını emreder. Pancho hakir görülen bir peon olarak efendilerden adalet beklememesi gerektiğini bilmektedir. Dağlara kaçar. Hükümet başına bir ödül koyar ve onun yasal haklardan yoksun bırakıldığını açıklar.

Ama kasaba halkı Villa'yı ve ona yapılan haksızlığı biliyordur. Bir peonun kızına tecavüz eden bir subaya meydan okuduğu için ona hayrandırlar. Pancho'ya yardım ettiler ve o da tutuklanmamayı başardı. Çevresinde, yaşadıkları haksızlıklarla baskılara dayanamayan başka peonları topladı. Zaman zaman civardaki mülklere saldırılar düzenleyip toprak sahiplerinin elinden arazileri alıyorlardı ve zaferlerinin yağmasını fakir peonlarla paylaşıyorlardı. Yurttaşlık haklarından çıkarılmış olsa da halk onu seviyordu ve adını kutsuyordu.

Devrim başladığında Villa, yaşama hakkı, küçük bir arazi ve özgürlük için savaşan peonların kuvvetlerine katıldı. Büyük eşitsizliklere karşı savaşını hep sürdürdü. Wall Street, Carranza'da olduğu gibi onu baştan çıkarıp satın alamadı.

WILSON

Villa ve ağır koşullar altında çalışmış olan atalarının tersine Wilson hep sömüren olmuş olan uzun bir nesilden gelmektedir. Onun dedeleri ne iplik bükmüştür ne de tohum ekmiştir. Gene de her zaman yaşamın meyvelerinden nasiplerini almış, işçinin sırtından geçinmişlerdir. Wilson'un kendisi, Villa'nın aksine, ne toprağı belledi ne de bir madende ya da bir fabrikada çalıştı. Hiçbir üretici ya da yararlı işe katkısı olmadı. Öğretmen ve üniversite hocası olarak tam tersine var olan kurumları destekleyen ve böylece halkın köleliğinin sağlamlaştırılmasını sağlayan dogma ve hakim olan görüşlerle gençlerin aklını zehirle-

mek için her türlü çabayı gösterdi. Başkan olarak ise kendisinin, Wall Street'ten esen rüzgara göre öten bir horoz olarak, ülke refahına ve huzuruna bir tehdit oluşturduğunu kanıtlamış oldu. Para babalarının kuklası olarak önemli konularda tutumunu hep Büyük Kazanç belirledi. Birkaç ay öncesine kadar barışa ve sağduyuya davet ederken, birdenbire çılgın militarizmin saflarına geçti. Savaş gereçleri ve çelik üreticilerinin buyurgan kolları politikalarını ona dikte ediyor. Şimdi de dünyanın en büyük donanması için avazı çıktığı kadar bağırıyor. Mammon'un rahipleri onu bedeni ve ruhuyla ele geçirmiş.

İçinde bulunduğumuz şu anda Wilson Meksika'ya girmeyi planlıyor; içteki çekişmelerden dolayı yıpranmış bulunan ve uzun süren mücadele sonunda zayıf düşmüş zavallı, kanayan Meksika'ya Villa'ya karşı bir "ceza seferini" emretti. Villa'nın cezalandırılmasını isteyen haykırışların arkasında Meksika'yı, daha büyük bir kârın kutsal adı adına istila etmek isteyen Amerikalı siyasi ve ticari korsanlarının bulunduğu bir giz değildir.

Villa, perişan olan kızkardeşinin öcünü almak için Meksikalı bir subayı öldürmüştü. Wilson ise bazı Amerikalıların ölümünü bahane ederek binlerce Meksikalı'yı öldürmeye hazırlanıyor. Hangisi daha büyük bir haydut: Villa mı Wilson mu?

İkisinin arasında tek fark şu: Villa kendi intikamını alma yürekliliğini gösterdi, tehlikeyi göze aldı ve kendisine hiçbir kazanç sağlamadı.

Wilson ise Beyaz Saray'da güven içerisinde oturuyor ve kirli işini yaptırmak için başkalarına emrediyor.

Aşağıdaki makale The Blast'ın doğum kontrolü hakkında bilgi yayma politikasını sürdürüyor ve bu konuyla ilgili malzeme dağıtımının yasal olması için yürütülen kampanyayı destekliyor. Makaleyi yazan Reb Renay, Emma'nın dergisi Mother Earth'in çıkarıldığı büroda çalışıyordu.

BİR ŞEYLER YAPAN BİR GRUP

[1.Cilt, S. 10, 1.4.1916]

San Fransisko'da adı *Gruppo Anarchico* olan İtalyan bir grup var. Oturumlarına az sayıda kadın katılsa da grubun çoğunlukla genç erkeklerden oluşturulduğu görülüyor. 1602 Stockton Stree'te güneş almayan bir kulüp odasında toplanıp devrimci dergiler okuyorlar, kızıl

kanlı konuşmacıları dinliyor ve temelinde zekice direnmek yatan çalışmalara aktif olarak katılıyorlar. Çalışmaları bir şeyler hakkında yalnızca konuşmaktansa onları yapmaktan oluşuyor: işte bu yüzden grubun yaptıkları sosyalist konuşmaların yirmi yedi bin türünden çok daha anlamlıdır.

Kulüb odasının penceresinde şu tabela asılıdır: GRUPPO ANARCHICO VOLONTA. Tabela büyük, okunaklı ve kırmızı tutulmuş ve hiçbir harf eksik değil. Satırların arasına üstlerinden parlak güneşin yükseldiği dağ zirveleri çizili. İçerde de duvarlar çarpıcı bir biçimde konuşuyor: Montjuich'in resmi, Haymarket'teki beş kurbanın baskıları, Giordano Bruno ile Franscisco Ferrer'in resimleri, çok sayıda devrim posteri ve ilham veren afişler: "Özgürlüğü mü arzuluyorsunuz? Aptalca! Güçlü olun özgürlük kendiliğinden gelecektir." Devrimci kitapçıklar, gazeteler vb. bütün salon boyunca duvarlara gerilmiş bulunan ve okumak isteyen herkesin kolayca erişebileceği bir kordona çamaşır mandalları ile asılmış. Salonun arka bölümünde kendilerinin yaptığı bir kitaplık, fazla olan kitaplar için bir depo görevini yerine getiriyor.

Bana bu grubun başkanları olmadığı söylendi; üyeleri istedikleri gibi gidip geliyorlar; bütün katkılar, edebiyat da dahil, gönüllü yapılıyor; salon zemin katta olmasına karşın kapısı hiçbir zaman kilitlenmiyor; gelmek isteyen herkes gelip istediğini okumaya davetli; en ilginç olan şey ise kimsenin grubun üye sayısını bilmemesi. Her üye kend' yaptıklarından sorumlu ama herkes aynı sorumluluğa sahip öbür üyelerle işbirliği yapıyor. Öğrendiğim kadarıyla toplanmalarında hiçbir düzen yok. Grup ilgi, zeka, kendiliğindenlik ve cesaret temeline dayanıyor. Bunun dışında da yalnızca kendi isteklerini sürdürüyor ve "görevli" bir kişiden izin beklemiyor.

Örneğin Emma Goldman'in tutuklanmasını protesto etmek için San Fransisko'da 10 Mayıs'da düzenlenen kitle mitinginde doğum kontrolü hakkında basılmış ücretsiz el ilanları dağıtılıyordu. Her erkeğin ve kadının okuyabileceği, yararlanabileceği basit bilgilerdi bunlar. Gruba ilgi duyan İtalyan çocuklardan biri el ilanlarından birini alıp grubun toplantı yerine götürmüş. Bu fikrin iyi olduğu hemen anlaşılmış ve üyelerden biri, kendi bölgelerindeki erkeklerle kadınla-

kanlı konuşmacıları dinliyor ve temelinde zekice direnmek yatan çalışmalara aktif olarak katılıyorlar. Çalışmaları bir şeyler hakkında yalnızca konuşmaktansa onları yapmaktan oluşuyor: işte bu yüzden grubun yaptkıları sosyalist konuşmaların yirmi yedi bin türünden çok daha anlamlıdır.

Kulüb odasının penceresinde şu tabela asılıdır: GRUPPO A-NARCHICO VOLONTA. Tabela büyük, okunaklı ve kırmızı tutulmuş ve hiçbir harf eksik değil. Satırların arasına üstlerinden parlak güneşin yükseldiği dağ zirveleri çizili. İçerde de duvarlar çarpıcı bir biçimde konuşuyor: Montjuich'in resmi, Haymarket'teki beş kurbanın baskıları, Giordano Bruno ile Franscisco Ferrer'in resimleri, çok sayıda devrim posteri ve ilham veren afişler: "Özgürlüğü mü arzuluyorsunuz? Aptalca! Güçlü olun özgürlük kendiliğinden gelecektir." Devrimci kitapçıklar, gazeteler vb. bütün salon boyunca duvarlara gerilmiş bulunan ve okumak isteyen herkesin kolayca erişebileceği bir kordona çamaşır mandalları ile asılmış. Salonun arka bölümünde kendilerinin yaptığı bir kitaplık, fazla olan kitaplar için bir depo görevini yerine getiriyor.

Bana bu grubun başkanları olmadığı söylendi; üyeleri istedikleri gibi gidip geliyorlar; bütün katkılar, edebiyat da dahil, gönüllü yapılıyor; salon zemin katta olmasına karşın kapısı hiçbir zaman kilitlenmiyor; gelmek isteyen herkes gelip istediğini okumaya davetli; en ilginç olan şey ise kimsenin grubun üye sayısını bilmemesi. Her üye kend' yaptıklarından sorumlu ama herkes aynı sorumluluğa sahip öbür üyelerle işbirliği yapıyor. Öğrendiğim kadarıyla toplanmalarında hiçbir düzen yok. Grup ilgi, zeka, kendiliğindenlik ve cesaret temeline dayanıyor. Bunun dışında da yalnızca kendi isteklerini sürdürüyor ve "görevli" bir kişiden izin beklemiyor.

Örneğin Emma Goldman'in tutuklanmasını protesto etmek için San Fransisko'da 10 Mayıs'da düzenlenen kitle mitinginde doğum kontrolü hakkında basılmış ücretsiz el ilanları dağıtılıyordu. Her erkeğin ve kadının okuyabileceği, yararlanabileceği basit bilgilerdi bunlar. Gruba ilgi duyan İtalyan çocuklardan biri el ilanlarından birini alıp grubun toplantı yerine götürmüş. Bu fikrin iyi olduğu hemen anlaşılmış ve üyelerden biri, kendi bölgelerindeki erkeklerle kadınla-

rın da ailelerini nasıl planlayabileceklerini öğrenebilmesi için ilanın yirmi bin tane kadar İtalyanca çevirisinin basılması için 10 Dolar vermiş. Başkaları da para verince yirmi bin tane kitapçık basılmış ve su gibi ücretsiz dağıtılmış. Sonra şu yaşanmış:

Polis olarak bilinen şu mavi kuşlardan biri kulüb odasına telefon etmiş ve orada bulunan üyelerden birine, Joseph Macario'ya, doğum kontrolü hareketi ile grubun neden, nasıl ve niçin ilgilendiğini sormuş. Joseph Macario'nun davranışı burada çok güzel. Onun için yalan söylemesini gerektiren hiçbir neden yok. Bu yüzden de hiç tereddüt etmemiş ve karakola gitmesini isteyen emirin gelmesine neden olacak bir yanıt vermiş. Joseph yaptığından hiçbir şekilde utanmadan, hatta iyi bir şey, işe yarayan, cesur, doğrudan ve açık bir şey yaptığından kıvanç duyarak gitti. Müdür ona bir bakış fırlatıp "nedenini" sorunca çocuğun yanıtı şöyle oldu: "Siz bunları biliyorsunuz; siz bunları kullanıyorsunuz; neden ben ve öbürleri de bilmeyelim?" Müdürün cevabı kısa ve tatlıydı: "Onu içeriye atın." Ancak.İtalyan kanı kaynar. Ona dokunan, çoşkulu bir tepki alabilir ve bu olayda da aynısı oldu. İtalyan bir avukat, Charles Sferlazzo doğrudan işe karıştı, çocuğu kefaletle çıkarttı. Yetkili birisi olsun olmasın, bir yabancınn başkasının yatak odası işlerine burnunu sokma hakkı üzerine bir yarış başlayacağa benziyor. Duruşma önümüzdeki hafta olacak ve o İtalyan çocuk yalnız kalmayacak.

Bu olayla ilgili bir başka konu: El ilanları basıldıktan sonra rahipler kulübün salonlarının camına yapıştırılmış olanları okumayı kestiler. Siyahlara bürünen bu adamlar, bu tür çabaların, gizem tüccarlarının saygınlığını azaltmasından hiç söz etmeyelim, daha az doğumlar, daha az evlilikler, daha az cenazeler ve bu yüzden daha az harçlar demek olduğunu anlarlarsa, kendi çıkarları için bu tür çabaları "müstehcen" olarak karalayabilir ve böylece onları sona erdirebilirler mi? Bu tabii ki yalnızca bir fikirdir, ama çok da uzak görünmüyor.

Bu isyancıların yaptıklarında en önemli yan, eylemlerini üstlenme yürekliliğini göstermiş olmalarıdır. Dağıttıkları el ilanlarının üstüne gruplarının adresini yazıp imza atmışlar ve el ilanlarına başlık olarak önemli bir açıklama eklemişler:

İŞÇİLER! Yalnız İstediğinizde Çoğalın!
Fakir işçi kitlelerinde zaten var olan sefaleti bir çok aile daha da artıryor. Kapitalist hortlaklar rahiplerin aracılığı ile çocuk sahibi olmayı önleyen bilimsel araçların kullanımını ahlaksal açıdan lanetliyorlar. Dünyaya birçok "talihsiz"(şansız) çocuk getirmeye akıllıca karşı çıkanları "cehennem" ile tehdit ediyorlar. Ve politikacılar, hakimler ve zindancılar aracılığıyla herkesi -insanların arasında bilimsel bilgiyi yaymak isteyen herkesi- lanetleyip hapse atıyorlar. Kısa bir süre önce Margherita Sanger'i yargıladılar. Birkaç gün önce New York'da Emma Goldman'ı tutukladılar ve size doğruyu söyleme, gebe kalmayı önleyen bu basit yöntemler hakkında bilgi verme cesaretini gösterenlerin başına iş açmakla tehdit ettiler.

Joseph Macario bilginin toplumsal sorunu çözme umuduyla verilmiş olmadığını, yetkilileri protesto etme amacını taşıdığını açıkladı; "ve böylece özgür toplumsal gelişmeyi sınırlama çabalarına sertçe karşı çıkmak - özellikle de kendilerini tanrıya adamış olan yetkililere karşı."

Dün gece Alexander Berkman'ı dinlemek için bu grubun kulüp odasına gittim. Gelecek duruşmada David Caplan'ı savunacak olan Pittsburgh'lu avukat Jake Margolis de dahil birkaç kişiydik. Hem Berkman hem de Margolis, salonu tıkabasa dolduran bir kalabalığa konuştu. Herkes pür dikkat dinledi, salonun arka tarafında not alan hafiyeler/muhbirler de dahil. Berkman'ın konuşmasını şu anda özetleyemeyeceğim ama iyiydi.

Var olan toplumsal sistemde beceri edinmenin anahtarının akıllıca direnmek olduğunu söyledi; kitle için iyi olanın tek bir kişi için de iyi olduğunu; insanları memnuniyetsiz kılan ve kendi savunmalarında aktif ve etkili hale getiren her şeyin yararlı olduğunu; senin boynuna ip geçiren ve sen ipi çıkartmaya kalkıştığında seni "düzene uymamakla" suçlayan kişinin zorba ve yalancı olduğunu ve en küçük bir düşünceye bile layık görülemeyeceğini belirtti. Margolis de, kendilerini nasıl gösterirlerse göstersinler, yukarıdan zorla bindirilen kısıtlamaların kesinlikle atılması gerektiğine değindi. Konuşmalar bittiğinde her ikisi de alkışlandı. Salonda Mars'a kadar uzanabilecek bir pudingi yapabilecek kadar kırmızı kabarcık vardı.

Toplantıdan sonra grup üyelerinin altı bin tane el ilanını, o kadar vatandaşın posta kutusuna attıklarını öğrendim. Dağıtım için İtalyan

bölgesini seçmişlerdi ve tabii ki el ilanlarının hepsi İtalyanca basılmıştı. On üye bu işi gönüllü olarak korkmadan ve kararlı olarak gerçekleştirmişti. Bu da Wendell Phillips'in söylediklerinin kanıtıdır: bir düzine kadar kararlı adam bir gecede devrim yapabilirler.

Güzel örnekler bu gençler, bilinçli ve ileri görüşlüler. Onları neyin rahatsız ettiğini biliyorlar ve buna karşı mücadele ederken de işe çok nazik girişmeyeceklerdir. Bu da insana Amerikan'ın kuruluş özelliğini, "gözüpekliği" anımsatıyor. Yerli emekçilerimizin gözlerini karartıp şu koyu derili başkaldıranların peşinden gittiğini görmek ne kadar umut verici olurdu! Belki de yaparlar - bunun emin bir yol olduğunu görünce. Bir çok kişi sonunda amacına yürüyerek ulaşmıştır.

Reb Raney

The Blast sık sık ABD yetkililerinin baskılarıyla karşılaştı Berkman'ın aşağıdaki iki makalesi hükümet tarafından engellenen iki konu üzerindedir.

TAZILAR
[1.Cilt, S. 11, 15.04.1916]

Kral Plute'ın tazıları The Blast'ın mahkemesinde yargılanıyor. 10. sayı Washington'dan gelen talimat ile postadan men edildi. Resmi itiraz, Doğum Kontrolü ve Grubun adresini belirten "Bir Şeyler Yapan Bir Grup" yazısına karşıydı. 15 Mart (9.sayı) sayısının yayımlanmasını engellemek için emirler verildiyse de hükümetin emrinden önce o basımın bir kısmı adreslere postalanmıştı bile.

Ancak tüm bu baskıların gerçek nedeni, yetkililerden birisinin bize açıkladığı gibi THE BLAST'ın "fazlasıyla güçlü" olmasıdır. Kimin için "fazlasıyla güçlü?" Okurlarımız için mi, yoksa yöneten güçler için mi? Herhangi aptal bir postacının insanların neyi okuyup neyi okuyamayacağına karar verdiği günlere mi kaldık? Bizim ifade ettiklerimizi sansürden geçirecek ve yazı tarzımızı dikte ettirecek posta yetkilisi de kimmiş? Şundan emin olabiliriz: yazdıklarımız gerçekten de güçlü olabilir, çünkü bizler kızıl kanlı erkek ve kadınlar için yazıyoruz, posta hizmetlerindeki muhallebi çocukları ya da rüşvet yiyenler için değil. Ve bizim Wilson ve yağdanlıkları ve plütokratik işve-

renler hakkındaki konuşmalarımız onların zevkine hitap etmiyorsa, keyifleri bilir. Onlar THE BLAST'ı boğabilen ve editörünü hapse atıran güce, toplumsal cehalet üzerine dayanan gelip geçici güce şu anda sahipler. Ancak ne düşünceye kilit vurabilirler ne de zamanın geçmesini durdurabilirler. İrademiz ezilemez, hükümetin bütün sansürüne karşın cezaevinin içinde ve dışında ezilenlerin ve haksızlığa uğrayanların duygu ve düşüncelerini dile getirmeyi sürdüreceğiz.

*

Bu ülkede konuşma ve basın özgürlüğü var mı, yok mu? Konuşma özgürlüğünü kullandığı için New York'da yargılanan Emma Goldman; postahane tarafından engellenen New York'daki REVOLT; ve Meksika'lı peonların ülke ve özgürlük için verdikleri büyük savaşımda onları destekledikleri gerekçesiyle hapse atılan Magon Kardeşler, son zamanlardan yalnızca birkaç örneği anımsatalım, ele alınırsa, bana öyle geliyor ki bu ülkede konuşma ve basın özgürlüğünün olduğuna yalnızca bir kör inanabilir.

Bu tür şeyler birer mit. Bizler Amerika'da, aynı Avrupa'daki monarşilerde olduğu gibi yalnızca efendilerin hoşuna giden miktarda konuşma ve basın özgürlüğüne sahibiz. Yalnızca yaygın (popüler) olan görüşleri– iktidardakilerin onayladığı görüşleri –dile getirenler için konuşma özgürlüğü var. Ancak konuşma özgürlüğü, yaygın olmayan görüşlerin ifade edilme özgürlüğü demek değilse hiçbir değer taşımaz. Gelişmenin özü, yeni ve yaygın olmayanı dinlemektir. Bunlar da sonunda onaylanıp kabul edildiğinde yaygınlaşır. Ama bundan önce değerli olup olmadığını kanıtlamak zorundadırlar; denenmemiş bütün görüşler doğal olarak yaygın değildir, çünkü yenilerdir. Ancak bu demek değil ki, her yeni şey değerli ve yararlıdır. Fakat çöpü samandan ayıklamak için her görüşün dile getirilme şansı olmalıdır. Konuşma ve basın özgürlüğünün anlamı şudur: mutlak ifade özgürlüğü.

Kendi güç ve nüfuzlarına karşı insanları ayaklandırmayacak ifadenin yaşamasına izin vermek, efendilerin çıkarına uygundur. Ancak ifade o gücün temelini çökertmeye başladığında, yalan, dolan ve cinayet üzerine kurulmuş toplumsal yapımızı destekleyen sahte görüşlerin köklerini toprağın üstüne çıkarttığında tanınmış olan kısıtlı özgürlük de biter. Ayrıcalık canavarı kendisini ciddi olarak tehlikede hissettiğinde bağırır "Dur! Buraya kadar, bir adım fazla yok!"

Ama bizler canavarı ve kurallarını, kızgın çığlıklarını ve acı dolu haykırışlarını göz ardı etmeye kararlıyız. Gerçek, koşulsuz konuşma ve basın özgürlüğüne inananları, bize bu önemli kavgada yardımcı olmak için tutumlarını sergilemeye çağırıyoruz. Posta hizmetlerinden yoksun bırakılmamız bize ağır maddi yük getirdi. Dostlarımızı, bizimle beraber çalışmaya ve böylece sansürsüz ifade özgürlüğü için verdiğimiz kavgada kararlılığımızı korumak için bizlere yardımcı olmaya davet ediyoruz.

Alexander Berkman

DAHA FAZLA BASKI

[1.Cilt, S. 15, 01.07.1916]

Washington, 6 Haziran 1916

Sayın Alexander Berkman, Yayıncı
THE BLAST, P.K. 661
San Fransisko, Kaliforniya

Sayın Berkman,

İşbu yazıyla 3 Mart 1901 (ch.851, 31 Stat.L., 1107) tarihinde onaylanmış bulunan Kongre Kanunu uyarınca, Washington, D.C.'de 27 Haziran 1916 tarihinde saat 14.00'de, *THE BLAST*'ın 3 Mart 1879 (bölüm180, kısım14, 1 ek 246) tarihli Kanun altında aşağıdaki gerekçe ile ikinci sınıf postaya teslim edilmesinin iptalinin neden yapılmaması gerektiğini açıklamanız için Genel Posta Başkanı üçüncü Asistanı ile bir oturuma çağrılmaktasınız:

Söz konusu yayın, ikinci sınıf posta konularını düzenleyen 3 Mart 1879 tarihli yasanın anlamında bir "gazete ya da başka bir süreli yayın" değildir ve ayrıca önceden belirtilen düzenli aralıklarla yasanın anlamında bir gazete ya da başka bir süreli yayın olarak yayımlanmamaktadır. Bunların dışında Posta Kanunları ve Yönetmeliği'nin 480. Bölümünde öngörülen kanun hükümlerine ters düşmektedir.

Oturuma kişisel ya da bir vekil aracılığıyla katılabilirsiniz. Her durumda da yanıtınız yazılı olmak zorundadır. Yazı 27 Haziran 1916

tarihinde ya da ondan önce sunulmalıdır ve bu yazınız sanki siz kişisel ya da bir vekil aracılığıyla katılmışsınız gibi değerlendirilecektir.

Saygılarımla, A.M.KELLY

21 Haziran 1916

Genel Posta Başkanı üçüncü Asistanı,

6 Haziran (C.D.No.172.588) tarihli yazınıza cevap olarak size 27 Haziran'daki duruşmaya ne kişisel ne de bir vekil aracılığıyla katılmaya gerek duymadığımı bildirmek isterim. İşbu yazıyla *The Blast*'ın ikinci sınıf postaya teslim edilmesinin neden iptal edilmemesi gerektiğini açıklayan nedenlerimi sunuyorum.

Temel nedenim, bu tür bir iptalin *The Blast*'ın şu anda yaşadığı baskılar ile eşit olacağı ve bunun basın özgürlüğüne karşı işlenmiş bir suçtan olmasıdır.

Siz Federal Hükümetin bir memurusunuz. Maaşınız vergilerden elde edilmektedir. Göreviniz posta kolaylığını sunarak halka hizmet etmektir. Ancak içinde bulunduğunuz trajedide -hükümetin bütün memurları gibi- halkın hizmetçisi olmaktan çok sizler -memuriyetin gereği- otomatik olarak hükümet mekanizmasının bir dişlisi oluyorsunuz ve bir insan olarak, bağımsız ve düşünen bir varlık olarak bütünlüğünüz, hükümetin amaçları ne olursa olsun bu amaçların hizmetine giriyor.

Bu durumda bana göndermiş olduğunuz yazı, sizin hizmet etmeye yemin ettiğiniz halka karşı en büyük suçu işlemeye hazırlanan hükümetin girişimi ile teşvik edilmiştir: basın özgürlüğünün bastırılması. Kişisel olarak belki her türlü gelişmenin ifade özgürlüğüne bağlı olduğunu ve yaygın olmayan görüşlerin saygıyla karşılanması gerektiğini ayrımsıyorsunuzdur. Öte yandan hükümet mekanizmasının bir parçası olarak ise, bu konuyla ilgili düşünceleriniz ve duygularınız ne olursa olsun, kendinizi bağımsız bir basının bastırılması için alet ediyorsunuz; aslında halk tarafından onların arasındaki iletişimi sağlamanız için maaş alıyor olsanız da.

6 Haziran tarihli metubunuzda değindiğiniz noktalar konusunda da sizl *The Blast*'ın bir gazete olduğu konusunda, eğer gazete teriminden, haberlerin ve özel bir seçimin alanına giren bilgileri yayımlamak kastediliyorsa, aydınlatmak isterim. *The Blast*'ın "önceden belirtilen dü-

zenli aralıklarla yayımlanmadığı" temelsiz bir açıklamadır. Belki varsayımınız *The Blast*'ın düzenli olarak postahanenize ulaşmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu postahanenin suçudur, benim değildir. Çünkü San Fransisko'daki posta yetkilileri Washington'dan gelen emir üzerine *The Blast*'ın kopyalarını taşımayı reddetmişlerdir. *The Blast* her şeye karşın önceden belirtilen düzenli aralıklarla yayımlanmakta olup ülke çapındaki dağıtımcılarımıza gazetenin ekteki sayılarından da göreceğiniz gibi kurye aracılığıyla düzenli olarak dağıtılmaktadır.

The Blast ilk önce haftalık bir gazete olarak 15 Ocak 1916 tarihinde yayımlanmıştır ve ikinci sınıf uygulamasına tabi tutulmuştur. Ondan sonra *The Blast* haftalıktan ayda iki kere çıkan bir gazeteye dönüştürülmüştür. *The Blast* en baştan beri düzenli olarak, önceden belirtilen aralıklara, ilk önce haftalık sonra da ayda iki kez olmak üzere basılmıştır.

Dolayısıyla *The Blast*'ın ikinci sınıf posta kapsamından çıkarılması için kesinlikle bir neden yoktur. Ancak bu gene de gerçekleşirse Washington'daki birisinin *The Blast*'ın yaygın olmayan sesini bastırmaya kararlı olmasından kaynaklanır. Kişisel olarak hükümetin bu konuda ne yapacağı umurumda değildir. Ben hükümetin baskı ve zülüm demek olduğunu biliyorum. Ancak sizin baskı mekanizmasının iradesiz bir çarkı olmayı reddedeceğinizi umarım.

(İmza) ALEXANDER BERKMAN
Editör, THE BLAST, San Fransisco.

The Blast, farklı konular üzerinde kısa kısa birçok makale yayımlamıştır. Aşağıda 1. Dünya Savaşına karşı çıkan Alman devrimci Carl Liebknecht ile Kaliforniya'daki liman işçilerinin grevi hakkında birer makale yer almaktadır.

İLHAM VEREN BİR ÖRNEK

[1.Cilt, * 17, 15.08.1916]

Almanya'dan Carl Liebknecht'in savaşın sürmesine karşı aldığı tavır oldukça önemlidir. Fiziksel yiğitlilik soyludur. Ahlaksal cesaret ilhamdır. Güçlü bir hükümet ile ondan da güçlü olan toplumsal bir sa-

THE BLAST

LYDIA GIBSON

VOL. 1 SAN FRANCISCO, JULY 15, 1916 No. 16

THE REAL PURPOSE OF PREPAREDNESS

vaş çılgınlığı karşısında Liebknecht'in fikirlerine sahip çıkmayı göze alması büyük bür ilham kaynağıdır. Öte yandan Almanya'da Liebknecht'in arkasında, kendisinin yalnızca ateşli bir sözcüsü olduğu entelektüel bir azınlık bulunmaktadır. Avrupa'da savaşa katılmış bütün ülkelerde, yanıbaşındaki adamın katledilmesine karşı çıkan ve inançları doğrultusunda davranma cesaretini gösteren bu tür entelektüel azınlıklar bulunmaktadır. Avrupa'daki bütün devrimci birimlerde Liebknecht'in samimiyeti ve cesareti olsaydı, savaş olmazdı. Ancak her ülkede çok sayıda devrimci, insan katliamına karşı olduğu için öldürülmüştür ve cezaevine atılmıştır. Şu anda Londra'daki *Spur*'un editörü yoldaş Guy A. Aldred, yardımcıları Henry Sare, Allan McDougall ve başkaları, fikirlerine bağlılıklarından dolayı İngiliz cezaevlerinin "kara evlerinde" işkenceye uğramaktadır. Yeni İngiliz Askerlik Kanunu, öldürmeye karşı inançlarından dolayı itiraz edenleri mazur görmektedir. Buna karşın anti-militarist yoldaşlarımız kara ya da deniz kuvvetlerine katılmaya zorlanmaktadırlar ve itiraz ettiklerinde ise cezaevine atılıp aşağılanmaya ve işkenceye maruz kalmaktadırlar.

Ancak itiraz eden bu yiğit insanların örneği, düşünen erkek ve kadınların saygısını kazanmakta olup halkı militarizmin ve hükümetin gerçek karakteri hakkında uyandırmaktadır.

Umarım bu ülkenin işçileri de bu örnekten ders almayı başarır. Militarizm ve savaşa katılmak Amerika Birleşik Devletleri halkına hileyle yutturulmaya çalışılıyor. Bu ülke de aynı İngiltere, Rusya ve Almanya gibi bir karargâha dönüştürülecek. Yalnızca işçilerin aktif olarak karşı çıkması, bizi Avrupa'nın kaderinden koruyacaktır. Bütün devrimciler, isyancılar, radikaller, eğilimleri ne olursa olsun, hayati önem taşıyan bu konu için birleşebilirler, hemen birleşmeliler ve işgücü içerisinde daha entelektüel olan öge ile ortaklaşa çalışıp ülkenin militarizm karşıtı dağınık duygularını toplamalılar ve baskıcı, açgözlü güçlere karşı etkili engeller oluşturmalılar.

LİMAN İŞÇİLERİNİN UMUDU

[1.Cilt, S. 17, 15.08.1916]

Deniz yolları cephesindeki grev fazlasıyla uzamış durumda. Grevler başarıya ulaşmak için hızlı ve keskin olmalıdır. Böyle mücadele-

ler uzadıkça işçilerin kazanma şansı da azalır: kaynakları tükenir, insanların çoşkusu diner, aileleri açlığın nefesini hissetmeye başlar. Adamlar karamsarlığa kapılıp nerdeyse her türlü koşullar altında işe geri dönmeye hazır hale gelirler.

Bu durum bütün grevler için geçerlidir. Hatta malvarlığı çok olan sendikalar bile kısa sürede sıkıntıya düşer. Çelik Tröstü, Esnaf ve Üreticiler Birliği, Manto Üreticileri, Standard Oil ve öbür plütokrasi örgütleri ile yarışılmaz. Kısacası kapitalist sınıfın tümü, emekçinin mücadelesine bir şekilde karışmış ancak örgütlü bulunmayan bir işçinin yardımına koşar ona polisiyle, mahkemesi ve askeriyle hükümetin bütün güçleriyle yardımcı olur.

Ancak kim kendilerini açgözlü bir patrona karşı savunan işçilerin yardımına koşar? Yalnızca kendi aralarındaki birlik; çoğu zaman uluslararası örgütleri bile yardımcı olamaz. İşçiler aralarındaki dayanışma eksikliğinden dolayı kavgalarda kaybederler.

Grevdeki liman işçileri de başka bir çok grevde yapılmış olan ciddi bir hatayı yinelediler: Deniz Yolları İşverenleri Birliği'ne üye olmayan patronları ile anlaşma yaptılar ve adamların bir kısmının işlerine geri dönmesine izin verdiler. Dolayısıyla da grevlerinin asıl amacını harcadılar: çözülmeye neden oldular.

Şimdi ise İşverenler Birliği grevcilerin koşulsuz teslim olmasını talep ediyor. Liman işçilerinin, San Fransisko Ticaret Odası'nın savaş ültimatomu ile birleşmiş olan bu talebe verebileceği tek yanıt hemen genel greve gitmektir.

Yalnızca genel grev durumu kurtarıp liman işçilerinin artık neredeyse kesinleşmiş olan yenilgisini kararlı bir zafere dönüştürebilir.

The Blast doğal olarak anarşizm ile ilgili makaleleri de içermektedir.

ANARŞİTLERE ÖLÜM
[1.Cilt, S. 17, 15.08.1916]

Anarşistlerden kurtulmalıyız! Onlar toplum için birer tehlikedir. Hearst böyle söylemiyor mu? M & M ve işçilere karşı savaşa katılmış bulunan Ticaret Odası da anarşistlerin tehlikeli olduğunu ve orta-

daki sorunlardan sorumlu olduğunu açıklamıyor mu? İşçilerin derisini soyanlar ile rüşvetçi politikacıların hepsi de anarşistlere bağırmıyor mu? Anarşistlerin tehlikeli olduğunu kanıtlamak için bunlar yeterli değil mi?

Ancak para babaları ile uşakları anarşistleri lanetlerken neden bu kadar hemfikirler? Genelde bir çok konu üzerine anlaşamazlar ve birbirlerine karşı iş ve toplumsal yaşamda acımasızca savaşırlar.

Bütün kapitalistlerin ve kâr edenlerin hemfikir olduğu iki konu nedir? İşte burada:

İşçi Sendikalarını Yok Edin!
Anarşistleri Asın!

NEDEN Mİ? Çünkü Sendikalar daha yüksek ücretler isteyerek patronların kârını azaltıyor. Anarşistler ise patronları tamamen yok etmek istiyor.

Peki şu anarşistlerle alıp verilemeyen nedir? Onlar hakkında düşmanlarının yalanları ve çarpıtmaları dışında ne biliyorsun? Bu düşmanlar işçilerin de düşmanlarıdır ve işçinin ilerlemesine karşıdırlar. Söylenenler üzerine düşünmeyi bırakırsan, aslında anarşistlerle öğretileri hakkında hiçbir şey bilmediğini göreceksin. Efendilerin ve onların basını anarşistler hakkında gerçeği öğrenmemen için iyi çalışmışlar. Neden? Çünkü anarşistlere karşı bağırarak seni oyalayabildikleri sürece kendileri halkın sırtına vurdukları semerlerinde güvendedirler.

İşte bütün sır bu.

Anarşislter aslında ne istiyorlar? Bunu bildiğinde anarşistlerin senin düşmanın mı dostun mu olduğuna kendin karar vereceksindir.

Anarşistler diyor ki, dünya da cinayetlerin ve suçların, yoksulluğun ve yolsuzluğun olması gerekmiyor. Diyorlar ki, biz bu kötülüklerle laneltendik çünkü bir avuç insan dünyayı ve ülkenin bütün zenginliğini tekeline aldı. Ama zenginliği üreten kim? Demir yollarını kim yapıyor, kim kömürü yerin altından çıkarıyor, kim tarlalarda fabrikalarda çalışıyor? Bu soruyu kendin de yanıtlayabilirsin. Bütün işi yapan ve dünyada sahip olduğumuz her şeyi üreten emekçilerdir.

Anarşistler şunu söylüyor: İşgücünün ürünleri üretenlere aittir. Sanayi kolları şu anda olduğu gibi kâr için değil de halkın gereksi-

nimlerini karşılamak için işletilmelidir. Toprak ve üretim kaynakları üstünde bulunan tekel kaldırılır ve üretim olanağı herkese sunulursa, kapitalizm kaldırılmış olur, serbest ve eşit bir dağıtım getirilir. Bu durum da onlara gereksinim kalmadığı için kanunların ve hükümetin, tek görevi efendileri halkı sömürmeleri için korumak olan bir hükümetin kaldırılmasına yol açar. Savaş ve suçu yok eder çünkü her ikisi için de ortada neden kalmamıştır. Baskı ve şiddetin olmadığı, gerçek özgürlüğün bulunduğu bir toplum yaratılır ve bu toplumun dayandığı gönüllü toplumsal düzenleme şudur:

"Hekese ihtiyacına göre; herkesten yeteneğine göre."

Anarşistlerin öğrettiği bunlardır. Hepsinin yanıldığını varsayalım. Bunu onları asarak mı kanıtlayacaksın? Eğer yanılıyorlarsa halk onların fikirlerini kabul etmeyecektir, dolayısıyla da halk için bir tehlike kalmayacaktır. Ancak haklılarsa bunu öğrenmemiz iyi olur. Ne olursa olsun anarşistlerin gerçekten istediği bir öğrenim meselesidir. Bırakın halk onları dinlesin.

Peki ya şiddet, diye soracaksın. Anarşistler şiddet ve öldürmeyi savunup uygulamıyorlar mı?

Hayır, yapmıyorlar. Tam tersi, anarşister için yaşam en kutsal şeydir. Herkesin kardeşinin boğazına sarıldığı, savaş ve toplu katliamların Dolar için yapıldığı, tarlada, fabrikada ve atölyelerde kan dökmenin günlük yaşamın bir parçası sayıldığı var olan şu düzeni değiştirmek istemelerinin nedeni de bu zaten. Bu ülkede her yıl, her gün yaşanan yoksulluk, sefalet ve acımasız sınai savaş panayırı, işlenen suçlar, intiharlar ve cinayetler sağlıklı düşünen her insanı, var olan toplum içinde bir çok kanuna sahip olmamıza karşın düzen ve huzurun yok denecek kadar az olduğu konusunda ikna edecektir.

Anarşizm, hükümet tarafından bile olsa, kim tarafından uygulanırsa uygulansın, şiddete KARŞI OLMAKTIR. Hükümetin bireyden daha fazla öldürmeye hakkı yoktur. Bu yüzden anarşizm şiddete olduğu gibi hükümetin insanlar üzerine kurduğu baskıya da karşıdır.

Anarşistler insan yaşamına değer verir. Gerçekte, kimse daha fazla değer vermiyor. Peki o zaman neden hep anarşistler her türlü şiddet eyleminden sorumlu tutulurlar? Çünkü seni yönetenler ve seni sömürenler seni anarşistlere karşı önyargılı kılmak istiyor, dolayısıyla da hiçbir zaman anraşistlerin aslında ne istediğini öğrenemeyeceksin ve efendiler de kurdukları tekel içinde güvende olacaklar.

Şiddet hakkında olgular nelerdir? Her gün her türlü suç işleniyor. Anarşistler mi onlardan sorumlular? Ya da aslında insanları suça iten sefalet ve umutsuzluk değil midir? Hangi milyoner sokağa çıkıp elinden birkaç kuruşunu almak için seni öldürür ? Hayır. O bir fabrika kurar ve böylece işçilerini güven içinde, daha kazançlı bir yoldan ve kanunların himayesi altında soyar.

Peki o zaman kim şiddete başvuruyor? Tabii ki umutsuzluğa kapılan kişi. Önünde artık başka bir yolu olmayan. İnsanlar farklı nedenlerden dolayı şiddete başvurur. Genellikle hırsızlık ya da soygunculuk içindir. Ancak toplumsal nedenlerden dolayı da suç işlendiği olur. Kişisel olmayan bu tür eylemler çok eskilerden beri başkaları tarafından haksızlığa uğrayıp artık dayanamayacaklarını hissettiklerinde, kışkırtılan ve umutsuzluğa kapılan sınıfların, kışkırtılan ve umutsuzluğa kapılan bireylerin yanıtları olmuştur. Bu tür eylemler, agresif olsun represif olsun, şiddetin şiddetle GERİ TEPMESİDİR; yer ve yaşama susamış olan öfkeli ve çileden çıkmış insan doğasının verdiği son umutsuz mücadelesidir. Ve bunun nedeni BERLİRLİ BİR İNANÇTA DEĞİL , İNSAN DOĞASININ KENDİSİNDE YATAR. Siyasal ve toplumsal tarih, bütün süreci boyunca bu olgunun kanıtlarını taşımaktadır. Daha gerilere gitmemek için Rusya'daki devrimcileri, Irlanda'daki Fenians ile Sinn Feiners ve İtalya'nın cumhuriyetçilerini ele alalım. Bu insanlar anarşist miydi? Hayır. Hepsi aynı siyasal görüşe mi sahipti? Hayır. Ama hepsi de başkaldırının bu korkunç biçimine umutsuz koşullar tarafından itilmişlerdir.

Anarşistler de başkaları gibi zaman zaman şiddete başvurmuşlardır. Her cumhuriyetçinin yaptığı şeyden Cumhuriyetçi Partiyi mi sorumlu tutuyorsun? Ya da Demokrat Parti ya da Presbiteryen ya da Metodist Kilisesi bireysel üyelerinin yaptıklarından sorumlu mudur? Böyle düşünmek aptalca olur.

Yaşam koşulların kötüyken daha iyi şeylerin olası olduğunu gösteren herhangi bir görüş, kişinin içinde bulunduğu sefalete tahamülünü daha da azaltıyor ve acı çekeni kaderini iyileştirmek için enerji dolu savaşımlara itiyor; bu savaşım daha da kötü bir sefalette noktalanınca geriye yalnızca çıplak bir çaresizlik kalıyor. Örneğin varolan toplumumuzda sömürülen ücretli bir işçi işin ve yaşamın ne olabileceğinden ya da ne olması gerektiğinden küçücük bir görüntü

bile yakalayabilmişse, yalnızca didinmekle geçirdiği rutin yaşantısına ve var oluşunun sefilliğine daha fazla dayanamayacağını anlar; gene de elinden geldiğince çalışmaya ve yeni fikirlerin toplumda daha iyi koşulların yerleşmesine yol açacağı zamana kadar bekleme kararlılığını ve cesaretini gösterse de yalnızca bu tür fikirlere sahip olması ve onları yaymaya çalışması, işverenleri ile arasında sorun oluşturacaktır. Ne kadar çok işçi, sosyalist olanlar, sanayi çalışanları ve hepsinden fazla da anarşistler yalnızca görüşlerinden dolayı işlerini, hatta çalışma şanslarını kaybetti? Yalnızca yetenekli bir zenaatçı, gayretli bir propagandacı ise sürekli olarak işinde kalmayı umabilir. Peki beyni sürekli olarak yeni fikirlerden oluşan bir maya ile çalışan, didinen ve ıstırap çekenler için gözlerinin önünde yeni bir umut beliren ve içinde bulunduğu sefaletin ve yanıbaşındaki adamın çektiği acıların yalnızca acımasız bir kaderden kaynaklanmadığını bilen bir kişiye ne olur -kendisi açken sevdiklerinin de aç olduğunu gören bir adama ne olur? Bazı karakterler, ki bunlar toplumsal yönleri en zayıf ya da en duyarsız olanlar olmak zorunda değiller, bu kadar kötü koşullar altında şiddete yönelirler ve şiddetlerinin toplumsal olduğunu, toplum karşıtı olmadığını hissederler ve savaşabilecekleri her an kendileri için değil de, kendi kişiliklerinde ve yanlarında olanlarda çileden çıkmış ve soyulmuş insan doğası adına dövüştüklerini düşünürler. Peki, kendileri o korkunç şartlar altında yaşamayan bizler, hiddet ve kaderin acınacak kurbanlarını buz gibi bir tavırla lanetleyecek miyiz? Daha az toplumsal ve metanetli karakterler, sinerek, adaletsizlik ve yanlışlıklar karşısında boyun eğmekle yetinirken, kendilerini kahramanca adayan ve başkaldırıyla yaşamlarını kurban eden bu insanları vicdansız olarak kınayacak mıyız? Bu tür insanları, uyumlu ve masumca huzurlu bir toplumda nedensizce sağa sola saldıran günahkâr canavarlar olarak lekeleyen cahil ve zalim haykırışlara katılacak mıyız? HAYIR! Savaşı, sınai katliamı ve Ludlow kıyımını savunanların, hükümet ve plütokratik şiddete nasırlaşmış bir biçimde boyun eğenlerin abartılmış bulabileceği kadar cinayetten nefret ediyoruz; insanların öldürüldüğü olaylarda hepimiz, eylemin bütün sorumluluğunu olayı gerçekleştiren suçluya yükleyerek yaptığımız zalimce adaletsizlikten dolayı alçalıyoruz. Bir insanın öldürülmesinin suçu, insanları çaresizliğe sürükleyen toplumsal koşulların kasıtlı olarak ya

da duygusuz bir umursamazlıktan dolayı ayakta kalmasına yardımcı olan her erkek ve kadının suçudur. Bütün yaşamını, başka bir insanın yanlışlarına karşı çıkmak için adayan ve bunu kendi yaşamı pahasına yapan bir kişi, vahşetin ve adaletsizliğin aktif ya da pasif olarak sürmesini sağlayan başkaları ile karşılaştırıldığında bir aziz sayılır, karşı çıkması başkaların hayatını yok etse de. Bırakın ilk taşı toplumda günahsız olan atsın.

BLAST GRUBU ÖZGÜRLÜK GRUBU İTALYAN ANARŞİST
GRUP VOLONTA RUS İŞÇİLER BİRLİĞİ
adına Alexander Berkman Emma Goldman

Aşağıdaki iki makale 22 Temmuz 1916'daki Hazırlıklı Olma Gösterisinde patlayan bombayı atmakla suçlanan Tom Mooney ile Warren Billings davası ile ilgilidir.

BILLINGS DAVASI

[1.Cilt, S. 19, 15.09.1916]

Warren K. Billings davası başladı. Bu dava, bu tür davalardan çok daha hızlı olarak ilerliyor. Beş gün içinde jüri seçildi ve savcılık bütün kanıtlarını sundu. Bundan anlaşıldığı gibi savunmanın da kendisini anlatması için çok az zamanı var. Büyük bir olasılıkla karar önümüzdeki hafta açıklanacak.

Bu derecede önem taşıyan hiçbir dava bu kadar kısa sürmemişti. Örneğin Matthew Schmidt'in yargılanması üç ay sürdü. David Caplan'ınki de en az o kadar aldı. Ancak bu davanın böyle hızla götürülmesinin nedeni çok basit. Şimdiye kadar hiçbir davada, United Railroads'ın (ABD Demiryolları) Billings, Mooney ve diğerlerine karşı açtığı bu davada olduğu gibi mantıksız bir suçlama ileri sürülmemiş, savcılığın kanıtları bu kadar havada kalmamıştı.

Kasten "United Railroads'ın davası" diyorum. Çünkü her geçen günle mahkeme salonunda yeni bir dava sayfası açıldıkça savcılığın en dar görüşlü taraftarı bile, Warren K. Billings'in, Hazırlıklı Olma Gösterisindeki patlamanın sorumlusu olarak ne devlet tarafından hatta ne de San Fransisko polisi tarafından yargılanmadığını, çok açık bir

biçimde Martin Swanson kişiliğinde United Railroads tarafından yargılandığını görecektir.

Peki, şu Swanson da kim?

Günlük gazeteler kolay kolay anlaşılmayan Swanson'un üzerine gizem perdesini çekmek için büyük bir çaba sarfetti. Ancak gerçekte kendisinin gizemli hiçbir yanı yok. Swanson basit bir dedektiftir. Son derece basit. Eskiden bir Pinkerton olmuş olsa da adı sorumsuz zalimlikle eşanlamlı olmuş o eski tip gangesterlerden değildir. Ne de toy başkanlarımızın yüreklerini hoplatan o ucuz romanlardaki dedektiflerden biri. Hayır, Swanson günlük yaşantıda herkesin karşılaşabileceği bir detektiftir. Her detektif olağandışı bir oyuncu olmaya çalışır. Eğer ağır melodramlara eğilimli ise bir Pinkerton adamı olur; eğer gönlü yergili baladlara yatkın ise Burns'un grubuna katılır; yok seçimi gerçeklikten yana ise ideali Sherlock Holmes'dır. Ama Swanson kötü bir oyuncudur, ki bu mecazi olarak kastedilmemiş olup bir gerçektir. Tavırları da bir Conan Doyle kahramanının kasıtlı, hatta utangaç bir taklidine bile ihanet ediyor zaten. Yerel yeraltı dünyasının zeka seviyelerinin ortalamanın altında kalan bu üyelerinin arasında Swanson "akıllı" olarak değerlendiriliyor. Karşılaştırıldığında da hiç kuşkusuz öyledir. Ayrıca, "Swanson, Bölge Savcısının en zeki adamıdır" diyen arkadaşıma karşı çıkmaya da niyetli değilim. Bu büyük bir olasılıkla da doğru, ancak bu Swanson'un zekasının kanıtından çok Bölge Savcılığındaki memurları seçen kişilerin ona sahip olmamasının kanıtıdır.

Swanson'un yazı ile çizilen resmini, onunla ilk karşılaşmamın öyküsüyle tamamlayalım.

The Blast'ın zili çaldı ve o zamanlar kapıcının hiç de önemsiz olmayan görevini de yerine getiren editör kapıyı açtı. İri yapılı, ortalamanın üstündeki büyüklükte, aslında kasvetli olan yüzü hiç de sevimsiz olmayan mavi gözlerle aydınlanmış bir adam içeri girdi. Ziyaretçi beklemiyordum ve bu adam bana tamamen yabancıydı. Yüzüne baktım, sonra da ayaklarına, şüphe uyandıracak kadar büyüktüler. "Sizin için ne yapabilirim?" diye sordum. "Anladığım kadarıyla Bölge Savcılığından geliyorsunuz." Adam kaşlarını çattı. Swanson'du.

Swanson'un kimliğinin bu şekilde "tespit edilmesi" Billings'in yargılanmasının özelliğini ve yargılama usullerini anlamak için gereklidir.

Savcılığın bütün kanıtları sunuldu ve davasını temellendiremediği ortada. Aslında davası bile yok. Billings'in kimliğinin tespit edilmesi ceza mahkemesinde girişilen en mantıksız şeydi. Birkaç isterik kadın onu aynı anda yarım düzine kadar farklı şekle soktu. Sanık ile bomba patlaması arasında bir bağlantının kanıtlanması bir yana bağlantı kurulamadı bile. Steuart Street'teki ölümlere neden olan ölümcül tertibatın dinamit mi, nitrogliserin mi, bomba mı ya da cehennem makinesi mi olduğu bile belirlenemedi. Aslına bakılırsa savcılık 22 Haziran'da bir patlamanın olduğundan başka hiçbir şeyi kanıtlayamadı. Hatta o patlamanın çevresindeki koşullar ve özelliği ele alınırsa Bölge Savcısının tanıkları o kadar umutsuzça oradan buradan toplamaydı ki mahkeme salonuna şehir dışından gelmiş bir ziyaretçi, patlamanın olduğundan bile şüphe edebilirdi.

Bilings davasının en temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

Bombanın patlamasından önceki haftalarda Billings'i kim takip etti? *Swanson.*

United Railroads'ın yüksek güç kulelerinin patlamasında Tom Mooney'i suçlaması için Billings'e kim 5 bin Dolarlık bir rüşvet teklif etti? *Swanson.*

Patlamadan San Fransisco'daki en faal işçinin sorumlu tutulmasını kim önerdi? *Swanson.*

Billings'i kim tutukladı? *Swanson.*

Öbür işçi tutukluların tutuklanmasına ve dairelerinin aranmasına kim yardımcı oldu? *Swanson.*

The Blast'ın basılmasına kim yardımcı oldu? *Swanson.*

The Blast'ın editörünü ve yardımcı editörünü kim sorguya çekti? *Swanson.*

Tutuklu işçilerin 'sorgulanmasına' kim yardımcı oldu? *Swanson.*

Resmi savcılar olan Ficker ve Brennan'ın yanıbaşında kim sürekli görünüyor? *Swanson.*

Patlamadan bir hafta önce Israel Weinberg U.R.R. kulesindeki patlamalarda yalancı şahitlik yapmayı reddedince kim Weinberg'i "susturmakla" tehdit etti? *Swanson.*

Duruşmadan önce kim Billings'in götürülmesine ve böylece öbür sanıkların da kolayca mahkum edilmesine yol açan açıklamada bulundu? *Swanson.*

Kim Alexander ve *THE BLAST* grubunun öteki üyelerini "alacağını" bildirdi? *Swanson.*

Özel olarak kurulan Dedektif Bomba Bürosundaki lider ruh kim? *Swanson.*

Savcılığın arkasında açıkça görülen el kimin? *Swanson.*

Hep Swanson, Pacific Gas & Electric Company'nin özel detektifi, United Railroads'un sadık hizmetlisi. Hep Swanson; kendi açıklamasına göre "Pacific Gas & Electric Company, Pacific Telephone & Telegraph Company, Siearre ve San Fransisco Power Company, Western States Gas and Electric Company ve Northern Electric Railroad'un kurduğu Public Utilities Protective Bureau kuruluşunun baş detektifi." Aynı Swanson Bölge Savcısı Frickert'in son dakikada yaptığı açıklamaya göre kendi personelinin bir memuru.

BILLINGS İÇİN HÜKÜM

[1.Cilt, S. 20, 15.10.1916]

Ne cennette ne de dünyada adalet var. Benim son inancım bu. Defalarca duyduğumuz o adil *takdir-i ilahi* nerede? Suçsuz bir insan mahkum edilip doğal ömrünün sonuna kadar yaşayan bir ölü olarak yaşamak zorunda bırakıldığına göre, Tanrının ya da başka herhangi birinin adalet duygusu nerede? Nerede, nerede adalet?

Billings mahkum edildi. Suçsuzluğu kanıtlanmış olmasına karşın mahkûm edildi. Çünkü Billings davasında savcılık kelimenin tam anlamıyla bir dava oluşturmakta başarısızlığa uğramıştır ve savunma Billings'in suçsuz olduğunu kanıtlamıştır. Hatta Eyalet'in tanıklığına göre Billings'in patlamanın gerçekleştiği yerde bulunmasına fiziksel olarak imkan yoktur.

Ancak gene de Billings mahkum edildi. Bundan daha büyük bir adaletsizlik olabilir mi? Hayır, Şikago'daki anarşistlerin kör bir hiddet ve acımasız bir önyargıdan dolayı haince öldürülmesinden beri olmamıştır. Gerçekten de San Fransisco olayı soğukkanlı caniliği ile daha da iğrençtir. Çünkü tarih mazur gösteremese de 1887 yılındaki adalet

cinayetlerini, halkın geçici bir zihinsel delaleti, o günlerin acımasız işçi mücadelelerindeki keskin sınıf duygusundan kaynaklanmış ve korku ile nefretten oluşan gerçek bir delilik olarak açıklanabiliyor.

Ancak Billings davasında böyle bir mazeret öne sürülemez. San Fransisko halkı Hazırlıklı Olma Geçitinde derinden etkilenmiş olsa da aklını kaçırmamıştır. Acı olay onları üzüntüye boğmuş olsa da Hearst ve aynı aşağılık türden olanların önerdiği linç kanununun alçaklığını küçümsediler. Onlar kana bulanmış bir intikamın baştan çıkarıcılığını onaylamayı reddettiler. Onlar kaybettiklerinin ardından matem içine boğulmuş olsalar da kendileri birer katil olmadılar. Onlar yetkililerin suçluyu tutuklamaları için sabırla beklediler. Onlar masum birisinin kanını akıtmak istemediler.

Kışkırtmak için didinen boyalı basının yol açtığı isteri çok azdı ve Billings'in duruşması başlamadan da dinmişti bile. Şehir normal yaşantısına dönmüş, halk günlük işlerinin peşinden koşuyordu ve mahkeme salonunda savcıların arasıra başvurdukları maskaralıklar dışında hiçbir şey olağan hukuki tatbikatın gidişatını etkilemedi.

Ne mahkeme salonunun içindeki ya da dışındaki havada ne de San Fransisko'daki yaşamın yüzeyinin altında, davaya olağanüstü bir ilginin bulunduğunu kanıtlayacak hiçbir şey yoktu. Hazırlıklı Olma Geçiti, hatta amacı tamamen unutulmuştu. Bomba tarihe intikal etti ve vatandaşların çoğu davaya özel bir ilgi göstermedi çünkü polisin patlamayı gerçekleştirenlere dair bir ipucu elde edemediği ve Billings ve diğerlerine karşı yürütülen ceza usullerinin işlenmiş olan suçun ciddi olarak tespit edilmesinden çok Bölge Savcısının yetersizliğini örtbas etmenin beceriksizce bir yolu olduğu genel olarak hissedilmişti. Dolayısıyla da genel olarak insanlar, tutuklanan işçilerin polisin günah keçisi olduğunu ve onlara karşı yürütülecek bir davanın olmadığını düşünüyorlardı. Ve savcı, Billings ve diğerlerini "farklı toplumsal görüşlere sahip insanlara bomba atmaya katılmak" suçu ile suçladığında Hakim Dunne alay ederek "bütün dünyaya karşı kötü amaçlı genel bir girişim gibi havada kalan bir suçlamanın" ötesinde gerçek kanıtlar istediğinde, halk Bölge Savcısının yalnızca kendi resmi yüzünü kurtarmak gibi bir amacın peşinde koştuğunu anlamıştı.

Ancak "bomba entrikasının" yargılanması başladığında ve savcılık tanıklarını tanıttığında ortada gerçekten de bir entrika olduğu açıklığa

kavuştu, hem de çok derin ve fesat bir entrika - hayır, bir bomba entrikası değil, Bölge Savcılığının yetersiz kaldığı suçundan aklanması ve aynı zamanda emekçi düşmanlarının gözünde bir diken olarak duran bazı adamların sesinin susturulması için düzenlenmiş bir entrika.

*

Nefes kesen bir dramanın sahneleri gibi "fesat tertibin" sayfaları da yüce mahkeme salondaki sahnede bir bir açıldı. Parmaklıkların ardında, kendilerine ayrılmış koltuklarda bu heyecanlı insani oyunun baş oyuncuları oturuyordu: Warren K. Billings, sanıklardan ilk yargılanacak olan; Bölge Savcısı Chas. Fickert ve yardımcıları Brennan ile Cunha; savunmanın avukatları McNutt, Lomasney ve Lawlor; Baş Hakim Dunne'ın sağındaki parmaklıklı sıralarda "iyi ve doğru" on iki adam, hepsi de emekli iş adamları ve Bölge Savcısı tarafından aynı yetkiyle bundan önceki bir dizi olayda verdikleri sadık hizmetleri ile tanınıyorlar. Toplam yaşları beş yüz yıl eden jüri üyeleri önlerinden geçen dağınık tanık selini artıp azalan bir dikkat ile dinlediler; yeminli tanıklar savcılık için Billings'in aynı anda üç farklı yerde olduğunu ve aynı sayıda farklılık gösteren giysiler taşıdığına yemin ettiler. Bu tanıklar göre Billings kaderini belirleyen o meşhur 22 Haziran'da saat 13.50 ile 14.00 arasında patlamanın olduğu Steuart ile Market caddelerinin köşesinde elinde zaman zaman siyah ya da sarımsı küçük bir çanta olarak tanımlanan ağır bir evrak çantası ile duruyordu; Billings aynı zamanda olay yerinden bir mil uzaklıkta 721 Market caddesinin öbür ucundaydı, aynı anda da 721 Market caddesinin girişinde polis Earle Moore ile konuşmuş ve ayrıca Estelle Smith ile işvereninin dişçi muayenehanesinde uzun uzun sohbet etmiş. Savcılık Billings'in kimliğini kesin olarak tesbit edemedi ve nerede olduğunu da kesin biçimde belirleyemedi. Eyaletin baş tanığı Estelle Smith onu "alnındaki garip izinden" tanıdı ve Billings'in vücudundaki tek iz ya da lekenin dizinde olduğu kanıtlanmış olsa da tanığın ifadesindeki kararlılık bozulmadı. Bayan Smith''in annesi Bayan Kiswell'e sahtekarlıktan dolayı Folsom cezaevinde yatan eşi Bay Kidwell'in af edileceğine dair savcılıktan bir söz verildiği ve amcasının San Quentin'de adam öldürmekten yattığı ortaya çıkarılınca da Bayan Smith sadakatinden saptırılamadı. Dişçi muayenehanesinde çalışan birisi olarak aldığı maaşın giyim tarzını sağlamaya yetmeyeceği açık olsa da "22 Haziran faciası

için herhangi birisin mahkûm edilmesi için" konan 17 bin Dolarlık ödülün onu kesinlikle cezbetmiş olmadığını savundu.

Aynı şekilde, savcılığın diğer yıldız tanığı olan McDonald adında, şehirde uyuşturucu bağımlısı olduğu bilinen birisi de ödül konusunda kendisini savundu ve emin bir şekilde kendi ifadesine göre "kaldırımın üzerine konan evrak çantasını bir rüyadaymış gibi gördüğünü" belirtti. Tanıklığı için iyi bir para aldığını etraftakilere övünerek anlattığını söyleyen tanıklarla yüzleştirildiğinde ise McDonald otel masraflarını polis tarafından kendisini "savunmaya" karşı korumak için karşılandığını itiraf etti.

Eyaletin çağırdığı öbür tanıklar da aynı şekilde ödül umudu beslemiyordu ve çoğu polis ya da detektif olan bu tanıkların şahitliği önceden çalışmış olmanın kolaylılığı içinde sunulduğu için herkesi etkiledi ve hepsi de yanılmalarının ya da yalan söylemelerinin mümkün olamayacağı konusunda hemfikir olduklarını gösterdiler.

Eyalet tanıklarının yaptığı şahitliğin arkasında özel detektif Swanson, Pacific Gas & Electric Co.'nun, United Railroads'un güvenilir temsilcisinin, Pacific Utilities Bureau'nun baş detektifinin sessizce ördüğü ince işçilik fark ediliyordu. Bölge Savcılığında arka planda beliren Swanson'du; patlamadan bir hafta önce, United Railroads şirketindeki güç kulelerindeki patlama için Mooney'ı suçlamaları karşılığında Billings ile Weinberg'e 5 bin Dolar rüşvet teklif eden Swanson; savunmasının avukatlarından birine Billings ile Mooney'i oyuna getirmesi için Brennan aracılığıyla 15 bin Dolar vaad eden Swanson; sanık işçilerin arkadaşlarını sanıklara karşı tanıklık yapmayı reddettikleri için ağır cezalarlarla tehdit eden Swanson. Her yerden Swanson çıkıyor, mahkemenin etrafında dönüp duran, duruşmada Bölge Savcısını kışkırtan, Eyalet tanıklarına cesaret verici bir şekilde gülümseyen, mahkeme salonunda bir içeri bir dışarı girip çıkan ve aralarda tanıdık jüri üyelerine selam veren o özel detektif.

Bütün bunlar olay davasında büyük seyircinin gözleri önünde gerçekleşti. Ancak olağan bir gözlemcinin, hatta -ne yazık ki- savunma avukatlarının bile göremediği sessiz ve buyurgan gaddar bir şekil, sahnelerin arkasında belirdi; gözle görülemeyen varlığı, toplumsal bilince sahip herkes için hissedilir bir netlikte belirgindi: ağır soluğu havayı gizlice sürdürülen bir sınıf kavgasıyla uğursuzca yükleyen bir

şekil; saklı güçlere dair gizemli ipuçlarına, fısıldanan tehditlere gebe bir şekil, "Ticaret Odası"-"Açık Atölye"-"Emek ve Sermaye"-"Kanun ve Düzen Komitesi".

*

Sonunda sıra savunmaya geldi. Tanıklar birbirlerinin ardından Eyaletin Billings'e getirdiği suçlamanın sahte ağını gözler önüne serdiler. Tanınmış vatandaşlar, iş adamları, gaziler, Hazırlıklı Olma Geçidine katılanlar ve vatanseverlik örgütlerinin üyeleri -hiçbiri sanığın tanıdığı değil- savcılığın şahitliğinin aksini kanıtladılar. Kanıtlarını paramparça ettiler. Savunma Memur Moore ile konuşan ve onun Billings sandığı kişiyi çıkardı. 721 Market caddesinden Billings'e benzeyen bir gencin yanlışlıkla suçlanan tutuklu ile karıştırıldığı kanıtlandı. Estelle Smith ile konuşan ve onun Billings olarak belirttiği kişi ise dişçi muayenehanesinden bir hastaymış. Billings o gün bir evrak çantası taşımıyordu ve Bayan Smith'in çalıştığı yere hiç gitmemişti. Fotoğraflarla kanıtlanan görgü tanıkları sanığın patlamanın olduğu yerden çok uzakta olduğu ve onunla hiçbir bağlantısı bulunmadığını onayladılar. Billings tamamen aklanmıştı.

Savcılık temelinden sarsılmıştı. Ölüm cezasını talep etmeyi göze alamadı bile. Kanıtları gözardı etti ve kendisini bayrağa sardı. Yardımcı Bölge Savcısı Brennan kapanış konuşmasında "Jürinin saygıdeğer beylerine" yalvardı: "bu çocuğu bayrağımıza sürülen lekeyi temizlemek için mahkum etmelisiniz. Onun hayatını istemiyoruz. Ona medeniyetimize karşı hazırlanan bu komplonun arkasında bulunan esas kişileri söylemesi için şans tanımak istiyoruz."

Jüri üyeleri ağır ağır içeriye girdiklerinde mahkeme salonundaki kalabalık nefesini tuttu. Üç saatten beri dışardaydılar; bunlardan ikisi açık bir alışveriş merkezinde yenilen öğle yemeğinde geçmişti. Başka bir insanın kaderi onların elindeydi, ancak uzun uzun düşünüp taşınmak -bunu herkes hissediyordu- gereksizdi. Savunmanın durumu kuşku duyulmayacak kadar açıktı.

"Davalı Warren K. Billings'i suçlanmış olduğu gibi birinci derece adam öldürmekten suçlu buluyoruz."

Ölüm sessizliği. Jüri konuşmacısının sesi boş bir yankı gibi yitip gitti ve mahkeme salonunun üstüne kasvetli bir hava çöktü. Dinleyiciler sessizce, hiç kıpırdamadan oturuyorulardı, sanki birden bir yum-

ruk yemişlerdi. Sonra ortak bir içgüdü ile bakışlar Billings'e çevrildi. Genç adam titreyen dudaklarla dikiliyordu; jüri üyelerine sessizce bakarken, gözlerinde boş bir şaşkınlık vardı.

Yalnızca bir an sürdü, ve sonra Hakim kendini toparladı. Jürinin gitmesine izin verildi.

Halk birer gölge gibi, sönük ve sessizce, mahkeme salonundan kayboldu.

*

Amerika'nın ERKEK ve KADINLARI, özgürlük ve adalet seven ataların çocukları, masum insanların hukuk tarafından öldürülmesine katlanacak mısınız?

The Blast, dergiye hükümet tarafından uygulanan baskının başka bir örneğini bildiriyor.

GÜNDÜZ SOYGUNU

[1.Cilt, S. 24, 01.01.1916]

United Railroads ve Pacific Gas & Electric Company'nin özel dedektifi Martin Swanson, yardımcısı Bölge Savcısı Ed. Cunha ve polis memurları Draper Hand ile Mike Burke ile beraber, bu sayı için matbaaya gitmeye hazırlanırken büromuzu bastı.

Şirketin detektifi cumartesi sabahı saat 10'da zile bastı, içeriye girdi ve hemen işe koyuldu. Cunha, Swanson'a çekmecelerin gözden geçirilmesine ve kişisel mektuplarımızın okunmasında yardımcı oldu.

Cunha abone olan okurların kayıtlı bulunduğu fihristi görmek istedi. Onun çalışması için masamın üstünü toplarken o sabah postadan çıkmış biriki mektubu da aldım. Cunha, "onlar ne?" diye sordu. Ona bunların kişisel mektuplar olduğunu ve Bölge Savcılığını ilgilendirmediğini söyledim. "Onları alın!" dedi memurlarına. Bunun üzerine Hand ile Burke hemen koluma yapıştı ve sabah gazetelerde görülen "çaresiz kavga" başladı. Silahlı dört adamdan hiçbiri yaralanmadı. Ama mektupları elimden aldılar.

Üç saat boyunca evin altını üstüne getirip, çekmecelerin karıştırılmasının, kişisel mektupların okunmasının ve adres listelerinin, tas-

laklar ile karikatürlerin alınmasının tek sonucu bu gazetenin son sayısının çıkmasının geciktirilmesiydi.

Baskının gerçek nedeni, Bölge Savcısı Fickert'in halka gazeteler ve Hakim Griffin'in mahkemesinde oynarken yansıtmaya çalıştığı "anarşist" melodrama ürpertici parçalar eklemekti.

Ziyaretçilerimin yaptıklarını izlerken kalbimde acıma duygusunun yükselmesine engel olamadım. Cunha'ya şunları dedim: "Senin gibi bir adam böyle pis bir işle nasıl uğraşır? Çocukken ya da delikanlı iken hiç değilse bir nebze namus duygusuna sahip olmuş olmalısın." Şerefine dokunmuş olacak, kızardı. Sonra da kekeledi: "Ben yapmasam, başka birisi yapacak. Yaşam kısa; bu yüzden o kadar da önemli değil." "Evet," dedim, "yaşam kısa, ama bu doğrunun ve namusun yanında yer almak için daha da büyük bir neden."

Geçen yıl Paskalya zamanında Dublin sokaklarında bağımsızlık için yürüttükleri kaharamanca savaşları dünyada yankılanan Phadraig Pearse, Jim Connelly, Tom Clarke ve öbür soylu İrlandalı isyancıları anımsayın! Sonra da Mike Burkes, Brenann'lar ile Cunha'ları karşılaştırın. Ne kadar zavallı bir karşılaştırma: "Yaşam kısa, ve ben yapmazsam başkası yapacak."

Sevgili BLAST, fırtınalı bir yıl geçirdin, ama muhteşemdi! Gerçek uğruna savaşabilmek için yaşamalısın.

M. Eleanor Fitzgerald

The Blast'ın ikinci yaş gününü de kutlayabilmesi için paraya gereksinimi var. Bu ayın matbaa faturasını ödeyebilmek için yeterli paramız yok. Hemen aboneliğinizi yenileseniz?

Bağımsızlık ve adalet sevenlerden haber bekliyoruz.

"Gündüz soygununun" yol açtığı sıkıntılarını arasında aşağı makaleleri teslim etme zorunluluğu var:

Washington, Everett'teki olay hakkında bir makale. (Sizin yardımınıza ihtiyaçları var ve bunu hak ediyorlar.)

Minnesota'daki işçi mücadelesinde serbest bırakılan Carlo Tresca, Sam Scarlett, Joe Schmidt ile öbürleri üzerine bir makale. (İşçilerin yalnızca üç grevcinin birer yıla mahkûm olmasını kabul etmesiyle uzlaşamaya varıldı. Bir önceki "Haymarket" terk edilmişti.)

The BLAST

Vol. II. SAN FRANCISCO, JANUARY 15, 1917 No. [illegible]

"But this I know, that every Law
That men have made for Man,
Since first Man took his brother's life,
Since first the sad world began,
But straws the wheat and saves the chaff
With a most evil fan."

San Fransisko'da yargılanan işçiler için gönderilen müfettişin polis tarafından dövülmesiyle ilgili öykü. Polisin bir tanığı kaçırdığını ortaya çıkardığı için dayakla öç alınmıştı.

Rus Devrimi dünyadaki milyonlarca insan için bir esin kaynağı olmuştu. Berkman için yeni ve adil bir dünyanın başlangıcıydı.

MİTİNG VE MART

[2. Cilt, S. 4, 01.05.1917]

Proletaryanın devrim ayı Mart, yeniden tarihsel görevini yerine getirdi. Gerçekliği ve gizilgücü 1848 ile 1871'deki Mart günlerinden daha büyük olan bir devrim, 1917 yılının Kızıl Ayında doğdu.

Rus Devrimi bir çok şeyi başarmıştır. Son elli yılda yapılan bütün fedakarlıklara değdi. Petropavlovskaya kalelerinde ve Schluesselburg zindanlarında, Sibirya'nın buz kesen steplerinde ve Katorga'nın söze dökülemeyen cehenneminde şehit düşen sayısız kadın ve erkek kahramanları onurlandırmış, kutsamıştır.

Rusya'daki şafakta henüz ilk sözcük söylenmiştir: Yeni Çağ'ın büyük kitabında henüz ilk sayfa çevrilmiştir. Gelen Günler tutkuyla umut dolu.

Kızıl Mart'tan sonra Mayıs'ın baharı. Fırtına koptu ve siyah bulutları dağıttı. Atmosfer arınmıştır. Fırtınayı parlak güneş ışığı izledi ve yaralanmış yürekleri sardı, yeni yaşama ve büyümeye sıcaklık getirdi.

Mayıs'ın rahminde yeniden doğuş ve yeniden gençleşme saklı. Ezilenlerin gücünü Mayısın ilk gününde toplamaya karar veren görüş kehanette bulundu. Ordusu gittikçe büyüyor, heybetli kollarını uzatıyor ve Hayatın Baharında çoğalan gücünü hissediyor.

Mart, devrimin yelkovankuşu! Mayıs, yeni umutların ve yaşamın günü! Tohumları bin dokuz yüz on yedide çiçek açsın!

Rus Mart fırtınasının yankısı Avrupa'nın soluğunda çınlıyor. Evrensel memnuniyetsizliğin gürüldemesi gittikçe daha fazla fark ediliyor. Susturulmuş ve boğulmuş sesi, karşı koyan kanunun gürültüsüne karşın gene de duyuluyor. Havada Mayıs'ın soluğu asılı. Milyonlarca kez hissedilen yaşam ve özgürlük isteği sıcak insan kanından oluşan denizde boğulamaz. Evet, hayatın kırmızı suyu toprağı

yumuşattı; bir milyon yoldaşın eti ile kemiği toprağa gübre oldu. Mart'ın Ruhu toprağın üstünde yeşeriyor.

Mayıs Güneşi gittikçe yaklaşıyor ve büyüyor. Sıcak ışınları daha da derinden geçiyor. Kardeşler arasındaki kızgınlığı ve nefreti eritiyorlar. Kalpleri bahar neşesi ve hayatın gençliği kavradı. Yoldaşların kanından oluşan denizin içinden Kızıl Enternasyonal yükseliyor. Yeni kapanmış mezarların içinden İnsanın kardeşliği, ezilenlerin dayanışması çıkıyor.

Yaşam ve özgürlük veren Mayıs! Günlerinin gelmesi ile Kızıl Ay Mart'ın tutkulu vaatleri yerine getirilsin.

Alexander Berkman

Alek ile Emma A.B.D.'nin savaşa girmesine karşı insanları kışkırtan baş kişilerdi; Berkman The Blast vasıtasıyla genç erkekleri orduya katılmaktan vazgeçirmeye ya da kaçmaya ikne etmeye çalışıyordu.

AMERİKAN GENÇLİĞİ

[2.Cilt, S. 5, 01.06.1917]

Zulme en başta karşı çıkmak gerekir.

Otokrasi bir kere yer edindi mi, sökülüp atılması zordur.

Eğer Amerika'nın savaşa "demokrasiyi güvence altına almak" için girdiğini düşünüyorsanız erkekçe davranın ve gönüllü olun.

Ama eğer hiçbir şey bilmiyorsanız demokrasi çığlıklarının, düşünmeyen birisi için birer yalan ve tuzak olduğunu bilmeniz gerekir. Bir cumhuriyetin demokrasi ile eşanlamlı olmadığını, Amerika'nın ise hiçbir zaman bir demokrasi olmadığını, hatta dünyadaki en aşağılık plütokrasi olduğunu bilmeniz gerekir.

Görebiliyorsanız, duyabiliyorsanız, hissedebiliyorsanız ve düşünebiliyorsanız, o zaman Dolar Kralının Amerika Birleşik Devletleri'ni yönettiğini, bu ülkede işçilerin efendilerin gönlüne göre soyulup sömürüldüğünü bilmeniz gerekir.

Sağır, dilsiz ve kör değilseniz, Amerikan burjuva demokrasisinin ve kapitalist uygarlığın işçilerin ve ilerlermenin en büyük düşmanları olduğunu ve onları korumaktansa ortadan kaldırılmaları için savaşmaya yardımcı olmanız gerektiğini de bilmelisiniz.

The BLAST

Vol. II. SAN FRANCISCO, MARCH 15, 1917 No. 3

THIS man subjected himself to imprisonment and probably to being shot or hanged under the new Espionage Bill

THE prisoner used language tending to discourage men from enlisting in the United States Army

IT is proven and indeed admitted that among his incendiary statements were —

THOU shalt not kill

and

PEACE on earth good will to men

Bütün bunları biliyorsanız, Amerika'daki işçilerin başka ülkelerdeki emekçiler arasında düşmanı olmadığını bilmeniz gerekir. Aslında Almanya'daki işçiler de onları sömürenlerden ve yönetenlerden Amerika'daki kitleler kadar çekmektedir.

İşçilerin bütün dünyada aynı çıkarlara sahip olduğunu bilmeniz gerekir. Onların davası uluslararasıdır.

Peki o zaman neden birbirlerini öldürsünler?

Almanya'daki işçileri, yöneticileri uniformalara sokup birer katile dönüştürerek yanlış yola sürüklemişlerdir.

Aynı şekilde Fransa'daki, İtalya'daki ve İngiltere'deki işçiler de yanlış yola sürüklenmişlerdir.

Ama Amerika'daki adam, sen de mi bir katile dönüştürülmene ya da öldürülmene izin vereceksin?

Kanının dökülmesi gerekiyorsa, bırak kendi çıkarların için, işçilerin kendilerini sömürenlere karşı verdiği savaşta, gerçek özgürlük ve bağımsızlık davasında dökülsün.

KAYIT

[2.Cilt, S. 5, 01.06.1917]

Kaydolma askerliğe ilk adımdır.

Savaş çığırtkanları ve onların fahişeliğini yapan basın seni, kaydolmanın askerlikle, bir ilgisi olmadığını söyleyerek kandırmak için bahis tutuşuyorlar.

Yalan söylüyorlar.

Kaydolmadan askere gitmek mümkün değil.

Mecburi askerlik bir vatandaş olarak haklarının kısıtlanmasıdır. Mecburi askerlik, özgürlüğüne dair her izin gömüldüğü mezarlıktır. Kaydolmak da onun mezarcısıdır.

Damarlarında kırmızı kan taşıyan hiçbir erkek kendi rızası olmadan savaşmaya zorlanamaz.

Ama kaydolmayı onaylarsan ya da ona razı olursan zorunlu askerliğe karşı çıkarken başarılı olamazsın.

Her başlangıç zordur. Ama hükümet seni kaydolmaya ikna edebilirse askere almak için de çok fazla uğraşması gerekmez.

Kaydolarak hükümete mecburi askerliği etkili hale getirmek için gönüllü olarak yardımcı oluyorsun.

Kayıt, devrimden önce karanlık Rusya'yı oluşturan pasaport mekanizmasının despotça gücünü hükümetin eline vermek olur.

Bu ülkede şimdiye kadar hiç oy kullanmamış, hiç vergi vermemiş ve hukuk dili ile konuşursak aslında resmi bir varlığa sahip olmayan binlerce belki de yüzbinlerce genç erkek var. Kayıt bunların çoğu için intihardan başka bir şey değildir.

Kaydolmamanın cezası hapistir. Askere gitmeye karşı koymanın cezası ölüm olabilir.

Kaydolmak, hükümetin seni askere alma hakkına sahip olduğunu tanımaktır.

İnsanın katledilmesine vicdanı ile sürekli karşı çıkan bir kişi ne kaydolur ne de askere gider.

Alexander Berkman

SAVAŞ SÖZLÜĞÜ

[2. Cilt, S. 5, 01.06.1917]

ADALET – Hedefe başarılı bir atış.

AMERİKAN OLMAMAK – Bağımsız görüş.

ASKER KAÇAĞI – İsa.

BARBARLAR – Öbür hemcinslerimiz.

DEMOKRASİ – Balkondaki Tanrının sesi.

DEMOKRATİK OLMAMAK – Ülküler.

HUNLAR – Hükümete ihanet.

İSYAN – Zulmün kanıtı.

KAISER – Bir başkanın hırsı.

KAYDOLMAK – Özgürlüğün ölüm marşı.

KONGRE – Birinci Woodrow'un uşağı.

KONUŞMA ÖZGÜRLÜĞÜ – Canın ne isterse söyle ama ağzını kapalı tut.

MİLİTARİZM – Eylemdeki hıristiyanlık.

MÜTTEFİKLER – Demokrasi perileri.

ÖZGÜRLÜK BORCU – Doğmamışın ekmek kuyruğu.

SADIK YURTTAŞ – Sağır, dilsiz ve kör.
SANSÜR – Konuşma özgürlüğüne tecavüz.
SAVAŞ – Demokrasi propagandası.
SİPERLER – Kendi mezarını kazmak.
UYGARLIK – Allah her şeye kadirdir.
UNİFORMA – Hükümetin deli gömleği.
VATANSEVERLİK – Komşudan nefret etmek.
ZAFER – On milyon ölü.
ZORUNLU ASKERLİK – Kendi iradelerine karşı savaşa katılan özgür insanlar.

*

Hangisi daha cesur? Çoğunluğa katılan adam mı, vicdanından dolayı milyonların öfkesiyle burun buruna gelen mi?

Bizleri pasifistlerle karıştırmayın. Biz savaşmaya inanıyoruz. Evet, yaşamımız boyunca hep savaştık - adaletsizliğe, baskı ve zulüme karşı. Bunun için el ele verdik.

Biz pasifist değiliz. Ama bizler ne için savaştığımızı bilmek istiyoruz ve insanlığın düşmanları ve insanlığı sömürenler için savaşmayı reddediyoruz.

Alexander Berkman

Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik

Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik 9 Mayıs 1916 yılında Alek, Emma ve birkaç arkadaş tarafından kuruldu. Bildirilerinin bir bölümü şöyleydi: "Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik, askere gitmeye vicdanen karşı olanları, vicdan özgürlüklerini açıklamaları için teşvik etmek ve başka insanların öldürülmesinde rol almayı redederek insanların katledilmesine karşı itirazlarını dile getirmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik, orduya katılmayı vicdanen red edenlerin savaşa katılmaya zorlanmalarına karşı yükselen bir itiraz sesidir... Elimizde bulunan her türlü araçla zorunlu askerliğe karşı koyacağız ve benzer nedenlerden dolayı kaydolmayı red edenlere de destek olacağız."

Goldman ile Berkman kendilerine toplantı salonu kiralayacak kişileri bulmakta güçlük çekmişlerse de, sonunda Birlik toplantılarını düzenlemeyi başardıklarında, salonlar binlerle dolup taşarken dışarda çoğu kez bu sayıdan daha da fazla kişi toplanmış olurdu. Berkman bu toplantılardan biri hakkında şunları yazar: "İçeriye girmeye çalışanların sayısı 35 bin kişiyi buldu. Salona yalnızca iki bin kişinin girmesine izin verildiyse de dışarda kalan binlerce insan toplantıdan onlara ulaşan alkış seslerini duyduklarında alkışlara katıldılar ve havayı devrimci şarkılarla doldurdular."

Bu bölümde Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik'in bildirisi ve Berkman ile Goldman'ın salonu ağzına kadar dolduran 5 bin kişilik bir kalabalığa seslenirken dışarıda da 15 bin kişinin toplandığı 4 Haziran 1917 tarihli toplantının tutanağına yer verilmiştir. Alek ile Emma'nın bulunduğu eylemleri kuşatan heyecanı, gerilimi ve patlamaya hazır olan ortamı aktarmak ve Amerika Birleşik Devletleri'nin 1. Dünya Savaşı'na girdiği yılda bu iki anarşistin gösterdiği cesareti vurgulamak için, tutanak bu bölüme alınmıştır. Tutanak, olaylar yaşandıktan son-

lüme alınmıştır. Tutanak, olaylar yaşandıktan sonra yazılanlarda yakalanması güç olan bir ruh halini yansıtan "canlı bir belgedir."

Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik'in eylemlerinden dolayı Alek ile Emma 15 Haziran'da Seçici Taslak Yasasını ihlal ettikleri gerekçesiyle tutuklanırlar ve sınır dışı edilmek üzere hapise atılırlar.

ZORUNLU ASKERLİĞE HAYIR !
[Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik'in Bildirisi]

Orduya yazılmak bu ülkede artık bir olgu haline gelmiştir. İngiltere'nin halkına askere gitme zorunluluğunu getirmesi, savaşa girmesinden 18 ay sonra gerçekleşti. "Özgür" Amerika'nın Almanya'ya karşı savaş açtıktan sonra zorunlu askerlik yasasını çıkarması ise yalnızca altı hafta aldı.

Amerika'nın Avrupa'daki savaşa demokrasi adına katıldığından dolayı vatanseverlikle duyduğu o övünçe ne olacak? Ama bu kadarla da bitmiyor. Avrupa'daki bütün ülkeler, savaşa vicdanlarından dolayı karşı çıkanların -başka birisinin yaşamına son vermek istemedikleri gerekçesiyle savaşa katılmayı rededen erkeklerin- haklarını tanımıştır. Buna karşın içinde bulunduğumuz demokratik ülke, savaştan kâr sağlayanların adına öldürmeyecek olanlar için bir hüküm getirmemiştir. Dolayısıyla da "özgür olanın ülkesi ve cesur olanın yuvası" özgür erkeklerini askerliğin boyunduruğu altına girmeleri için zorlamaya hazırdır.

Özgürlük ve adalet temel ilkesinin boş bir tümceden daha fazla olduğunu düşünen herkes, basının, vaizlerin ve yetkililerin bu günlerde kopardıkları vatanseverlik alkışlarından, bu ülkedeki yönetici sınıfın kitlelerin gözüne kum atıp karşı karşıya bulundukları gerçek konu karşısında onları kör etmek için umutsuzca çaba sarf ettiğini mutlaka ayrımsar. Konumuz ise Amerika'nın Prusyalaştırılarak halkın bunca yıldır yılmadan sürdürdüğü mücadeleler sonunda elde ettiği bir avuç özgürlüğün de yok edilmesidir.

İşçileri koruyan yasaların şimdiden iptal edilmesi, kocalar, babalar ve oğullar savaş alanında boğazlanırken kadınların ve çocukların sanayinin kalelerinde, Amerikan vatanseverlerinin keyfine göre kazanç ve güç uğruna sömürülmesi demektir.

Konuşma, basın ve toplanma özgürlüğü siyasal kefaletlerin oluşturduğu gübre yığınına atılmak üzeredir. Ancak en büyük suç, ülkenin en güzidelerinin, savaşa inansalar da inanmasalar da, Avrupa'daki demokrasiyi evdeki demokrasiyi yok ederek kurtarmanın yararına inansalar da inanmasalar da başkalarını öldürmeye zorlanmalarıdır.

Vicdan özgürlüğü insanın en temel hakkıdır, ilerlemenin eksenidir. Ondan yoksun bırakılmış bir insan, düşünce ve hareket özgürlüğünü en küçük parçasına kadar yitirmiş olur. Almanya'nın demokratikleştirilmesini öne sürerek demokrasi ile bireysel özgürlüğe dair her türlü ilke ve anlayışın çöpe atıldığı günümüzde özgürlüğü seven her erkek ve kadının, kendi yaşamını ve eylemlerini düzenlerken bireysel seçim yapma hakkına sahip çıkması gerekmektedir.

Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik, askere gitmeye vicdanen karşı olanları, vicdan özgürlüklerini açıklamaları için teşvik etmek ve başka insanların öldürülmesinde yer almayı red ederek insanların katledilmesine karşı itirazlarını dile getirmelerini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik, orduya katılmayı vicdanen red edenlerin savaşa katılmaya zorlanmalarına karşı yükselen bir itiraz sesidir. Platformumuz şöyle özetlenebilir:

Orduya yazılmaya karşıyız, çünkü bizler enternasyonalizm taraftarıyız, militarizm karşıtıyız ve kapitalist hükümetler tarafından yürütülen bütün savaşlara karşıyız.

Bizler uğruna savaşmayı seçtiğimiz neden için savaşacağız; hiçbir zaman bize savaşmak emredildi diye savaşmayacağız.

Bizler Amerika'nın askerileştirilmesinin, toplumsal ve özgürlük karşıtı etkileriyle, Amerika'nın savaşa katılmasından elde edilebilecek iyi şeylerden çok daha fazla kötülük getireceğine inanıyoruz.

Elimizde bulunan her türlü araçla orduya yazılmaya karşı koyacağız ve benzer nedenlerden dolayı kaydolmayı reddedenlere de destek olacağız.

Seçtiğimiz yolda yer alan güçlükler karşısında dikkatliyiz. Ancak kararlıyız, ilerleyeceğiz ve itiraz seslerinin bu ülkenin yaşantısında ahlaksal bir güç haline dönüşmesi için elimizden geleni yapacağız. Vicdanen karşı çıkanların İngiltere'de gösterdiği ilk çabalar tehlike ve zorluklarla doluydu ancak Büyük Britanya hükümeti, vicdanen itiraz edenlerin zorlanmasına karşı halkın gösterdiği tepkiye sonunda boyun eğmek zorunda kaldı. Aynı şekilde Amerika'da bulunan bizler de hükümetin tüm acımasızlığına ve savaş manyaklarının lanetlerine maruz kalacağız; bunlara karşın ilerlemek konusunda kararlıyız. Başka insanların öldürülmesine vicdanen karşı çıkan ve yaşamlarında en önemli şeyin bir ilkenin olduğu binlerce insanı ayaklandırabilmekten dolayı memnunuz.

Zorunlu askerliğe karşı koyun. Toplantılar düzenleyin. Birliğimize katılın. Bize para gönderin. Hükümetle başı belaya girenlere destek olabilmek için bize yardım edin. Militarizme ve zorunlu askerliğe karşı yazılanların basılması için bize yardım edin.

Bu kampanyayı günümüzün en önemli işi olarak değerlendiriyoruz. Yaşayan ölüleri ürpertebilmek için nefret dolu, korkak bir sessizliğin ortasından güçlü bir sesin ve her şeyi kucaklayan bir sevginin yükselmesi gereklidir.

ZORUNLU ASKERLİĞE KARŞI BİRLİK
20 East 125th St., New York.

NEW YORK CITY'DE HUNTS POINT PALACE'DE ZORUNLU ASKERLİĞE KARŞI BİRLİK

4 Haziran 1917 tarihli toplantının tutanakları

Alexander Berkman: Yoldaşlar, dostlar ve düşmanlar (büyük bir alkış) düşünce özgürlüğüne ve bağımsızlığa inanan herkes. Kimin özgürlüğe inandığına ilişkin birkaç dakika önce burada bir gösteri izledik. Militaristlerin, sahte vatanseverlerin ve diğerlerinin de bugün kitle toplantıları var. Yarın da toplantıları olacak. Onların toplantılarını basmaları için adamlarımızı göndermedik. (Büyük bir alkış ve bağırışlar) Kim özgürlüğe inanıyor? Bizler mi özgürlüğe inanıyoruz yoksa onlar mı? Sizlere sesleniyorum ve hepinizi kastediyorum, siz polisleri, Federal ajanları, askerleri ve denizcileri kastediyorum, sizlere sesleniyoruz, savaş istiyorsanız çekinmeyin başlayın. Bizler özgürlüğe inanıyoruz ama sizler başlayabilirsiniz. (Alkışlar ve bağırışlar) Ancak sizlere şunları da söylüyoruz, eğer özgürlük ve demokrasi uğruna savaştığınızı ileri sürüyorsanız, bizleri neden istemediğimiz bir şeyi yapmaya zorluyorsunuz? (Alkışlar ve bağırışlar) Dinleyicilerin arasında bir dizi uniformalı genç erkek görüyorum ve şunu bilmek istiyorum, ellerini vicdanlarına koyduklarında benim burada bir konuşma yaptığımı değil de ortak sağduyumuzu dile getirdiğimi düşünmü-

yorlar mı? Eğer içinizde gerçekten bir adalet duygusu varsa söylediklerim size hitap etmeli. Amerika, Almanya ile savaşacağız diyor. Neden? Almanya ile savaşacağız çünkü onlara özgürlük ve demokrasi vereceğiz diyorlar. Eğer bir halka dışardan özgürlük ve demokrasinin verilebileceğini düşünüyorsanız, bir halka ya da ulusa özgürlüğü bir süngünün ucunda ya da mermilerle verilebileceğini düşünüyorsanız, o zaman çekinmeyin ve hemen başlayın. Biz buna karşı çıkmıyoruz. Araya da girmeyeceğiz. Ama eğer özgürlüğü denizleri aşarak Almanya'ya götürecek kadar bol kepçe dağıtabiliyorsanız neden bu ülkede de özgürlük hakkını insanlara dağıtmıyorsunuz? (Alkışlar)

Bir ses: Sen vatandaş mısın?

Berkman: Şu anda konuşma hakkı bende. Eğer siz de sonra konuşmak isterseniz, bizler konuşma özgürlüğüne inanıyoruz ve size de bu hakkı tanıyacağız. Dünyada özgürlükten daha büyük bir lütuf yoktur. Bütün evrende vicdan özgürlüğünden, düşünce özgürlüğünden ve hareket özgürlüğünden, kısaca özgürlükten daha büyük bir şey yoktur. Ancak özgürlük için savaşan bizleriz ve bizden başka hiç kimse yok; bize karşı olanlar hiç değil. Özgürlük için yıllardır çalışıyoruz hatta bize karşı olanların özgürlüğü için bile. (Alkışlar.)

Bir ses: Rabbi Wise ne diyor, biliyor musunuz?

(Salonda yuhlamalar duyuluyor ve büyük bir kargaşa yaşanıyor. Birisi konuşana bir şey attı.)

Berkman: Bu adamın kalbinden geçeni söylemesini istiyorum. Doğrusu bu. İçinde bulunduğumuz an, dürüst bir andır. Erkekler ve kadınlar, askerler ve öbürleri, bu anı önemsemeden geçmeyin. Uniforma içinde olsanız da sizler de birer ananın evlatlarısınız. Cepheye gitmek istiyorsunuz. Taman. Ama yaptığınız hakkında düşünün ve sizin gibi düşünmeyenlere baskı yapmaya hakkınız var mı, değerlendirin. Bunu çok iyi düşünün, Özellikle de konuşma özgürlüğü ve özgürlüğün sancağı altında savaşacağınızı ileri sürüyorsanız. Düşünün bunu. Bunu eve, barakalarınıza taşıyın. Yeniden değerlendirin. Bizimle böyle konuşan vatanseverleri hiç duymadınız. Ama bizler sizinle böyle konuşuyoruz. Bizler size şişe ya da tuğla atmıyoruz. Bizler size düşünün diyoruz, kendi kalplerinizin içine bakın ve sizce ne doğru ise onu yapın. Ama bir başka insana farklı düşünüyor diye baskı yapma hakkı vardır diye düşünemezsiniz. Buna yürekten inanamazsı-

nız yoksa bize karşı söyleyecek çok daha az sözünüz olur ve alçalmış olursunuz, bir insandan çok daha aşağılara. Bizler burada neye inandığımızı söylemek için bulunuyoruz, aynı sizlerin ülkedeki yüzlerce salonda yaptığınız gibi. İşte bu konuşma özgürlüğüdür ve özgürlük için savaşacak ilk insan benimdir. (Büyük bir alkış)

Şu anda çok önemli bir anı yaşıyoruz. Sizlere söylüyorum, bugün ülkede neler olduğunu bilseydiniz, bu anın ülke yaşamında en trajik anlardan biri olduğunu bilirdiniz. Bu anı önemsemeden geçmeyin, çünkü ülke tarihinin en korkunç ve en trajik anını yaşıyoruz. Özgür bir ülkede mecburi askerlik, özgürlüğün mezara gömülmesi demektir ve eğer mecburi askerlik mezara gitmek ise orduya yazılmak mezarı kazmak demektir. (Büyük bir alkış ve bağırışlar, yuhlamalar; konuşmacıya limon gibi bir şey atıldı.)

Peki, şu anda ben konuşuyorum; sen de sonra konuşabilirsin. (Birisi balkondan konuşmacıya bir şey attı ve steno yazıcısının anlayamadığı bir şey söyledi). Yazılmak isteyenler gerçekten de gidip yazılsınlar, ancak özgürlüğün ne olduğunu bilenler, eminim bu ülkede bunu bilen binlerce kişi var, yazılmayacaklardır. Bu ülke birçok kara günü, kara cumaları ve kara pazarları görmüştür. Sizleri doyuranların, daha iyi koşullar istedikleri için sokaklarda vurulduğu, emekçinin o kara günleri. Emekçiler birçok kara günü görmüştür. Ancak daha da kara olan bir gün olacak; ama bu kara bir cuma değil kara bir salı olacak. (Alkışlar.) Ve şuna inanıyorum, hür olduğu varsayılan bir ülkeyi silahlı bir kampa dönüşmeye zorlamanın önemini kavrayanlar, bu durumu kavrayanlar, yarından itibaren yas giysilerini giysinler. Ülkenin kaybettiği özgürlüğünün yasını tutsunlar. Sevinilecek bir gün değil bu. Sana mutluluk, neşe, özgürlük getirdiği için sevinebileceğin bir şey değil. Tam tersi, köleliğini artıran bir şey, vicdanına uymayan, karakterine uymayan, ilkelerine uymayan şeyleri yapmaya mecbur kılan bir şey; bunlardan dolayı yas tutmalıdır insan ve ağlamalı, bayram yapılacak bir gün değil. Benim için çok acı bir an bu, çünkü ben Amerikan halkını, onu Morgan ve başkalarının kazancı için köleleştirmek isteyenlerden daha çok seviyorum.

Bu ülkedeki ne askerlerin ne de işçilerin okyanusun öbür tarafında düşmanları vardır. Askerlerin, işçilerin ve ekmek parası için gerçekten de zihinsel ya da bedensel olarak çalışmak zorunda olanların

düşmanları buradadır. Onların düşmanı yanıbaşlarında bu ülkededir; (alkış) ve gömlek atölyelerine tıkılarak saatlerce çalıştırılan sizin ka-nınızdan küçük çocuklar ve kadınlardan para kazanan, milyonlarca kazanan bir düşmanları vardır. (Büyük bir alkış.) (Balkondan birisi konuşmacının önündeki masanın camının kırılmasına yol açan bir şey attı ve tümcenin son sözcükleri duyulmadı) Bizim düşmanlarımız bunlardır.

Bir ses: Sensin düşman.

Berkman: İnsanları sömüren o Amerikalı düşmanlara Alman Kaiser'ine duyduğumdan daha fazla bir sevgi beslemiyorum. (Balkondan birisi bağırdı: "Avrupa'ya, ait olduğun yere geri dön. Sen zaten bir Amerikan vatandaşı değilsin." Ayrıca birisi sahnenin üstündeki ışıklardan birisinin ampulünü kıran bir şeyi fırlattı.)

Berkman: Yo hayır, teşekkür ederim. Okyanusun öbür tarafında bulunan belli bir ülkeyi düşünün. Rusya'ya bakın. Orada nerede olduklarını bilen işçiler ve askerler var. (Büyük bir alkış ve kargaşa. Balkondan sesler duyuluyor.) Konuşma özgürlüğüne inanıyorsanız, gidin ve ülkeniz için savaşın. Onlar da aynı ülkemizdeki askerler gibiler. Onlar da aynı ülkemizdeki işçiler gibiler. Ve size söyleyeyim, onlar sekiz saatlik iş gününün ne olduğunu biliyorlar. (Balkonda büyük bir kargaşa oldu; bir kavganın yaşandığı açıktı.)

Kavga etmeyin (Balkona doğru) Oturun. Herkes yerine otursun. (Büyük bir kargaşa oldu, salonda insanlar ayağa kalktı.) Yerinize oturun. Bu toplantıyı dağıtmak isteyenlerin olduğunu biliyoruz.

Emma Goldman: Bir dakika. Şu anda salonda görevli olarak Amerika Birleşik Devleletleri askerleri bulunuyor. Askerler hadi, tartışma olmasın.

Kane: Bir Amerikan vatandaşını dinleyin.

(Bu sırada bütün salonda büyük bir kargaşa yaşanıyor.)

Berkman: Bu askerlerin gerçek birer Amerikalı olduğuna inanmıyorum. Arkadaşlarım, Rusya'da neler oluyor, biliyor musunuz? Dünyadaki bütün işçilerin sekiz saatlik iş gününü istediğini biliyor musunuz? İşçiler için iyi olan nedir, biliyor musunuz? Rus askerlerinin o ülkede işçilere ne için yardımcı olduğunu biliyor musunuz? Askerlerle işçilerin aslında aynı davayı yürüttüklerini biliyor musunuz? (Büyük bir heyecan ve Emma Goldman kürsüye çıkıyor.)

Emma Goldman: Lütfen sakin olun; lütfen sakin olun. (Büyük bir alkış ve haykırışlar) Dostlar ve işçiler. Dostlar, askerlerin buraya huzuru kaçırmak için geldiklerini bilmiyor musunuz? (Evet, evet diyen sesler.) Askerler ne yaparlarsa yapsın, sizleri sakin kalmaya davet ediyorum. Tamamen sakin olmanızı istiyorum. Bırakın onlar olay çıkartmaya çalışsınlar. Bizler olay çıkartmayacağız.(Alkış.)

Dostlar, işçiler, askerler, detektifler ve polisler. (Gülüşler, ıslıklar ve alkışlar.) Ben hepinize sesleniyorum. Polislerin askerleri ışıkları kırmaktan alıkoymaması beni şaşırttı. (Bravolar ve alkışlar. Emma Goldman konuşması boyunca alkışlar tarafından o kadar çok kesildi ki bu alkışlar belirtilmeyecektir.) Dostlar lütfen alkışlamayın, zaman çok değerli. Polis, askerleri yasaları çiğnemekten alıkoymadığına göre onlardan korkuyor mu? Düzeni koruyacaklarını umuyorum. Dostlar, bakın, eğer bu toplantı hiç olmasaydı şunu bilmenizi isterdim; New York halkının düşünen kesiminin savaş istemediğini, zorunlu askerlik istemediğini ve militarizm istemediğini bizim söyleyebileceğimizden daha çok dışarıda salona girebilmek için bekleyen yirmi bin kişi kanıtlamaktadır. Bizler aynı zamanda kendimizi savaşa inananlardan ve militarizme inananlardan daha tutarlı görüyoruz. Savaşa inananların, zorunlu askerliğe ve militarizme inandıklarını söylüyoruz ve görevlerini yerine getirsinler ve savaşsınlar. Biz buna karşı çıkmıyoruz, ama bizler savaşa inanmıyorken ve militarizme inanmıyorken ve zorunlu askerliğe inanmıyorken savaşmaya mecbur kılınmamıza karşı çıkıyoruz. Peki bizler neden savaşa ve militarizme inanmıyoruz? Şehrin itibar sahibi gazeteleri bizim Almanya taraftarı olduğumuz için savaşa ve militarizme inanmadığımızı söylediler. Bu inanılmaz bir yalan. Ben Alman hükümetine, Amerikan hükümetine karşı çıktığım kadar karşı çıkıyorum ve neden militarizme inanmıyorum? Size nedenini söyleyeceğim. Ben sekiz yaşındayken babam hükümette memurdu ve her yıl kayıt olma zorunluluğu vardı. Evimize Rusya'nın en yüksek yetkilileri, militarizmin başları, temsilcileri gelirdi ve ülkemizin gençliğini, köylü çocuklarını asker olmaları için zorlarlardı. Ve o zaman bütün annelerle babalar yas tutar oğullarının askerliğe alındığı günü kederin, gözyaşlarının ve acının günü olarak bilirlerdi. Bu olay usuma ve vicdanıma silinmez bir güçle yerleşti. On yıl sonra Amerika'ya geldiğimde, bana bu ülkenin özgür olanın ülkesi ol-

duğu, kimsenin Amerika'da asker olmaya zorlanmadığı söylenmişti. Gerçekten de bu ülkenin vaat edilen ülke, özgürlük, olanaklar, mutluluk ve genç neslin öneminin ve değerinin tanınması üzerine kurulan bir ülke olduğuna inanmıştım. Ancak o günden beri aradan yirmi yedi yıl geçti ve Amerika Birleşik Devletleri'nde mecburi askerliği getiren yasa onaylandığında, yarın, Kayıt Olma Gününde, 500 bin Amerikan gencinin cenaze yürüyüşünün kutlanacağı sonucuna vardım. Militarizme karşıyım, çünkü çocukluğumdan beri içinde umut ve gençliğini taşıyan ve önünde olanakları bulunan genç bir erkeğin militarizmin mihrabında kurban edilmesinin ne olduğunu gördüm. Bu yüzden de kendime daha küçük bir çocukken şu sözü verdim: yaşadığım süre boyunca ve sesimi taşıdığım süre boyunca zorunlu militarizme karşı, zorunlu askerliğe karşı sesimi yükselteceğim. Dostlarım, bize halk savaş istiyor deniyor. Peki, eğer Amerikan halkı savaş istiyorsa, eğer New York kentinin halkı zorunlu askerlik istiyorsa, bu kentte neden yalnızca bütün polis teşkilatı değil de başka yapacak hiçbir şeyleri olmayan Ulusal Muhafızlar ve Ev Muhafızları olarak bilinen bir grup asalak toplanmış bulunuyor? Bakın arkadaşlar, size şunu soruyorum, Kayıt Olma Gününü kutlamak için neden bu kadar çok polisi, askeri, Ev Muhafızlarını ve Ulusal Muhafızları toplamak zorundasınız? Eğer halk savaş istiyorsa onları asker olmaları için zorlamaya neden bu kadar çok polise, neden bu kadar çok askere gereksinim var? Eğer halk savaş istiyorsa neden onlara bunu söylemeleri için şans tanınmıyor? Eğer oğullarını militarizmin mihrabında kurban etmelerini istiyorsanız neden halka buna karar vermesi için şans tanımıyorsunuz? İktidarda olanlar halkı sınayamayacaklarını biliyorlardı: Amerikan halkını sınamaktan korktular ve işte bu yüzden onları savaşa girmeye mecbur kıldılar ve onlara altı hafta geçmeden zorunlu askerliği getirdiler. Bu yüzden de ben, irademle, kendi seçimimle Amerikalı olan bir anarşist olarak karşı çıkıyorum. Siz vatanseverler, siz doğuştan Amerikalılar sizler öyle olmak zorunda olduğunuz için Amerikalı oldunuz. Sizler bu topraklarda doğdunuz. Bense seçebildim, ama Amerika'ya özgür irademle geldim ve ben, seçim sonucu bir Amerikalı olan ben, size şunu söylüyorum: eğer insanları militarizme zorluyorsanız, genç insanları orduya katılmaya zorluyorsanız, o zaman lütfen Almanya'yı demokratikleştirmek için Amerika'yı Prusyalaştıracağınızı

söyleme nezaketinde bulunun. (Şiddetli bir alkış.) Birer soytarı durumuna düşeceğinizi ayrımsamış olmalısınız. Kimse size inanmıyor. Toplantıları dağıtmanız, olay yaratmanız ve genç erkeklerle kızları tutuklamanız dışarda bilinmiyor mu diye düşünüyorsunuz? Amerika Birleşik Devletleri'ndeki muhteşem demokrasiyi duyunca Rusya'daki köylülerle işçiler ne kadar çok eğleniyor olmalı.

Dostlarım, kentte bu gece Rus askerlerinin toplantısının neden durdurulduğunu anlıyorum. Rus askerleri İşçiler ve Askerler Konseyine seslenecekler ve onlara Amerika'nın demokrasi için savaşacağını anlatırken aslında dünyaya bir yalan söylediğini anlatacaklar. Amerika demokrasi için savaşmıyor. Ben şunu söylüyorum: limonlukta oturan bir kişinin etrafına taşlar atmasına hakkı yoktur. Bakın dostlar ben burada size tüm samimiyetimle zorunlu askerliğe karşı açıkça çalışacağımı söylüyorum. Bize, söylediklerimi yazmak için aramıza stenograflarınızı yerleştirdiğiniz söylendi, bu stenografların bulunduğu ilk toplantımız değildir. Ve ben her zaman herkesin söyleyebileceği şeyleri söylemişimdir ve daha da önemlisi, ben polisin ve askerlerin söylemek istediklerimi duymalarını istiyorum. Onlara iyilik yapacağım. Onların eğitime gereksinimleri var. Dostlar, bakın, size bugün kaydolmayın demiyorsam bunun nedeni askerlerden korkmam ya da polisten korkmam değildir. Benim verebilecek yalnızca bir yaşamım var ve yaşamım bir ülkü uğruna, halkın, askerlerin özgürlüğü uğruna feda edilecekse, buyurun çekinmeyin. Dostlarım, askerlik yaşında bulunan siz erkeklere kaydolmayın demekten beni alıkoyan tek neden bir anarşist olmamdır ve benim sizi vicdanınıza ters düşen herhangi bir şeye ahlaka dayanarak ya da başka herhangi bir biçimde zorlanmanıza inanmamadır ki sizden kendi kararınızı kendiniz vermenizi ve bunu yaparken de kendi vicdanınıza güvenmenizi istiyorum. Vicdanınız dünyada bulabileceğiniz en iyi rehberdir. Eğer bu bir suç ise, bir ihanet ise, vurulmaya hazırım. Ülkünüz uğruna ölmek muhteşemdir ama şu anda aramızda bulunan vatanseverlere sesleniyorum, aramızda bulunan polise ve aramızda bulunan askerlere sesleniyorum, öldürecekleri her idealistin yerini binlercesi alacaktır ve onlar, Rusya'da olanlar Amerika'da olmadıkça durmayacaklardır. Dostlarım bilmiyor musunuz, bir zamanlar Rus askerleri bütün idealistleri tutuklarlardı ve onları Sibirya'ya ya da yeraltı hapishanelerine gönderirlerdi

ve konuşma ile toplanma özgürlüğünü bastırıp onlara ölümüne işkence yaparlardı. Ancak bugün uygar dünyanın tümü, Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti de dahil, özgürlüğü temsil eden İşçi ile Askerler Birliği önünde tir tir titremektedir. Ve dostlarım, genç erkekler, askerler, ben korkmuyorum. Korkmuyorum, çünkü yapabileceğiniz tek şey hayatımı almak olabilir, ülkülerimi hiçbir zaman alamazsınız. Ne polis, ne de askerler, ne de Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti ne de dünyanın tüm güçleri ülkülerimi alamaz. Ülkülerim ölümümden çok sonra da yaşayacaktır.

Dostlarım, şimdi de bu gece söylemek zorunda olduğum şeyden çok uzakta bulunan bir nokataya değinmek istiyorum ki bunda nedense şansım hep yaver gitmiştir. Gazeteler, toplantılarımızın Alman Kaiser tarafından ödendiğini söylüyor. Tabii ki onlar daha iyi bilirler. Onlar, Alman Kaiser bu toplantıyı ödemiş olsaydı bizim şehirdeki en büyük salonu tutabileceğimizi ve polisi davet edebileceğimizi biliyorlardı. Onlar Alman Kaiser'i tarafından ödenmediğimizi gayet iyi biliyorlar. Hayır, dostlar ve bu gece burada bulunan siz emekçi erkek ve kadınlar, Alman Kaiser'i değil, sizler bu geceki toplantı için ödüyorsunuz. Ben sizlere sesleniyorum, çünkü bu toplantı sizlerin parasıyla ödenecek; ayrıca vereceğiniz paranın kuruşuna kadar alnızın teriyle kazanılmış Amerikan penileri olduğunu, her gün yarattığınız servetin karşısında efendilerinizin size lutfettiği paradan olduğunu bu gece aramızda bulunan saygıdeğer basın mensuplarına, askerlere, polislerle detektiflere göstermek istiyorum. Ve işte sizlere sesleniyorum dostlar, bu geceki toplantının masraflarını ödemek için aranızda para toplayanlar gezindiğinde verebildiğiniz kadarını kendiliğinizden verin. Korunmamız için para ödemek zorunda kalmadığımız için çok şanslıyız. Bize tamamen ücretsiz olarak sağlanıyor. Bu gece askerler burada olduğu için minnettarız. Bu gece hem bizim yaşamımızda hem de onların yaşamında ilk kez gerçeği duydular ve bu yüzden de burada oldukları için mutluyum, şimdi arkadaşlar, para toplayanlar geçerken lütfen kendi isteğinizle verebildiğiniz kadar verin, ama yalnızca savaşa karşıysanız ve militarizm ile mecburi askerliğe karşıysanız verin. Para toplama işi bittikten sonra size söyleyemek istediğim biriki söz var.

Bu arada siz askerlerin dikkatini şu olguya çekmek istiyorum: Amerikan kurumlarına inandığınızı göstermek istiyorsanız birer cen-

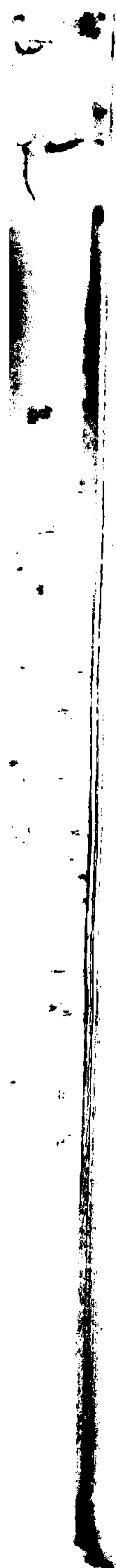
tilmen gibi davranın, serserilik etmeyin. (Salonda ve balkonda oldukça büyük bir kargaşa yaşanıyordu.) Para toplandıktan sonra konuşmamı bitirmek için biriki söz söylemek isitiyorum ve burada para toplama işi bitene kadar duracağım. (Birisi "Emma Goldman için üç kere", diye bağırdı ve buna verilen yanıt muhteşemdi. Bağırışlar ve alkışlar yuh sesleri ve Alexander Berkman için haykırılan bravolarla karıştı.) Arkadaşlar, lütfen bir hata yapmayın. Emma Goldman ya da Alexander Berkman için bravo diye bağırmayın çünkü onlar dünya tarihi içinde yalnızca birer önemsiz kişi. Özgürlük ilkeleri için bravo diye bağırmak daha anlamlıdır. Bu bir Alexander Berkman ya da bir Emma Goldman ya da yüz Alexander Berkman ya da yüz Emma Goldman'dan daha iyidir. Onlar bir gün yok olacaklar, ancak özgürlük ilkesi, kendine hakim olma ilkesi, kendini özgür kılma ilkesi, toplumsal devrim ilkesi yaşamaya devam edecek.

Arkadaşlar, parayı toplayanlar bu işi sessizce yapabilirler ve işlerini sürdürebilirler. (O arada salonda büyük bir kargaşa yaşandı ve Emma Goldman dinleyicileri sakinleştirdi. Herkes yeniden sakinleşti.) Unutmayın arkadaşlar, mecburi askerliğe karşı çıkmak henüz başladı, bu gece bitmiyor. Şunu da unutmayın, barış için çalışma, uluslararası barış için çalışma yeni başladı. Arkadaşlar, biliyorum, bu gece burada olanlar, dışarda yirmi bin kişinin beklediğini öğrenince sevinecekler. Sevgili arkadaşlar, New York basınını kutluyorum. New York gazeteleri Zorunlu Askerliğe Karşı yürüttüğümüz çalışmalara binlerce Emma Goldman'ın yapabileceği katkıdan daha fazla bir hizmette bulundular. Basın tabii ki bu tür bir toplantıya yirmi bin kişinin gelmesini istemezdi. Basının yapmak istediği, sizi sessizliğe gömmek, sizleri buraya geldiğiniz için hapse atılacağınıza, hemen buracıkta vurulacağınıza inandırmaktı. Amerika sizi ne yazık ki asamayacak ve parmaklıkların arkasına tıkamayacak ve olduğunuz yerde vuramayacak, ama basın bunu isterdi. Kanı donduran o makalelerin tek amacı sizi felç etmekti. Ancak o zavallılar bilmiyor ki bir insan bir fikire sahipse onu ne yaparsan yap korkutamazsın. Bu yüzden de ben kişisel olarak size, basına gerçekten minnettarım. Polise bir ordu kalabalığında geldiği için minnettarım, aslında gerçekten de kötülük yapmak istemeyen genç askerlere de minnettarım. Onlar masum çocuklar. Şimdiye kadar korkuyla hiç yüzyüze gelmediler. Onlar bir

pikniğe gidildiğini düşünüyorlar; onlar eğleneceklerini düşünüyorlar, zavallı genç centilmenler. Gerçekten de savaşa gitmenizi ve pikniğe katılmanızı isterdim. Eğlenmenizi isterdim ve savaşınızı sanki bir eğlencedeymiş gibi sürdürmenizi ya da sanki bir basketbol ya da futbol maçındaymış gibi sürdürmenizi isterdim, ama yanılıyorsunuz çünkü savaşın anlamı başkadır. Bizler savaşın, özgürlüğün en temel ilkelerinin ortadan kaldırılması demek olduğunu biliyoruz. Merkezileştirilmiş militarizmin en iğrenç yönleriyle insanoğlunun şehvet dolu gaddarlığından, kan akıtmak ve zaferden başka bir şey olmadığını biliyoruz. Zorunlu Askerliğe Karşı Birlik üyeleri olan bizler sesimizi sizlere, siperlere inanıyorsanız savaşabileceğinizi söylemek için yükseltiyoruz, ama kaybedilmiş bir davayı temsil ediyorsunuz. Siz geçmişi temsil ediyorsunuz, bizlerse geleceği. Zorunlu Askerlik Kanunu Amerikan halkını uyandırmak için bir araçtı. Zorunlu Askerlik Kanunu çıkmadan önce Amerikan halkı şöyle düşünüyordu, özgürlüğümüz var, canımız ne isterse onu yaparız, savaşa gitmek istersek gideriz ve istemezsek de uzak dururuz. Arkadaşlarım, Hükümete Zorunlu Askerlik Kanununu çıkardığı için minnettarız, çünkü Amerikan halkına Amerikan özgürlüğünün gömüldüğünü, öldüğünü, bir ceset olduğunu öğretecek ve yalnızca bizim sesimizin onu yeniden ayağa kaldıracağını ve dirilteceğini gösterecek, Amerikan halkı ve Amerika'da yaşayan bütün insanlar tek bir kitle halinde birleşerek kapitalizm ve hükümetten militarizm silkelenene kadar.

Aslında bu gece başka konuşmacıların da katılmasını amaçlamıştık. Hepsi burada. Bir an bile herhangi birisinin sözünden döndüğünü düşünmenizi istemiyorum ama vatanseverlere bu toplantıyı dağıtmış olmanın tatminini sağlamayacağız. Arkadaşlar, bu yüzden sizden Enternasyonal'i söyleyip toplantıyı bitirmenizi ve sessizce çıkmanızı istiyorum. Dışarda arkadaşlarınız bekliyor ve onlarla beraber tek bir ses olup militarizmin, hükümetin ve kapitalizmin sesini boğacaksınız. (Toplantı bittikten sonra yaşlı bir kadına kürsüye çıkması için yardım edildi ve kadın zarfın içinden çıkardığı kağıtları dağıttı. Askerler sonra broşürleri topladı ve yaşlı kadın tutuklandı.)

TOPLANTI BİTTİ.

Üçüncü Kısım **1919-1922**

Rusya'da ve Rusya Hakkında: *Bolşevik Mit, Kronstadt Ayaklanması, Rus Tradejisi* ve Sürgünden bir Mektup

Bolşevik Mit

EMMA Goldman özyaşam öyküsünde Amerika Birleşik Devletleri'nden sürgüne gönderilmeleri ve Alek hakkında yazar. "Tanrının günlerinden gün 21 Aralık 1919, saat 16.20... Başım dönüyordu, gözümde Sibirya'ya gönderilen siyasilerin gidişi canlandı, Rusya'daki eski günlerin zamanı. Geçmişin Rusya'sı önümde yükseldi ve sürgüne gönderilen devrim şehitlerini gördüm. Ama hayır, burası New York, burası Amerika, özgürlükler ülkesi!" Ancak gene de ne Emma ne de Alek umutlarını yitirmemişti. Tam tersi, vatanlarına, devrim ülkesine geri dönerken heyecanlıydılar, çoşkuluydular. "Yüreğim beklentiler ve ateşli umutlarlarla çarpıyordu," diye yazar Emma, "Sovyet Rusya! Kutsal toprak, büyülü halk! İnsanlığın umudunu simgeleştirmek için geldiniz." Berkman'ın günlüğünde ise şunlar yazılıdır: "Yüzyıllar boyunca köleleştirilmiş ve zulme maruz kalmış olan Rusya'ya, yeni bir günde öncü olma görevinin verildiğini düşünmek!... Yaşamımın kalan yılları koşulsuz olarak muhteşem Rus halkının hizmetine adanmış olacaktır!" The Blast'ta, "Rus Devrimi başarısızlığa uğrayabilir diye hiç korkmuyorum. Başarısı kesindir," diye yazar.

Ancak Rusya, bekledikleri gibi değildir. Ve başta hem Berkman hem de Goldman halk tarfından denetlenen bir toplumu yaratmak için canla başla çalışmışlarsa da, ikisi de, aradan fazla bir zaman geçmeden Lenin ile Trotsky'nin planlarının anarşizm, demokrasi, sosyalizm ve komünizm ile çok az kesiştiğini ayrımsamışlardır. Parti yetkilileri lüks içinde yaşarken, fakirler karmaşık ve çok katmanlı yiyecek bölüştürme sisteminde açlık çekiyordu; konuşma ve basın özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanmıştı ve bolşevik politikalarına aktif olarak karşı çıkan bir çok kişi tutuklanıp öldürülmüştü. Berkman ve Goldman Rusya'daki "yoldaşlarını" terör politikalarını izlemekten vazgeçirmek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Ülkeyi bir felakete sürüklediklerini göstermek için Lenin'le görüştüler, Trotsky ile buluşmaya çalıştılar. Çabaları boşunaydı. Sonun-

da, Petrograd'ın dışındaki Kronstadt denizcileri, devrimin asıl ülkülerinin gerçekleştirilmesini talep ettiklerinde susmaları için bombalanınca, Alek ile Emma Rusya'dan ayrılma kararını alır. Berkman günlüğüne şu sözleri yazar: "Keder ve bombardıman günleri. Kalbim umutsuzluk içerisinde uyuşuyor: içimde bir şeyler öldü. Sokaklardaki insanlar acının altında ezilmiş ve sersemleşmiş. Hiç kimse konuşmaya cesaret edemiyor. Ağır silahların gümbürtüsü havayı yırtıyor."
Berkman'ın sürgüne gönderilmesiyle başlayan ve Rusya'yı terk etme kararını aldığı 30 Eylül 1921 gününde sona eren günlüğü, 1921 yılında Bolşevik Mit olarak yayımlandı.

“Buford” Yolculuğunun Seyir Defteri

BÖLÜM 1

ABD “BUFORD” GEMİSİNDE

23 Aralık 1919 - Asor adaları yakınlarında bir yerlerdeyiz, neredeyse üç gündür denizdeyiz. Nereye gittiğimizi kimse bilmiyor. Kaptan mühürlü emirler altında yol aldığını iddia ediyor. Erkekler belirsizlik ve arkalarında bıraktıkları kadın ve çocuklarından dolayı çıldırmak üzere. Peki ya Denikin'in[1] bölgesine götürülüyorsak...

*

Kaçırıldık, kelimenin tam anlamıyla gecenin bir vaktinde yataklarımızdan kaldırılıp kaçırıldık.

20 Aralık'ta, Ellis Island'da gardiyanlar hücrelerimize gelip “hemen hazır olmamızı” emrettiklerinde geceydi. Ben giysilerimi çıkarmak üzereydim; öbürleri ranzalarına yatmış, uyuyorlardı. Beklenmedik bir anda gelmişlerdi. Bazılarımız sürgüne gönderilmeyi bekliyorduk ama bize birkaç gün önceden haber verileceği sözü verilmişti; bazıları ise davaları mahkemede sonuçlanmadığı için kefalet karşılığında serbest bırakılmak üzereydi.

Binanın üst bölümündeki büyük, çıplak bir odaya götürüldük. Adamlar arkalarından alelacele toparlayabildikleri eşyaları çekerek telaş içinde içeriye girdiler. Sabah dörtte emir uygulanmaya kondu. Korumaların peşinde, sağımızda ve solumuzda şehir ve Federal polisler, sessizlik içerisinde bahçede toplandık. Karanlık ve soğuk; kemiklerime kadar dondum. Uzaktaki dağınık ışıklar, uykudaki büyük kentin işaretleriydi.

İnişli çıkışlı yerin üzerinden sendeleyerek bahçeden vapura doğru birer gölge gibi gittik. Konuşmuyorduk; gardiyanlar da sessizdi. Ama polisler kahkahalar atıp sessiz sıraya küfrediyor ve onunla dalga geçiyordu. "Bu ülkeyi sevmiyor musunuz, canınız cehenneme. İşte şimdi gidiyorsunuz, sizi orospu çocukları."

Sonunda vapura vardık. Üç kadın tutuklu gözüme çarptı, onlar da götürülüyordu. Vapur gizlice, sirenleri suskun, yola koyuldu. Yarım saat sonra, bizi körfezde bekleyen *Buford* gemisine bindik.

21 Aralık cumartesi günü saat altıda yolculuğumuz başladı. Beyaz bir tüle bürünmüş olan büyük kent yavaş yavaş geri çekildi. Belli belirsiz uzun gökdelenler, göz kırpan yıldızlar tarafından aydınlanan peri kaleleri gibi görünüyordu, sonra uzaklık her şeyi yuttu.

*

24 Aralık - Buford 1885 yapımı eski bir gemi. Filipin Savaşlarında askeri nakliye aracı olarak kullanılmış ve artık denize dayanıklı değil. Durmadan dalga yiyoruz ve ambar kapaklarından içeriye deniz suyu giriyor. Yerde 5 cm su var; eşyalarımız ıslandı ve buharla ısıtma yok.

Aramızdaki üç kadın ayrı bir kabine yerleşti. Erkekleri ise kalabalık, kötü kokan bölmelere tıktılar. Üç katlı ranzalarda yatıyoruz. Üstümdekinin yattığı ağ o kadar gevşek ki, adam ne zaman kıpırdasa ağırlığından aşağıya doğru sarkıyor ve yüzüme değiyor.

Bizler birer tutukluyuz. Güvertede, koridorlarda ve her kapının başında silahlı nöbetçiler duruyor. Sessiz ve asık yüzlüler; bizimle konuşmaları kesinlikle yasaklanmış. Dün içlerinden birisine bir portakal uzattım - hasta göründüğünü düşünmüştüm. Ama almadı.

Radyodan Amerika Birleşik Devletleri'nde radikaller arasında toplu tutuklanmaların yaşandığını öğrendik. Büyük bir olasılıkla sürgüne gönderilmemizi protesto eden gösterilerle ilgili.

Adamlar sürgüne gönderilirken yaşanan şiddetten ve ani gelişmelerden dolayı kızgın. Onlara paralarını ya da giysilerini almak için zaman tanınmadı. Çocuklardan bazıları tezgahlarının başında tutuklandı, hapise atıldı ve ücret çeklerini almalarına izin verilmeden götürüldüler. Eminim, Amerikan halkının haberi olsa, yanlarında onları sıcak tutacak giysi bulunmadan bir gemi dolusu tutuklunun Atlantiğe bırakılmasına izin vermezdi. Amerikan halkına inancım sonsuz ama Amerikan memur sınıfı merhametten yoksun bir bürokrat sınıfı.

Vatan sevgisi, yuva sevgisi kendisini gösteriyor. Bunu özellikle de Amerika'da yalnızca birkaç yıl kalmış olanlarda fark ediyorum. Güney Rusya'dan gelen adamlar gittikçe daha çok Ukraynaca konuşmaya başladılar. Hepsi de bir zamanlar Çarlık pençelerine bıraktıkları ve artık dünyanın en özgür ülkesi olan yeri görmek için Rusya'ya en kısa zamanda varmak istiyor.

Nüfus sayımı yapmak için bir komite kurduk. Üç kadının dışında 246 kişiyiz. Farklı farklı karakterler ve uluslar: New York ve Baltimore'dan Beyaz Ruslar; Virjinya'dan Ukraynalı madenciler; Letonyalılar, Litvanyalılar ve bir Tatar. Çoğunluk, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da yan kuruluşları olan anarşist örgüt Rus İşçiler Birliği'nin üyesi. On bir kişi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Sosyalist Partisi üyesiyken bazıları partizan değiller. Aramızda editörler, okutmanlar ve her türlü işçi bulunuyor. Bazıları sakallı, tipik birer Rus; ötekiler ise traşlı, görünüşlerinde Amerikalı. Adamların çoğu, geniş yüzleri ve yüksek elmacık kemikleriyle Slavlara benziyor.

"Devrim için deliler gibi çalışacağız," Batı Virjinyalı madenci Koca Samuel çevresinde toplanan gruba duyurdu. Rusça konuşuyor.

"Bahse girerim, yapacağız," diye köşedeki ranzadan İngilizce duyuldu. Konuşan, kabinimizin maskotu, al yanaklı, sırık gibi ve "bebek" olarak çağırdığımız bir delikanlıydı.

"Ben Bakülüyüm," diyerek yaşlı bir adam katıldı. "Ben eskiden beri sondaj işçisiyim. Onların bana ihtiyacı var, tamam mı?"

Rusya'yı düşünüyorum, devrimin içinde bulunan bir ülke, tüm siyasal, ekonomik ve ahlaksal temelleri söküp atan toplumsal bir devrimin içinde. Müttefikler'in akını, abluka ve içerde de karşı devrim var. İşçilerin zaferini tamamlamak için ilk önce bütün güçleri yola getirmek gerekir. İçerdeki burjuva direnişi kırılmalı; dışardan gelen müdahaleler ise yenilmeli. Başka her şey sonra gelir. Yüzyıllar boyunca köleleştirilmiş ve zulme maruz kalmış olan Rusya'ya, Yeni bir Günde öncü olma görevinin verildiğini düşünmek!... Neredeyse inanılması imkansız, kavrayabilmenin ötesinde bir şey bu. Daha dün dünyanın en geri kalmış ülkesi iken bugün öncüsü. Bu bir mucize gibi.

Yaşamımın kalan yılları koşulsuz olarak muhteşem Rus halkının hizmetine adanmış olacaktır!

Berkman ve Buford'daki öbür sürgünler önce 17 Ocak'da Finlandiya'ya, ardından yolculuklarını trenle sürdürüp 20 Ocak'da Rusya'ya ulaştılar. Orada büyük karşılama komiteleri tarafından karşılanırlar; kendilerine sık sık şu sorular yöneltilir: Amerikan işçileri açlık içinde mi? "[Amerika'da] Devrim çıkmak üzere mi?" Buford'da Berkman ile beraber olan bir anarşist, bolşeviklerin Rusya'ya baskı yapmasına anarşistler tarafından izin verilmeyeceği uyarısında bulunduğunda Berkman karşı çıkar: "Sosyalist ya da anarşist... artık hepimiz devrimciyiz." Birkaç gün sonra çoşkulu bir Berkman Petrograd'dadır.

BÖLÜM 3

PETROGRAD'DA

21 Ocak 1920 - Aydınlık kış güneşi Neva'nın geniş, beyaz koynunun üzerinde. Nehrin iki kıyısında hükümet binaları, Aurona gemisinin büyüleyen varlığı. Gözün alabildiği her yerde kraliyet binaları, ortalarında da soğuk sakinliğinle taht kuran Kışlık Saray. Sabırsız atın üstündeki pirinç binici, Fin kayasının üstünde tetikte[2] düşler ülkesini koruyan Petropavlovskaya'nın uzun kulesinin üzerinden atlamak üzere.

Çarın başkentinde gençliğimden tanıdık görüntüler çarptı. Ama geçmişin yaldızlı ihtişamı, krallık saltanatı, soyluların neşeli davetleri ve trampet sesleri ile yürüyen Slav askerlerinin demir kolları artık yok. Devrim eli, lüks içindeki tembellik kentini bir emekçi yuvasına dönüştürmüştür. Devrim ruhu cadde isimlerini bile değiştirmiş. Gogol, Puşkin ve Dostoyevski ile ölümsüzleşen Nevsky 25 Ekim'in ümidi olmuş; Kışlık Saraydaki alan Utriski'nin adı ile onurlandırılmış; Kamenovstroski'ye Kızıl Şafak ismi konmuş. Duma'da Lassale'in kahramanca büstü gelip geçenleri Yeni Günün bir simgesi olarak selamlıyor; Konoguardeiski Bulvarında, kolu halka doğru uzanmış Volodarski'nin heykeli duruyor.

Neredeyse her sokak bana geçmiş günlerdeki mücadeleleri anımsatıyor. İşte orada, Kışlık Sarayın önünde, merhamet ve ekmek dilen-

mek için "Küçük Babaya" gelen binlerce kişinin ortasında rahip Gapon dikilmişti. 1905 senesinin kaderi tayin eden o Ocak gününde alan, işçilerin kanı ile kırmızıya bulanmıştı. Bir yıl sonra, mezarlarının içinden ilk devrim gülü büyüdü ve ezilenlerin çığlıkları gene topların darbeleri altında bastırıldı. Ardından bir terör dalgası izledi ve bir çok kişi darağacında ve hapishanelerde çürüdü gitti. Ancak başkaldırının hayaleti her seferinde yeniden hortladı ve Çar sonunda pes etti, kendini savunmaktan acizdi, herkes tarafından terk edilmiş, hiç kimse gidişinden pişman olmamıştı. Sonra da büyük Ekim Devrimi ve halkın zaferi geldi - ve Petrograd savaşın ön cephesindeydi.

*

Kent terk edilmiş sanki. Nüfusu 1917'de neredeyse 3 milyon civarındayken şimdi 500 bine inmiş. Savaş ve salgınlar Petrograd'ı neredeyse yok etmiş. Kaledin, Denikin, Koltçhak ve öbür Beyaz güçlere karşı savaşırken Kızıl Kent'in işçileri ağır kayıplar verdi. Proleteryanın içindeki en iyi birim devrim için öldü.

Sokaklar bomboş; halk fabrikalarda iş başında. Köşedeki genç kadın milis elindeki silahıyla bir ileri bir geri yürürken ayaklarını ısıtmak için botlarıyla yere vuruyor. Arada sırada, sımsıkı sarınmış ve kızağın üstündeki ağır yükü çekerken yere doğru eğilmiş yalnız bir şekil geçiyor.

Dükkanlar kilitli, kepenkleri kapalı. Tabelalar hâlâ alışıldık yerlerinde - artık içerde bulunmayan ürünlerin reklamını yapmak için boyanmış sebze ve meyveler. Kapılar ve pencereler kilitlenmiş ve sürgülenmiş; her yer sessiz.

O meşhur Apraksin Dvor artık yok. Ülkenin satın alınmış ya da çalınmış bütün zenginliği, gelip geçenleri baştan çıkarmak için sergilenirdi. Soylu *barinya* ile hizmetçi, iyi huylu sarışın köylü ile asık yüzlü Tatar, dalgın öğrenci ile uyanık hırsız, hepsi pazar yerinin serbest demokrasisinde birbirine karışmıştı. Dvor'da istenilen her şey vardı; insan bedenleri alınıp satılır, ruhlar para uğruna takas edilirdi.

Artık her şey değişti. Emek Tapınağının girişinde şu söz yazıyor: "Çalışmayan yemesin."

Halk stolovaysında (aş evi) sebze çorbası ve kaşa (yulaf lapası) dağıtılıyor. Yemek yiyenler yanlarında dağıtım noktalarında dağıtılan ekmekleri getiriyor. Geniş salon ısıtılmamış ve insanlar şapkaları

ve paltolarıyla oturuyor. Üşümüş ve solgun görünüyorlar, acınacak derecede zayıflamışlar. "Hiç değilse abluka kaldırılmış olsa," dedi yanımda oturan, "belki kurtuluruz."

*

Kentin bazı yerleri geçenlerdeki Yudeniç kampanyasının kanıtlarını taşıyor. Yer yer barikatlara, kum torba yığınlarına ve tren istasyonuna doğrultulmuş toplara rastlıyoruz. Kavganın öyküsü hâlâ dillerde. "İnsanüstü bir çabaydı bu." Vera çoşkuyla anlattı. "Düşman, bizim beş katımız kadardı ve Krasnaya Gorka'da kapılarımızın önündeydi, kent merkezinden yalnızca yedi mil uzaklıkta. İnsanlar, erkekli kadınlı, hatta çocuklarla birlikte barikatlar yaptı, savaşanlara cephane taşıdı ve evlerini düşmana karşı teke tek savunmak için hazırlandı." Vera henüz on sekiz yaşında, bir nergis kadar zarif ve narin; ama Vera makineli tüfek kullanmıştı.

"Beyazlar kazanacaklarından o kadar emindi ki." Vera konuşmasını sürdürdü, "kentin yönetim kadrosunu aralarında paylaşmış ve Petrograd'ın komutanını seçmişlerdi bile. Yudeniç'in görevlileri kadrolarıyla beraber gizlice kent merkezine girmiş, Başkanlarının zafer içerisinde şehire adım atmasını bekliyorlardı. Umudumuzu yitirmiştik; kaybetmiş görünüyorduk. Askerlerimiz sayıca azalmış ve yorgun düşmüştü, cesaretlerini yitirmişlerdi. İşte tam o anda sahnede Bill Şatov[3] belirdi. Çevresinde küçük orduyu topladı ve onlara devrim adına seslendi. Güçlü sesi en uzakta olanlara kadar gidiyordu; ateşli konuşması ile devrimci isteğin sönmekte olan korlarını yeniden ateşledi, yeni bir güç ve inanç kaynağı oldu."

"İleri çocuklar! Devrim adına!" Şatov gürledi ve işçiler, çaresiz deliler gibi kendilerini Yudeniç ordusunun üstüne attılar. Petrograd proleteryasının çiçeği o mücadelede heba oldu, ama Kızıl Kent ve Devrim kurtarıldı.

Şatov haklı olarak bana gururla göğsünün üstüne iğnelenmiş olan Kızıl Bayrağın talimatını gösterdi "Krasnaya Gorka için" dedi, mutluluk içinde gülümseyerek.

Şatov, devrim deneyimi ile olgunlaşmış ve ciddileşmiş ama, hep Amerika'da tanıdığım o neşeli iyi huylu insan olarak kalmıştı. Çok önemli görevler yerine getirmiş verimli bir işçi ve başarılı bir örgütçü olarak tanınmıştı. Komünist Partiye katılmamıştı; dediğine göre bolşeviklerle bir

çok önemli noktada ayrılıyorlardı. O, bireysel özgürlüğe ve genel refaha giden tek yolun en sonunda siyasal bir hükümetin kaldırılmasından geçtiğine inanan bir anarşist olarak kalmıştı.

"Şu anda şiddetli bir sosyal devrimin zor aşamasından geçiyoruz," dedi Şatov. "Birçok cephede birden savaşmak zorundayız ve bizim güçlü ve disiplinli bir orduya gereksinimiz var. Kendimizi korumamız gereken devrim karşıtı planlar var ve Çeka, sabotajcılara karşı uyanık olmalı. Tabii ki bolşevikler birçok hata işledi; çünkü onlar da yalnızca insanlar. Kargaşa dolu, sürekli var olan bir tehlike ve korkunun yaşandığı bir geçiş döneminde yaşıyoruz. Şu anda çalışma zamanı; savunma ve yeniden kurma çalışmaları için adamlar gerekiyor. Biz anarşistler ülkülerimize bağlı kalmalıyız ancak şimdi eleştiride bulunmamalıyız. Çalışmak ve kurmaya yardımcı olmak zorundayız."

*

Buford sürgünleri Smolni'ye yerleştirildi. Zorin'in daveti üzerine, şimdi Sovyetler'in Birinci Evi olarak bilinen Astoria Otelinde kalıyorum. Amerika'da fabrika işçisi olarak çalışan Zorin, Komünist Partinin Petrograd bölümünün sekreteri ve Sovyet'in resmi günlük gazetesi *Krasnaya Gazetta*'nın editörü. Beni kendini tamamen adamış olan bir komünist ve yılmaz bir işçi olarak etkiledi. Bir Amerikan mültecisi olan karısı Liza tipik bir IWW (International Workers of World) üyesi. Görünüş olarak kadınlığın bütün özelliklerine sahip olsa da sert ve hazır cevap birisi ve çoşkulu bir bolşevik.

Hep beraber Smolni'yi ziyaret ediyoruz. Eskiden yalnızca soylu genç kızlara açık olan bu yer artık Petrograd hükümetinin faal merkezi. Üçüncü Enternasyonal de burada ve sekreteri Zinovyev'in, zengin döşenmiş ve saksı çiçekleri ve bitkileri ile dekore edilmiş özel odası da. Masasının üstünde iş arkadaşlarının ona hediye ettiği oldukça büyük deriden bir evrak çantası gözüme çarptı.

Smolni'nin yemek salonunda ünlü komünist ve Sovyet yetkilileriyle tanıştım. Bazıları uniformalıydı, bazıları ise fitilli kadife pantalon ve bellerinden bağlanmış, dışarıya sarkan siyah öğrenci gömlekleri giymişti. Hepsi de sistemli gıdasızlığın, fazla çalışma ve endişelerin sonucu olarak solgun görünüyordu, gözleri çökmüş, elmacık kemikleri çıkmıştı.

Akşam yemeği halk stolovayasında verilen yemekten çok daha iyiydi. "Yalnızca 'sorumlu işçiler', önemli görevlerde bulunan komü-

nister burada akşam yemeği yiyor." diye belirtti Zorin. *Pyok* (erzak dağıtımı) için farklı farklı derecelerin olduğunu açıkladı. Askerlere ve gemicilere günde 750 gram ekmek veriliyormuş; ayrıca şeker, tuz, tütün ve olduğunda et. Öte yandan fabrika işçilerine 500 gram ekmek verilirken üretmeyenlere -entelektüel kesimin çoğuna- yalnızca 250 gram hatta daha da az veriliyormuş. Zorin bu sistemde ayırımcılık uygulanmadığına inanıyor. Yalnızca kişinin yaptığı işe göre bir bölüşme söz konusu.

Vera'nın şu sözünü anımsıyorum. "Rusya çok fakir," dedi; "ama ortada ne varsa herkese aynı oranda paylaştırılmalıdır. Bu adil olurdu ve kimse şikayet edemezdi."

*

Akşam Alexander Herzen için yapılan anma kutlamasına katıldım. Yaşamımda ilk defa, çocukluğumda yalnızca ismi geçtiğinde bile ürktüğüm o Çarlık Sarayının içindeydim. İsmi yasaklanmış olan Herzen'in, o korkulan nihilistin ve Romanovların düşmanının, bir gün gelip de bu mekanda övgüyle anılacağı aklımın ucundan bile geçmezdi.

Sahne kızıl bayraklar ve flamalarla süslenmişti. İlgiyle yazıları okudum:

"Sosyalizm insanoğlunun dinidir;
Göğe ve toprağa ait olan bir din."
"Sonsuza kadar işçinin ve köylünün saltanatı."

Koyu kırmızı büyük bir bayrak, Herzen'in sürgünde çıkardığı ünlü gazetenin ismi olan bir çanı (*Kolokol*) temsil ediyordu. Çanın yanına "1870-1920" yazılmıştı, altına ise şu sözler damgalanmıştı:

"Sen boşuna ölmedin;
Ektiğin her şey büyüyecektir."

Toplantıdan sonra dinleyiciler Herzen'in, Nevski'de hâlâ korunmuş olan evine yürüdü. Yalnızca katılanların meşaleleri ile aydınlanan karanlık sokaklardaki yürüyüş, devrimci müzik ve şarkılardan parçalar, amansız soğuğa aldırmayan erkek ve kadınların çoşkusu, hepsi beni derinden etkiledi. Hareket eden siluetler yeniden canlanan geçmişin gölgeleri gibiydi, Çarlığın şehitleri çağlar boyu süren adaletsizliğin öcünü almak için yeniden dirilmişti.

Herzen'in düsturu ne kadar da doğru:

"Sen boşuna ölmedin;
Ektiğin her şey büyüyecektir."

*

Tauride Sarayının toplantı salonu Sovyet mebusları ve davetliler tarafından doldurulmuştu. Çetin kışın ve gittikçe artan yiyecek ve yakıt sıkıntısından kaynaklanan zor durumu değerlendirmek için özel bir oturum konmuştu.

Kirli iş giysileri içinde erkek ve kadınların oturduğu sıralar önümde birbiri ardından uzanıyordu; yüzleri soluktu, bedenleri ise zayıflamış. Aralarında köylü kıyafetleri içinde olanlar da vardı. Sessizce oturup çok az konuşuyorlardı, gün boyunca süren çalışmadan yorgun düşmüş bir halleri vardı.

Askeri bando Enternasyonal'i çalmaya başladı ve dinleyiciler ayağa kalktı. Ardından Zinovyev sahneye çıktı. Kış çok dert getirdi, dedi; şiddetli kar yağışı tren trafiğini engelliyordu, Petrograd neredeyse tecrit edilmişti. Ne yazık ki *pyokun* (erzak dağıtımının) yeniden düşürülmesi gerekli olmuştu. Emindi ki, Petrograd işçileri, -içlerindeki en devrimci kesim, komünizmin ileri bekçileri- hükümetin bu kararı almak zorunda olduğunu anlayışla karşılayacaklar, bu hareketini takdir edeceklerdi.

Bu geçici bir önlemdir, diye devam etti Zinovyev. Devrim bütün cephelerde başarıya ulaşıyor - muhteşem Kızıl Ordu büyük zaferler kazanıyor, Beyazlar yakında yenilecekler, ülke ekonomisi yeniden düze çıkacak ve işçiler uzun süren fedarkarlıklarının meyvelerini toplayacaklar. Dünyadaki bütün emperyalistler ve kapitalistler Rusya'ya karşı olsa da dünyadaki bütün proleterya devrimin yanında. Çok yakında Avrupa ile Amerika'da da sosyal devrim patlayacak, çok az kaldı, çünkü kapitalizm her yerde parçalanmış durumda. İşte o zaman savaş ve kardeş kanının dökülmesi sona erecek ve Rusya'ya başka ülkelerdeki işçiler yardımcı olacak.

Zinovyev'i, tutuklu olduğu Almanya'dan kısa bir süre önce dönmüş olan Radek izledi. Deneyimleri hakkında ilginç bir konuşma yaparken Alman "sosyal vatanseverlere" iğneleyici sözlerle saldırdı. Yönetimdeki sözde Sosyalist Partisi, dedi, sosyalizmi kurmaktan korkuyormuş; şu Scheidemannlar, Bernsteinler ve diğerleri, devrime ihanet eden burjuva reformistler. Müttefikler militarizminin ve ulusla-

rarası sermayenin vekilleriymiş. Şu anda tek umut vaad eden Almanya'daki proleteryanın da destekleyerek hızla büyüdüğü Almanya'nın Komünist Partisiymiş. Ülke çok yakın bir gelecekte Rusya'da olduğu gibi devrim akıntısına kapılacak ve Almanya'daki işçiler Rusya'daki kardeşlerinin yardımına koşacak ve dünya, devrimci proleteryanın başarıya ulaştığını öğrenecek.

Joffe bir sonraki konuşmacıydı. Aristokrat görünüşü, iyi giysileri, itina ile traş edilmiş sakalı ile kötü giyimli işçiler topluluğunda yanlış bir yerde bulunan bir yabancı gibi görünüyordu. Barış Komitesinin Başkanı olarak Letonya ile imzalanan antlaşmanın şartlarını bildirdiğinde topluluğun alkışlarını topladı. İnsanlar, hangi şartlarla olursa olsun artık gözle görünür bir biçimde barış istiyorlardı.

Mebusların da konuşacağını ve böylece temsil ettikleri kitlelerin görüşlerini ve duygularını öğreneceğimi ummuştum. Ama Sovyet'in üyeleri gelişmelere aktif olarak katılmadı. Konuşanları sessizce dinlediler ve Hükümet Yönetim Kurulu tarafından sunulan kararlar için mekanik bir biçimde oy kullandılar. Tartışma yoktu; usuller canlılıktan yoksundu.

*

Buford sürgünleri arasında anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Anarşistler, gruptaki komünist üyelere göre kendilerine ayrımcılık yapıldığından şikayetçiler ve birkaç kez Smolni'ye sorunları çözmek için çağrıldım.

Çocuklar çalışmaya atanmalarının gecikmesinden dolayı rahatsızlık duyuyorlar. Gruptakileri en iyi şekilde yerleştirebilmek için sürgünleri meslek ve yeteneklerine göre sınıflara sokan anketler hazırladım. Ancak aradan iki hafta geçti ve adamlar hâlâ Sovyet bölümlerinde dolaşıyorlar, saatlerce sırada bekliyorlar ve çalışmalarına izin verilmesini sağlayan *propuski* ve evrakları almaya çalışıyorlar. Zorin'e sürgünlerin Rusya için ne kadar değerli olduğunu vurguladım: aralarında teknikerler, maden işçileri, matbaacılar vardı; kalifiye elemanın kıt bulunduğu şu günlerde onlara ihtiyaç vardı. Neden onların zamanı ve enerjisi boşa harcansın? Amerikan dövizlerini bozdurma konusuna değindim. Sürgünlerin çoğu yanlarında para getirmişti. *Pyokları* yetersizdi va bazı şeyler satın alınabiliniyordu: ekmek, tereyağı ve tütün, hatta et; hepsi piyasada var. Hiç değilse yüz kişi Ameri-

kan paralarını Sovyet parasına dönüştürmüştü. Hepsinin tek başına dövizi nerede değiştirebileceklerini öğrenmeye çalıştıkları ve bu arada sık sık yanlış yönlendirildikleri ve her seferinde Sovyet maliye bölümünde ne kadar zaman harcamaları gerektiği düşünülürse, bu işlem için ortalama olarak herbirinin üç saat uğraşmak zorunda kaldıkları rahatlıkla varsayılabilirdi. "Bu tür bir komite bütün sorunlarıyla ilgilenebilir ve zaman kaybını önler," diye ısrar ettim.

Zorin bana hak verdi. "Bunu denemek gerekir," dedi.

Smolni'ye gidip insanları biraraya toplamaya, önerimi onlara anlatıp komitenin seçilmesini sağlamayı önerdim. Komite ofisi olarak işin yürütülmesini sağlamak için telefonlu küçük bir odanın ayrılması yeterli olacaktır, dedim.

"Tam bir Amerikalısın," Zorin güldü. "Her şeyin anında yapılmasını istiyorsun. Ancak burada usül böyle işlemiyor," diye de kuru bir biçimde ekledi. "Planını ilgili yetkililere önereceğim ve sonra göreceğiz."

"Nasıl olursa olsun," dedim, "umarım en yakın zamanda gerçekleşir. Beni her zaman çağırabilirsin, yardımcı olmak için sabırsızlanıyorum."

"Bu arada," dedi Zorin beni merakla inceleyerek, "ticaret yapmak yasak. Almak ve satmak spekülasyon yapmaktır. Sizinkiler böyle şeyler yapmamalı." Çok sert konuşmuştu.

"Yarım kiloluk ekmek almayı spekülasyon yapmak olarak adlandıramazsın," diye karşılık verdim. "Hem *pyokdaki* farklılıklar ticareti teşvik ediyor. Hükümet hâlâ para basıyor, yasal olarak dolaşımda."

"E-e-vet," dedi Zorin, memnuniyetsizce. "Ama arkadaşlarına bundan sonra spekülasyon yapmamalarını söylesen iyi olur. Yalnızca *şkurnikiler*, bencil kabzımallar bunu yapar."

"Haksızlık yapıyorsun Zorini, Buford adamları yanlarında getirdikleri paralarının büyük bir kısmını, erzaklarını ve ilaçlarını Petrograd çocuklarına bağışladı. Kendileri için gerekli olan şeylerden mahrum kaldılar ve ellerinde tuttukları az miktardaki para da Sovyet parasına dönüştürüldü."

"Onları uyarsan iyi olur," diye Zorin tekrarladı.

Berkman Moskova'ya gitti ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Komünist Partisinin oldukça nüfuz sahibi olduğuna inanan hükümet yetkilileri ile konuştu. Alek onlara bunun doğru olmadığını söylese de ona inanmadılar. Berkman yaygın olarak gör-

düğü açlığa değindi. Bunun nedeninin Rusya üzerindeki abluka olduğunu ve köylülerin "katkıda bulunmayı redettikleri" için fakir oldukları söylendi. Bolşeviklerin koydukları kurallara karşı gelindiğinde zaman zaman idam yoluna başvurulduğu da anlatıldı: "İdam cezasını kaldırdık ama bazı durumlar istisnadır. Duygusal olmamak gerekir." Rusya'ya geleli henüz birkaç gün olmuşken, Berkman devrimin ilerlediği gerçek yönden kuşkuya kapılmaya başlamıştı bile. Aşağıdaki iki bölümde Berkman Moskova'daki bir pazar yerinde yaşadıkları ve erzak dağıtımı ile ilgili deneyimleri üzerine yazar.

BÖLÜM 7

PAZAR

Ayaklarımın altında şarkı söyleyen sert karı hissetmek hoşuma gidiyor. Sokaklar insan dolu, bende bir mezarlık izlenimi uyandıran Petrograd'a göre çarpıcı bir zıtlık. Dar kaldırımlar inişli çıkışlı ve kaygan; herkes yolun ortasından yürüyor. Arada sırada bir otomobil görünse de, tramvay neredeyse hiç geçmiyor. İnsanlar Petrograd'dakilere göre daha iyi giyiniyor, o kadar solgun ve yorgun görünmüyor. Çevrede daha çok asker var ve deri giysiler içinde insanlar. Bunlar Çeka'nın adamlarıymış dendi bana. Neredeyse herkes sırtında bir bohça taşıyor ya da siyahımsı bir sıvının sızdığı bir çuval patatesini kızağa koymuş arkasından çekiyor. Hiç kimse ilerlemek için itelemiyor, herkes dalgın dalgın yürüyor.

Miasnitskaya Caddesinin köşesinden döndüğümde duvardaki kocaman sarı bir poster gözüme çarptı. Büyük kırmızı puntolarla yazılmış *Prikaz* sözcüğünü hemen gördüm. *Prikaz* -emir- bu ifade beni içgüdüsel olarak eski rejime götürdü. Poster alışıldık biçemde hazırlanmıştı,"Ben emir veriyorum" "ben buyuruyorum," sözleri eski polis bildirgelerinde olduğu gibi sık sık yineleniyordu. "Moskova'nın yurttaşlarına buyuruyorum," diye okudum. Yurttaşlar mı? Tarihi aradım. 15 Ocak 1920'de yazılmıştı ve Milis Komiseri tarafından imzanlanmıştı. *Prikaz* canlı olarak jandarmaları ve *Krosak* tarzı emirleri a-

nımsatıyordu; hiç hoşuma gitmemişti. Devrim başka bir dil bulmalı diye düşündüm.

Kremlin duvarı boyunca devrim kahramanlarının gömülü bulunduğu Kızıl Meydan'dan geçiyorum. Kendilerini aynı kahramanlıkla adamış olan binlercesi ülke çapında ve cephede bilinmeyen mezarlarda yatıyordu. Yeni bir dünya sancısız doğmuyor. Rusya hâlâ açlık ve sefalet içindeydi; geçmişin mirası olan bu durumu ebediyen yok etmek için devrim gelmişti.

Iverskaya Kapısı'na yakın eski Duma'nın duvarında taşa kazınmış olan şu sözleri okuyorum: "Din halk için afyondur." Ancak hemen yanıbaşındaki şapelde ayin var ve içerisi kalabalık. Uzun saçı beline kadar inen cüppeli papaz bir Grek-Katolik duasını ezgiyle okuyor. Duacılar, çoğu kadın, buz gibi yere diz çökmüş istavroz çıkarıyor. Kötü giysiler içinde adamlar ellerinde evrak çantalarıyla içeriye sessizce giriyor, eğilip huşu içinde istavroz çıkarıyor.

Biraz daha ilerleyince Ulusal Otelin karşısında bulunan pazar yerine, tarihi Okhotny Ryad'a geldim. Bir tarafta sıra sıra küçük dükkânlar, karşılarında ise daha gösterişli mağazalar, aralarında da yaya yolu, her şey geçmişteki gibi. Balık ve tereyağı satılıyor, ekmek ve yumurta, et, şekerleme ve kozmetik ürünler, devrimin ortadan kaldırdığı yaşamdan canlı bir sayfa. Keskin hatlara sahip yaşlı bir bayan ayakta durmuş, sırtında eski bir kaban, elinde bir Japon vazosunu tutuyor. Yanıbaşında başka bir kadın daha var, daha genç ve entelektüel görünüyordu, elinde ise nadir rastlanan eski bir ustalıkla hazırlanmış kristal şarap kadehlerinin bulunduğu bir sepet vardı. Köşede, kızlı erkekli küçük çocuklar sigara ve *lepyoşki*, bir tür patatesli gözleme, satıyor; daha ilerde de insanlar lahana çorbası dağıtan bir kadının çevresinde toplanmış.

"Bir beşlike, bir beşlike!" diye kadın kısık, boğuk bir sesle bağırıyor. "Nefis *tştçi* yalnızca beş kapik!"

Buharı çıkan tencereden yükselen koku iştah açıcıydı. "Bana bir tabak ver," dedim kadına bir ruble uzatarak.

"Tanrı seninle olsun küçük amca," dedi, beni merakla süzerek, "bir beşlik yapıyor, beş kapik."

"İşte sana bir ruble," diye karşılık verdim.

Kalabalık güldü. "Beş ruble demek istiyor," birisi açıkladı, "bir ruble yalnızca bir kapik yapıyor."

"Hatta o kadar bile değil," ufak bir afacan söze karıştı.

Sıcak çorbadan bedenime hoş bir sıcaklık yayıldı ama voblianın (balık) tadı çekilmezdi. Tabağı geri vermek üzere hareket ettim.

"Lütfen müsaade edin," dirseğimi tutup bir adam bana seslendi. Orta yaşlı, entelektüel kesimden olduğu belliydi; kültürlü Rusların aksanı ile konuşuyordu. Parlak koyu gözleri, hastalıklı solgunluğunu aydınlatıyordu. "İzninizle," diye yineledi tabağa işaret ederek.

Tabağı ona uzattım. Büyük bir istekle, açlıktan ölmek üzere olan biri gibi kaynar çorbayı, en son lahana yaprağına kadar içti. Ardından da bana defalarca teşekkür etti.

Kolunun altına sıkıştırdığı kalın kitabı fark ettim. "Buradan mı aldınız?" diye sordum.

"Ah, hayır, nerede! Sabahtan beri onu satmaya çalışıyorum. İnşaat mühendisiyim ve bu da elimde kalanlardan son bir tanesi." Büyük bir sevecenlikle kitabı okşadı. "Ama özür dilerim, geç kalmadan mağazaya gitmeliyim. İki günden beri hiç ekmek vermediler. Size müteşekkirim, efendim."

Birisi dirseğimden çekiştirdi. "Sigara alsana küçük amca", oldukça zayıflamış genç bir kız elini bana doğru uzatmıştı. Soğuktan kaskatı kesilmiş parmakları avucunun içinde yatan sigaraları güvensizce tutuyordu. Ne şapkası ne de kabanı vardı, incecik bedeni eski bir şalla sımsıkı sarılmıştı.

"Satın al, barin," ince sesiyle yalvardı.

"Ne barin'i," yakınlardaki bir kız karşı çıktı. "Artık barin (efendi) falan kalmadı, bundan sonra hepimiz birer tavarişiz. Bilmiyor musun?" diyerek nazikçe söze karıştı.

Çekiciydi, en fazla on yedi yaşında, kırmızı dudakları yüzünün solukluğu ile çarpıcı bir biçimde zıtlık yaratıyordu. Sesi yumuşak ve melodikdi, konuşması ise hoş.

Gözleri bir an boyunca üstümde durdu, sonra beni yana çekti.

"Bana küçük bir beyaz ekmek al," dedi, hiç utanmadan ve mütevazı bir biçimde; "hasta annem için,"

"Çalışmıyor musun," diye sordum.

"Çalışmamak mı?," diye bağırdı, sesinden kırgınlık duyuluyordu. "Sovnarkhoz'da tapaj yapıyorum, ama yalnızca 250 gramlık bir ekmek veriyorlar ve biraz da öbürlerinden."

"*Oblava!* (baskın) milisler!" Bağrışlar, çığlıklar ve kılıçların tangırtısını duydum. Pazar yeri silahlı adamlar tarafından çevrelenmişti.

İnsanlar dehşete düşmüştü. Bazıları kaçmaya çalıştı ama askerler çemberi kurmuştu bile; kimse kağıtlarını göstermeden çıkamıyordu. Tutumları ters ve zorbacaydı, ağır küfürler yağdırıp kalabalığa kaba davranıyorlardı. Bir milis *tştçi* tenceresini devirmiş yaşlı kadını kolundan çekiştiriyordu. "Tenceremi alayım, küçük baba, tencerem."

"Sana tencere nedir göstereceğiz, seni lanetli spekülasyoncu," adam tehtidini savurdu ve kadını arkasından sürükledi.

"Kadına kötü davranma," diye karşı çıktım.

"Sen kimsin? Karışmaya nerden cesaret edersin!" deri kepli bir adam bana bağırdı. "Kağıtların!"

Kimlik evrakımı çıkardım. Çekist ona bakınca gözü hemen Dış İşleri Ofisinin mühürüne ve Tçiçerin'in imzasına takıldı. Tutumu değişti. "Af edersin", dedi. "Yabancı Tavarişi geçirin," diye askerlere emretti.

Caddede milisler tutuklularını götürüyordu. Önde ve arkada askerler yürüyordu, süngülü tüfekleri yere paralel, her an harekete geçmeye hazırdı. Her iki yanda bulunan Çeka adamları silahlarını tutukluların sırtına dayamışlardı. *Tştçi* kadını ve uzun boylu mühendisi gördüm, o kalın kitap hâlâ kolunun altındaydı; arkada da aristokrat yaşlı kadın, konuştuğum o iki kız ve bazıları yalın ayak olan erkek çocukları vardı.

Pazar yerine döndüm. Yerde kırılmış porselenler ve yırtılmış danteller yatıyordu; sigaralar ve lephoşki kirli botların ezdiği karın üstüne saçılmıştı; köpekler yemek artıkları için acımasızca dövüşüyordu. Karşı tarafta kadın ve çocuklar girişlere çıkmış gözleriyle pazar yerinde kalmaları söylenen askerleri izliyordu. Ticaret yapanlardan elde edilen ganimet Çekistler tarafında bir arabaya yığılıyordu.

Dükkanlara baktım. Açık kaldılar; onlara baskın düzenlenmemişti.

*

Akşam yemeğimi beni Amerika'dan tanıyan komünist arkadaşlarla Ulusal Otelde yedim. Yemeği, dikkatlerini pazar yerinde tanık olduğum sahneye çekmek için fırsat bildim. Ancak beklediğim gibi kızmaktansa beni "duygusal" olmakla suçladılar. Spekülasyonculara merhamet gösterilmemeliymiş. Ticaret kökünden kazınmalıymış: almak ve satmak dar görüşlü orta sınıf psikolojisini geliştiriyordu. Bunun bastırılması gerekirdi.

"Yalın ayak yürüyen o çocuklara ve yaşlı kadınlara spekülasyoncu mu diyorsunuz?" karşı çıktım.

"En kötüsünden," diye yanıtladı R., eskiden Amerikan Sosyalist İşçi Partisinin bir üyesiydi. "Onlar bizden daha iyi yaşıyor, beyaz ekmek yiyorlar ve sakladıkları paraları var."

"Peki, ya dükkanlar? Onların açık kalmasına neden izin veriliyor?" Diye sordum.

"Çoğunu kapattık," Sovyet Evi Komiseri K. araya girdi. "Pek yakında açık bir tane bile kalmayacak."

"Dinle Berkman," dedi D., deri ceketi içinde işçi sendikalarının nüfüz sahibi lideri. "Senin zavallı yaşlı erkekler ve kadınlar diye anlattığın o insanları tanımıyorsun. Gündüzleri lephoşki satıyorlar, geceleri ise elmas ve değerli eşyalar ticareti yapıyorlar. Evleri ne zaman aransa değerli eşyalar ve para buluyoruz. İnan bana neyden bahsettiğimi biliyorum. Bu tür baskınlar için ben de görevlendirilmiştim."

Bana dikkatli dikkatli baktıktan sonra devam etti: "Sana söylüyorum, bu insanlar spekülasyona düşkünler ve onları durdurmanın hiçbir yolu yok. En iyisi onları duvara dizmek, *razstrelyat* - kurşunu basmak," sinirlenerek sesini yükseltti.

"Ciddi değilsiniz," diyerek karşı çıktım.

"Değil mi?" diye bağırdı. "Bunu her gün yapıyoruz."

"Ama idam cezası kaldırıldı."

"Artık nadiren uygulanıyor," dedi R. konuyu yumuşatmak istercesine; "ve yalnızca askeri bölgede."

İşçi Çekist bana soğuk, düşmanca bir bakış fırlattı. "Spekülasyoncuları savunmak devrim karşıtı olmaktır," dedi masadan ayrılırken.

BÖLÜM 8
MOSKKOMMUNE'DE

Bizim *ossobniak*'ın komiseri erzaklarını almak üzere Moskkomune'ye giderken ona eşlik etmem için beni de çağırdı. O büyük yiyecek sağlama merkezi, Moskova ve çevresini besleyen şahane bir organizasyon. Trenleri bütün hatlarda öncelikli ve Sibirya ya da Türkistan

kadar uzak yerlerden yiyecek taşıyorlar. Yarım kilo un bile "mağazalardan" -kente yayılan dağıtım noktalarından- komünün çeşitli büroları tarafından üst üste imzalanmadıkça dağıtılamaz. Her "dağıtımcı" bu merkezden, ekmek ve öbür karnelerin normuna göre, bölgesinin talebini karşılamak için gereken miktarı alıyor.

Moskkommune en popüler ve etkin kurum; *pyock* kategorilerini belirlemek ve "izinleri"dağıtmakla meşgul binlerce çalışanın vızır vızır dolaştığı bir arı kovanı. Bölgesindeki "mağazanın" ona verdiği ekmek karnesi, şeker, çay vs. yanında her vatandaş onu çalıştıran kurumdan da erzak payını alıyor. *Pyock* vatandaşın "niteliğine" ve bulunduğu konuma göre değişiyor. Şu anda askerlere ve gemicilere günde 1kg 250 gr ekmek veriliyor; Sovyet çalışanlarına her iki günde bir 1,5 kg; -yaşlılıktan, hastalıktan ya da askerlikten kaynaklanmayan bir sakatlıktan dolayı- çalışmayanlara 375 gr veriliyor. Ayrıca 'ayrıcalıklı' *pyock* olarak özel kategoriler bulunuyor; akademik olanı, devlet tarafından değerleri tanınan bilimadamları ve profesörlere ve komünistlere aktif olarak karşı çıkmayan yaşlı devrimcilere veriliyor. Önemli kurumlara, Komintern (Üçüncü Enternasyonal), Narkominodel (Dış İşleri Ofisi), Narkomput (Demiryolları Komiserliği), Sovnarkhoz (Kamu Ekonomisi Sovyeti) ve öbürlerine de "ayrıcalıklı" *pyock*'lar ayrılmış. Komünist Partisi üyeleri, komünist örgütleri vasıtasıyla ek erzak alabiliyorlar. Ayrıca önemli komünist yetkililerine, onların birinci dereceli yardımcılarına ve yüksek mertebede bulunan öbür memurlara, *pyock*'ların arasında sahip olunabilecek en iyisi, *Sovnarkom pyock*'u ayrılmış. Yabancı ziyaretçilerin ve önemli delegelerin kaldığı, Karakhan'ın *ossobniak*'ı ya da Lux Oteli gibi Sovyet Evlere özel yiyecekler gönderiliyor. Bu yiyecekler ortalama vatandaşa çok az verilen katı yağ ve nişastalı yiyecekleri (tereyağı, peynir, et, şeker, şekerleme vs.) kapsıyor.

Konuyu, kendisi adanmış bir parti adamı olan Ev Komiserimizle tartıştım. "Komünizmin özü eşitliktir," dedim; "yalnızca tek tip pyock olmalı, böylece herkes eşit oranda paylaşır."

"*Er-Kah-Peh* (Komünist Parti) bu konu hakkında uzun süre önce kararını vermiştir ve bu doğru bir karardır."

"Ama bu nasıl doğru olabilir?"diye karşı çıktım. "Birisi oldukça zengin bir *pyock*, gerekenden çok daha fazlasını alırken, başkası gere-

kenden daha az alıyor, üçüncüsüne ise verilen yok kadar az. Kategorileriniz sonsuz."

"Kızıl Ordunun cephede çalışan adamları tabii ki şehirde oturan adamdan daha fazlasını almalı; onlar en çetin savaşı yapıyorlar. Evdeki asker ve gemici de teşvik edilmeli; onlar devrimin belkemiği. Sonra sorumlu memurlar da biraz daha iyi yiyeceği hak ediyor. Baksana nasıl çalışıyorlar, günde on altı saat ve daha fazlasını, bütün zamanlarını ve enerjilerini davaya harcıyorlar. *Narkomput* ve *Narkominodel* gibi kurumların çalışanlarına da ayrıcalık tanınmalı. Ayrıca bir çok şey de bir kurumun ne kadar iyi örgütlü olduğuna bağlı. Büyüklerden çoğu, özel temsilciler ve kooperatifler vasıtasıyla erzaklarını doğrudan köylülerden sağlıyor."

"Eğer ayrıcalık tanınacaksa bence bunlar işçiler olmalı," diye karşılık verdim. "Ama onlara en kötü yok veriliyor."

"Ne yapabiliriz ki, tavariş! Eğer o lanetli müttefikler ve abluka olmasaydı herkes için yeterince yiyecek olurdu," diye üzülerek belirtti. "Ama az kaldı. Izvestia'da okudun mu, Almanya ve İtalya'da çok geçmeden bir devrim olacakmış. O zaman Avrupa'daki proleterya yardımımıza koşacaktır."

"Bundan kuşkuluyum ama umudumuzu gene de yitirmeyelim. Ancak bu arada oturup bir yerlerde devrim olmasını bekleyemeyiz. Bu ülkeyi yeniden ayaklarının üstüne kaldırmak için kendimiz çabalamalıyız."

Komiserin sırası geldi ve içerdeki ofise çağrıldı. Farklı farklı büroların önünde saatlerce beklemiştik. Gerekli sayıda *resolutsyi* (şerh) alınması ve erzak için nihai "emirin" elde edilmesi için neredeyse her kapıdan girilmesi gerekmekteydi sanki. Ofisden ofise bitmeyen bir başvuran ve memur akıntısı akıyordu, herkes biribirini azarlayıp sıra başına doğru itiyordu. Bekçiler, kimsenin kendisi için öngörülmüş yerden bir adım daha ilerlememesi için pür dikkat izliyorlardı. Sık sık birileri sıraya hiç aldırmadan doğrudan ofisin kapısına yürüyüp içeriye girmeye çalıyordu.

"Sıraya geç, sıraya geç!", bağırışları hemen duyuluyordu. "Sanki tek akıllı kendisi! Biz burada saatlerdir bekliyorken kendisi yeni gelmiş, hemen girmek istiyor."

"Ben *vne otcheredi*'yim" (sırada beklemesi gerekmeyen), diye küçümseyerek belirtilir.

"İznini göster!"

Ellerinde hemen girmelerini sağlayan kâğıt parçalrıyla *vne otcheredi* erkekleri ve kadınları birbiri ardından gelip giderken kuyruk gittikçe uzuyordu.

"Burada üç saattir bekliyorum," diye yaşlı bir adam şikayet etti. "Büromda insanlar beni önemli işler için bekliyor."

"Sabırlı olmasını öğren, küçük baba, çalışanlardan bir iyi niyetle yanıt verdi. "Bana bak, dün sabahtan beri sıradaydım; o arada şu *vne otcheredi*'ler gelip durdu ve kapıdan girdiğimde saat öğleden sonra iki olmuştu. Ama içerideki görevli saatine baktı ve şunları dedi: 'Bugün başka yok; saat 2'den sonra başka emir gelmedi. Yarın gel.' 'Lütfen, halime acı,' diye yalvardım. 'Yedi verst (1,07 km) uzaklıkta oturuyorum ve buraya gelmek için sabah beşte kalktım. Lütfen bana bir iyilik yap, *golubtshik*, kaleminden bir yazı ve her şey olur.' 'Git şimdi, git', dedi merhametsiz olan, 'zamanım yok. Yarın gel' ve beni odasından dışarıya çıkarttı."

"Doğru, doğru," arkasında duran bir kadın onayladı. "Ben tam sizin arkanızdaydım ve o katı yürekli beni de içeriye bırakmadı."

Komiser ofisden çıktı. "Tamam mı?" diye sordum

"Henüz değil," sıkıntı içerisinde gülümsedi. "Ama eve gitsen iyi olur yoksa akşam yemeğini kaçıracaksın."

Khariyonensky'de Sergei beni bekliyordu.

"Berkman," dedi içeriye girdiğimde. "Benimle odanı paylaşır mısın?"

"Ne oldu?"

"Odamı boşaltma emrini aldım. Zamanım dolmuş, diyorlar. Ama gidecek hiçbir yerim yok. Yarın başka bir yer için bakınacağım ama bu arada..."

"Benimle kalırsın."

"Ama Ev Komiseri itiraz ederse?"

"Bu soğukta dışarıya mı atılacaksın? Kalmandan ben sorumluyum."

Berkman, ana konusu anarşistlere karşı artan zulmün olduğu bir anarşist konferansa katılır. Bir konuşmacı şunları söyler: "Bolşeviklerle barikatlarda omuz omuza çarpıştık, binlerce yoldaşımız devrim için öldü. Şimdi ise adamlarımızın çoğu hapiste ve bizler de durmadan Çeka korkusu altındayız." Berkman Üçüncü Enternasyonalin ilk anma toplantısına da katılır ve şu yorumu yapar: "Dinleyiciler resmi idi ve kaskatı. Düzen-

BÖLÜM 13

LENIN

9 Mart - Lenin dün benim için arabasını gönderdi ve Kremlin'e gittim. Zaman gerçekten de değişti: Romanovların eski malikhanesi artık "İlyiç'in[4], Trotsky'nin, Lunaçarski'nin ve öbür ünlü komünistlerin evi. Eski Çarlık günlerindeki sıkı koruma gene var; kapılarda, her bina ve girişte bulunan silahlı askerler içeriye girenlere dikkatle bakıp "evraklarını" özenle inceliyor. Dışardan bakıldığında her şey eskisi gibi görünüyor, ancak havada gene de farklı bir şey hissediyorum, o büyük değişimi simgeleyen bir şey. İnsanların davranışlarında ve bakışlarında çoğalan engellere karşı verilen karmaşık savaşımda kendilerini etkisizce harcasalar da, yeni bir ruhu, bir çıkış noktası arayan yeni bir irade ve kocaman bir irade ve kocaman bir enerjiyi algıladım.

Araba hızla Rusya'nın büyük adamının kaldığı yere doğru ilerlerken, düşünceler de çevremdeki canlı askerler gibi usuma üşüştü. Devrim ülkesinde edindiğim deneyimlerim keskin hatlarla öne çıkıyordu: Yanlış ve kötü olan bir çok şey, bürokrasiye doğru tehlikeli bir gidişat, eşitsizlik ve adaletsizlik gördüm. Ancak Rusya -bundan eminim- Müttefikler müdahalelerini kesip ablukayı kaldırdıklarında ve böylece daha düzenli bir yaşama geri dönüldüğünde, bu kötülükleri ortadan kaldıracaktı. Önemli olan devrimin yalnızca siyasal bir özellik değil, derinden işleyen toplumsal ve ekonomik özellikler taşımasıdır. Özel mülkiyet hâlâ var, bu doğru, ancak önemsiz derecede

az. Bir sistem olarak kapitalizm kökünden sökülüp atılmıştır! İşte devrimin elde ettiği en büyük başarı budur. Ancak Rusya çalışmasını, enerjilerini kullanmasını, etkili olmasını öğrenmelidir. Dışarıdan gelecek harikaları, Batı'da çıkabilecek devrimleri beklememelidir: kendi gücüyle kaynaklarını düzenlemeli, üretimi arttırmalı ve halkının temel gereksinimlerini karşılamalıdır. Her şeyden önemlisi de halkın kendi iradesini kullanıp yaratıcı olabileceği olanakların sunulması, önemli bir teşvik kaynağı olacaktır.

Lenin beni sıcak karşıladı. Ortalama boydan daha kısa ve keldi; küçük mavi gözlerinde sabit bir bakış vardı, şakacı bir biçimde gözünü kırpıyordu. Görünüş olarak o tipik Büyük Rus; garip, neredeyse Musevilere özgü bir aksanla konuşuyordu.

Lenin İngilizce okuyabildiğini ancak konuşamadığını belirttiği için Rusça konuştuk, oysa Amerikalı delegelerle çevirmen olmadan konuştuğunu duymuştum. Yüzünü sevdim, maskesiz ve dürüst bir yüz, en ufak yapmacıklık yok. Davranışları rahat ve kendinden emin; bende davasının adilliğine, tepkilerinde hiçbir şüphenin yer almayacağı kadar inanan bir insan izlenimi bıraktı. Eğer içinde Hamlet'ten en ufak bir iz varsa o da mantık ve soğukkanlı akıl yürütme ile edilgen hale indirgenmiş.

Lenin'in gücü entelektüel, düş kurmayan bir mizaçın derin inancına dayanyor. Trotsky daha farklı. Amerika'daki ilk karşılaşmamızı anımsıyorum: New York'daydı, Kerenski rejimi sırasında. Beni inançtan çok doğası gereği güçlü olan birisi olarak etkilemişti, yanlış yaptığını hissetse bile boyun eğmezdi.

Proleterya diktatörlüğünün yaşamsal bir önem taşıdığını vurguladı Lenin. Devrimci sürecin sine qua non'u idi ve her türlü araçlarla ilerlemesi sağlanmalıydı. Devrimin başarıya ulaşması için halkın inisiyatif kullanması ve aktif ilgi göstermesinin gerektiğini öne sürdüğümde ise yalnızca Komünist Partisinin Rusya'yı çatışan eğilimler ve çıkarlar kaosundan kurtarabileceiğini söyleyerek karşılık verdi. Özgürlük, dedi, içinde bulunduğumuz aşamada izin verilmemesi gereken bir lükstür. Devrime karşı dıştan ve içerden yöneltilen tehditler ortadan kalktığında, konuşma özgürlüğüne de hoşgörü gösterilebilirdi. En azı söylemek gerekirse, özgürlükten şu anda anlaşılan burjuva önyargısıdır. Dar görüşlü orta sınıf ideolojisi devrimi özgürlük ile ka-

rıştırıyor; gerçekte devrim proletaryanın üstünlüğünü sağlamaktır. Düşmanları ezilmeli, bütün hakimiyet komünist devlette merkezileştirilmelidir. Bu süreç içinde hükümet sık sık istenmeyen araçlara başvurmak zorunda kalır; ancak var olan durum içerisinde bu mecburidir ve kaçınılmazdır. Zaman ilerledikçe ve bu tür yöntemler gerek kalmadığında onlar kaldırılacaktır.

"Köylü bizi sevmiyor," Lenin sanki şaka yapıyormuş gibi güldü. "Onlar geri kafalılar ve özel mülkiyet fikrine sımsıkı bağlanmışlar. Bu ruhun cesareti kırılmalıdır; kökünden yok edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, köylerde eğitim açısından ilerlemeler kaydedilmişse de çoğunluk hâlâ okuma ve yazma bilmiyor. Bizi anlamıyorlar. Onların çiftlikteki çalışmaları için gerekli çivi ve benzeri ihtiyaçlarını karşıladığımızda bizim tarafımızda olacaklar. Daha fazla çalışma ve daha büyük bir üretim - işte şu anda bize gerekli olan."

Moskova Anarşistlerinin Önergesinden söz açıldığında Lenin Yürütme Komitesinin konuyu tartıştığını ve çok yakında harekete geçeceğini belirtti. "Anarşistleri fikirlerinden dolayı kovalamıyoruz" diye vurguladı, "ancak bu tür silahlı direnişi ve ajitasyonu hoş göremeyiz."

Amerika'dan gelmesi beklenen sürgünlerin karşılanması, sınıflandırılması ve dağıtımı için bir büronun kurulmasını önerdiğimde Lenin planımı kabul etti ve bununla ilgili olarak çalışmamı istekle karşıladı. Emma Goldman, *Amerikan Bağımsızlığının Rus Dostları Birliği*'nin kurulmasını ve böylece geçmiş yıllarda Rus devrimi davasına maddi manevi büyük katkılarda bulunan *Rus Bağımsızlığının Amerikan Dostları*'na Rusya'nın borcunun geri ödenmesini önerdi.

Lenin bu tür bir kuruluşun Rusya'da Üçüncü Enternasyonal'in gözetimi altında çalışması gerektiğini belirtti.

Berrak görüşlere sahip, kendisine belirli amaçlar koymuş bir adam izlenimiydi bende kalan. Çok büyük bir adam olmasa da güçlü bir usu ve boyun eğmeyen bir iradesi vardı. Yöntemlerini içinde bulunduğu anın gereksinimlerine göre uyarlayabilecek kadar entelektüel bir esnekliğe ve cesarete sahip ama hiçbir zaman nihai hedefini görüşünden yitirmeyen, duygusal olmayan bir mantıkçıydı. Komünizm düşünü her türlü araçla gerçekleştirmeye çalışan ve bu düşü her türlü ahlaki ve insani endişelerin üstüne çıkaran "pratik bir idealist". Kötü yöntemlerin iyi sonuçlar doğurabileceğine ve bu yüzden mübah sayı-

labileceğine tamamen inanmış bir adam. İnsanlığı kendi Marx yorumuna göre özgürleşmeye zorlayabilen bir Devrim Cizviti. Kısaca, Netçayev'in anlayışında sosyal devrimin zaferini temin etmek için gerekirse insanlığın büyük bir çoğunluğunu feda edebilecek türden itinalı bir devrimci.

Bir fanatik mi? Tabii ki. Bir fanatik, inancında kuşkuya hiç açık kapı bırakmayan bir adamdan başka nedir? Dağları hareket ettiren o inanç, başaran o inanç. Devrimler Hamlet'ler tarafından gerçekleştirilmez. Geleneksel anlamdaki "büyük" adam, geçerli olan anlayışta "büyük kişilik", dünyaya yeni düşünceler, soylu görüşler, esin verebilir. Ancak "her yanı gören" kişi liderlik yapamaz, denetleyemez. Herhangi bir dava adına savaşabilmek için bütün kuramların, hatta düşüncenin kendisinin bile yanılabileceğinin fazlasıyla farkındadır.

Lenin bir savaşçı -devrimci liderler de böyle olmalı. Bu anlamda da Lenin büyük- kendiyle olan birliğinden, tek amaçlılığından dolayı; kendi kendini feda edebildiği gibi başkalarına karşı da acımasız olan ruhsal olumlayıcılığından, insanlığın kurtuluşunun yalnızca kendi planı ile elde edilebileceğine olan inancından dolayı.

Amerika'dan gelen ve daha sonra aslında yalnızca İngilizce konuşamasını bilmeyen tutuklular olduğu açıklanan 1000 sürgünün karşılanması için Letonya sınırına giden bir delegasyona Berkman'dan başkanlık yapması istendi. sürgünleri beklerken, Berkman'ın komünist devletteki yaşam hakkında Musevi bir köylüyle konuşma fırsatı olur. Konuşmalarına Bölüm 14'den alınmış aşağıdaki parçada yer verilmiştir, "Letonya Sınırında".

BÖLÜM 14
LETONYA SINIRINDA

Kızıl sakallı Yahudi sessizce oturmuş kucağındaki çocuğu yumuşak hareketlerle sallıyordu. Genç çiftçi köyünden her şeyi alıp götüren *razsvyorstka* hakkında şikayet ediyordu; en son atı da gitmişti. Bahar kapıya dayanmıştı, hiçbir yerde öküz bulunamazken nasıl sa-

ban sürecek, nasıl tohum ekecekti? Üç erkek kardeşi askere alınmış ve bir dul olan kendisi doyurulması gereken iki çocuk ile tek başına kalmıştı. Komşusunun karısı olmasa küçükler çoktan ölüp gitmişti. "Dünyada adaletsizlik çok," diye içini çekti, "ve çiftçilere kötü davranılıyor. Ne yapabilirler? Sovyet köyü üzerinde hiçbir denetimleri yok: *kombed* (bolşevikler tarafından düzenlenen Fakirlik Komitesi) insafsızca hareket ediyor ve mujik konuşmaktan korkuyor çünkü hemen bir komünist tarafından ihbar edilip hapse atılabilir.

"Sen bir komünist olmadığına göre sana neler çektiğimizi anlatabilirim," diye devam etti. "Çiftçilerin şimdiki durumu eskisinden çok daha kötü; her an komünistler gelecek ve son kalan ekmeklerini alacak diye korku içerisindeler. *Ossobiy Otdel*'den Çekistler eve giriyorlar, kadınlara her şeyi masanın üstüne koymalarını emredip onları alıp uzaklaşıyorlar. Çocuklar aç mı, umurlarında bile değil. Kim böyle efendiler altında eker? Ama köylü bir şey öğrendi: hırsızlardan korumak istediklerini toprağın altına gömüyor."

İçeriye birkaç köylü girdi. Moişe'ye sessizce baktılar ve Moişe cesaret veren bir şekilde kafasını salladı. Konuşmalarından Jahudiye ürünlerini verdiklerini, onun da ticarette aracılık yaptığını çıkardım. Yabancılarla gelişigüzel alışveriş yapmamak için dikkatli olunmalıymış, diye Moişe belirtti; pazar yerinde gördüğü bazı kişiler ona şüpheli görünmüş. Ama bana erzak sağlayabilirmiş; söylediği fiyatlar Moskova'dakilerin çok altında kalıyordu: başkentte 1000 ruble olan ringa balığı 400'dü; yarım kilo fasulye ya da bezelye 120; un, buğday, 250; yumurtanın tanesi 60 ruble.

Köylüler "içinde bulunduğumuz günlerin Çarın altındaki zamandan daha kötü olduğu" konusunda Moişe ile hemfikirler. Komünistler yalnızca birer hırsızlar ve günümüzde adalet diye bir şey yok. Komiserlerden, eski *çinovniki*'lerden daha fazla korkuyorlar. Monarşiyi tercih ederler mi, diye sorduğumda ise karşı çıktılar. Hayır ne *pomeşçiki*'leri (toprak sahiplerini) ne de Çarı yeniden istemiyorlardı ama bolşevikleri de istemiyorlar.

"Önceden öküz muamelesi görürdük," dedi lepiska saçlı mavi gözlü bir köylü, "ve bu Küçük Baba adına yapılırdı. Şimdi de bize parti adına ve proleterya adına konuşuyorlar ama gene öküz muamelesi görüyoruz, aynı eskisi gibi."

"Lenin iyi bir adam," dedi köylülerden birisi.

"Ona lafımız yok," diye bir başkası söze girdi, "ama komiserleri katı ve acımasız."

"Tanrı yükseklerde ve İlyiç uzaklarda," dedi mavi gözlü köylü, eski bir atasözünü uyarlayarak.

"Ama bolşevikler size toprak verdi," diye karşı çıktım.

Ağır ağır başını kaşıdı ve gözlerinde kurnaz bir gülümseme belirdi. "Hayır, *golubçik*," dedi, "toprağı biz kendimiz aldık. Böyle değil mi sevgili kardeşlerim?" diye ötekilere sordu.

"Doğru söylüyor," diye onayladılar.

Ayrılırken sordular, bu durum daha çok uzun sürecek mi? Belki değişen bir şey olur?

İstasyona geri döndüğümde, ağır erzak çuvallarını yüklenmiş tepeye tırmanan tren takımımızın birkaç üyesiyle karşılaştım. Doktor grubumuzdan genç bir öğrenci, bağıran bir domuzu taşıyordu. "Annecik ne kadar sevinecek," dedi; "bu domuz aileyi uzun bir süre besler."

"Onu tabii ki iyi saklayabilirlerse."

Yanımızdan bir asker geçtiğinde bizi istasyona kadar götürmesini rica ettik. Bize cevap vermeden uzaklaştı. Sonra başka bir araba daha geçti. Dileğimizi yineledik. "Neden olmasın?" diye genç köylü neşeli neşeli karşılık verdi,"hadi hepiniz atlayın." Neşeli ve konuşkan birisiydi; öğrencinin dediği gibi ve konuşmaları eğlendiriciydi. Bolşevikleri seviyorum, dedi, ama komünistler bir işe yaramaz. Bolşevikler iyi adam, halkın dostu; köylü için toprak ve Sovyetler için de iktidarın tümünü istediler. Komünistler ise kötüydü: köylüden çalıp çırpıyorlar; kendi insanlarını Sovyetlere yerleştirdiler ve komünist olmayanın hiç söz hakkı yok. *Kombed* işe yaramayanlarla doluydu; onlar köyün patronları ve onlara boyun eğmeyi reddeden köylülerin "hiç şansı yok". Kendisi Deniken cephesinde bulunmuştu ve orada da aynı şeyi görmüştü: Her şey, komünistlerle komiserlerin istediği gibi oluyordu ve askere alınan adamlar üzerine hükmediyorlardı. Askerler, Şirket Komitelerinde kendi görüşlerini söyleyip kendileri karar verdikleri zaman durum farklıydı: işte özgürlük buydu ve herkes kendisini devrimin parçası olarak duyumsuyordu. Ama artık her şey değişmişti. İnsanlar açık açık konuşmaktan korkuyor: çevrede her zaman bir komünist bulunuyor ve ihbar edilme tehlikesi var. Bu yüzden as-

kerden kaçmıştı, evet, hem de iki kez. Köydeki evlerinden her şeyin alınıp götürüldüğünü duymuş, doğru olup olmadığını görmek için eve gitmeye karar vermiş. Gerçekten de doğruymuş; hatta anlatılandan da kötüymüş. On altısını yeni doldurmuş olan en küçük kardeşini bile askere almışlardı. Evde yalnızca annesiyle babası kalmıştı; onlar da ellerinde kalan toprak parçasını yardımcı olmadan işleyemeyecek kadar yaşlıydı, hayvanları da almışlardı. Komiserler köyde neredeyse tek bir at bile bırakmamış, beş kişilik her aileye de yalnızca bir ineğin kalmasına izin vermişledi. Yalnızca iki küçük çocuğu olan bir köylünün elinden son ineği de alınmıştı. Kalıp, ailesine yardımcı olmaya karar vermiş – bahardı ve tohumların ekilmesi gerekiyordu. Ama çok fazla kaçamadı. Komiser ve adamları bir gün bütün köyü sarmış. Evinden koşup ormana kaçmış. Ne yazık ki hâlâ asker giysileri içindeydi ve her taraftan ateş açılmıştı. Yakınlardaki çalılıklara kadar kaçabildi, ama yorulduğu için dengesini kaybedip tepeden aşağıya yuvarlanıp bir çukura düşmüş. Peşindekiler öldüğünü sanmış. Gece olunca yeniden köye geri dönmüş, ama kendi evine gitmemiş, komşularından biri onu evinde saklamış. Ertesi gün çiftçi giysisi giymiş ve bütün bahar ve yaz boyunca "ihtiyara" tarlada yardım etmiş. Ondan sonra da kendiliğinden orduya geri dönmüş: Evdekilerin ona gereksinimi olmadığı sürece devrime hizmet etmek istiyordu. Ama ona kötü davranmışlar, bölüğünde yiyecek azmış ve bunun üzerine yeniden askerden kaçmış. "Orduda kalırdım," diye konuşmasını bitirdi, "ama yaşlı insanların açlıktan ölmesine dayanamıyorum."

"Peki böyle açık açık konuşmaktan korkmuyor musun?" diye kendisini uyardım.

"Aman, kimin umurunda!" Güldü. "Vursunlar beni. Ben itler gibi ağzımda ağızlık mı taşıyacağım?"

Rus Devriminin, kendisine esin kaynağı olan ülkülerin tam tersine düşen bir yöne doğru ilerlemekte olduğunu gösteren işaretlere karşın Berkman, Amerika Birleşik Devletleri'nde "Kızıl Korkuyu" ve sözde komünistlerin toplu olarak tutuklandığını duyduğunda şunları yazar: "Devrim kalbinin hâlâ Rusya'da attığını hissediyorum." Ancak inancı, gerçeklik karşısında her geçen günle zayıflamaktaydı. 1 Mayıs'ta kitlelerin katıldığı bir

gösteri yaşandı; ancak bu gösteri, sendikaların Petrograd Sovyet'i tarafından düzenlenmiş, her fabrikaya "temsilci göndermesinin emredildiği" büyük bir yürüyüş organizasyonu olarak gerçek çoşkudan tamamen yoksundu. İngiliz İşçi Müzesi Rusya'ya bir delegasyon gönderdiğinde Berkman, onlar nereye giderse Çeka'nın da orada hazır bulunduğunu ve "etrafta tek bir kirli işçinin ya da zavallı bir dilencinin bulunmadığını" fark eder. İngiliz delegasyonuyla beraber gelen Bertrand Russel şu sözleri söyler: "Kendimi bir tutuklu gibi hissediyorum, attığım her adım gözleniyor." O sırada cezaevinde bulunan 45 anarşist, cezaevi koşullarını ve herhangi bir suçla suçlanmamalarına karşın uzun süredir cezaevinde tutulmalarını protesto etmek için açlık grevine başlar. Berkman'dan grevin durdurulması için yardımcı olması istenir, ancak girişimi sonuç vermez ve anarşistlerin yalnızca onu serbest bırakılır. Bolşevik hükümet Berkman'dan İngiliz Müze delegasyonu için Lenin'in "Sol Komünizm, Bir çocukluk Hastalığı" adlı denemesini çevirmesini ister. Berkman, kendisi için önem taşıyan bütün ülkülere karşı çıkan bu denemeye önsöz yazmasına izin verilmediği için çeviriyi yapmayı reddeder. Bu olaydan sonra bolşevik yetkilileri Berkman'a soğuk davranırlar. Emma'yla beraber Devrim Müzesinin devrimsel akım hakkında tarihsel malzeme toplamak için çıktığı geziye katılma önerisi getirildiğinde kabul ederler, çünkü artık "siyasal"çalışmalarda bulunmaları yasaklanmıştır. Grup Ukrayna'ya gider. Berkman gittikleri her yerde korku, açlık ve kargaşa görür. Berkman Ukraynalılar hakkında şunları yazar: "Rusları sevmiyorlar ve Moskova'nın bu kadar hakim olmasına kızıyorlar. Bolşeviklere karşı düşmanlık genel, Çekaya karşı nefret ise evrensel." Kızıl ve Beyaz hiziplerin adam ölürdüğünü, işkence yaptığını ve entelektüellere baskı uyguladığını duyar. Aşağıda 22. Bölümden alınmış "Kharkov'da ilk Günler" adlı kısımda Berkman arkadaşlarıyla, Bolşevik karşıtı devrimci Maria Spiridonova'yı ziyaret eder.

BÖLÜM 22
KHARKOV'DA İLK GÜNLER

(...)Kapı açıldı ve içeriye, sırt çantasıyla bir kız girdi. Genç ve çekiciydi, yaşı yirmiden fazla değil, siyah, parlak gözleri yüzünü aydınlatıyordu.

Beni gördüğünde korkuyla durdu. "Bir dost" diyerek telaş içinde onu yatıştırmaya çalıştım ve ona Moskova'dan verilen mesajı ilettim. Yüzü hemen ışıldadı, çantasını masaya koydu ve annesini öptü. "Bunu bugün kutlayalım, *mamenka*" dedi; "*pyock*'umu aldım." Çantadan eşyaları çıkarırken neşeyle konuşuyordu, "ringa balıkları, bir kilo; 250 gram sabun; yarım kilo sebze yağı; 125 gram tütün. Bunlar *sobezh*'den" (Sosyal Bakım Bölümü), diye bana dönerek açıkladı. Ben orada çalışıyorum, ama esas "sosyal bakım" erzak payına veriliyor dedi şaka yoluyla. "Öbür iki yerden aldıklarımdan hem nitelik hem de nicelik olarak daha iyi. Biliyorsun, bazılarımız gereksinimimizi karşılamak için üç, hatta dört görev birden alıyoruz. Annemle ben beraber günde 875 gram ekmek alıyoruz ve aylık aldığım *pyock* ve öbür görevlerimden aldıklarımla geçimimizi sağlamayı başarıyoruz. Öyle değil mi, *mamenka*?" dedi ve annesini yeniden sevgiyle öptü.

"Şikayet etmek günah olur çocuğum." Yaşlı kadın karşılık verdi, "başkaları daha kötü durumda."

Nadya neşesini kaybetmemişti, kahkahaları sık sık konuşmamızı renklendiriyordu. Kuzeydeki arkadaşlarının kaderi onu daha fazla endişelendiriyor ve sevgiyle Marusya diye söz ettiği Maria Spiridonova'dan haberler almak onu sevindirmişti. Moskova'da saklanan, Sol Sosyalist Devrimcilerin ünlü liderine yaptığım ziyaretlerim hakkında anlattıklarımı pür dikkat dinledi. "Onu seviyorum ve ona hayranım" diye içtenlikle açıkladı; "o yaşamımın kahramanıdır. Bolşeviklerin onu nasıl aradıklarını düşününce! Burada, güneyde!" Sakinleşerek şöyle devam etti, partimiz neredeyse tamamen lav edildi. Baskılar zayıf olanları komünistlerle anlaşmaya zorladı; hatta bazıları onlara katıldı. Bizim gibi dürüst kalanlar "yeraltına" geçti. Kızıl terör o kadar büyük ki şu anda çalışmak söz konusu bile değil. Gazeteler, matbaalar ve her şey ulusallaştırıldığı için Çar altında yaptığımız gibi

bir el ilanı bile basamıyoruz. Ayrıca işçiler o kadar korkak, ihtiyaçları o kadar çok ki, onlara yalnızca ekmek verebilersen seni dinlerler. Beyinleri de aydınlara karşı zehirlendi. Aydınlar ise açlıktan, gerçekten de açlıktan ölmek üzereler. Örneğin burada Kharkov'da bir ekmek iki, üç bin rubleyken onlara ayda altı, yedi bin ruble veriliyor. Birisi, en seçkin yirmi Rus profesörünün aldığı Sovyet maaşının -Rublenin şu anki alım gücü göz önünde bulundurulursa- eski rejim bütçesinde hükümet kurumlarındaki koruyucu köpeklere ayrılan miktara eş düştüğünü hesaplamış.

Nadya'nın yardımıyla Sol Sosyalist Devrimcilerin "uzlaşmayan"ları ile tanıştım. Aralarındaki en ilginç kişilik N; eski bir *katorzhanin*[5] şu anda da Kharkov Halk Üniversitesinde edebiyat okutmanı. Son günlerde görevinden uzaklaştırılmış, çünkü komünist bir genç olan siyasal komiser, verdiği derslerde Marksizm karşıtı eğilimler olduğunu saptamış.

"Bolşevikler ellerinde öğretmen ve eğitimcilerin bulunmadığından şikayetçiler." dedi N, "ama gerçekte komünist olmayan ya da komünist 'hücreye' entegre olmayan hiç kimsenin çalışmasına izin verilmiyor. Profesörler ve öğretmenlerin bile 'güvenirliği' ve 'uygunluğu' hakkında her kurumun içinde bulunan parti birimi karar veriyor."

Başka bir karşılaşmamızda ise "Bolşevikler başarısız oldu," diye belirtti, "başarısız olmalarının temel nedeni de entelektüel barbarlıklarıdır. Ne toplumsal yaşam, ne de bireysel yaşam, bazı ahlaksal ve insani değerler olmadan yürümez. Bolşevikler bu değerleri yok ettiler ve yerine Sovyet bürokrasisinin keyfi iradesini ve sorumsuz terörünü getirdiler."

N. Sol Sosyalist Devrimci grubun duygularını dile getirdi, görüşlerine bütün yoldaşları katılıyordu. Bir azınlığın yönetmesi, kesinlikle baskı ve şiddete dayanan bir despotizmdir; bu konuda hepsi hemfikirdi. On bin Ispartalı, üç yüz bine hükmetmişti. Fransız Devriminde ise üç yüz bin kadar Jakoben, yedi yüz bin Fransız vatandaşını denetim altına almaya çalışmıştı. Şimdi de beş yüz bin kadar komünist aynı yötemlerle 100 milyonun üstünde bulunan Rus halkını köleleştirmiştir. Böyle bir rejim kendi kaynağını yok sayan bir rejimdir ve devrimden doğmuş, özgürlük akımının bir çocuğu olsa da, doğumuna neden olan ülküleri ve amaçları red etmesi, saptırması gerekmektedir. Sonuç olarak da vaad edilen eşitlik yerine, yeni toplumsal gruplar ara-

sında belirgin bir eşitsizlik çıkmaktadır; vaad edilen özgürlük yerine popüler her görüş bastırılmaktadır; beklenmekte olan kardeşlik ve sevgi hükümranlığı yerine şiddet ve terör esmektedir.

N.'ye göre var olan durum, Bolşevik diktatörlüğün kaçınılmaz sonucudur. Komünistler, devrim fikirlerinin ve sloganlarının saygınlığını düşürdüler. Halkın arasında, 1917'nin zaferini yok etmek üzere olan, karşı devrimci bir akım başlattılar. Bolşeviklerin gücü gerçekte önemsizdir. İktidarda kalmalarının tek nedeni siyasal rakiplerinin güçsüzlüğü ve kitlelerin yorgun olmasıdır. "Ancak onların Dokuzuncu Termidor'u[6] yakında gelecektir," N. yürekten inanarak son olarak şunları söyledi, "ve onları koruyan bir kişi bile çıkmayacaktır."

*

Gece eski bir burjuva olan G.'nin evinde bana ayrılan odaya geri döndüğümde zilin çalışmadığını fark ettim ve yanıt alamadan defalarca kapıya vurdum. Artık içeri alınmaktan tamamen ümidimi kesmiştim ki zincir sesleri duyuldu, ağır bir sürgü kaldırıldı, birisi birkaç anahtarı soktu çıkardı ve sonunda kapı açıldı. Çevrede kimseyi göremedim ve karşımda uzun, ince bir kişi aniden belirdiğinde ürperdim, ancak sonra onun evin sahibi olduğunu ayrımsadım.

"Seni görmedim," diye şaşırarak bağırdım.

"Yalnızca basit bir önlem," diye karşılık verdi ve çift kapılar arasında saklandığı bölmeye işaret etti.

"Bu günlerde hiç emin olamazsın," dedi huzursuzluk içinde; "onların beklenmedik bir anda bizleri ziyaret etme huyları var. Buradan kaçabiliyorum," diye de ekledi.

Onu odama davet ettim ve sabaha kadar sohbet ettik. G.'nin öyküsü, Rusya'nın son zamanlarından oldukça ilginç bir yapraktı. Önceden, Putilov Fabrikasında makine mühendisi olarak çalıştığı Petrograd'da yaşıyordu; kaynı da asistanıydı. İkisi de politikayla uğraşmamış, tüm zamanlarını işlerine vermişlerdi. Bir sabah Petrograd, Çeka'rın başkanı Uritsky'nin öldürülmesiyle çalkalanır. G. ile kaynı o zamana kadar Uritski'yi öldüren Kannegisser'in adını duymamış olsalar da, yüzlerce başka burjuva ile birlikte tutuklanır. Kaynı, ismi Çarlık ordusunda eski bir subay olan uzak bir akrabasına benzediği için, sonradan Çeka'nın da itiraf ettiği gibi, yanlışlıkla vurulur. İnfaz edilenin eşi, G.'nin kızkardeşi, eşinin kaderini öğrendiğinde intihar eder. G.

ise serbest bırakılır, sonra yeniden tutuklanır ve bir *bourzhooi* olarak Vologda'ya zorunlu çalışmaya gönderilir.

"Her şey o kadar ani oldu ki," diye anlattı, "yanımıza birkaç parça eşya almamız için bile zamanımız olmadı. 1918 Ekim'inde rüzgarlı, soğuk bir gündü. İşten eve gelirken Nevski'yi geçiyordum, birden bütün bölgenin askerler ve Çekistler tarafından çevrilmiş olduğunu fark ettim. Herkesi alıkoymuşlardı. Komünist Partiye üyelik kartını ya da Sovyet çalışanı olduklarını kanıtlayan bir belgeyi gösteremeyenler tutuklandı. Kadınlar da tutuklandı, ertesi sabah serbest bırakıldılarsa da. Ne yazık ki içinde bütün kâğıtlarımın bulunduğu evrak çantamı işimde unutmuştum. Açıklamalarımı dinlemediler bile, ne de birisiyle haberleşmeme izin verdiler. Kırk sekiz saat içinde bütün erkekler Vologda'ya götürüldü. Ailem -sevgili karım ve üç çocuğum- bana ne olduğundan tamamen habersiz bir biçimde geride kaldılar." G. duraksadı. "Çay içelim mi?" diye sordu, duygulandığını saklamaya çalışarak.

Anlatmaya devam ettiğinde G.'nin neredeyse hepsi burjuva olmakla suçlanan başka yüz kadar erkekle haftalarca Vologda'da tutulduğunu onlara tehlikeli suçlular gibi davranıldığını ve sonunda da cepheye gönderildiğini öğrendim. Kolektif sorumluluk ilkesi üzerine kurulu, on kişilik çalışma gruplarına ayrılmışlar: eğer gruptan birisi kaçarsa öbür dokuzu da yaşamlarını kaybedecekmiş.

Tutuklular siper kazmış, askerler için barakalar yapmış ve yollar açmış. Sık sık, Kızıl Ordu'nun çarpışma sırasında ele geçirdiği makineli tüfekleri korumak için kendilerini İngilizlerin açtığı ateşe atmaları gerekmiş. Kuzeyin çetin kışında sıcak giysileri olmadan tehlikeye, soğuğa ve açlığa maruz kaldıklarından sayıları her geçen günle azalıyormuş; takviye için gelen yeniler de aynı yöntemle toplanıyormuş.

Birkaç ay sonra G. hastalanır. Eskiden tanıdığı ve tıp öğrencisi olarak askere alınmış olan askeri cerrahın yardımıyla eve geri gönderilir. Ama Petrograd'a geri döndüğünde ailesini bulamaz. İşçilere yer açmak için evinde oturan bütün burjuva kiracıları atılmış; karısı ve çocuklarıyla ilgili hiçbir ize rastlayamamış. Cephede yakalandığı ateşten dolayı zayıf düşen G. hastaneye gönderilmiş. Doktorlar iyileşeceğinden umutlarını kesmişlerdi ama ailesini bulmak için gösterdiği kararlılık, içinde kalan en son yaşama isteğini canlandırmış ve G. dört haftadan sonra hasta yatağından kalkabilmiş.

Aramasına yeniden başladığında, Ural'daki bir makine fabrikasına mühendis olarak görevlendirilir. Görevin ertelenmesi için başvurduğu girişimler sonuç vermez. Arkadaşları, sevdiklerini aramaya devam edeceklerini söz verirler ve G. Doğu'ya hareket eder. Fabrikanın üretime başlayabilmesi için kendisini tamamen işine verir, gerekli tamiratları yapar. Bir süre sonra eve gidebilmek için izin ister, ama ona bir tutuklu olarak gidebileceği bildirilir çünkü siyasal komiser onun bolşeviklere karşı "sıcak olmayan bir tutum" sergilediğini iddia eder. G. tutuklanır ve Moskova'ya gönderilir. Başkente geri döndüğünde kendisine karşı komplo düzenlenmiş olduğunu öğrenir. Suçlamaların asılsız olduğunu kanıtlar ve dört ay tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılır. Ancak yaşadıkları onu o kadar etkilemiştir ki, iki kez tifüse yakalanır ve çalışamayacak duruma gelir. İyileşme umuduyla Kharkov'daki akrabalarını ziyaret etme iznini alır. Orada da, hiç beklemediği bir anda ailesine kavuşur. Ailesi onun artık ölmüş olduğunu düşünüyordur, araştırmaları ve sayısız mektupları cevapsız kalmıştır. Karısı ve çocuklarıyla yeniden birarada bulunan G. kentte kalır ve yerel bir kurumda bir göreve atanır. Komünistlerin aydınlara karşı yürüttüğü kampanya halkı onlara karşı kışkırtsa da Kharkov'da yaşamın daha dayanılır olduğunu düşünüyor. Camları ışıl ışıl yanan karşıdaki evden şarkı ve müzik sesleri geliyor. "Çeka komiserlerinden birinin evi," dedi ev sahibim soru soran bakışlarım karşısında. "Burada başıma ilginç bir şey geldi," üzgün üzgün gülümsedi. "Geçen gün o Çekistle karşılaştım. Onda bir şey ilgimi çekmişti - adını koyamadığım bir şey tanıdık geldi. Aniden anladım, üstündeki yeni koyu kahverengi elbise benimdi! Evim iki hafta önce arandığında almışlardı. 'proleterya için' denmişti."

Müze kafilesi Ukrayna'ya doğru gezisini sürdürdükçe Berkman başka köylü ve işçilerle de sohbet eder. Berkman'ın Amerika Birleşik Devletleri'nden tanıdığı bir anarşist, Deniken askerlerinin kendisine kötü davrandığını, "bolşevikler tarafından izlendiğini" anlatır. Alek, Ukrayna'da bir kahraman olarak anılan ünlü anarşist Nestor Mahno'yu duyar. Mahno ordusu ile Beyaz'lara karşı savaştığı gibi bolşeviklere karşı da savaşmaya devam etmektedir. Berkman, siyasi tutuklularla dolu bir ce-

zaevini ziyaret eder; tutuklulara verilen yiyecek az olsa da arkadaşlarının getirdiği hediyeler içerde kendilerine verilmemektedir. Bu kitaba alınmış olan 28. Bölümde Berkman iç savaş sırasında Musevi cemaatin kaderi hakkında bilgi edinir; ve bir kısmı 28. Bölümden sonra alınmış olan 30. Bölümde, Berkman bolşeviklerin yönetimi altında hiç değilse Yahudi katliamının yaşanmadığında ısrar eder. Cevap şudur: "Onlar da Yahudilerden nefret ediyorlar." Onların "katliamları sessiz; geleneklerimizin, örflerimizin ve kültürümüzün ... sistemli bir biçimde yok edilmesi."

BÖLÜM 28

KATLİAMA UĞRAYAN FASTOV

12 Ağustos 1920 - Küçük grubumuz, kent merkezindeki pazar yerine, neredeyse dümdüz bir çizgi gibi çıkan o tozlu, stablize yolda yorgunluktan bitkin, ağır ağır ilerliyor. Burası terk edilmiş gibi. Evler boş, bir çoğunun camı yok, kapıları kırılmış ve aralık - yıkım ve terk edilmişliğin insanı ezen bir görüntüsü. Çevremiz sessizliğe gömülmüş; kendimizi bir mezarlıktaymış gibi hissediyoruz. Pazar yerine yaklaştığımızda grubumuz dağıldı, herkes çalışmak üzere kendi yoluna koyuldu.

Yanımdan geçen kadın yavaşladı ve durdu. Başörtüsünü alnından geriye doğru itti ve bana üzgün, yaşlı gözleriyle baktı.

"Günaydın," ona ibranice seslendim.

"Siz buradan değilsiniz," dedi nazikçe. "Bizim insanlara benzemiyorsunuz."

"Evet," diye yanıtladım. "Kısa bir süre önce Amerika'dan geldim."

"Ah, Amerika'dan," özlemle içini çekti. "Bir oğlum orada. Peki, bizlere neler yapılıyor, biliyor musunuz?"

"Pek bilgim yok. Ama öğrenmek isterdim."

"Ah, bizim neler çektiğimizi yalnızca Tanrı bilir." Sesi titredi. "Özür dilerim. Ama elimde değil. "Kırışık yüzünden gözyaşlarını sildi. Gözlerimin önünde kocamı öldürdüler... Çaresizce bakmak zorunda

kaldım... Konuşamayacağım." Keder içinde önümde duruyordu, yaştan değil de üzüntüden dolayı eğilmiş, alçak bir trajedinin simgesiydi sanki.

Biraz kendine gelince şöyle dedi: "Öğrenmek istiyorsanız benimle gelin. Reb Moişe size her şeyi anlatabilir."

Pazardayız. Çift sıra halinde dizilmiş bir düzine kadar açık dükkan bakımsız ve terk edilmiş görünüyor; içlerinde yok denecek kadar az malzeme var. Bir avuç dolusu iri taneli kaba tuz, üzerlerine sarı tahıl saplarının serpilmiş olduğu birkaç somun siyah ekmek, biraz tütün, eldeki bütün erzak bu kadardı. Ödemede neredeyse hiç para kullanılmıyordu. Az sayıdaki müşteri takasla alışveriş yapıyor: beş kilo ekmek karşılığında yarım kilo tuz, birkaç pipo dolduracak kadar tütün karşılığında bir soğan. Tezgahlarda yaşlı kadın ve erkekler duruyor, aralarında ise bir iki kız. Hiç genç erkek görmedim. Onların ve gücü yerinde olan bütün erkeklerle kadınların, başka kıyımlar olur korkusuyla, kenti uzun süre önce terk ettiğini söylediler. Yürüyerek gitmişlerdi; daha büyük bir kentte güven ve geçim bulacaklarını umarak bazıları Kiev'e, bazıları da Kharkov'a yönelmişti. Bir çoğu hiçbir zaman istedikleri yere ulaşamamış. Yiyecek kıttı, yanlarına erzak almadan gittikleri için çoğu yolda yorgunluk ve açlıktan ölmüş.

Yaşlı tüccarlar etrafıma toplandı. "Khaye", yaşlı kadına fısıldadılar, "bu da kim?"

"Amerikeh'den," diye yanıtladı, sesinde umutsuzluk vardı; "kıyımlar hakkında öğrenmeye gelmiş. Reb Moişe'ye gidiyoruz."

"Amerikeh'den mi? Amerikeh mi?" Seslerinde şaşkınlık ve hayret. "Bizi bulmak için o kadar uzaklardan mı gelmiş? Bize yardım edecekler mi? Ah, göklerdeki Tanrı aşkına, keşke doğru olsa!" Birkaç kişi aynı anda konuşuyordu, aniden doğan umut ve yenilenen inancın heyecanını bastırmaya çalışarak hareketlenmişlerdi. Çevremizi gittikçe daha fazla insan sarıyordu; işler durdu. Yakınımdaki arkadaşlarımın etrafında da benzer grupların oluştuğunu fark ettim.

"Sakin olun arkadaşlar," rehberim onları yatıştırıyor, "herkes aynı anda konuşamaz. Reb Moişe'yi görmeye gidiyoruz. O her şeyi anlatacaktır."

"Ah, bir dakika, yalnızca bir dakika sayın bayım," soluk yüzlü genç bir kadın çaresizce kolumdan tuttu. "Kocam da orada, Amerikeh'de. Onu tanıyor musunuz? Rabinoviç, Yankel Rabinoviç. Orada

onu çok iyi tanıyorlar; onun hakkında bir şeyler duymuş olmalısınız. Lütfen, söyleyin, kendisi nasıl?"

"Hangi şehirde?"

"Nay-York, ama savaştan beri ondan hiç mektup almadım."

"Damadım Khayim de Amerikeh'de," diyerek beyaz saçlı bir kadın araya girdi; "belki onu görmüşsünüzdür?" Oldukça yaşlıydı, kamburu çıkmış, iyi işitmediği de açıktı. Pörsümüş, limon kabuğunu andıran yüzünü bana heyecanlı bir beklentiyle çevirirken yanıtımı duymak için elini kulağının arkasına koydu.

"Damadınız nerede?"

"Ne dedi? Anlamıyorum," diye hayıflanıyordu.

Yanındakiler kulağına bağırdılar: "Khayim'in, damadının nerede olduğunu soruyor."

"Amerikeh'de, Amerikeh'de," diye yanıtladı.

"Amerikeh'de," yanımdaki adam yineledi.

"Amerika büyük bir ülkedir. Khayim hangi şehirde?," diye sordum.

Şaşkın şaşkın yüzüme baktı, sonra kekeledi: "Bilmiyorum, şu anda hatırlamıyorum... ben..."

"Bobeh (büyükanne), evinde mektubu var," küçük bir çocuk kulağına bağırdı. "Savaş başlamadan önce sana yazmıştı, anımsamıyor musun?"

"Evet, evet! Bekler misin, *gutinker* (iyi kişi)?" Yaşlı kadın yalvardı. "Hemen mektubu almaya giderim." Belki benim Khayim'i tanıyorsundur."

Ağır ağır uzaklaştı. Ötekiler beni akrabaları, arkadaşları, kardeşleri ve kocaları üzerine soru yağmuruna tuttular. Neredeyse, her birinin uzaklardaki, bu basit insanlara bir düş ülkesi gibi gelen Amerika'da bir yakını vardı; vaatler, huzur ve zenginlik ülkesi, çok az insanın geri döndüğü Amerika'da.

"Kocama bir mektup götürür müsünüz?" Soluk yüzlü genç kadın sordu. Hemen bir düzine kadar insan benden mektup yazmak ve mektupları benim aracılığım ile sevdiklerine göndermek için izin koparmaya çalıştı."Yalnızca birkaç sözcük, hemen geri döneceğiz."

"Gelin, Reb Moişe'ye gidelim," rehberim bana hatırlattı. "Onlar biliyorlar," öbürlerine eliyle işaret ederek ekledi, "mektupları oraya getirirler."

Yürümeye başladığımıza, simsiyah sakallı, parlak gözlü uzun boylu bir adam beni kolumdan tuttu. "Bir dakika, lütfen," Duygularına hakim olmak için büyük bir çaba sarfederek, sakin konuşmaya çalışıyordu ."Benim Amerika'da kimsem yok," dedi; "benim hiçbir yerde kimsem yok. Şu evi görüyor musunuz?" Sesinde tedirgin bir titreme var, ama kendisini tutuyor. "Orada, yolun öbür tarafında, kırık pencereleri kâğıt ile kapatılmış olan. Yaşlı babam, nur içinde yatsın, ve iki küçük erkek kardeşim orada öldürüldü. Kılıçlarla parça parça kestiler. Yaşlı adamın kulaklarıyla beraber *peiess*'i (bir tür saç) kesilmişti, karnı da delik deşikti... Kızımla kaçtım, onu kurtarmak için. Bakın, işte orada, sağdaki üçüncü dükkanda." Birkaç metre uzakta duran bir kızı gösterirken gözlerinden yaşlar akıyordu. Onbeş var yoktu, ince hatlara sahip oval bir yüzü vardı, bir zambak kadar solgun ve narindi, gözleri ise çok garipti. Elleri mekanik olarak büyük yuvarlak somundan dilimler keserken dümdüz, karşıya doğru bakıyordu. Katliamı yaşamış şehirlerdeki o küçük kızlarda ilk kez gördüğüm aynı korku dolu ifade onda da vardı. Yüreğime saplanan o donmuş, korku dolu vahşi bakış. Gene de gerçeği tam olarak kavrayamadan babasına doğru fısıldadım, "kör mü?"

"Hayır, kör değil," diye bağırdı. "Tanrı aşkına, çok daha kötü. Evimizden onunla beraber kaçtığım o geceden beri hep öyle bakıyor. Korkunç bir geceydi. Vahşi hayvanlar gibi kestiler, yardılar, tahrip ettiler. Rosele'imle kilerde saklandım ama orada güvende değildik, bu yüzden yakındaki ormana doğru koştuk. Bizi yolda yakaladılar. Onu benden alıp beni ölüme terk ettiler. Bakın," şapkasını çıkardı ve yalnızca kısmen iyileşmiş, başının yan tarafındaki uzun kılıç yarasını gördüm. "Beni ölüme terk ettiler," diye yineledi. "Katiller gidince, üç gün sonra, onu tarlada buldular ve öyleydi... gözlerinde o bakış... o günden sonra konuşmadı. Ah, Tanrım, neden sen beni böyle cezalandırıyorsun?"

"Sevgili Reb Şolem, tanrıya karşı gelme," diye rehberim olan kadın onu uyardı. "Acı çeken tek kişi sen misin? Benim büyük kaybımı biliyorsun. Hepimiz aynı kaderi paylaşıyoruz. Biz Yahudilerin kaderi hep böyle olmuştur. Tanrının, yüce adı kutsansın, başvurduğu yolları bilemeyiz. Hadi Reb Moişe'ye gidelim," dedi bana dönerek.

Reb Moişe, eskiden bakkal dükkanı olan bir yerin tezgahının arkasında dikiliyordu. Orta yaşlı bir Museviydi; zeki yüzü, sevecen bir gülümsemenin artık yalnızca anısını taşıyordu. Kentte uzun bir süreden beri oturduğu ve Sinagogun ileri gelenlerinden biri olduğu için

herkesi tanıyor ve bu yerin bütün tarihini biliyordu. Kentin en zenginlerinden birisiydi ve şimdi bile ırkı için bir gelenek olan misafirperverliğini göstermeden yapamıyor. Gözleri kendiliğinden birkaç boş şişe dışında tamamen çıplak olan raflarda dolaşıyor. Oda kirli ve bakımsız; duvar kâğıdı yer yer sarkmış, nemden sararmış olan sıva görünüyor. Tezgahta, üzerleri saplarla bezenmiş birkaç dilim siyah ekmek ve bir sini dolusu soğan var. Reb Moişe eğildi ve tezgahın arkasından bir şişe soda çıkardı ve bu hazineyi bana sıcak bir gülümsemeyle hoşgeldin diyerek ikram etti. Reb Moişe teklif edilen ödemeyi utanarak geri çevirdiğinde, bir köşede sessizce sökük diken karısı hayretle baktı. "Hayır, hayır alamam," dedi mütevazı bir biçimde, ama ne kadar büyük bir fedakarlıkta bulunduğunu biliyorum.

Fastov'a neden geldiğimi öğrenince Reb Moişe beni sokağa davet etti. "Benimle gelin," dedi; "bize neler yaptıklarını size göstereyim," bana merakla baktı, "yalnızca olayları yaşamış olanlar anlayabilirler, ama belki de," bir an için duraksadı, "belki büyük mahrumiyetimiz de bizim gibi hissedenler de anlayabilirler."

Dükkandan dışarıya çıktık. Hemen karşımızda ortası eski tahtalar ve kırılmış tuğlalarla dolu boş bir alan vardı. "Bu bizim okulumuzdu," Reb Moişe açıkladı. "İşte arkasından bunlar kaldı. Solunuzdaki, kepenkleri kapalı olan ev de öğretmen Zalman'a aitti. Altısını da öldürdüler – babayı, anneyi ve dört çocuğu. Onları, başları dipçiklerle parçalanmış halde bulduk. Orada, köşeyi dönünce, bütün cadde boyunca, görüyor musunuz bütün evler katliama uğradı."

Bir süre sonra devam etti: "Şu yeşil çatılı evdeki bütün aile katledildi, dokuz kişi. Katiller evi ateşe de verdiler -kırık kapılardan içerisini görebilirsiniz- içerisi yanmış, kömür haline gelmiş. Kim mi yaptı?" Umutsuz bir sesle sorumu yineledi. "Kim yapmadı, diye sormak daha yerinde olur. İlk önce Denikin geldi, sonra Polonyalılar ve her türlü haydutlar; onları ancak kara yıllar bilir. Bir çoğu burdan geldi geçti ve her seferinde aynı lanet yaşandı. Kent ne zaman başkasının eline geçse hep acı çektik. Ama Denikin en korkuncuydu, bizden nefret eden Polonyalılardan bile kötüydü. Denikinlerin burada olduğu son seferde katliam dört gün sürdü. Aman Tanrım!"

Birden durdu, ellerini yukarıya kaldırdı. "Ah sizler, güvence içinde yaşayan Amerikalılar, dört gün ne demek biliyor musunuz! Dört

korkunç, upuzun gün, ve ondan da fazla korkunç gece, dört gün ve dört gece ve kıyım durmak bilmiyor. Bağrışlar, çığlıklar, gözleri önünde bebelerinin kol ve bacaklarının ayrıldığını gören kadınların delici çığlıkları... onları hâlâ duyuyorum... Korkumdan kanım donuyor... Çıldırıyorum... O görüntüler..."

"Bir zamanlar benim çocuğum, sevgili Mirele'im olan o kanlı et yığını... Henüz beş yaşındaydı." Kendini kaybetti. Duvara yaslanmış dururken bedeni hıçkırıklarından sarsılıyordu.

Biraz sonra kendine geldi. "Şu anda en korkunç katliamın merkezindeyiz," diye devam etti. "Zayıflığımı bağışlayın; gözlerim yaşlanmadan o olaydan söz edemiyorum..."

"Burası sinagog. Biz Yahudiler içerde güvende olduğumuzu düşündük. Komutan öyle demişti. Adı mı? Şeytan, o adamın karanlık adı kadar benden uzak dursun. Denikin'in generallerinden birisiydi; Komutan diyorlardı ona. Artık çalacak bir şey kalmadığında adamları kana susamışlardı. Siz de biliyorsunuz, köylüler ve askerler her Yahudinin evinde altın bulunduğuna inanırlar. Burası bir zamanlar zengin bir şehirdi, bizimle iş yapan zenginler Kiev ve Kharkov'da yaşardı. Buradaki Yahudiler yalnızca geçimlerini kazanıyordu, aralarından yalnızca bazılarının durumu iyiydi. Yıllar öncesi gerçekleşen katliamlarla ellerinde ne varsa alınmış, işleri mahvolmuş ve evleri yağmalanmıştı. Gene de yaşamlarını sürdürüyorlardı. Yahudiyi biliyorsunuz -ona kötü davranılmasına alışmıştır ve bununla en iyi biçimde başa çıkmasını öğrenmiştir. Ama Denikin'in askerleri -cehennemden salıverilmiş gibilerdi. Alabilecekleri bir şey olmadığını görünce deliye döndüler ve istemedikleri her şeyi yok ettiler. İki gün böyle sürdü. Üçüncü gün, Komutan sinagoga sığınmamızı emretti. Bize güvende olacağımıza söz verdi ve bizler de karılarımızı ve çocuklarımızı oraya götürdük. Kapıya bir muhafız koydular; komutan bizi korumak için dedi. Bu bir tuzaktı. Gece olunca bütün askerler geldi; kentteki bütün serseriler de onlarla birlikte. Geldiler ve bizden altınlarımızı istediler. Altınımızın olmadığına inanmak istemediler. Kutsal Şeritleri aradılar, onları yırttılar ve üzerlerinde tepindiler. Bazılarımız bu saygısızlık karşısında sessiz kalamadı. Karşı çıktık. İşte o zaman katliam başladı. Korkunçluğu, ah, korkunçluğu... Kadınlar dövüldü, tecavüze uğradı, erkekler kılıçtan geçirildi... Bazılarımız kapıdaki muhafızdan kaçmayı başardı ve so-

ıklarda koşmaya başladılar. Cehennem köpekleri gibi peşimize ta- ldılar ve evden eve izleyerek saldırdılar, öldürdüler ve avladılar. ört gün sonra sokaklar ölü ve yaralılarla doluydu. Ölülerimize yak- şmamıza izin vermediler. Ne onları gömmemize ne de acı içinde kıv- nan ve ölüm için yalvaran yaralılara yardım etmemize izin vermedi- r... Bir bardak su bile veremedik... Yaklaşan herkese ateş liyorlardı... Çevredeki bütün aç köpekler geldi; avın kokusunu almış- rdı. Onları ölülerin ve savunmasızca yatan yaralıların kol ve bacakla- ıı koparırken gördüm... Yaşayanları yediler... kardeşlerimizi..."

Yeniden kendini kaybetti. "Köpekler onları yediler... onları yedi- r," diye hıçkırıklar arasında yineledi.

Birisi bize yaklaştı.'Son katliam bittikten sonra hasta ve yaralılara kan doktordu. Tipik bir Rus aydınına benziyor, idealistin damgasını şıyor, öğrencilik kişiliğine kazınmış. Bir ayağını sürükleyerek geli- r, gözü söze dökmediğim sorumu yakaladı. "O günlere dair bir anı" di, gülümsemeye çalışarak. "Bana epeyce sorun çıkarıyor ve işim- de engel oluyor," diye ekledi. "Birçok hasta var ve bütün gün ayak- ıım. Taşımacılık yok, bütün atları ve öküzleri götürdüler. Şu anda umutsuz hastalarımdan biri olan zavallı Fanya'ya gidiyorum. Ha- r, hayır, bayım, onu ziyaret etmek işe yaramaz." diye onun yanında me ricamı geri çevirdi. "Buradaki bir çoğu gibi; korkunç ama ola- n bir olay. Hemşireydi, felçli bir genç kıza bakıyordu. Yandaki ev- den birinin ikinci katındaki bir odada kalıyorlardı. Birinci kata as- rler yerleştirilmişti. Katliam başladığında askerler felçliyi ve mşireyi rehin aldılar. Onlara neler yaptıklarını hiçbir zaman kimse meyecek... Askerler sonunda gittiklerinde kızların odasına girebil- ek için dışardan merdiven dayamamız gerekti. Hayvan adamlar mer- venleri insan dışkısıyla pisletmişlerdi -yaklaşmak mümkün değildi. kıza ulaştığımızda felçli olan hemşirenin kollarında ölü olarak yatı- rdu; hemşire ise çıldırmıştı. Hayır, hayır; onu görmek işe yaramaz."

"Doktor," dedi Reb Moişe, "Amerikalı dostumuza nasıl sakatlan- ğınızı neden anlatmıyorsunuz? Her şeyi duymalı."

"Ah, bu o kadar önemli değil, Reb Moişe. Çok daha kötü şeyler ." Israrlarım üzerine anlattı: "Pek uzun bir hikaye değil. Sokakta an bir yaralıya yaklaşırken bana ateş ettiler. Karanlıktı ve yoldan çerken birisinin inlediğini işittim. Kaldırımdan yeni inmiştim ki

vuruldum. Sinagogdaki katliamın yaşandığı geceydi. Ama benim talihsizliğim -depodaki karabasanı düşününce aslında bir hiç kalır."

"Depo mu," diye sordum. "Orada ne oldu?"

"Düşünebileceğinizin en kötüsü," diye doktor karşılık verdi. "O sahneleri hiçbir insani güç betimleyemez. Orada yaşanan, katletmek değildi -depoda yalnızca birkaç kişi öldü. Kadınlardı, kızlar, hatta çocuklar... Askerler sinagogu bastıktan sonra kadınların bir çoğu sokağa kaçmayı başardı. Sanki içgüdüsel olarak, sonra hepsi depoda toplandılar, yıllardan beri kullanılmayan büyük bir müştemilat. Kadınlar başka nereye gidebilirdi ki? Evleri çok tehlikeliydi; saldırganlar sinagogdan kaçmayı başaran erkekleri arıyordu ve onları sokakta, evlerinde, nerede bulurlarsa öldürüyorlardı. Böylece kadınlar ve kızlar depoda toplandılar. Gece olmuştu, her taraf karanlık ve sessizdi. Serseriler saklandıkları yeri bulur diye nerdeyse nefes almaya bile korkuyorlardı. Gece boyunca başka kadınlar ve bazılarının erkekleri de depoya geldi. Hepsi yere yatmış, birbirine sarılmışlardı, çıt çıkmıyordu. Sokaktaki bağırış ve çığlıklar onlara ulaşıyordu, ama onların elinden bir şey gelmiyordu ve her an bulunmaktan korkuyorlardı. Nasıl oldu bilmiyoruz ama birkaç asker onları bulmuş. Orada bilinen anlamda bir katliam yaşanmadı. Daha da kötüydü. Komutanın kendisi, katliam yaşanmaması için deponun çevresinde askerlerden bir kordon kurulmasını ve kimsenin kendisi izin vermedikçe dışarıya çıkmamasını emretti. İlk başta bunun anlamını kavrayamamıştık ama çok geçmeden korkunç gerçeğin farkına vardık. İkinci gece birkaç subay geldi, hepsinin yanında müfreze vardı, at üstündeydiler ve fenerler taşıyorlardı. Işıklarıyla kadınların yüzlerini aydınlattılar. En güzel beş kızı seçtiler, onları dışarıya sürükleyip atlarının üstünde uzaklaştılar. O gece arka arkaya geldiler... Her gece geldiler, yanlarında da hep fenerleri vardı. İlk başta en küçükleri aldılar, on beş ve on iki yaşındaki kızları, hatta sekiz yaşında olanlar bile vardı. Sonra daha büyükleri ve ardından da evli kadınları aldılar. Yalnızca çok yaşlılar bırakıldı. Depoda neredeyse 400 kadar kız ve kadın bulunuyordu ve çoğunu götürdüler. Bazıları hiçbir zaman canlı geri dönmedi; bir çoğu sonra yollarda ölü olarak bulundu. Ötekiler geri çekilen ordunun izlediği yolda terk edildi... günlerce, haftalarca sonra geri döndüler... hastaydılar, işkence görmüşlerdi ve her birine korkunç hastalıklar bulaştırılmıştı."

Doktor ara verdi, beni kenara çekti. "Dışardan gelen biri talihsizliğimizin bütün derinliğini kavrayabilir mi?" diye sordu. "Ne kadar çok katliam yaşadık! En sonuncusu, Denikin tarafından gerçekleştirilen sekiz gün sürdü. Düşünün bir kez, sekiz gün! On bin kişiden fazlası öldürüldü: üç bin kişi açıkta kalmaktan ve yaralarından dolayı öldü." Reb Moişe'ye bakarak boğuk bir sesle fısıldadı: "Kentimizde on yaşının üstünde olup da tecavüze uğramamış tek bir kadın ya da kız yoktur. Bazıları dört kez, beş kez, on dört kez..."

"Kiev'e gideceğinizi söylediniz. Şehir Hastanesine yerleştirmeye başardığımız yedi çocuk var, çoğu ameliyat edilmek üzere orada. Bu kızlardan her birine altı kere ya da daha fazla tecavüz edilmiş. Bunları Amerika'ya anlat -hâlâ sessiz kalacak mı?"

BÖLÜM 30

ÇEŞİTLİ YOLLARDA

Önemli bir sendikanın sekreteri olan R. sayesinde gezi için çok önemli malzeme topladım. R. son "temizleme işleminden" açıklanamaz bir biçimde yakayı kurtarmış bir menşevik. Ona göre, işçilerin arasında sevildiğinin biliniyor olması kendisini kurtarmış. "Bolşeviklerin gözü üstümde, ama beni rahat bıraktılar, şimdiye kadar," dedi üstüne basa basa.

Veri ve evrak arayışımda şehri, müzeleri, kütüphaneleri ve arşivleriyle tanıyan R. çok yardımcı oldu. Değerli bir çok şey kaybolmuş ve daha da fazlası Alman işgali ve Beyaz Terör sırasında işçilerin kendileri tarafından kendi güvenliklerini düşünerek yok edilmiş. Ama işçi arşivlerinin büyük bir bölümü gene de korunmuş; kalan arşiv sendikaların kuruluşundan beri, devrim ile iç savaş boyunca verilen kahramanca savaşımın tarihini yeniden oluşturmaya yeterdi. Bütün bu gelişmeler sırasında menşevikler, işçilere devrimci esin kaynağı olan bolşeviklerle anarşistlerin yanında onların entelektüel liderleri olarak rol oynamışlar.

Sovyet Sendikasının merkezi, evrakların garip bir karışım oluşturduğu bir depo haline gelmiş. Polis ile jandarma kayıtları, Duma oturumlarının tutanakları, mali istatistikler; hepsi yalnızca unutulmak üzere bir şekilde buraya yığılmış. Hiç ilgi gösterilmeyen bir

çekmecede tesadüfen, çok ender rastlanabilecek türden bir evrak olan, Ukrayna Ulusal Demokrasisinin ilke ve amaçlarının açıklandığı orijinal bir bildiriyi – Petlura'nın ilk Universalini buldum. Komünist yetkili, evrakı bedel karşılığında başkalarıyla paylaşabileceğini, ancak onun "kişisel malı" olduğunu ileri sürdü. Talep ettiği yüksek fiyat yüzünden mesele şu anda müze ile yazışma konusu.

Menşevik çevrelerde bolşeviklere karşı kırgınlık var. Genel kanı, komünistlerin, eski sosyal demokratların, Marx'a ihanet edip sosyalizmin saygınlığını yitirmesine yol açtıklarıymış. R. onları "Asyalı devrimciler" diye adlandırıyor. Trotsky ile cellat Stolypin arasında pek bir fark olmadığını vurguluyor; yöntemleri aynı. Aslına bakılırsa II. Nikolas altında siyasal yaşam daha hareketliymiş. Sözde Marksist olan bolşevikler, toplumsal evrimin değişmez yasasını genelgeler ve korkuyla değiştirmeyi düşünüyorlar; ilerleme merdiveninde sanki bütün basamakları birden atlayabileceklerine inanıyorlar. Şubat Devrimi tamamen bir burjuva devrimiydi, ancak Lenin önemsiz bir azınlığın şiddeti ile onu toplumsal bir devrime dönüştürmeye çalışmıştı. Sonuç, bütün umutların tamamen yitip gitmesidir. R. komünistlerin daha fazla dayanamayacağına inanıyor. Rusya, mutlak bir ekonomik çöküşün eşiğinde. Eski gıda stokları tükenmiş; üretim neredeyse durmuş. Emeğin militarizasyonu başarılamamış. Trotsky'nin 'işçi cephesinde' gittikçe artan bir üretimle ilgili hesapları, bolşeviklerin dünyayı saran devrimle ilgili kehanetleri kadar boş çıkmış. Fabrika savaş alanı değildir. Ülkeyi bir çalışma kampına çevirmek yaratıcı gücü teşvik etmez. Halk, köleler ve kölelere emir verenler olarak ikiye ayrılmış, Sovyet bürokratlarının oluşturduğu güçlü bir sınıf yaratılmış. En önemlisi de, en ileri görüşlü olan işçilerin bile komünistlere karşı cephe almasıdır. Artık bolşevikler ne köylülere ne de proleteryaya güvenebilir; bütün ülke onlara karşıdır. Müttefikler aptalca bir politika izlemeseydi bolşevikler şimdiye kadar çoktan silinip gitmişlerdi. Abluka ve işgal onların işine yaradı. Bolşeviklerin iktidarda kalmaları için savaşa gereksinimleri vardır; Polonya'daki kampanya onlar için biçilmiş kaftan. Bu komünistlerin tutunabileceği son daldır. Bu dal kırılacak ve kanlı bolşevik deneyim son bulacaktır. "Tarih sayfalarına devrimin asıl düşmanları olarak geçeceklerdir," diye vurgulayarak R. sözlerini bitirdi.

Cuma akşamı - Eski siyonist Reb Zakhare'in evindeki yemek masasında evin hanımınca geleneklere göre kutsanmış olan üç mum yanıyor. Törensel an için bütün aile toplanmış. Ama geleneksel çorba ve et yok: ringa balığı ve *kaşa* ikram edilmiş ve artık yanlızca kısmen buğdaydan yapılan *Sabat* ekmeği *Khale*'den parçacıklar. Anne ile babanın dışında iki kız ve on sekiz yaşındaki oğulları da masada. Büyük oğulları -"adı Yankel'di" dedi Reb Zahkhare içini çekerek, "yirmi beş yaşında olacaktı, anısı kutsansın"- Denikin'in adamları şehri tamamen boşaltmadan önceki katliamda öldürülmüş. O zaman henüz on beş yaşında olan küçük kızkardeşini korumak istemiş. İkisi Podol'daki bir arkadaşlarını ziyarete gittiklerinde serseriler sokaklara dökülmüş ve her eve girip yağmalamışlar ve öldürmüşler.

Yaşlı hanım köşede oturmuş sessizce ağlıyordu. Kızların gözlerinde, daha sonra sık sık göreceğim o korku dolu donuk bakış vardı. Genç adam annesine doğru eğildi ve onu sakinleştirmeye çalıştı. Gerçek siyonistler olarak aile eski İbranice dilinde konuşuyordu; bana Eskanazi dilinde (İbranice ile karışık Alman lehçesi) seslenerek ayrıcalık tanıyorlardı.

"Bolşeviklerin altında hiç değilse katliamlardan kurtuldunuz," diye belirttim.

"Bir anlamda," yaşlı adam onayladı; "ama katliamlardan sorumlu olan bolşeviklerin kendisi. Tamam, Çar zamanında da vardı," diyerek itirazımı kesti, "ama onlar son yaşadıklarımızın yanında hiçmiş. Bize duyulan nefret arttı. Musevi olmayanlar için bolşevik demek Yahudi demek; komiserler birer *Zhid* (Yahudiler için kullanılan hakaret) ve Çekanın cinayetlerinden de Museviler sorumlu. Bütün yaşamım boyunca çok katliam gördüm ama bolşevikler Moskova'ya gelene kadar hiç bu kadar korkunç şey görmemiştim."

"Ama onlar katliam yapmadılar," diye ısrar ettim.

"Onlar da Yahudilerden nefret ediyorlar. Bizler her zaman kurban olduk. Komünistlerin altında şiddet dolu katliamlar yaşayamıyoruz; en azından ben duymadım. Ama 'sessiz katliamlar' var, bizim için en önemli olan her şey sistemli bir biçimde yok ediliyor -geleneklerimiz, alışkanlıklarımız ve kültürümüz. Bizi bir ulus olarak öldürüyorlar. Bilmiyorum, ama bu en kötü katliam," diye acıyla ekledi.

Bir süre geçtikten sonra yeniden konuya döndü.

"Bazı aptal Yahudiler, adamlarımız hükümette bulunuyor ve Trotsky savaş bakanı diye seviniyor. Sanki Trotsky ve ötekiler Yahudi! Ulusumuz eskisi kadar, hatta daha da fazla acı çekecekse tüm bunlar neye yarar?"

"Yahudiler artık siyasal ve toplumsal olarak Musevi olmayanlarla eşitler," diye ileri sürdüm.

"Ne de eşitler? Sefalet ve yolsuzlukta. Ama orada bile eşit değiliz. Yahudi ötekilerden daha fazla çekmek zorunda. Bizler fabrika işine yatkın değiliz -biz her zaman işadamı olduk, tüccar ve şimdi tamamen yok edildik. Gençlerimize yolsuzluk tohumu ektiler, artık yalnızca iktidara sahip olmayı düşünüyorlar ya da kazanmak için Çekaya katılıyorlar. Böyle bir şey hiç olmamıştı. Filistin düşünü, gerçek yuvamızı yok ediyorlar; çocuklarımızı gerçek Musevi ruhu ile yetiştirmemiz için gösterdiğimiz çabaları eziyorlar."

Çoğu *Volkspartei* Rada'da Musevi İşleri Bakanı tarfından temsil edilirken bu partinin üyeleri olan Musevi yazarlar, şairler ve öğretmenler *Kulturliga*'da toplanıyor. Dindaşları arasında kültürel etkinliklerde bulunan ve güneyde 230 kadar temsilcisi bulunan bu birlik eskiden nüfuz sahibiydi. Çeşitli siyasal değişimler sırasında kurum çok eziyet gördü, bolşevikler ise baştan hoşgörülü davrandılar ve hatta eğitim çabaları için mali yardımda bulundular. Ama yavaş yavaş bu yardım geri çekildi ve Birliğin yoluna bir bir engeller konmaya başlandı. Komünistler çalışmalarının fazlaca ulusal bir nitelik taşımasını uygun görmüyor. Partinin Yahudi kolu olan *Yovkom* ise özellikle muhalifti. Birliğin öğretmenleri ve yaşça büyük öğrencileri devlet hizmetine alındı ve etkinlik alanı daraltıldı. Kırsal kesimde ise temsilciliklerinin birçoğu tamamen kapatılmaya zorlandıysa da Kiev'de yöneticiler adanmışlıkları ve dayanma güçleri ile Birliğin yaşamını sürdürmesini sağlıyor.

Kentin partizanlık yapılmayan entelektüel ve toplumsal yaşantısında tek vaha Birliktir. Etkinlikleri kısıtlanmış olsa da Yahudi gençlerin büyük çoğunluğu tarafından sevilmekte. Resim, boya ve heykel çalışmalarının yapıldığı sanat sınıfları yoğun ilgi görüyor ve tiyatro stüdyosunda umut vaad eden genç oyuncular yetişiyor. Katıldığım provalar, özellikle de bilinmeyen bir tiyatro yazarının ölümünden sonra yayımlanmış bir eser olan "Dünyanın Sonu", sanatsal yapısı ve güçlü ifadesiyle eşine az rastlanan bir nitelikteydi.

Kulturliga'ya gelen gençler Zion'u düşlüyorlar ve Yahudilere geleneksel yurtlarını elde etmek için yardımcı olan İngiltere'ye bakıyorlar. Batı dünyası ve son gelişmelerden habersizler, ancak Yahudi Kongresinin yarattığı umutlara sarsılması zor olan bir güven duyuyorlar. Belki de bir şekilde, bir zaman, hatta çok yakında Musevi halkı Filistinde yeniden yaratılacaktı. Entelektüel olarak tıkanıp kaldıkları, fiziksel olarak da sefalet içinde bulundukları günümüzde, varlıklarını bu ateşli umuda gün ve gün bağlıyorlar. Hükümet onları dördüncü kategorideki bir ekmek karnesine bağlayarak eski destek kaynaklarını yok etti. Dördüncü kategori. Bolşeviklerin *bourzhooi*'ye verdikleri addır; aydın kesim şimdi böyle suçlanırken gerçekte zengin olan orta sınıf devrim çıktığında güvence altına geçebilmişti. Burjuvaziye duyulan nefret şimdi aydınlara yöneltilmektedir; bu ruhu resmi kaynaklı tahrikler de geliştirip yoğunlaştırmaktadır. Onlar halka proleteryanın düşmanı, devrime ihanet edenler, karşı-devrimci olarak olmasa bile spekülatörler olarak gösterilmektedir. Onları silip süpüren gelgite kimse engel olmamaktadır. Ortada halktaki duyguların ayaklandığını gösteren bir durum yoktur. Alevler Moskova'dan körükleniyor. Şef ya da "eğitmen" olarak merkezden gönderilen bolşevik ajanlar sistemli bir biçimde en aşağı içgüdüleri uyandırıyorlar. Zinovyev'in kendisi yerel komünistleri ve "kardeş proleterleri" burjuvaziye yumuşak davranmaktan dolayı azarladı. "Hâlâ sokaklarınızda dolaşıyorlar," diye halka açık bir toplantıda bağırdı, "siz çapullar içinde yürürken onları en iyi giysilerle giydirin. Sizler kilerlerde sürünürken onlar lüks evlerde yaşıyor. Bu tür şeylere artık daha fazla izin vermek zorunda değilsiniz."

Komünist liderlerin ziyaretini her zaman "burjuvadan talep etmek" girişimleri izler. Yöntem son derece basittir. Kapıcıdan evde dördüncü kategori karnelere sahip olanların listesi istenir. Çoğu durumda da bu karnelerin sahibi aydın proleterlerdir: öğretmenler, yazarlar, bilimadamları. Ama dördüncü kategori bir karneye sahip olmak onların lanetidir: talep için yasal kurbanlardır. Giysi, iç çamaşır, ev gereçleri, her şeye *izlishki* (gereksiz/fazla) olarak el konur.

"En trajik bölüm de," dedi tanınmış bir Musevi yazar olan C. *izlishkiler* ender olarak asıl amaçları olan proleteryaya ulaşır. Hepimiz elkonulan mallardan en değerlilerinin Çeka'da takılıp kaldığını, eski ve kullanılamayacak paçavraların da işçilere dağıtılmak üzere sendikalara gittiğini biliyoruz.

"Çoğu zaman kimin 'talep ettiğini' bile bilmiyoruz," dedi bir birlik üyesi; "zaman zaman Çeka kendi adına topluyor."

"Peki, bu durumu düzeltmeye kalkan yok mu," diye sordum; "hiç kimse karşı çıkmıyor mu?"

C. başını salladı. "Biz dersimizi aldık", diye yanıtladı, "karşı çıkmayı göze alanların kaderinden."

"Bolşeviklerin 'devrimci emirler' diye adlandırdıkları şeye karşı çıkamazsın," dedi genç bir bayan öğretmen. "Ben denedim. Şöyle olmuştu. Bir gün odama geri döndüğümde içerde bir yabancıyı buldum. Odada ne aradığını sorduğumda ise bana bu odanın ona tahsis edildiğini söyledi ve bana Barınma Bürosundan alınmış bir evrakı gösterdi. 'Peki ben ne yapacağım?' diye sordum. 'Yerde uyuyabilirsin' dedi ve yatağa uzandı. Daha yüksek yetkililere başvurdum ama mesele ile ilgilenmeyi reddettiler. 'Oda iki kişiye yetecek büyüklükte,' diye ısrar ettiler; aslında bu doğru değildi. 'Ama odama yabancı bir adamı koymuşsunuz,' diye yalvardım. Onlar ise alay ederek, 'Yakında birbirinizi tanırsınız. Biz cinsiyet ayrımı yapmıyoruz,' dediler. Bir süre arkadaşlarımda kaldım, ama yerleri o kadar kalabalıktı ki başka bir yer için bakınmak zorundaydım. Günlerce Barınma Bürosunun önünde kuyrukta bekledimse de yeni bir oda için emir çıkartamadım. Bu arada zamanımın çoğunu Sovyet dairelerinde geçirdiğim için şefim beni işimi ihmal etmekten dolayı şikayet edeceğini söyleyerek tehdit etti. Sonunda, asıl görevleri proleterlerin çıkarlarını korumak olan Rabkrin'e şikayette bulundum. Temsilcileri bana odasını paylaşmayı önerince yüzüne bir tokat attım. Beni tutuklattı ve Çeka'da 'sabotajdan' dolayı iki ay tutuldum."

"Sonun daha da kötü olabilirdi," diye birisi atıldı.

"Peki serbest bırakıldığınızda odanızı ne yaptınız," diye sordum; kadının öyküsü ilgimi çekmişti.

Üzgün üzgün gülümsedi. "Çeka'da kalırken çok şey öğrendim. Serbest bırakıldığımda Barınma Bürosunun bir üyesini seçtim. Allahtan bir çift şık Fransız ayakkabısı elimde kalmıştı; onları adama verdim 'Eşiniz için ufak bir hediye' dedim ve ayakkabıları hangisine verdiğini önemsemedim çünkü birkaç kadını olduğunu biliyordum. Yirmi dört saat içinde geniş, burjuva tarzında döşenmiş bir odam oldu."

32. Bölümden alınmış aşağıdaki "Odessa: Yaşam ve Hayal" adlı yazıda Alek, bolşeviklerin kendi kendilerini yenen politikaları hakkında bilgi edinir. Daha sonra ise menşeviklerin gizli bir toplantısına katılır.

BÖLÜM 32

ODESSA: YAŞAM VE HAYAL

Evinde oldukça uzun bir süre kaldığım Semyon Petroviç bağımsız görüşleri olan tarafsız bir aydındı. Becerikli bir istatistikçi olduğu için bolşevikler, önceki rejimler altında da çalıştığı Ekonomi Bakanlığında kalmasına izin vermişlerdi. Semyon, Sovyet Hükümetinin yöntemlerini ve uygulamalarını değiştirmek zorunda kalacağından emin. "Tahrip eden, tahrip ettiği ülkede çok fazla kalamaz." Denikin'e ait olduğu söylenen bu deyimi yinelemeyi çok seviyor. "Ancak tanrıların hiddeti," diye vurgulayarak söylüyor, "bolşeviklerin peşini bırakmıyor en iyi amaçları bile pratikte kendilerini mahçup etmekten başka bir işe yaramıyor. Dükkanları kapatıp ticareti yasakladılar," dedi tekrar, "güneşin altında ne varsa kamulaştırdılar, kaydettiler ve faturasını çıkardılar. Neredeyse emirlerin yönetmesi gerektiğini düşünüyorsun. Gerçekten de ilgili yetkililerden izin almadan bir daireden öbürüne bir yatak bile götürülemez. Öbür istasyona kadar gitmek istiyorsan 'emir' almak gerekiyor; bir sayfa kağıda gereksinimin varsa birkaç sayfa başvuru doldurmanız gerekir. Varlığımızın tek tek her ayrıntısı bolşevik düzenlemelere tabi oldu. Kısaca, Odessa'daki durum Rusya'nın öbür bölgelerindeki durum ile aynıdır," dedi Semyon üstüne basa basa. "Ancak yaşam Sovyet mekanizmasını geçiyor çünkü yaşam tepeden inme düzenlemeler koymak isteyen her türlü girişimden daha güçlüdür."

Başka Sovyet kentlerinde de olduğu gibi burada da halka ekmek ve ürün karneleri verilmiş. "Ama komünistlerin dışında gerçekten de çok az kişi yaşayabilecek kadar ekmek alıyor. 'Burjuva' kategorisinde aylardır yeni kart çıkmadı; neredeyse bolşevikler Odessa'yı Ocak

ayında ellerine geçirdiğinden beri. Arada sırada tuz, şeker ve kibrit dağıtılıyor."

"Şansımıza pazarlar hâlâ kapatılmadı," diye Semyon açıkladı. "Hükümet, şehirleri beslemek için çiftçilerden yeterince ekmek alamıyor. *Pyock* çoğu zaman yalnızca bir hayal. Bu bana bölümümüzdeki bir komiseri anımsattı; pek rastlanılmayan türden bir komünist, çünkü mizah anlayışı var. Bir kez ona bolşeviklerin neden *izvoçiki*'ler (arabacılar) dışında her şeyi kamulaştırdıklarını sormuştum. Yanıtı tipikti. 'Bak,' dedi, 'insanları beslemesen de bir şekilde yaşamaya devam ettiklerini gördük. Ancak atları beslemezsen bu aptal hayvanlar ölüyor. İşte bu yüzden arabacıları kamulaştırmadık."

Yaşam gerçekten de genelgelerden daha güçlü; sosyalist zırhın her çatlağından filiz vermeyi başarıyor. Özel ticaret yasaklanıp yalnızca kooperatiflerin kalmasına izin verildiğinde birden bütün iş yerleri fedakarlık düşüncesinden esinlenip bütün dükkanlar *Epo*'nun (kooperatif) işaretiyle süslenmeye başlandı. Ardından kooperatifler de kapatıldı ve yalnızca *kustarnoye* (küçük ölçekli) üretim kaldı ve bütün o küçük dükkanlar çakmaklar ve otomobil lastiklerinden çalınan malzemeyle lastik köseleler imal etmeye başladı. Daha sonra yalnızca gıda maddelerinin ticaretine izin veren genelgeler çıkarıldı. Bunun üzerine bütün dükkanların vitrinlerinde yalnızca ekmek ve çay sergilenirken öbür mallar arka odalarda satılmaya başlandı. En sonunda yiyecek dükkanlarının hepsi kapatıldı; şimdi de yasadışı olan ticaret dükkan sahiplerinin evlerine taşındı ve arka merdivenlerde ticaret yapılıyor.

"Bolşevikler özel ticareti ve spekülasyonu yok etmek istediler." dedi Semyon; "herkesin geçimini emek sarfederek kazanmasını istediler. Ancak buna karşın dünyanın hiçbir yerinde Rusya'da olduğu kadar spekülasyon yoktur; heyecanı bütün ülkeye yayıldı. Ticaretin ulusallaştırılması bütün ulusun ticarete atılması demektir demiş eskiler. Gerçek olan şu ki, hepimiz spekülatör olduk" diye de devam etti. "Her aile geçimini hükümetin verdiği aylıklardan değil, kendi masa ve yatak örtülerinden sağlamaktadır. İşlerini kaybeden dükkan sahipleri hâlâ tüccarlık yapıyor; onlara şimdi de eskiden fikir ya da kol işçisi olarak çalışanlar katıldı. Zorunluluk kanundan daha güçlüdür, sevgili dostum. Gerçek fabrika proleteryası, sınıfından yoksun bırakıldı: ar-

tık bir sınıf olarak varlıklarını sürdürmüyorlar çünkü fabrika ve madenlerin çoğu artık çalışmıyor. İşçiler ya kırsal kesime kaçtı ya da *meşoçniki* (tüccar) oldu. Komünist diktatörlük, yok ettiğinin yerine bir şey kuramıyor."

*

Sadovaya caddesinde soğuk, ürpertici bir günde yürüyorum. Burada, gizli bir oturumda menşevik bir *costnaya gazetta* (sözlü gazete) gerçekleşecek ve ben partinin ünlü üyeleriyle tanıştırılacağım.

"Sözlü gazete," özgür basının yerini alan çağdaş bir Rus ikamesidir. Yayınlarını basma olanağından yoksun bırakılan sosyalist ve devrimci ögeler bu yönteme başvuruyorlar. Aynı Çar'ın zamanında olduğu gibi şahıslara ait birtakım evlerde ya da "komplocu meskenlerde" toplanıyorlar; ancak Çeka'nın her an her yerde olması daha büyük bir tehlike ve korku kaynağı. Gözlenmekten ve bulunmaktan korktukları için "mesken yerlerine" tek tek, gizlice, suçlarının bilincinde olan suçlular gibi geliyorlar. Sık sık da tuzaklara düşüyorlar: dışardan fark edilemese de ev bir *zassada*'nın eline geçmiş olabiliyor. Masum ya da tesadüfen olsun bir kere biri eve girdi mi, ki bu ailedeki bir hasta için bir tabak ya da su ödünç almaya gelen bir çocuk da olabilir, oradan ayrılamaz. Kimsenin, gidip de başkalarına haber vermesin diye ayrılmasına izin verilmez. Böyle bir *zassada* genelde birkaç saat sürer, hatta sık sık günlerce sürdüğü de görülür; sonunda kaldırıldığında bu arada yakalanmış olanlar Çeka'ya teslim edilir. Tutuklular, birkaç hafta boyunca tutuklu kalıp devrim karşıtı etkinlikler ya da çetecilikle suçlanmazlarsa şanslı sayılır. Ama "liderler", tanınan devrimciler mahkemeye çıkarılmadan ya da bir suçlama yapılmadan aylarca, hatta yıllarca tutuklu kalır.

İçerisi loş. Işıklandırılmamış odada sandalyelerde oturan, sigara içip alçak sesle konuşan adamların yarısını bile seçmek çok zor. Sorduğum kişi henüz gelmemiş ve kendimi buraya ait olmayan bir yabancı gibi hissediyorum. Bana doğru fırlatılan tedirgin bakışları ayrımsıyorum; yanımdaki adamın bana şüpheyle baktığı çok açık. Birbirinin ardından sandalyelerden kalktılar; bir köşede toplandıklarını ve bana düşmanca bakışlarla baktıklarını görüyorum. Onlara yaklaştığımda konuşmalarını kestiler ve bana küstahca baktılar. Militan tavırlılar; çevremde saldırgan bir kalabalık birikti.

"Yoldaş P.'yi görebilir miyim," diye sordum.

"Sen kimsin?" birisi alay edercesine sordu.

Şüphelerini yok etmek için tavariç Astrov'u sordum; görüşmem olan o ünlü menşevik lider. Açıklamalar yaptım ve sonunda adamların kimliğim konusunda tatmin oldukları göründü. "Astrov'u mu arıyorsun?" diye şaşırarak sordular. "Bilmiyor musun? Duymadın mı?"

"Neyi?"

"Bu sabah tutuklandı."

Tutuklanma işçi ve devrimci çevrelerde öfke ve heyecana yol açmış. Tanınmış bir sosyalist olan Astrov'un tüm Rusya'da saygın bir yeri vardır. Bolşeviklere karşı muhalefeti tamamen entelektüel düzeyde olup hükümete karşı düşmanca etkinliklere katılmamaktaydı. Ancak yetkililerin onu şehire yayılan grevlerden "ahlaksal olarak sorumlu" tuttuğu bilinmekteydi. Astrov'un yoldaşları, liderlerinin kaderini ne olduğunu öğrenemedikleri için şaşkınlık içerisindeler. Çeka *peredatça* (giysi ve yiyecek paketi) almayı kabul etmiş; bu da en kötüsünün beklenebileceğine dair bir işarettir. En katı tecrit demek bu, tutuklunun öldürüldüğünü bile gösterebilir.[7]

*

Odessa'da, Çeka'dan Kiev'den de daha fazla nefret ediliyor. Yöntemleri ve eski bir Detroit göçmenini *predsedatal*'in acımasızlığı hakkında korkunç öyküler anlatılıyor. Kurum personeli çoğunlukla yaşlı jandarma subayları ile hayatları "devrim karşıtı hareketlere ve spekülasyona karşı savaşta hizmet vermeleri" için bağışlanan suçlulardan oluşuyordu. Spekülasyona ceza olarak özellikle "en ağır ceza türü" -kurşun sıkarak öldürme- verilmiş ve suçlu bulunanlara gerçekten de uygulanıyor. Her gün infazlar oluyor. Talihsizler kamyonlarla, yüzleri aşağıda, şehrin dışına götürülüyor. Ölüm arabalarından oluşan uzun kuyruğa, atlarını deli gibi koşturan adamlar eşlik ediyor; insanları pencereleri kapamaları için uyarmak üzere havaya ateş ediyorlar. Konvoy önceden belirlenen yerde duruyor. Kurbanlara soyunup toplu bir mezar olarak hazırlanmış yerlerin kenarında dikilmeleri emrediliyor. Ateş sesleri duyuluyor, bedenler, bazıları cansız, bazıları ise hafif yaralı, deliğe düşüyor ve üzerleri alelacele toprakla örtülüyor.

"Spekülasyon" yasaklanmış da olsa ve Çar zamanından kalma paraları bulundurmak ya da onları değiş tokuş etmek ölümle cezalandırılsa da

Çeka üyeleri maaşlarının bir kısmını, alım gücü Sovyet kağıtlarınınkini katlayan *tsarskiye* olarak alıyor. Yasaklanmış olan bu para biriminin dolaşımı pazarlarda hiç de azımsanmayacak boyutlarda ve baş satıcıların, Çeka ajanlarının kendisi olduğuna dair söylentiler dolaşıyor. Gezideki biri bana, bize Moskova'da resmi olarak verilen *tsarskiye*'yi maceralı bir biçimde Sovyet parasına dönüştürmeyi başardığını anlatana kadar suçlamalara inanmayı reddetmiştim. "Paraları bozdurmakla büyük bir risk altına giriyorsun," diye onu uyardım.

"Hiçbir riski yok", dedi neşeyle. "Yaşamdan onu açık açık bir pazarda satabilecek kadar bıktığımı mı düşünüyorsun? Eski bir arkadaşımı araya koydum, bu ufak işi benim için yapan N.'nin kendisiydi."

N. Çeka'da yüksek dereceli bir yetkiliydi.

İç Savaşın 1921'de bitmesiyle, Rusya'da, Berkman geldiğinden beri uygulanan katı disiplin yöntemleri ve demokrasinin kısıtlanması için hiçbir gerekçe kalmamıştı. Petrograd'da işçiler sosyal ve ekonomik koşulları protesto etmek için greve girerler. Petrograd yakınındaki Kronstadt'ta bulunan denizciler, Petrograd işçilerini destekleyen bir bildiri yayımlarlar ve halkı gerçekten temsil eden özgür Sovyetler talep ederler. Lenin ile Trotsky onları isyancılıkla suçlar. Bolşevik Mit'in son iki bölümü olan aşağıdaki bölümler bu kitaba hiç kısaltılmadan alınmıştır, çünkü Berkman ile Goldman'ın Rusya'dan ayrılma kararını vermelerine yol açan Kronstadt Ayaklanması'nı ve onun hükümet tarafından bastırılmasını anlatır.

BÖLÜM 38

KRONSTADT

Petrograd, Şubat 1921 - Hava korkunç derece soğuk ve kent sefalet içinde. Kar fırtınaları çevreyle bağlantımızı kopardı; erzaklar neredeyse tamamen tükenmiş durumda. Artık yalnızca 250 gr ekmek çıkarılıyor. Evle-in çoğu ısıtılamıyor. Alacakaranlıkta yaşlı kadınlar gizlice Astoria Oteli'nin yanındaki odun yığınlarının çevresinde dolaşıyor; ancak nöbetçi askerler uyanık. Yakıt olmadığı için birçok fabrika kapandı

ve işçilere normal erzakın yarısı veriliyor. Durumu değerlendirmek için toplantı çağrısında bulundularsa da yetkililer buna izin vermedi.

Trubotçni fabrikası işçileri grevdeler. Kış için giysiler dağıtılırken komünistlere, tarafsız olanlara göre ayrıcalık sağlandığından şikayetçiler. Adamlar işlerine geri dönene kadar hükümet bu şikayetler üzerine eğilmeyi reddediyor.

Fabrika çevresindeki sokaklar grevcilerle dolu; onları dağıtmak için asker gönderildi. Gelenler *kursanti*'ydi; askeri akademinin komünist gençliği. Şiddete başvurulmadı.

Grevcilere, Bahriye atölyelerinden ve Galernaya tersanesinden adamlar da katıldı. Hükümetin kendini beğenmiş tutumuna karşı insanlar kızgın. Düzenledikleri yürüyüş atlı birlikler tarafından dağıtıldı.

27 Şubat - Şehir huzursuz. Grevler ciddi boyutlar aldı. Patronni fabrikaları, Baltiyski ile Laferm fabrikaları çalışmayı durdurdu. Yetkililer grevcilere işe dönmelerini emretti. Şehirde sıkıyönetim ilan edildi. Zinovyev'e[8] ayrıcalıklı yetkiler tanındı.

Geçen akşamki Sovyet oturumunda Savunma Komitesinin bir üyesi grevcileri devrime ihanet etmekle suçladı. Konuşan Laşevitç'di. Şişman, yağlı ve insanı tiksindirecek kadar duygusal görünüyordu. Memnuniyetsiz işçilere "zorbalığa başvuran dalkavuklar" dedi ve onlara karşı katı önlemlerin alınmasını talep etti. Sovyet, Trubotçni fabrikasındaki işçilere lokavt uygulama kararını aldı. Bu da erzaklardan yoksun kalmak, açlık demektir.

28 Şubat - Bugün sokaklarda grevcilerin ilanları asılı. Evlerinde ölü olarak bulunan işçiler var. En başta kış giysilerinin verilmesi, erzakların daha düzenli aralıklarla dağıtılması isteniyor. Bazı ilanlar fabrika toplantılarının bastırılmasını protesto ediyor. "Halk, kurtuluş yolu bulmak için toplanmak istiyor," deniyor. Zinovyev, yaşanan bütün bu sıkıntının menşeviklerle sosyalist devrimcilerin komplosundan kaynaklandığı konusunda ısrarlı.

İlk kez grevcilerde siyasal bir dönüş yaşanıyor. Öğleden sonra geç saatlerde daha büyük talepler içeren bir ilan asılıyor. "Hükümet politikalarının baştan sona değişmesi gerekir. İlk başta, işçilerle köylülerin özgürlüğe gereksinimleri vardır. Onlar bolşeviklerin genelgeleri doğrultusunda yaşamak istemiyorlar; kendi kaderlerini kendileri

çizmek istiyorlar. Tutuklu bulunan bütün sosyalistlerin ve tarafsız işçilerin serbest bırakılmasını, sıkı yönetim kaldırılmasını, bütün işçiler için konuşma, basın ve toplanma özgürlüğü, atölye ve fabrika komitelerinin, sendikaların ve Sovyet temsilcilerinin serbest seçimini talep ediyoruz."

1 Mart - Bir çok kişi tutuklandı. Çevreleri Çeka tarafından çevrilmiş, cezaevine götürülen grevciler artık tanıdık bir görüntü. Şehir öfkeli. Sendikaların çoğunun feshedilip aktif üyelerinin de Çeka'ya teslim edildiğini duyuyorum. Ama afişler her şeye karşın asılmaya devam ediliyor. Yetkililerin keyfi tutumu tepkisel eğilimlerin oluşmasına neden oluyor. Durum gittikçe gerginleşiyor. *Utçredilka*'nın (Anayasa Meclisi) toplanmasını isteyen sesler duyuluyor. Komünist rejime açık açık saldıran ve "Nevski Bölgesi Sosyalist İşçileri" tarafından imzalanmış bir bildiri elden ele dolaşıyor. "Anayasa Meclisinden kimin korktuğunu biliyoruz," diye bildiriyor. "Bizlerden daha fazla çalamayacak olanlar korkuyor. Halkın temsilcileri önünde hilelerinin, hırsızlıklarının ve suçlarının hesabını verecekler."

Zinovyev panik içinde; Moskova'ya yeni birliklerin gönderilmesi için telgraf çekmiş. Yerel garnizonun grevcilere hoşgörüyle yaklaştığı söyleniyor. Şehire illerden askerler çağırıldı: özel komünist birlikleri geldi bile. Bugün olağanüstü hal ilan edildi.

2 Mart - Haberler endişe verici. Moskova'da büyük grevler çıkmış. Astoria'da Kremlin'in yakınlarında silahlı çatışmaların çıktığını ve kan döküldüğünü duydum. Bolşevikler iki büyük kentteki olayların aynı zamana rastlamasının devrim karşıtı bir komplonun var olduğunu gösterdiğini iddia ediyor.

Kronstadt denizcilerinin, sorunların kaynağını araştırmak için şehire gittikleri söyleniyor. Olgularla yalanları ayırt etmek imkansız. Halk basınının olmaması en uç söylentilerin yayılmasına neden oluyor. Resmi gazeteler ise saygınlıklarını yitirmişler.

3 Mart - Kronstadt kargaşa içinde. Kent hükümetin memnun olmayan işçilere karşı aldığı katı önlemleri onaylamıyor. Savaş gemisi Petropavlovsk'un adamları grevcileri destekleyen bir önerge çıkardılar.

Bugün, 24 Şubat'ta kente grev durumunu incelemek üzere denizcilerden oluşan bir komitenin gönderildiği öğrenildi. Raporu yetkililerin aleyhineydi. 1 Mart'ta Baltık Donanmasının Birinci ile İkinci Filosu mürettebatı Yakorni Alanında halkı toplantıya çağırdı. Toplantıya 16 bin denizci, Kızıl Ordu üyeleri ve işçiler katıldı. Kronstadt Sovyeti Başkanı komünist Vassilev toplantıya başkanlık etti. Cumhuriyet Başkanı Kalinin ile Baltık Donanması Komiseri Kuzmin halka seslendi. Denizciler Sovyet Hükümetine karşı son derece sıcak bir tutum sergilediler ve Kalinin Kronstadt'a vardığında askeri tören, müzik ve bayraklarla karşılandı.

Toplantıda Petrograd'ın durumu ve denizcilerin inceleme komitesinin raporu tartışılmış. Dinleyiciler, Zinovyev'in işçilere karşı kullandığı yöntemlere duydukları öfkeyi dile getirmekten sakınmamışlar. Başkan Kalinin ile Komiser Kusmin grevcileri azarlayıp Petropavlovsk Önergesini karşı devrimci olmakla suçlamış. Denizciler ise Sovyet sistemine duydukları bağlılıklarını vurgulamışlar, ancak bolşevik bürokrasisini lanetlemişler. Önerge onaylanmış.

4 Mart - Şehir gergin. Grevler sürüyor; Moskova'da işçiler gene ayaklanmış. Bir memnuniyetsizlik dalgası bütün ülkeye yayılıyor. Tambov'dan, Sibirya'dan, Ukrayna ve Kafkaslar'dan köylülerin ayaklandığı bildiriliyor. Ülke çaresizliğin eşiğinde. Herkes, iç savaşın bitmesiyle komünistlerin katı askeri rejimi hafifleteceğini ummuştu. Hükümet, ekonominin yeniden kurulmasının amaçlandığını duyurduğunda halk işbirliğinde bulunmak için son derece hevesliydi. Ağır yükümlülüklerin hafifletileceği, savaş zamanı kısıtlamaların kaldırılacağı ve en temel özgürlüklerin yeniden verileceği günü sevinçle beklemişlerdi.

Cepheler feshedildiyse de eski politikalar hâlâ sürmekte ve iş gücünün militarizasyonu sanayinin yeniden canlandırılmasını felç ediyor. Komünist Partisinin asıl endişesinin devrimi kurtarmaktan çok kendi siyasal gücünü sağlamlaştırmak olduğu açık açık söyleniyor

Bugün resmi bir bildiri yayımlandı. Lenin ile Trotsky'nin imzasını taşıyor ve Kronstadt'ı isyanla suçluyor. Denizcilerin özgür Sovyet talebi "proleterya cumhuriyetine karşı, devrim karşıtı bir komplo" olarak nitelendiriliyor. "İşçilerin hükümeti, ihanet edenlere karşı desteklemesi için teşvik etmek üzere" Komünist Partisi üyelerine, fabrikalara gitmeleri emredildi. Kronstadt ezilecektir.

Moskova radyosu bir mesaj yayımladı; "herkese, herkese, herkese" diye sesleniyordu:

Petrograd'da gene düzen ve huzur var; kısa bir süre öncesine kadar Sovyet hükümetine karşı suçlamaların yükseldiği fabrikalar bile olayların provakatörlerin işi olduğunu anlamış durumda... Amerika'da Cumhuriyetçilerin henüz yeniden rejimi ele geçirdiği ve Rusya ile yeniden ticari ilişkilere girmeye eğilim gösterdiği şu günlerde, asılsız söylentilerin yayılmasının ve Kronstadt'ta ayaklanmaların örgütlenmesinin tek amacı Amerikan Başkanını ve Rusya'ya karşı izlediği politikayı etkilemektir. Aynı anda Londra Konferansının da oturumları gerçekleşmekte ve benzer söylentilerin orada da yayılması Türk delegasyonunu etkilemiş ve Entente'in taleplerine boyun eğmelerini sağlamış olmalı. Petropavlovask mürettebatının başkaldırısı hiç şüphesiz Rusya'da sorun yaratmaya ve uluslararası konumumuza zarar vermeye çalışan daha büyük bir komplonun bir parçası... Bu plan Rusya'nın içinde Çarcı bir general ve eski subaylar tarafından yürütülmekte olup eylemleri menşeviklerle sosyal devrimciler tarafından desteklenmektedir.

Kuzey Bölgenin tümü sıkıyönetim altında ve toplantılar yasaklandı. Hükümet kurumlarını korumak için geniş önlemler alındı. Zinovyev ile başka ünlü bolşeviklerin yaşadığı Astoria'ya makineli tüfekler yerleştirildi. Bu hazırlıklar genel tedirginliği daha da artırıyor. Resmi açıklamalar grevcilerin derhal fabrikaya geri dönmesini emrediyor, iş bırakmayı yasaklıyor ve halkı sokaklarda toplanmaması için uyarıyor.

Savunma Komitesi şehirde "temizliğe" girişti. Kronstadt'ı desteklemekle suçlanan bir çok işçi tutuklandı. Petrograd'ın bütün denizcileri ile garnizondan "güvenilmez" olarak değerlendirilen kişiler uzak yerlere gönderilirken Kronstadt denizcilerinin Petrograd'da yaşayan aileleri rehine olarak tutuluyor. Savunma Komitesi Kronstadt'a, "tutukluların, Baltık Donanmasının Komiseri N.N. Kusmin, Kronstadt Sovyeti'nin Başkanı T. Vassiliev ve öbür komünistlerin güvenliğine karşılık olarak 'rehine' olarak tutulduğunu bildirdi. "Eğer yoldaşlarımızın başına en ufak bir şey gelirse, rehineler bunu yaşamlarıyla ödeyeceklerdir."

"Biz kan dökmek istemiyoruz," diye Kronstadt'tan telgraf geldi. "Bir tek komüniste bile tarafımızca zarar verilmemiştir."

Petrograd işçileri gelişmeleri endişe içinde izliyorlar. Denizcilerin araya girmesiyle durumların kendi lehine değişeceğini ümit ediyorlar. Kronstadt Sovyeti'nin görev süresi bitmek üzere ve gelecek seçimler için düzenlemeler yapıldı.

2 Mart'ta, gemilerden, garnizondan, sendikalardan ve fabrikalardan 300 kadar temsilcisinin bulunduğu bir delege konferansı yapıldı; temsilcilerin arasında birkaç komünist de bulunuyordu. Konferans, bir önceki günkü kitle toplantısında kabul edilen önergeyi onayladı. Lenin ve Trotsyk bu önergeyi devrim karşıtı ve Beyaz komplonun bir kanıtı olarak ilan ettiler.[9]

BALTIK DONANMASI BİRİNCİ VE İKİNCİ FİLOSU MÜRETTEBATININ GENEL TOPLANTISININ ÖNERGESİ

Tarih: 1 Mart 1921

Gemi Mürettebatları Genel Toplantısı tarafından Petrograd'a buradaki durumu araştırmak için gönderilen temsilcilerin raporunu dinledikten sonra aşağıdakiler kabul edilmiştir:

(1) Şimdiki Sovyetlerin işçi ile köylülerin dileklerini yerine getirmediklerini dikkate alarak, işçi ve köylülerin seçim öncesinde diledikleri gibi kampanyalarını yürütebilecekleri, gizli oylamaya dayanan yeni seçimlerin hemen düzenlenmesi;

(2) İşçiler ile köylülere, anarşistler ile Sol Sosyalist Partilere konuşma ve basın özgürlüğünün tanınması;

(3) Sendikalar ve köylü örgütlerine toplanma özgürlüğünün verilmesi;

(4) İşçiler, Kızıl Ordu askerleri ve Petrograd, Kronstadt ve Petrograd ili denizcileri için en geç 19 Mart 1921 tarihine kadar tarafsız bir Konferans düzenlenmesi;

(5) Sosyalist partilere ait siyasi tutukluların yanısıra emek ve köylü hareketleriyle bağlantılı olarak tutuklanan tüm işçilerin, köylülerin, askerlerin ve denizcilerin serbest bırakılması;

(6) Hapishane ve toplama kamplarında tutulanların durumunu değerlendirmek için bir komitenin seçilmesi;

(7) Hiçbir partiye görüşlerini yaymak için ayrıcalık tanınmaması ve bu tür amaçlar için hükümetten mali yardım alınmaması için tüm *poitodeli*'lerin (politik büroların) kapatılması ve bunların yerine yerel olarak seçilen ve hükümetten mali destek alan eğitim ve kültür komisyonlarının kurulması;

(8) Tüm *zagraditelniye otryadi*'lerin derhal dağıtılması. (Dolaşımı engellemek ve yiyecek ile başka ürünlere el koymak için bolşevikler tarafından ör-

gütlenen silahlı birlikler. Yöntemlerinin sorumsuzluğu ve keyfiyeti ülke çapında biliniyordu).

(9) Sağlıklarına zarar veren işlerde çalışanların dışında bütün işçilere verilen erzakların eşitlenmesi;

(10) Ordunun tüm bölümlerinde komünist savaş müfrezelerinin, fabrika ve atölyelerde görevli komünist muhafızların dağıtılması. Bu tür muhafız ya da müfrezelere gerek duyulduğunda, onların ordu içindeki sıradan askerler tarafından ya da fabrikalardaki işçilerin görüşlerine göre atanması;

(11) Köylülere, kendi araçlarıyla işleyerek başka işçiler tutmamaları koşuluyla kendilerine ait topraklarda tam bir eylem özgürlüğünün tanınması ve hayvan besleme hakkının verilmesi;

(12) Ordunun bütün kollarının ve yoldaşlarımız olan askeri *kursanti*'lerin önergemizi kabul etmelerinin istenmesi;

(13) Önergeye basında yer verilmesinin istenmesi;

(14) Gezici bir Kontrol Komisyonunun atanması;

(15) Kendi emeğine dayanan *kustarnoye* (bireysel küçük ölçekli) üretime izin verilmesi;

Önerge, iki kişinin çekimser kaldığı Filo Toplantısında oy birliğiyel kabul edilmiştir.

PETRİÇENKO, Filo Toplantısı Başkanı
PEREPELKIN, Sekreter

Önerge, Kronstadt garnizonunda büyük bir çoğunlukla kabul edilmiştir.

VASSILIEV, Başkan

Kalinin ile Vassiliev önerge aleyhinde oy kullandı.

4 Mart - Gecenin geç saatleri. Petro Sovyeti'nin Tauride Sarayındaki olağanüstü oturumu, çoğunluğunu fanatik ve hoşgörüsüz gençlerin oluşturduğu komünistlerle hıncahınç doluydu. İçeriye yalnızca özel biletle giriliyordu; gece sokağa çıkma yasağı olduğu için *propusk* (izin) da almak gerekiyordu. Atölyelerin ve işçi komitelerinin temsilcileri balkonlardayken ana salondaki yerlerin hepsi komünistler tarafından tutulmuştu. Bazı fabrika delegelerine zeminde yer ayrılmıştı;

ancak ne zaman söz almaya çalışsalar bağrışlarla sesleri bastırılıyordu. Zinovyev toplantıda muhalefete de söz hakkı tanınması için çağrılarda bulunsa da bu çağrılar yeterince içten ve inandırıcı değildi.

Anayasa Toplantısı için tek bir olumlu ses bile yükselmedi. Atölye çalışanlarından biri aç ve üşüyen işçilerin şikayetlerini dikkate alması için hükümete seslendi. Zinovyev, grevcilerin Sovyet rejiminin düşmanı olduğunu söyleyerek karşılık verdi. Kalinin, Kronstadt'ın General Kozlovsky'ye ait oyunun karargahı olduğunu ilan etti. Bir denizci Zinovyev'e kendisi ile Lenin'in zamanında karşıdevrimciler olarak Kerensky tarafından arandığında onları kurtaranların şimdi ihanetle suçlanan denizcilerin kendisi olduğunu anımsattı. Kronstadt'ın yalnızca dürüst seçimler istediğini açıkladı. Ancak daha fazla konuşmasına izin verilmedi. Zinovyev'in teğmeni Yevdakimov'un gür sesi ve heyecansız seslenişi komünistleri heyecanın doruğuna çıkardı. Önergesi tarafsız delegelerin ve işçilerin protestoları arasında kargaşa içinde kabul edildi. Önerge Kronstadt'ın Sovyet rejimi aleyhine karşı devrimci girişimlerde bulunmaktan suçlu olduğunu açıklayarak Kronstadt'ın derhal teslim olmasını istiyordu. Savaş ilan edilmişti.

5 Mart - Birçok Bolşevik, Sovyet önergesinin uygulanacağına inanmıyor. Trotsky'nin "Rus Devriminin gururu ve zaferi" olarak adlandırdığı Kronstadt denizcilerinin üzerine silahlı kuvvetlerle saldırmak gerçekten korkunç bir fikirdi. Çoğu komünist arkadaş çevrelerinde kan dökülürse partiden ayrılacaklarını duyurdu.

Geçen gece Trotsky Petro Sovyetine seslenecekti. Gelmemesi durumun abartılmış olduğunu gösteren bir işaret olarak yorumlandı. Ancak gecenin ilerleyen saatlerinde geldi ve Kronstadt'a bir ultimatom verdi:

İşçi ve Köylü Hükümeti, Kronstadt ve isyancı gemilerin hemen Sovyet Cumhuriyeti'ne teslim olmasını buyurdu. Bu yüzden sosyalist yurda karşı el kaldıran herkese derhal silahları bırakmasını emrediyorum. Buna direnenlerin ellerinden silahlarının alınıp Sovyet yetkililerine teslim edilmelidirler. Tutuklu bulunan komiserler ve hükümetin öbür temsilcileri hemen serbest bırakılmalı. Yalnızca koşulsuzca teslim olanlar Sovyet Cumhuriyetinin merhametine güvenebilirler.

Aynı zamanda silah zoruyla isyanı bastırmak ve isyancıları ele geçirmek için hazırlıkların yapılmasını emrediyorum. Barışçıl halkın zarar görmesi durumunda bunun sorumluluğu karşı devrimci isyancılara ait olacaktır.

Bu uyarı nihaidir.

TROTSKY....
Cumhuriyetinin Devrimci Askeri
Sovyetinin Başkanı.

KAMANEV,
Görevli Komutan

Kent paniğin eşiğinde. Fabrikalar kapalı; gösteri ve ayaklanmaların olduğuna dair söylentiler yayılıyor. Yahudilere karşı tehditler duyuluyor. Askeri birlikler Petrograd ve çevresine gelmeye devam ediyor. Trotsky Kronstadt'a teslim olması için bir kez daha emir verdi; emrinde şu tehdit de vardı: "Sizleri sülünler gibi vuracağım." Bazı komünistler bile hükümetin kullandığı sesleniş tarzına kızgın. İşçilerin ekmek istemesini muhalefet olarak yorumlamak ölümcül bir hatadır diyorlar. Kronstadt'ın grevcilere ve dürüst seçimler talep etmelerine sempati ile yaklaşması Zinovyev tarafından devrim karşıtı bir komploya dönüştürüldü. Aralarında komünisterin de bulunduğu arkadaşlarımla konu hakkında konuştum. Durumu kurtarmak için hâlâ zamanımızın bulunduğuna inanıyoruz. İçinde denizcilerle işçilerin de yer aldığı bir komisyon, ayaklanmış duyguları dindirip acil sorunlar için tatminkar bir çözüm bulabilir. Trubotçni atölyesindeki bir grev gibi aslında önemsiz bir olayın, kan dökmeye kadar varan bir iç savaşa dönüştürülmesi inanılmaz.

Öneri hakkında tartıştığım bütün komünistler katılıyorlar ancak inisiyatifi ele almaktan çekiniyorlar. Kozlovky öyküsüne kimse inanmıyor. Herkes denizcilerin Sovyetlerin en sağlam destekçileri olduğuna inanıyor; onların amacı yetkilileri gerekli olan reformlara zorlamak. Bir yere kadar da başarılı oldular. Acımasız ve keyfi olarak tanınan *zagraditelniye otryadi* Petrograd ilinde dağıtıldı ve işçi örgütlerinin bazılarına köylere yiyecek almaları için temsilci göndermelerine izin verildi. Son iki günde bazı fabrikalarda ek erzak ve giysi dağıtıldı. Hükümet genel bir isyandan korkuyor. Petrograd şu anda "olağanüstü bir kuşatma durumunda," geceleri dokuzdan sonra dışa-

rıya çıkmak yasak. Ancak kent sakin. Yetkililer akılcı ve adil bir yol seçebilirse ciddi ayaklanmalar beklemiyorum. Daha barışçıl bir çözüme yol açacağını umut ederek Zinovyev'e bolşeviklere dostça yaklaşan kişiler tarafından imzalanacak bir hakemlik planı önerdim:

Emek ve Savunma Petrograd Sovyeti'ne,
BAŞKAN ZINOVYEV:

Sessiz kalmak artık imkansız, hatta bir suçtur. Son olaylar, biz anarşistleri konuşmaya ve var olan durum karşısında kendi tutumumuzu bildirmeye mecbur kılıyor.

İşçi ve denizcilerin heyecanlı gösterilerinde görülen ruh, bizim dikkatimizi vermemiz gereken nedenlerin eseridir. Soğuk ve açlık memnuniyetsizliğe yol açtı ve hiçbir tartışma ve eleştirme olanağının bulunmaması, işçilerin ve denizcilerin şikayetlerini sokaklarda duyurmasına neden oluyor.

Beyaz-muhafız çeteleri bu memnuniyetsizliği kendi sınıflarının çıkarları için sömürüyor olabilir. İşçi ve denizcilerin arkasında gizlenerek Anayasa Meclisinden serbest ticaret talep eden sloganlar atıyorlar.

Biz anarşistler bu tür sloganların sahteliğini uzun süre önce ortaya çıkardık ve devrim karşıtı herhangi bir girişime karşı sosyal devrimin tüm dostlarıyla beraber, bolşeviklerle elele vererek savaşacağımızı tüm dünyaya açıklıyoruz.

Sovyet Hükümeti ile işçi ve denizciler arasındaki anlaşmazlığın silah aracılığıyla değil de yoldaşça anlaşarak giderileceğine savunuyoruz. Sovyet Hükümetinin kan dökmesi -içinde bulunduğumuz durumda- işçileri ne korkutacak ne de yatıştıracaktır. Tam tersi, meselenin kötüleşmesine ve Entente ile içerdeki devrim karşıtı hareketlerin güçlenmesine yol açacaktır.

Daha da önemlisi, İşçi ve Köylü Hükümetinin işçilerle denizcilere karşı silah kullanması, uluslararası devrimci hareketler üzerinde moral bozucu bir etki yaratacak ve sosyal devrim için hiç hesaplanamayan bir zarara yol açacaktır.

Bolşevik yoldaşlar, vakit çok geç olmadan önce lütfen düşünün. Ateşle oynamayın: çok ciddi ve kesin bir karar vermek üzeresiniz.

Size şu öneriyi getiriyoruz: İçinde iki anarşistin de bulunduğu beş kişilik bir komisyonun seçilmesine izin verin. komisyonun amacı Kronstadt'a gidip kavgayı barışçıl bir yoldan sona erdirmek olacak. İçinde bulunduğumuz durumda meseleyi kökten çözümleyebilecek tek yol budur. Uluslararası devrim açısından önemi büyük olacaktır.

Alexander Berkman, Emma Goldman
Perkus, Petrovsky

Petrograd, 4 Mart 1921

6 Mart - Kronstadt bugün radyodan bir açıklama yaptı. Açıklama şöyle:

Davamız adildir, biz Sovyetlerden yanayız, partilerden değil. Emekçi kitleleri temsil eden serbest seçilmiş kişilerden yanayız. Bunun yerini alan Sovyetler her zaman Komünist Parti tarafından manipule edilmiş olup gereksinimlerimize ve taleplerimize kulak vermedi; aldığımız tek yanıt kurşunlardı... Yoldaşlar! Gerçeği kasten çarpıtıyorlar ve en adi iftiralara başvuruyorlar.... Kronstadt şu anda -yalancı Moskova radyosunun sizi inandırmaya çalıştığı gibi Kozlovsky'nin yönettiği karşı-devrimcilerin değil- tamamen devrimci denizcilerin, askerlerin ve işçilerin elindedir... Yoldaşlar geç kalmayın! Bize katılın, bizimle irtibata geçin: delegeleriniz için Kronstadt'a girme izni isteyin. Yalnızca onlar size gerçeği söyleyeceklerdir ve size Fin ekmeği ile Entente teklifleri hakkındaki şeytani iftiraların sahteliğini anlatacaklardır.

Devrimci proleterya ve köylü çok yaşasın!
Serbest seçilmiş Sovyetlerin gücü çok yaşasın!

7 Mart - Nevsky'yi geçerken uzaktan gürleme sesleri duydum. Yeniden duyuyorum, bu sefer daha güçlü, daha yakın, sanki üzerime doğru yuvarlanıyorlar. Birden topların ateşlendiğini ayrımsıyorum. Saat 6.00. Kronstadt'a saldırıldı.

Endişe ve bombardıman günleri. Kalbim çaresizlikten uyuştu; içimde bir şeyler öldü. Sokaktaki insanlar kederden ve şaşkınlıktan çökmüşler. Hiç kimse konuşmaya cesaret edemiyor. Ağır silahların gümbürtüsü havayı yırtıyor.

17 Mart - Kronstadt bugün düştü.

Binlerce denizci ve işçi sokakta ölü yatıyor. Tutukluların ve rehinelerin idamı sürüyor.

18 Mart - Galipler 1871 Komününün yıldönümünü kutluyor. Trotsky ve Zinovyev, Thiers ile Gallifet'i Paris başkaldıranlarını katletmekle suçluyor...

Bölüm 39

ZİNCİRİN SON HALKALARI

Puşkin, taş kaidesinin üstünde düşüncelere dalmış dikilirken, adının verildiği alanda akan yaşamı izliyor. Bulvardaki ağaçlar tomurcuklarının yeşiliği içinde gülümsüyor, insanlar Nisan güneşinin tadını çıkarıyor. Moskova sokaklarından tanıdık görüntüler bunlar; ancak insanlarda garip gelen yeni bir hava var. Kronstadt'ın imgesi kentin üzerine düşmüş; ölü korları, yüzleri kül grisine boyamış. Önümden geçen insanlardaki kederli ruhları duyumsuyorum; çeşitli giysiler içinde farklı tipler geçiyor; paralanmış ayakkabılarla ve bacaklarının etrafına sardıkları paçavralarla işçiler, bellerine bağladıkları siyah gömleklerinin kuyrukları soğuk yelde uçuşan öğrenciler, tahıl saplarından dokudukları lapti içindeki köylüler, uzun gri kabanlarında askerler ve rengarenk giysileriyle Kafkasların koyu tenli oğulları. Aralarında da kısa etekli, çıplak bacaklı genç kadınlar; bazıları erkek botları giymiş. Çoğu makyajlı, küçük kızlar bile. Davetkar bakışlarıyla cesurca erkeklere bakıyorlar.

Yakındaki bahçeden neşeli bir müzik geliyor. Masalarda beyaz önlüklü garsonlar yiyecek ve içecek sunuyor. Gruplar kapıda toplanmış, yeni manzarayı izliyor. "*Bourzhooi*! Kahrolası spekülatörler!" diye mırıldanıyorlar. NEP[10] iş başında.

Cadde boyunca açılan dükkanların vitrinleri yıkanmış, yeni boyanmış tabelaları özel mülkiyeti duyuruyor. Büyük miktarlarda çeşitli mallar sergileniyor. "Tayınlar için yiyecek yok!" dedi birisi iğneleyerek. "Bunun için kanımızı akıttık," diye bir asker küfür etti.

Köşede bir kadın bana seslendi, "Oh, Amerikalı tavariş!" Bir yıl önce Okhotny pazarındaki baskında tanıştığım Lena'ydı bu. Çok zayıf görünüyor, kızıl dudakları soluk teniyle kontrast içinde. Davranışında alışılmamış bir utangaçlık var; bakışlarım altında yüzü gittikçe kızardı. "Gördünüz mü, kaçmayı başaramadım" dedi üzgün bir sesle.

"Kaçmak mı," diye şaşırarak sordum.

"Anımsamıyor musunuz? Amerika ya da..," zorla gülümseyerek durdu.

Zengin çeşitlere sahip bir şarküterinin önündeyiz. Beyaz yakalı, kolalı gömlekler giymiş adamlar insanı tahrik edercesine zengin görünüyorlar ve şık kadınlar aldıklarını sakınmadan, kendilerinden emin bir tarzda taşıyorlar. Yırtık giysiler içindeki çocuklar para dilenmek için etraflarını sarıyor. "Kaç kez 'spekülasyon' için içeriye atıldım," Lena acıyla belirtti.

Evlerindeki ziyaretimi hatırlayarak ailesini sordum. "Annem, bebek ve Yaşa tifodan öldü," üzüntüyle yanıtladı. "Raporda bu yazıyordu ama ben açlıktan öldüklerini biliyorum."

"Ya kuzenin?"

"Ah, o iyi. Bir komünistle beraber. Ben artık bu dünyada tek başınayım."

"Zavallı Lena," dedim fark etmeden.

"Acımanızı istemiyorum," diye haykırdı acıklı bir sesle. "Keşke ben de annemle ölseydim."

Tverskaya'da daha ileride 'Golos Truda'yı buldum; Çeka tarafından mühürlenip kapatılan anarşist yayınevi. Bir adam, pencereden içeriye doğru evi basanların bıraktığı yıkıntıya bakıyor. Kızıl Ordu kepi başındaki taze yara izlerini örtmüyor. Şaşırarak adamın Petrograd'daki asker arkadaşım Stepan olduğunu ayrımsadım. Bana Kronstadt kampanyasında yaralandığını anlattı; Petrograd'daki hastaneler dolu olduğu için Moskova'ya gönderilmiş. Yeni taburcu olmuş ama yürüyemeyecek kadar zayıf.

"Neva'yı gece geçtik," diye anlattı. "Hepimiz hayaletler gibi beyaz örtüler geçirmiştik -donmuş nehirin üstüne yağan kardan ayrıt edilemiyorduk. Çocuklardan bazıları ilerlemek istemedi," dedi ve ciddi bir ciddi yüzüme baktı. "Arkamızdaki komünist müfreze, makineli tüfekleriyle onlara nişan aldı -hiç çekinmek yoktu. Toplar bizim tarafımızdan atılmıştı; bazıları yakına düştü ve tam önümüzdeki buza çarptı. Bir bakışta koca birlikler silahlarıyla beraber derinliklere gömüldü. Korkunç bir geceydi." Bir an için durdu ve sonra bana doğru eğilerek şunları fısıldadı: "Kronstadt'ta gerçeği öğrendim. Karşı-devrimci olan bizleriz."

Tverskaya'daki Evrenselci (Universalist) Klüp bomboş, aktif üyeleri Kronstadt olaylarından beri tutuklu. Kentin çeşitli bölümlerinden anarşistler getirilmiş ve şu anda Butirki ve Taganka hapishanelerin-

deler. İşçilerin gün geçtikçe artan memnuniyetsizliği karşısında, devrimci ögelere ve endüstriyel demokrasi talep eden Komünist İşçi Muhalefetine karşı ağır misilleme saldırıları düzenleniyor.

Başkente temsilcisi olarak geldiğim Peter Kropotkin'i Anma Komitesinin işi bu durumdan oldukça etkileniyor. Moskova Sovyeti "Golos Truda"ya, büyük anarşist düşünürün tüm eserlerini yayımlanması için yardımcı olma kararını almış olmasına karşın Hükümet kuruluşu kapattı. Sovyet, Kropotkin'in doğduğu evi Müzeye bağışladı ancak şu anda evi işgal eden komünist örgütün orayı boşaltılması için yapılan her girişim sonuçsuz kaldı. Resmi tutum bütün çabalarımızı boşa çıkarıyor.

15 Nisan - Bugün beklenmedik ziyaretçilerim oldu. Odamda oturuyordum, (Leonitievsky Geçidindeki bir ailenin kendisine ait olan bir evde), birden içeriye, yanında kapıcı ve iki askerle bir memur girdi. Kendisini yeni düzenlenen "işçilerin yaşam tarzının iyileştirilmesi" bölümünün memuru olarak tanıttı ve proleteryanın yararı için düzenlenen kampanyanın Çeka tarafından yönetildiğini anlattığında gülümsemeden edemedim. Emekçiler için daha iyi konaklama yerleri sağlanmalıymış diye açıkladı; odam da bu amaç için el konulacak," olanlardanmış. Yirmi dört saat içinde odayı terk etmek zorundayımışım.

Amacına ne kadar sıcak baksam da memurun dikkatini bu kadar kısa bir sürede bir yatak bile bulmamın imkansızlığına çektim. İlk önce, en iyi koşullarda bir hafta süren işlemlerle Barınma Bürosundan izin ve "aktarma" almak gerekiyordu; bu süre bazen bir aya kadar uzayabilirdi. Çekist bir yanıt vermeye bile tenzül etmeden hole çıktı; ilk kapıyı açtı ve kısaca, "bir yer bulana kadar burada kalabilirsin" dedi.

Açılan kapıdan yüzümüze sabunlu buhar çarptı. Buharın arasından bir yatak, küçük bir masa ve leğenin üzerine eğilmiş bir kadını gördüm.

"Tavariş, burada...," kapıcı ürkekerek söyledi.

"Burası iki kişiye yeter," dedi memur.

"Ama burada bir kadın yaşıyor," diye karşı çıktım.

"Kendinizi bir şekilde ayarlarsınız," kabaca güldü.

Barınma Bürosunda geçirdiğim günler hiçbir sonuç vermedi. Ama aradan bir hafta geçti, sonra bir hafta daha ve odamı talep eden kimse

gelmedi. "İşçilerin yaşam tarzının iyileştirilmesi" bölümünün, içlerinde oturulan evleri, gerçekten de proleterya vermekten çok, "el koymak" ile daha fazla ilgilendiği aşikârdı. Yalnızca yüksek kıdemlerde bir tanıdık ya da cömert bir 'hediye' kayırılmayı sağlıyordu.[11]

Beklemediğim bir anda ılımlı bir komünist yardımcı oldu. Odamın Kropotkin'i Anma Komitesine büro olarak verilmesi ayarlandı; Komite sekreteri olarak da burda yaşamama izin verildi.

30 Nisan - Şehirde karanlık söylentiler dolaşıyor. Butirki hapishanesinden üç yüz siyasi tutuklunun kaçırıldığı söyleniyor. Gece zorla götürüldükleri bildiriliyor; bazıları idam edilmiş. Çeka bilgi vermeyi reddediyor.

Günler belirsizliğin işkencesi içinde geçiyor -birçok dostum kaybolanların arasında. Hapishanenin yakınlarında yaşayanlar o gece korku dolu çığlıkların ve mücadele seslerinin duyulduğunu söylüyor. Yetkililer hiçbir şey bilmediklerini iddia ediyor.

Yavaş yavaş gerçekler gün ışığına çıkıyor. Butriki'de bulunan binbeşyüz adi tutuklunun sağlıksız koşulları protesto etmek için açlık grevi başlattıkları öğrenildi. Hücreler aşırı doluydu ve söze dökülemeyecek kadar da kirli, kapılar gündüz bile kilitleniyordu, tuvalet kovaları çok ender boşaltıldığı için içerideki hava kokuyordu. Sıhhi komisyon yönetimi salgın tehlikesi bulunduğu konusunda uyarmış ancak tavsiyeleri dikkate alınmamıştı. Ondan sonra grev başlamış. Dördüncü günde aç tutuklulardan bazıları isteri krizine girmiş. Korkunç çığlıklar ve şangırdayan demir kapılar hapishaneyi saatlerce sallamış; gürültüler çevredekileri telaşlandırmıştı.

Siyasi tutuklular gösteriye katılmamış. Tutuldukları ayrı bir kanatta ortak eylemleriyle zorla ayrıcalıklar elde etmişlerdi. Onlar 'adi' tutuklulara göre daha dayanılabilir koşullardaydı. Ancak insanlar arasındaki kardeşliğe duydukları inançtan dolayı olaya karışmaya karar verirler. Uyarıları Çeka'nın açlık grevinde bulunanların taleplerinde haklı olduklarını açıklayıp hemen çözüm vaad etmesine yol açtı. Bunun üzerine 'adiler' protestolarını bitirdi ve olay görünüşte kapanmıştı.

Ancak birkaç gün sonra, 25 Nisan gecesi, cezaevine birden bir müfreze asker ve Çekistler geldi. Siyasilerin hücrelerine bir bir saldırdılar, erkekleri dövüp çoğu gecelikli olan kadınları saçlarından tutup

bahçeye çektiler. Kurbanlardan bazıları idama götürüldüklerini sanıp direndi. Tabanca ve dipçikler onları susturdu. Ardından arabalara bindirilip istasyona götürüldüler.

Moskova Sovyetinin incelemeleri, aralarında menşeviklerin, sağ ve sol sosyalist devrimcilerin ve anarşistlerin bulunduğu, kaçırılan siyasilerin Çar zamanında en çok korkulan Tyazani Orlov, Yaroslavl ve Vladimir hapishanelerindeki en katı koşullar altında tecritte tutulduklarını ortaya çıkardı.

Haziran - Yabancı delegasyonun ağırlanması için yoğun hazırlıklar yapılıyor. Komintern'in (Komünist Enternasyonal) Kongresi ile Kızıl Sendikaların birinci konferansı aynı anda yapılıyor.

Şehir bayram giysilerini giydi. Kızıl bayraklar ve sancaklar resmi yapıları ve ünlü bolşeviklerin malikhanelerini süslüyor. Ayların pisliği sokaklardan temizlendi; çocuk satıcılar tutuklandı; dilenciler onları alışmaya gördüğümüz yerlerden kayboldu ve Tverskaya fahişelerden arındırıldı. Ana caddeler devrimci sloganlarla süslendi ve renkli posterler "komünizmin zaferini" canlandırıyor. Yabancı komünist partilerinin nüfuz sahibi temsilcileri Hotel Luxe'de, başkentin saray otelinde kalıyor. Otelin önündeki sokakta arabalar dizilmiş; Kremlin'in garajında Karkahan'ın Royce'ını ve Zinovyev'in arabasını tanıdım. Tarihi yerlere ve bolşevikler için kutsal olan mekanlara sık sık geziler düzenlendi; hepsi de Çeka tarafından seçilmiş olan çevirmenleriyle gözetim altında yapıldı. Çeka'nın içinde heyecanlı bir faaliyet sürüp gidiyor. Muhteşem yemek salonu kalabalık. Sigara odasındaki kadife perdeler ve parlak bitkiler Batı proleteryasının delegelerine huzur veriyor.

Otelin karşısındaki kaldırımda kadınlar ve çocuklar merakla koridorlara bakıyorlar. Gizli gizli, bir kamyondan yığınla ekmek indiren askerleri izliyorlar. Birkaç ekmek yere düştü, veletler deli gibi itişip kakışarak arabanın altına dalıyor.

Tiyatro Meydanı her türlü geçite kapatıldı. Temiz üniformalar ve boyalı botlar giymiş olan askerlerle, atlı birlikler girişi tamamen engelleyecek şekilde meydanın çevresini iki kez sarmışlar. Yalnızca fotoğraflı ve gerekli onayları bulunan kart sahiplerinin Büyük Tiyatroya gitmesine izin veriliyor.

Komintern Kongresi'nin toplantısı var.

4 Temmuz - Odam günün erken saatlerine kadar farklı dillerde yapılan konuşmalarla doluyor. Uzak ülkelerden gelen delegeler Rusya ve devrim hakkında tartışmak için çağırıyorlar. Bir düşteymişçesine açıklamaların şanına kapılıyor, bolşeviklere duydukları hayranlıkla ürperiyorlar. Komünizmin muhteşem başarıları üzerine yanıp tutuşan bir ateşle eğiliyorlar. Naif inançları keskin bir bıçak gibi saplanıyor; kalbimde umutlarım kanıyor; Rusya'ya geldiğim ilk günlerde beslediğim ve diktatörlüğün zalim eli tarafından kirletilen ve mahvolan o büyük umutlarım.

En son gelenler en soğuk kanlı olan ve kendilerine en fazla güvenenleri; Luxe'in atmosferinde tecrit edilmişler, halkın yaşantısına ve düşüncelerine tamamen yabancılar. Büyülenmiş ve huşu içerisinde partinin üstün yeteneklerine ve inanılmaz başarısına hayretler içerisinde bakıyorlar. Tiranlık ve baskının Rusya'da artık geçmişte kaldığına inanıyorlar; insanoğulunun tarhihinde ilk kez. Kitleler özgür kılındı, Çarlığın ve uzun süren iç savaşın bir mirası olan cehalet ve fakirlik çok yakında kalmayacak ve şimdiye kadar mirastan yoksun kalmış olanların artık yaşamın efendisi yapıldığı bu ülkede herkes doğuştan pek çok hakka sahip olacak.

Tartışmalarda, izlenen yeni ekonomi politikasıyla ilgili olarak arasıra karşı sesler de yükseliyor. Kabul edilen ilkelerden sapıldığının açıkça görülmesi şaşkınlık yaratıyor. Bu kapitalizmin yeniden geldiğine dair bir tehdit değil miydi? Yukardan gelen iyimser bir gülümseme çekinerek soruyu sormuş olanı kenara itiyor. Kendisine NEP'in yalnızca bir paravan olduğu anlatılıyor. Büyük bir önem taşımıyor -en fazla geçici olarak başvurulan bir çare, Batıda ilk devrim patlamasıyla silinip süpürülecek olan bir tür ekonomik Brest-Litovsk.

Delegelerin arasında daha sorgulayıcı olanlar rahatsız. Devrimci Rusya'daki yaşam fazlasıyla yurtlarındakini anımsatıyor: bazıları iyi beslenip iyi giyinirken öbürleri aç ve paçavralar içinde; maaş sistemi sürüyor ve her şey alınıp satılabiliyor. Ticaretin yasallaştırılmasının, Lenin'in her zaman yok etmek istediği tüccar psikolojisini geliştireceğinden endişe duyduklarını özür dileyerek, neredeyse kendilerini suçlu hissederek, dile getiriyorlar. Ancak Hintli bir ziyaretçi Çeka'nın köylüleri kamçıyı kendi ellerine almalarını sağlamak için açıkça dövdüğünü söylediğinde dehşete kapıldılar.

Devrimin sorunları tartışıldığı her günle 1917 Ekiminin yolundan bu kadar büyük bir biçimde sapmanın nedenlerine karşı anlayış arttı. Varolan durumun acil gereksinimleri ilgi odağı. "Sendikalist de olsak Üçüncü Enternasyonal'e katıldık," diye İspanyol bir delege açıkladı, "bu kritik dönemde bütün devrimcilerin görevinin bolşeviklerle işbirliği yapmak olduğuna inanıyoruz."

"Onlar bizi bırakmazlar," dedi bir Rus.

"Ekonomik yeniden yapılanmada herkes yardımcı olabilir," diye İspanyol ısrar etti.

"Öyle mi düşünüyorsunuz?" Petrograd'dan gelen işçi sordu. "Geçen kıştaki grevlerden haberiniz olmuştur, değil mi? Odun kıtlığı olayların temel nedeniydi ve komünistlerin kendisi bundan sorumludur."

"Bu da ne demek?" Fransız delege sordu.

"Bolşeviklerin başvurduğu alışıldık yöntem. Petrograd yakıt bakanlığının başında organizasyon yeteneği kanıtlanmış olan bir adam vardı. İsmi mi? Önemli değil -eski rejim altında on yıl Schlüsselburg'da kalmış eski bir devrimci. Şehire sürekli olarak odun ve kömür gelmesini sağladı; hatta aynı amaç için Moskova'da bile bir bölüm kurdu. Çevresinde verimli adamlar topladı; çoğu Amerika'dan gelmiş sürgünlerdi ve daha önce hükümetin başarısız kaldığı yerlerde başarılı olmuşlardı. Ancak bir gün Dzerzhinski yakıt yöneticisine çok fazla şeylere izin verildiğine karar verdi. Moskova'daki bölüm lav edildi ve Petrograd'da ise işine engel olan siyasi bir komiser üst olarak görevlendirildi. Kıtlık da bunun sonucuydu.

"Ama neden? Neden böyle birşey yapıldı?" birçok delege hayretle sordu.

"Çünkü o bir anarşistti."

"Bir yanlış anlaşılma olmuş olmalı," diye Avusturyalı araya girdi.

"Komünistlerin ülke çapında izledikleri politika," dedi Rus üzülerek.

"Dostlarım, geçmişteki hataları unutalım," Fransız seslendi. "Eminim hükümet ile devrimci öğeler arasında daha yakın bir ilişki kurulabilir. Bu konu hakkında Lenin'le görüşeceğim. Bizler Fransa'da didişmeye gerek duymuyoruz. Devrimcilerin tümü bolşeviklerle beraber çalışmalıdır."

"Devrimcilerin çoğu cezaevinde," eski bir denizci kızgınlıkla belirtti.

"Cumhuriyet'e silah yöneltenleri kastetmiyorum," dedi Fransız. "Kronstadt'daki gibi bir karşı devrim ezilmelidir ve..."

"Bolşevik yalanlarını yinelemeyin," denizci sertçe araya girdi. "Kronstadt özgür Sovyetler için savaştı."

"Ben yalnızca komünist yoldaşların anlattıklarını biliyorum," Fransız konuşmasını sürdürdü. "Ama, sol sosyalist devrimciler, anarşistler ve sendikalistler gibi tüm gerçek devrimcilerin Komünist Partisiyle beraber çalışmasını gerektiğine inanıyorum."

"Neredeyse hepsi cezaevinde," diye Petrograd'lı yineledi.

"İmkansız," İspanyol delegeler karşı çıktı. "Komünistler bana yalnızca çetecilerin ve karşı devrimcilerin hapiste olduğu konusunda güvence verdiler."

Üstünde rengi solmuş bir ceket olan küçük ve narin bir kadın telaşla odaya girdi. Son derece heyecanlı ve solgun. "Yoldaşlar," diye açıkladı, "Taganka'daki on üç anarşist açlık grevine başladı." Titrek bir sesle de ekledi, "ölümüne."

9 Temmuz - Sendika Kongresinde Komintern'in bu kadar hakim olmasına karşı bir muhalefet oluştu. Bütün önemli meseleler işçilere gelmeden önce Komintern tarafından tartışılıyor. Delegeler komünist başkanın otokratik yöntemlerine kızgınlar; oyların adaletsizce dağıtılması sürekli bir sürtüşme kaynağı. Bolşevikler, Kongereyi hiçbir endüstriyel hareketin olmadığı ülkelerden delegelerle 'doldurmakla' suçlanıyor. Oturumlarda düşkırıklığı ve kızgınlık hakim. Fransız delegasyonu geri çekileceklerini söyleyerek tehdit ediyor.

Alman, İsveç ve İspanyol üyelerin bazıları genel durumdan rahatsız. Gerçek koşulları gördüler; halkta hakim olan memnuniyetsizliğin ayırdına vardılar ve komünist taleplerle gerçeklik arasındaki uçurumu biraz da olsun gördüler. Moskova'da, Petrograd'da ve başka kentlerde siyasilerin girdikleri açlık grevleri büyük bir endişe kaynağı. Tutuklular yetersiz beslenmiş ve yorgunlar; çaresizce aldıkları karar yaşamlarını tehlikeye atıyor. Bu tür bir trajediye izin vermek suç işlemektir. Ayrıca protestolarının haklı olduğu hissediliyor. Sovyet Anayasasına karşın siyasiler aylardır, hatta bazıları yıllardır hiçbir suçtan dolayı suçlanmadan hapsihanede tutuluyorlar.

Yabancı delegeler konunun Kongrenin dikkatine sunulmasını önerdi. Yoldaşları nedensiz olarak cezaevinde tutulduğu sürece bolşeviklerle işbirliği yapmayı red eceklerini açıkladılar. Ciddi bir kesintiden korkarak bazı delegeler Lenin'le görüştü. Lenin hükümetin hiçbir muhalefete tahammül göstermeyeceğini açıkladı; açlık grevleri hükümeti yolundan saptıramaz, siyasilerin hepsi açlıktan ölmeyi seçmişlerse de. Ancak tutuklu anarşistlerin Rusya'dan çıkartılmasını kabul edebileceklerini söyledi. Konu hemen Partinin Merkez Komitesinde görüşülecek.

10 Temmuz - Taganka'daki açlık grevinin onuncu günü. Adamlar güçsüz düştü; çoğu yürüyemiyor; bazılarında kalp sorunları başgösterdi. Genç öğrenci Sherohesky veremden ölmek üzere.

Merkez Komitesi, Lenin'in önerisi üzerine harekete geçti. Anarşistlerin serbest bırakılması ve ülke dışına çıkarılması için koşulları belirlemek üzere hükümet ile yabancı delegelerin ortaklaşa temsil edildiği bir komite kuruldu. Ancak şimdiye kadar konferanslardan bir sonuç alınamadı. Çeka'nın başkanı olarak davranan Dzerzhinski Unschlicht hapishanelerde gerçek anarşistlerin bulunmadığını içerdekilerin basit çeteciler olduğunu açıklıyor. Kanıtlama yükümlülüğünü de tamamen delegelerin üstünden attılar ve serbest bırakılacakların eksiksiz bir listesini istediler. Delegeler konunun Sendika Kongresi bitine kadar ertelendiğini hissediyorlar.

13 Temmuz - Nihayet bu akşam bir oturum düzenlemeyi başardık. Trotsky gelmedi, onun yerine parti temsilcisi olarak Lunaçarski vardı. Konferans Kremlin'de yapıldı.

Unschlicht, karanlık çehreli ve suratsız, tıknaz bir genç, kendi alanına "yabancıların müdahele etmesinden" hoşnut olmadığını her haliyle belli etti. Açık açık gösterdiği kabalığı yabancılar üzerinde kötü bir etki yarattı ve konferans resmi ve tutuk bir havada geçti. Uzun çekişmelerden sonra Komite bir anlaşmaya vardı ve bunun sonucu olarak da tutuklulara aşağıdaki bildiri gönderildi:

Yoldaşlar, açlık grevinizin sizlere özgürlüğünüzü sağlamayacağı gerçeği karşısında, sizlere açlık grevinizi bitirmenizi öneriyoruz.

Aynı zamanda size Komünist Partisinin Merkez Komitesi adına Yoldaş Lunaçarski tarafından kesin öneriler getirildiğini bildirmek istiyoruz. Şöyle ki:

1.Rusya'da cezaevinde tutulan ve şu anda açlık grevinde bulunan bütün anarşistlere, ülkeyi diledikleri bir ülkeye gitmek üzere terk etmelerine izin verilecektir.

2. Tutuklu bulunan ya da dışardaki öbür anarşislerle ilgili olarak nihai karar parti tarafından yarın verilecektir. Yoldaş Lunaçarski onlar için de aynı kararın alınacağı görüşünde.

3. Unschlicht bize dışarıya giden yoldaşların ailelerine de isterlerse onların arkasından gitme izni verileceğine söz verdi. Ancak fesat amaçlara engel olmak ve bunun gerçekleşmesi için biraz zaman geçecek.

4. Dışarıya giden yoldaşlara ayrılmadan önce işlerini ayarlayabilmeleri için serbest kalabilecekleri iki ya da üç gün verilecek.

5. Sovyet Hükümetinin izni olmadan Rusya'ya geri dönmelerine izin verilmeyecek.

6. Bu koşulların çoğu Komünist Partisi Merkez Komitesinden aldığımız ve Trotsky tarafından imzalanmış bulunan mektupta içerilmektedir.

7. Yabancı yoldaşlar, bu koşulların düzgün bir biçimde yerine getirilmesini denetlemeleri için yetkilendirilmiştir.

(İmzalar)
ORLANDI, LEVAL (İspanya)
SIROLLE, MICHEL (Fransa)
A. SHAPIRO (Rusya)

Yukarda yazılanlar doğrudur. (imza) LUNAÇARSKİ
Kremlin, Moskova, 13.07.1921

Alexander Berkman imzalamayı reddeder çünkü,

a. sürgüne ilke olarak karşıdır;

b. mektubu, Merkez Komitesinin, bütün anarşistlerin ülkeyi terk etmelerine izin veren ilk önerisinin keyfi ve adaletsiz bir kısaltılması olarak değerlendiriyor;

c. sürgüne gönderilmeden önce yeniden güç toplamaları için serbest bırakılanlara daha fazla zaman tanınmasını talep ediyor.

14 Temmuz - Açlık grevi dün gece sona erdi. Tutukluların her an salıverilmesi bekleniyor. On bir günlük grevden sonra son derece zayıf düşmüşler ve tedirginler.

Sendikalar Kongresinin kapanış saatinde Buharin'in anarşistlere saldırması bir bombardıman etkisi yarattı. Kendisi bir delege olmasa da kürsüye çıktı ve Komünist Partisi adına açlık grevinde bulunanları

karşı devrimci olmakla suçladı. Rusya'daki bütün anarşist hareketin, Sovyet Cumhuriyetine karşı savaşarak suç işleyen bir eşkiya hareketi olduğunu söyledi; yaptıkları, komünistleri öldüren ve devrime karşı savaşan Mahno ve Parstantisi'lerin yaptıkları ile eşdeğerdi.

Oturum kargaşaya dönüştü. Delegelerin çoğu, meselenin Kongrede görüşülmesini engellemek için yapılan gizli anlaşma ile güvenlerinin kötüye kullanılması karşısında kızgındılar. Salonun üzerinden bir öfke fırtınası esti.

Kongrenin ısrarı sonucunda bir oturum daha elde edildi ve bir Fransız delegesi Buharin'in suçlamasına cevap vermek üzere kürsüye çıktı. Devrim adına bolşeviklerin Makyavel tarzı bir diplomasi yürütmelerini ciddi bir biçimde protesto etti. Muhalefete, kendisine savunma olanağı tanımadan Kongrenin kapanışı sırasında saldırmak, devrimci bir partiye hiç yakışmayan bir vefasızlık eylemiydi. Tek amacı, ayrılan delegelerde devrimci azınlığa karşı önyargı oluşturmak ve süregelen siyasal ayırımcılığı meşru kılmaktı; Ortak Komitenin uzlaştırıcı çabalarını boşa çıkarma istediği açıktı.

10 Ağustos - Günler ve haftalar geçiyor; siyasiler hâlâ cezaevinde. Ortak Komitenin konferansları pratikte durdu. Hükümetin temsilci göndermesi ender olarak sağlanıyor. Lenin ile Lunaçarski'nin verdiği sözler bozuldu. Çeka, Partinin Yürütme Komitesi tarafından yayınlanan önergeyi etkisiz hale getirdi.

Kongreler kapandı ve delegelerin çoğu ayrıldı.

17 Eylül - Hükümetin serbest bırakılacaklarına söz vermesinin üstünden iki ay geçtikten sonra bugün öğlende açlık grevinde bulunanlar Taganka'dan salıverildi. Adamlar yıpranmış ve yaşlanmış görünüyor; acı ve mahrumiyetten solmuşlar. Gözetim altındalar ve yoldaşlarıyla görüşmeleri yasak. Ülkeyi terk etmelerine izin verilmesinin haftalar alacağı söyleniyor. Çalışmaları yasak ve geçimlerini sağlamak için hiçbir olanakları yok.[12] Çeka, başka hiçbir siyasi tutuklunun serbest bırakılmayacağını duyurdu. Bütün ülkede devrimciler tutuklanıyor.

30 Eylül - Parkta tanıdık bir sıra gözüme çarptığında yüreğim sızladı. Burada küçük Fanya yanımda oturmuştu. Yüzü güneşe dönmüş, varlığının tümü idealizmle ışıl ışıl parlıyordu. Parlak gülüşü gençlik

ve yaşam sevinci ile çınlıyordu, ancak ben yaklaşan her adımla güvenliğinden endişe duyuyordum. "Korkma," diyerek beni sakinleştirmeye çalışmıştı,"kimse beni bu köylü kılığımda tanımaz."

Artık Fanya yaşamıyor. Dün Çeka tarafından bir 'haydut' olarak idam edildi.[13]

Geçen günler kasvetli. Umut ateşleri bir bir söndü. Korku ve despotizm Ekimde doğan yaşamı ezdi. Devrimin sloganları terk edildi, ülküleri halkın kanında boğuldu. Dünün soluğu milyonları ölüme mahkûm ediyor; bugünün gölgesi ülkenin üzerine kara bir tabut örtüsü gibi sarkıyor. Diktatörlük kitleleri ayağının altında çiğniyor. Devrim öldü; ruhu bozkırda haykırıyor.

Artık bolşevikler hakkında doğruyu söyleme zamanı geldi. Aklaştırılmış türbenin maskesi çıkartılmalı; uluslararası proleteryayı ölümüne aldatan fetişin çamurdan ayakları liflerine kadar ortaya serilmelidir. Bolşevik mit yıkılmalıdır.

Rusya'yı terk etmeye karar verdim.

SON

Kronstadt Ayaklanması
ve
Rus Trajedisi

Berkman 1922 yılında sürgünde iki yazı yayımlar: olayların ayrıntılarıyla anlatıldığı **Kronstadt Ayaklanması** *ve Rus Devriminin ve onu izleyen olayların incelendiği* **Rus Trajedisi**. *Oldukça kişisel olan* **Anılar** *ile* **Mit'***in tam tersine bu iki yazı son derece analitik olup dünya kamuoyunu Bolşevik hükümete karşı izlediği tutumu etkilemek için kaleme alındıkları çok açıktır.* **Kronstadt Ayaklanması**, *Berkman'ın Mit'te anlattıklarıyla çakışmaması için kısaltılarak alınmıştır.* **Rus Trajedisi** *ise tümüyle yer almaktadır.*

Kronstadt Ayaklanması'ndan

1 Petrograd'da İşçi Ayaklanmaları

1921 yılının ilk aylarıydı. Uzun süren savaş, devrim ve mücadele yılları Rusya'yı yorgun düşürmüş, halkını umutsuzluğun eşiğine getirmişti. Ancak sonunda iç savaş bitmişti; bir çok cephe lavedildi ve Wrangel - Entente müdahelesinin ve Rus karşı devriminin son ümidi yenilmiş ve Rusya'daki askeri etkinliğine son verilmişti. Halk katı bolşevik rejiminin hafifleyeceğine inanıyordu. İç savaşın bitmesiyle komünistlerin yükümlülüklerini hafifletecekleri, savaş zamanı kısıtlamalarını kaldıracakları, temel bazı özgürlükleri tanıyacakları ve daha normal bir yaşam için düzenlemeler yapacakları bekleniyordu. Bolşevik hükümet pek sevilmese de, askeri hareketler biter bitmez ülkenin ekonomik olarak yeniden yapılanması için uygulamaya koyacaklarını sık sık söyledikleri planları için işçiler tarafından destekleniyordu. Halk işbirliği yapmak, çöküşün eşiğinde olan ülke için inisiyatiflerini ve yaratıcılıklarını kullanmak için can atıyordu.

Ancak ne yazık ki bu beklentiler düş kırıklığına uğramaya mahkumdu. Komünist devletin dizginleri hafifletmek gibi bir niyeti yoktu. Aynı politikalar devam etti; işçilerin militarizasyonundan dolayı gittikçe daha fazla köleleştirilen halkın nefreti, gördükleri baskı ve zulüm ile daha da artıyor ve endüstrinin yeniden canlanması için her olasılık daha da imkansızlaşıyordu. Proleteryanın en son umudu da yitip gitmişti; insanlar sonunda Komünist Partisinin, devrimi korumaktan çok, elinde tuttuğu siyasi gücü sürdürmeyi istediğine karar vermiştir.

Tepkilerini ilk olarak dile getirenler, Rusya'nın en devrimci ögesi olan Petrograd işçileri oldu. Halkın içinde bulunduğu sefalet ve çektiği acılardan; diğer nedenlerin yanısıra, bolşeviklerin merkezileştirme sisteminin ve oluşan bürokrasinin köylü ile işçilere karşı benimsedikleri otokratik tutumun sorumlu olduğunu iddia ettiler. Petrograd'daki fabrika ve atölyelerin çoğu kapatılmış durumda, işçiler sözcüğün tam anlamıyla açlıktan ölüyordu. Durumu değerlendirmek için toplantı çağrısında bulundular. Ancak toplantılar hükümet tarafından engellendi. Devrim savaşımının asıl yükünü taşımış ve büyük fedakarlık

ve kahramanlıkları sayesinde şehri Yudeniç'den kurtarmış olan Petrograd proleteryası hükümetin yaptıklarına öfkeleniyordu. Bolşeviklerin uyguladıkları yöntemlere karşı beslenen olumsuz duygular gittikçe artıyordu. Aynı sonucu doğuran yeni toplantılar düzenlendi. Komünistler proleteryaya hiçbir taviz vermemekte kararlıyken Avrupa ile Amerika'daki kapitalistlere uzlaşma önerilerini götürüyorlardı. İşçiler öfkeliydi ve ayaklandılar. Hükümeti taleplerine kulak vermeye zorlamak için Patronni silah tesislerinde, Trubotçni ile Baltiyski atölyelerinde ve Laferm fabrikasında grev ilan edildi. Sıkıntılı işçilerle konuyu konuşarak çözmek yerine 'İşçi ve Köylü Hükümeti', sanki savaş varmış gibi, başına Petrograd'da en çok nefret edilen adam olan Zinovyev'in başkan olarak getirildiği, bir *Komitet Oborony*'yi (Savunma Komitesi) kurdu. Komitenin amacının grev hareketini bastırmak olduğu açıkça söylenmişti.

Grevler 24 Şubat'ta ilan edildi. Aynı gün bolşevikler, Petrograd'ın işçi bölgesi Vassilevski Ostrov'da toplanan işçileri dağıtmak için *kursantileri,* askeri akademideki komünist öğrencileri (ordu ve donanma subayları) gönderdi. Ertesi gün, 25 Şubat'ta, Vassilevski Ostrov'un kızgın grevcileri, donanmanın atölyelerini ve Galernaya tersanelerini ziyaret ettiler ve oradaki işçileri, hükümetin otokratik tutumunu protesto etmek için greve katılmaya ikna ettiler. Grevciler tarafından başlatılan mitingler silahlı askerlerce dağıtıldı.

Petrograd Sovyetinin 26 Şubat'taki oturumunda, Savunma Komitesi ile Cumhuriyetin Devrimci Askeri Sovyeti üyesi, ünlü komünist Laşevitç, grev hareketini en ağır sözlerle kınadı. Trubotçni fabrikasındaki işçileri memnuniyetsizlik yaratmakla, "bencilik ve karşı devrimci" olmakla suçladı ve Trubotçni fabrikasının hemen kapatılmasını önerdi. Petrograd Sovyetinin (başkanı Zinovyev olduğu) Yürütme Komitesi bu öneriyi kabul etti. Trubotçni grevcilerine lokavt uygulandı ve böylece otomatik olarak, erzak alma olanakları kalmadı.

Bolşevik Hükümetinin başvurduğu bu yöntemler de işçiler arasında daha fazla öfkeye yol açtı.

Petrograd sokaklarında grevcilerin bildirileri görünmeye başlandı. Bazıları belirgin bir siyasi kimlik taşıyordu; içlerinden en önemlisi 27 Şubat'ta duvarlara yapıştırıldı:

Hükümetin politikası tamamen değişmeli. İşçilerle köylülerin ilk önce özgürlüğe gereksinimi vardır. Yaşamlarını bolşeviklerin kararnameleri doğrultusunda sürdürmek istemiyorlar; kendi kaderlerini kendileri tayin etmek istiyorlar.

Yoldaşlar, devrimci düzeni koruyun! Kararlı ve örgütlü bir biçimde...

Tutuklu sosyalistlerle tarafsız işçilerin hepsinin serbest bırakılmasını;

Sıkı yönetimin kaldırılmasını; çalışan herkes için konuşma, basın ve toplanma özgürlüğünün tanınmasını;

Atölye ve fabrika komitelerinin (zahvkomi), işçi, sendika ve sovyet temsilcilerinin serbest seçimlerle atanmasını talep edin.

Toplantılar düzenleyin, önergeler çıkarın, yetkililere delegelerinizi gönderin ve taleplerinizin yerine getirilmesi için çalışın.

Hükümet grevcilere tutuklamalar ve işçi örgütlerine yapılan baskılarla yanıt verdi. Bu tutum da halkın öfkesini arttırarak bolşeviklere karşı gittikçe daha fazla cephe almasına yol açtı; tepkileri dile getiren sloganlar duyulmaya başlandı. 28 Şubat'ta, Anayasa Meclisinin toplanmasını isteyen 'Nevski Bölgesi Sosyalist İşçileri'nin önergesi yayımlandı.

Anayasa Mahkemesinden kimin korktuğunu çok iyi biliyoruz. Korkanlar halktan daha fazla çalamayacak olanlar. Şimdi yalanları, hırsızlıkları ve işledikleri tüm suçları için halkın temsilcileri huzurunda hesap verecekler.

Nefret edilen komünistler kahrolsun!
Sovyet Hükümet kahrolsun!
Anayasa Meclisi çok yaşasın!

Bütün bunlar olurken Bolşevikler Petrograd'a çevredeki illerden büyük askeri kuvvetler yığdılar ve şehre en çok güvendiği komünist birliklerini gönderdiler. Petrograd'da olağanüstü hal ilan edildi. Kaba kuvvetle grevciler korkutuldu ve işçi ayaklanmaları bastırıldı.

*

3 Kronstadt'a Karşı Bolşevik Komplosu

Petrograd'da durum son derece gergin. Yeni grevler çıktı ve Moskova'da işçilerin ayaklandığına, Doğuda ve Sibirya'da köylülerin isyan çıkardığına dair söylentiler dolaşıyor. Halkın güvenebileceği bir basın olmadığı için abartılmış ve yalan olduğu çok belirgin olan ha-

berlere bile inanılıyor. Anlık gelişmeleri beklemek üzere tüm gözler Kronstadt'a çevrili.

Bolşevikler, hiç zaman kaybetmeden Kronstadt'a saldırdı. 2 Mart'ta Hükümet hemen, Lenin ve Trotsky tarafından imzalanmış olan ve Kronstadt hareketini bir *myatezh*, komünist yetkililere karşı isyan olararak nitelendiren bir *prikaz* (emir) çıkardı. Söz konusu belgede denizciler 'Sosyalist Devrimcilerle proletarya Cumhuriyetine karşı, karşı devrimci bir komplo kuran Çarın eski generallerinin kuklaları' olmakla suçlanmıştır. Özgür Sovyetler'i amaçlayan Kronstadt hareketi Lenin ile Trotsky tarafından "Entente müdahelecilerinin ve Fransız ispiyoncularının işi" olarak nitelendirildi. 28 Şubat tarihli *prikazda* şunlar yazılıdır. "Yüzlerce Siyahın ruhunu taşıyan önergeler Petropavlosk adamları tarafından çıkarılmıştır. Ardından sahnede eski general Kozlovski'nin grubu göründü. İsimleri henüz belirlenmemiş üç subayıyla beraber açıkça isyan rolünü üstlenmiştir. Dolayısıyla son olayların anlamı da açıklığa kavuşmuştur. Sosyalist Devrimcilerin arkasında Çarcı bir general vardır. Bütün bunları göz önünde bulundurarak İşçi ve Savunma Konseyi aşağıdakileri emretmektedir:

"1)Eski general Kozlovski ve yardımcıları yasadışı ilan edilmektedir;

"2)Petrograd şehri ve Petrograd ilinde sıkıyönetim ilan edilmiştir;

"3)Petrograd Bölgesi üzerindeki en üst güç Petrograd Savunma Komitesine verilmiştir."

Kronstadt'da gerçekten de Kozlovski adında eski bir general bulunuyordu. Onu oraya topçu uzmanı olarak yerleştiren Trotsky'nin kendisiydi. Kronstadt olaylarında hiçbir rol oynamamıştır ancak bolşevikler, denizcileri Sovyet Cumhuriyetinin düşmanı ve hareketlerini karşı devrimci olarak karalamak için bu adı akıllıca kullanmışlardır. Bolşeviklerin resmi basını, Kronstadt'ı 'General Kozlovski'nin başını çektiği Beyaz Komplonun' yuvası olarak karalamak için iftira kampanyasına giriştiler ve Petrograd ile Moskova'daki atölye ve fabrikalardaki işçilerin arasına, protleteryayı "İşçi ve Köylü Cumhuriyetini Kronstadt'daki karşı devrimci ayaklanmaya karşı desteklemeye ve savunmaya teşvik etmek için" tahrikçiler gönderdiler.

Generaller ve karşı devrimcilerle hiçbir ilişkisi bulunmayan Kronstadt denizcileri, Sosyalist Devrimci Parti'den bile yardım kabul

etmedi. O sıralar Reval'de bulanan parti lideri Victor Çernov denizcileri parti ve talepleri lehine etkilemeye çalışsa da Geçici Devrimci Komite'den hiçbir destek görmedi. Çernov Kronstadt'a aşağıdaki telgrafı göndermiştir:[14]

Anayasa Mahkemesinin Başkanı Victor Çernov, 1905'den beri üçüncü kez zulmün boyunduruğunu silkelemeye çalışan kahraman yoldaş-denizcileri, Kızıl Ordu adamlarını ve işçilerini kardeşçe selamlıyor. Onlara insan yardımında bulunmayı ve Rusya ile dışardan işbirliği yapanların vasıtasıyla Kronstadt'a gerekenleri göndermeyi öneriyor. Neyin ve ne kadar gerektiğini bildirin. Kişisel olarak gelip halkın devriminde gücümü ve yetkimi kullanmaya hazırım. Emekçi kitlelerin nihai zaferine inanıyorum... Halkın kurtuluşunda ilk bayrağı açan sizlere selam olsun! Sağın ve solun despotizmi kahrolsun!

Aynı zamanda Sosyalist Devrimci Parti, Kronstadt'a şu mesajı yollar:

Dışardaki Sosyalist Devrimci delegasyon... halkın sabrı artık taştığı için, halka özgürlük ve halk yönetimi için verdiği savaşımında her türlü yardımı yapmayı öneriyor. Nasıl bir yardımı istediğinizi bildirin. Halkın devrimi çok yaşasın! Özgür Sovyetler ve Anayasa Meclisi çok yaşasın!

Kronstadt Devrimci Komitesi, sosyalist devrimcilerin önerisini reddetti. Victor Çernov'a aşağıdaki yanıt gönderildi:

Kronstadt'ın Geçici Devrimci Komitesi dışardaki bütün kardeşlerine en derin teşekkürlerini ve sevgisini gönderiyor. Geçici Devrimci Komite yoldaş Çernov'un önerisine müteşekkirdir ancak gelecekteki gelişmeler aydınlanana kadar şimdilik onu reddetmektedir. Geçen süre içinde her şey dikkate alınacaktır.

Petriçenko

Geçici Devrimci Komitesi Başkanı

Ancak Moskova olayları çarpıtma kampanyasını sürdürür. 3 Mart'ta bolşevik radyo dünyaya aşağıdaki mesajı yayımlamıştır (bazı bölümler başka istasyonların karışmasıyla anlaşılamamıştır):

...Şimdiye kadar bir çok komploda olduğu gibi eski general Kozlovski'nin silahlı ayaklanmasının da Entente'in ispiyoncuları tarafından düzenlendiği,

Kozlovski'nin isyanından önce Helsingfors'a ait şu telgrafı yayımlayan Fransız burjuva gazetesi Matin'den açıkça anlaşılmıştır: "Kronstadt'da son yaşanan ayaklanmaların sonucu olarak bolşevik askeri yetkililer Kronstadt'ı tecrit etmek ve Kronstadt denizcilerinin ve askerlerinin Petrograd'a girmesini önlemek için.... Kronstadt ayaklanmalarının Paris'de düzenlendiği ve Fransız istihbarat örgütü tarafından örgütlendiği açıktır... Paris tarafından denetlenen ve yönetilen sosyalist devrimciler Sovyet hükümetine karşı isyan hazırlıkları içindedir ve gerçek efendileri Çarcı general ortaya çıkmadan bu hazırlıklar yapılmamıştır.

Moskova'nın yayınladığı birçok mesajın özelliği hakkında aşağıdaki duyuru fikir vermektedir:

Petrograd'da gene düzen ve huzur var; kısa bir süre öncesine kadar Sovyet hükümetine karşı suçlamaların yükseldiği birkaç fabrika bile olayların provakatörlerin işi olduğunu anlamış durumda. Entente ile karşı devrimcilerin ajanlarının onları nereye sürüklediklerini kavradılar.

...Amerika'da Cumhuriyetçilerin yeniden rejimi ele geçirdiği ve Rusya ile yeniden ticari ilişkilere girmeye eğilim gösterdiği şu günlerde, asılsız söylentilerin yayılmasının ve Kronstadt'ta ayaklanmaların örgütlenmesinin tek amacı Amerikan Başkanını ve Rusya'ya karşı izlediği politikayı etkilemektir. Aynı anda Londra Konferansının da oturumları gerçekleşmekte ve benzer söylentilerin orada da yayılması Türk delegasyonu etkilemiş ve Entente'in taleplerine boyun eğmelerini sağlamış olmalı. Petropavlovask mürettebatının başkaldırısı hiç şüphesiz Rusya'da sorun yaratmaya ve uluslararası konumumuza zarar vermeye çalışan daha büyük bir komplonun bir parçası... Bu plan Rusya'nın içinde Çarcı bir general ve eski subaylar tarafından yürütülmekte olup eylemleri menşeviklerle sosyalist devrimciler tarafından desteklenmektedir.

Başkanı Zinovyev tarafından yönetilen Petrograd Savunma Komitesi, Petrograd şehrinde ve ilinde kontrolu tamamen eline geçirdi. Kuzey Bölgesinin tümü, sıkıyönetim altına alındı ve toplanmak yasaklandı. Hükümet kurumlarını korumak için geniş önlemler alındı. Zinovyev ile başka ünlü bolşevik yetkililerinin kaldığı Astoria'ya makineli tüfekler yerleştirildi. Şehirdeki ilan panolarına yapıştırılan resmi duyurular grevcilerin derhal fabrikaya geri dönmesini emrediyor, iş bırakmayı yasaklıyor ve halkı sokaklarda toplanmaması için uyarıyor. "Böyle durumlarda," deniyor, "askerler silaha başvuracaklardır. Direnme durumunda 'yerinde öldürme emri' verilmiştir."

Savunma Komitesi şehirde sistemli bir "temizliğe" girişti. Kronstadt'ı desteklemekle suçlanan bir çok işçi, asker ve denizci tutuklandı. Petrograd'ın bütün denizcileri ile garnizondan "güvenilmez" olarak değerlendirilen kişiler uzak yerlere gönderilirken Kronstadt denizcilerinin Petrograd'da yaşayan aileleri rehine olarak tutuluyor. Savunma Komitesi Kronstadt'ı kentin üzerine 4 Mart'ta uçaklardan atılan bildirgelerle uyardı:

> Savunma Komitesi, tutukluların, Baltık Donanmasının Komiseri N.N. Kusmin, Kronstadt Sovyeti'nin Başkanı T. Vassiliev ve öbür komünistlerin güvenliğine karşılık 'rehine' olarak tutulduğunu bildirmektedir. Eğer yoldaşlarımızın başına en ufak bir şey gelirse, rehineler bunu yaşamlarıyla ödeyeceklerdir.

Kronstadt'ın bu uyarıya yanıtı ise şöyleydi: "Biz kan dökmek istemiyoruz. Bir tek komüniste bile tarafımızca zarar verilmemiştir."

4 Kronstadt'ın Amaçları

Kronstadt yeni bir yaşamla canlandı. Devrim coşkusu, kendilerini adayan denizcilerin gösterdikleri kahramanlık sayesinde etkin bir rol üstlendikleri o Ekim günlerinin coşkusuna yaklaştı. Komünist Partisinin devrimi ve Rusya'nın kaderini tamamen kendi kontrolü altına aldığından beri ilk kez Kronstadt kendisini özgür hissediyordu. Yeni bir dayanışma ve kardeşlik ruhu, denizcileri, garnizon askerlerini, fabrika işçilerini ve tarafsız ögeleri ortak amaç uğrunda birleştirdi. Bütün kenti saran kardeşlik havasından komünistler bile etkilendi ve Kronstadt Sovyetinde yaklaşan seçimler için yapılan hazırlık çalışmalarına katıldılar.

Geçici Devrimci Komite'nin attığı ilk adımlardan birisi devrimci düzenin korunmasını ve Komite'nin resmi yayın organı olan günlük gazete Izvestia'nın yayımlanması sağlamak. Halka ilk seslenişi, (1. sayı, 3 Mart 1921) denizcilerin tutumu ve heyecanı için iyi bir örnektir: "Devrimci Komite, kan dökülmesini istemiyor. Şehirde, karargahda ve kalede devrimci düzenin örgütlenmesi için çaba harcadı. Yol-

daşlar ve yurttaşlar, işinizi bırakmayın! İşçiler, makinelerinizin başında durun; denizciler ve askerler görevlerinizde kalın. Sovyet çalışanları ve kurumlarının hepsi işlerini sürdürmelidir. Geçici Devrimci Komite, destekleriniz ve yardımınız için hepinize, yoldaşlara ve yurttaşlara sesleniyor. Görevi, kardeşçe işbirliği yaparak yeni Sovyet için dürüst ve adil seçimler için gereken koşulları örgütlemektir."

Izvestia'nın sayfaları, Devrimci Komitenin Kronstadt halkına duyduğu derin güvenin ve komünist bürokrasisinin baskısından kurtulmak için gördükleri gerçek yol olan özgür Sovyetlere duydukları özlemin tanığıdır. Devrimci Komite günlük yayın organı ile radyo mesajlarında, bolşeviklerin yürüttüğü karalama kampanyasına karşı duydukları öfkeyi dile getirdi, Rus ve dünya proleteryasına kendilerine anlayış göstermeleri ve yardım etmeleri için seslendi. 6 Mart'taki radyo yayını Kronstadt çağrısının kilit iletisidir:

Davamız adildir, biz Sovyetlerden yanayız, partilerden değil. Emekçi kitleleri temsil eden serbest seçilmiş kişilerden yanayız. Bunun yerini alan Sovyetler her zaman Komünist Partisi tarafından manipule edilmiş olup gereksinimlerimize ve taleplerimize kulak vermemiştir; aldığımız tek yanıt kurşunlardı... Yoldaşlar! Yalnızca sizi aldatmıyorlar, gerçeği kasten çarpıtıyorlar ve en adi iftiralara başvuruyorular... Kronstadt şu anda yalancı Moskova radyosunun sizi inandırmaya çalıştığı gibi Kozlovski'nin yönettiği karşıdevrimcilerin değil, tamamen devrimci denizcilerin, askerlerin ve işçilerin elindedir... Yoldaşlar geç kalmayın! Bize katılın, bizimle irtibata geçin: delegeleriniz için Kronstadt'a girme izni isteyin. Yalnızca onlar size gerçeği söyleyeceklerdir ve size Fin ekmeği ile Entente teklifleri hakkındaki şeytani iftiraların sahteliğini anlatacaklardır.

Devrimci proleterya ve köylü çok yaşasın!

Serbest seçilmiş Sovyetlerin gücü çok yaşasın!

Geçici Devrimci Komite ilk önce amiral gemisi Petropavlovsk'a yerleşti; ancak birkaç gün sonra, Izvestia'da dendiği gibi 'halkla daha yakın olmak ve Komiteye daha kolay ulaşılmasını sağlamak için' Kronstadt'ın merkezindeki 'Halkın Evi'ne geçti. Komünist basın Kronstadt'ı 'General Kozlovki'nin devrim karşıtı isyanı' olarak suçlamayı sürdürse de, Devrimci Komite aslında tamamen proleter bir yapıya sahipti ve devrimci geçmişleriyle tanınan işçilerden oluşuyordu. Aşağıda sayılan 15 kişi komite üyesiydi:

daşlar ve yurttaşlar, işinizi bırakmayın! İşçiler, makinelerinizin başında durun; denizciler ve askerler görevlerinizde kalın. Sovyet çalışanları ve kurumlarının hepsi işlerini sürdürmelidir. Geçici Devrimci Komite, destekleriniz ve yardımınız için hepinize, yoldaşlara ve yurttaşlara sesleniyor. Görevi, kardeşçe işbirliği yaparak yeni Sovyet için dürüst ve adil seçimler için gereken koşulları örgütlemektir."

Izvestia'nın sayfaları, Devrimci Komitenin Kronstadt halkına duyduğu derin güvenin ve komünist bürokrasisinin baskısından kurtulmak için gördükleri gerçek yol olan özgür Sovyetlere duydukları özlemin tanığıdır. Devrimci Komite günlük yayın organı ile radyo mesajlarında, bolşeviklerin yürüttüğü karalama kampanyasına karşı duydukları öfkeyi dile getirdi, Rus ve dünya proleteryasına kendilerine anlayış göstermeleri ve yardım etmeleri için seslendi. 6 Mart'taki radyo yayını Kronstadt çağrısının kilit iletisidir:

Davamız adildir, biz Sovyetlerden yanayız, partilerden değil. Emekçi kitleleri temsil eden serbest seçilmiş kişilerden yanayız. Bunun yerini alan Sovyetler her zaman Komünist Partisi tarafından manipule edilmiş olup gereksinimlerimize ve taleplerimize kulak vermemiştir; aldığımız tek yanıt kurşunlardı... Yoldaşlar! Yalnızca sizi aldatmıyorlar, gerçeği kasten çarpıtıyorlar ve en adi iftiralara başvuruyorlar... Kronstadt şu anda yalancı Moskova radyosunun sizi inandırmaya çalıştığı gibi Kozlovski'nin yönettiği karşıdevrimcilerin değil, tamamen devrimci denizcilerin, askerlerin ve işçilerin elindedir... Yoldaşlar geç kalmayın! Bize katılın, bizimle irtibata geçin: delegeleriniz için Kronstadt'a girme izni isteyin. Yalnızca onlar size gerçeği söyleyeceklerdir ve size Fin ekmeği ile Entente teklifleri hakkındaki şeytani iftiraların sahteliğini anlatacaklardır.

Devrimci proleterya ve köylü çok yaşasın!
Serbest seçilmiş Sovyetlerin gücü çok yaşasın!

Geçici Devrimci Komite ilk önce amiral gemisi Petropavlovsk'a yerleşti; ancak birkaç gün sonra, Izvestia'da dendiği gibi 'halkla daha yakın olmak ve Komiteye daha kolay ulaşılmasını sağlamak için' Kronstadt'ın merkezindeki 'Halkın Evi'ne geçti. Komünist basın Kronstadt'ı 'General Kozlovki'nin devrim karşıtı isyanı' olarak suçlamayı sürdürse de, Devrimci Komite aslında tamamen proleter bir yapıya sahipti ve devrimci geçmişleriyle tanınan işçilerden oluşuyordu. Aşağıda sayılan 15 kişi komite üyesiydi:

1)Petriçenko, kıdemli memur, Sivastopol
2)Yakovenko, santral memuru, Kronstadt
3)Ossossov, makinist, Sivastopol
4)Arkhipon, mühendis
5)Perepelkin, makine ustası, Sivastopol
6)Patruşev, makine baş ustası, Petropavlovk
7)Kupolov, kıdemli tıp asistanı
8)Verşinin, denizci, Sivastopol
9)Tukin, elektrikli makineler ustası
10)Romanenko, havacılık tersanesinin sorumlusu
11)Oreşin, Üçüncü Endüstri Okulunun yöneticisi
12)Valk, keresteci
13)Pavlov, maden işçisi
14)Baikov, arabacı
15)Kilgast, su altı denizcisi

Kronstadt Izvetsia alay ederek şunları söylemiştir: "Sayın Trotsky ve Sayın Zinovyev, Brusisilovlar, Kamenevler, Tukhaçevskisler ve Çarlık rejiminin öbür ünlü kişileri sizin tarafınızdayken bizim generallerimiz de bunlardır!"

Geçici Devrimci Komite bütün Kronstadt halkının güvenini sağlamıştı. 'Herkese eşit haklar, kimseye ayrıcalık yok' ilkesini uygulayarak ve buna kesinlikle bağlı kalarak saygınlık kazanmıştı. *Pyock* (erzak dağıtımı) eşitlendi. Bolşevikler altında işçilerden çok daha fazla erzak alan denizcilerin kendisi de ortalama vatandaş ya da işçi kadar erzak almayı kabul etti. Yalnızca hastane ve çocuk yuvalarına daha fazla erzak ve özel yiyecekler veriliyordu.

Devrimci Komitenin bolşeviklerin uyguladığı baskılara ve denizcilerin ailelerini rehine olarak tutmasına karşın Komünist Partisinin Kronstadt'daki üyelerine karşı sergilediği adil ve cömert tutumu, kendilerine komünistlerin arasında bile yandaş kazandırdı. Izvestia'nın sayfalarında Kronstadt'daki komünist grupların ve örgütlerin, merkezi hükümetin tavrını lanetleyen ve Geçici Devrimci Komitenin tutumunu ve önlemlerini savunan birçok bildirisi çıkmıştır. Kronstadt'daki birçok komünist, partinin despotizmini ve bürokratik yolsuzluklarını pro-

testo etmek için partiden ayrıldığını halka duyurdu. Izvestia'nın çeşitli sayılarında, vicdanlarından dolayı artık, bazıların belirttiği gibi, 'cellat Trotsky'nin partisinde kalmaları' mümkün olmayan yüzlerce komünistin ismi yayımlanmıştır. Komünist Partisinden ayrılmalar çok yakın bir süreden sonra genel bir kaçışa dönüştü.

*

Kronstadt'ın esin kaynağı, Özgür Rusya'ya karşı beslenen ateşli sevgi ve gerçek Sovyetlere duyulan güvendir. Tüm Rusya'nın, özellikle de Petrograd'ın desteğini alacağına güveniyordu; böylece ülkenin nihai özgürlüğü sağlanmış olacaktı. Kronstadt Izvestia bu umudu ve tutumu yinelemiştir ve bir çok makalesinde ve duyurularında Bolşeviklere karşı bulunduğu konumu ve hem kendisi hem de Rusya için yeni ve özgür bir yaşamın temeline karşı duyduğu özlemi netleştirmeye çalışmıştır. Bu büyük özlem, amaçlarının saflığı ve özgürlük için beslenen ateşli umut, Kronstadt Geçici Devrimci Komitenin resmi yayın organında belirgin bir biçimde göze çarpmaktadır, askerlerin, denizcilerin ve işçilerin içinde bulunduğu ruh halini derinden yansıtmaktadır. Bolşevik basının düşmanca saldırılarını, Kronstadt'ı karşı devrimci ve Beyazlarla komplo yapmakla suçlayan Moskova radyosunun adi yalanlarını, Devrimci Komite ağırbaşlılıkla yanıtlamıştır. Kronstadt halkına bolşeviklerin ne kadar alçaldığını göstermek için yayın organında sık sık Moskova'dan yapılan açıklamalara yer verdi. Zaman zaman da komünistlerin başvurduğu yöntemler Izvestia'da haklı bir öfkeyle sergilenip tanımlanıyordu; 8 Mart (6. sayı) baskısında yayımlanan 'Bizler ve Onlar' başlıklı yazı buna bir örnektir:

Ellerinden kayıp gitmekte olan gücü nasıl tutacaklarını bilemeyen komünistler en adi, en kışkırtıcı araçlara başvuruyorlar. Aşağılık basını, kitleleri kışkırtmak ve Kronstadt hareketine Beyaz muhafızların komplosu süsünü vermek için elinden geleni yapmaktadır. Şimdi utanmak nedir bilmeyen bir grup hain dünyaya "Kronstadt'ın kendisini Finlandiya'ya sattığını" duyurdu. Gazeteleri ateş ve zehir püskürüyor ve proleteryayı Kronstadt'ın karşı devrimcilerin elinde olduğunu ikna edemediği için şimdi de milliyetçi duygularla oynuyor.

Tüm dünya, yayınlarımızdan Kronstadt garnizonu ile işçilerinin ne uğruna savaştığını biliyor. Ancak komünistler olayların anlamını çarpıtmaya ve Petrograd'daki kardeşlerimizi yanlış yönlendirmeye çalışıyor.

Petrograd, *kursanti*'lerle parti 'muhafızlarının' süngüleriyle çevrelenmiştir ve Maliuta Skurato-Trotsky-tarafsız işçilerle askerlerin delegelerinin Kronstadt'a gitmesine izin vermemektedir. Orada gerçeği öğreneceklerinden korkuyor ve bu gerçek komünistleri hemen silip atacaktır ve gerçeği öğrenen emekçi kitlelerin iktidarı kendi nasırlı ellerine almasını sağlayacaktır.

İşte bu yüzden Petro-Soviet (Petrograd Sovyeti), gerçekten tarafsız olan yoldaşların Kronstadt'a gönderilmesini talep eden radyo mesajımıza yanıt vermemiştir.

Kendi başlarının derdine düştükleri için komünist liderler gerçeği bastırıyor ve Kronstadt'ta Beyaz muhafızların bulunduğunu, Kronstadt proleteryasının kendisini Finlandiyalı ve Fransız ispiyonculara sattığını, Finlandiyalıların, Kronstadt *myatezhniki*'leri (isyancıları) yardımıyla Petrograd'a saldırmak için bir ordu kurduklarına dair yalanlar yayıyor.

Tüm bunlara vereceğimiz tek yanıt şudur: Bütün iktidar Sovyetlere! Sizler ellerinizi çekin; Beyaz muhafızlara, toprak sahiplerine ve burjuvaya karşı verdikleri savaşta ölen özgürlük şehitlerinin kanıyla kırmızıya boyanmış elerinizi çekin!

Kronstadt, basit ve dürüst bir dille halkın özgürlüğe ve kendi kaderini belirleme olanağına duyduğu özlemi duyurmaya çalıştı. Kendisini, halkın Ekim Devriminde uğruna savaştığı ve acı çektiği büyük umutları savunmak için ayağa kalkan Rus Proleteryasının ileri muhafızı gibi görüyordu. Kronstadt'ın Sovyet sistemine duyduğu inanç derin ve kesindi; *bütün iktidar Sovyetlere, partilere değil!* sloganı her şeyi kapsıyordu. Programı buydu; bunu geliştirmesi ya da kuramsallaştırması için zamanı olmadı. Halkın, komünistlerin boyunduruğundan çıkması için çabaladı. Artık dayanılması mümkün olmayan bu boyunduruk yeni bir devrimi, Üçüncü Devrimi gerekli kılmıştı. Özgürlüğe ve barışa giden yol, yeni devrimin mihenk taşları olan serbest seçilmiş Sovyetlerde yatıyordu. Izvestia'nın sayfaları, Kronstadt işçileri ile denizcilerinin zehirlenmemiş dürüstlüklerini ve samimiyetlerini ve Üçüncü Devrim'i başlatanlar olarak üstlendikleri göreve duydukları o etkileyici inancın tanığıdır. Bu özlem ve umut Izvesita'nın 8 Mart'ta çıkan 6 sayısında 'Bizler ne için çalışıyoruz' başlıklı başyazıda açıkça belirtilmiştir:

İşçi sınıfı Ekim Devrimiyle özgürlüğüne kavuşmayı umut etmişti. Ancak elde edilen sonuç, insan kişiliğinin daha da fazla köleleştirilmesi oldu.

Monarşi zamanında polis ve jandarmanın elinde tuttuğu güç, gaspçıların - komünistlerin- eline düştü; onlar da halka özgürlüğünü vermek yerine halkın kalbine, dehşeti Çarlık rejiminin jandarmasının saçtığı dehşeti de geçen Çeka korkusunu yerleştirdi... En büyük suçu da komünistlerin ruhsal komplosuyla işlemiştir: herkesi kömünistlerin öngördüğü bir biçimde düşünmeye zorlayarak emekçi kitlelerin iç dünyalarına da el atmışlardır.

İşçi özgürlüğünün kızıl bayrağını ilk olarak açan emekçilerin Rusya'sı, komünistlerin hakimiyetinin büyük zaferi için öldürülenlerin kanına bulanmıştır. Kan gölünde komünistler işçi devriminin parlak vaatlerini ve olanaklarını boğmaktalar. Rus Komünist Partisinin iddia ettiği gibi emekçi kitlelerin savunucusu olmadığı anlaşılmıştır. Çalışanların çıkarları onlara yabancıdır. Elinde bulundurduğu iktidarı kaybetme korkusu içindedir ve bu yüzden de bütün araçları mübah olarak görmektedir: iftira, aldatma, şiddet, öldürme, ve başkaldıranların ailelerinden intikam alınması.

Uzun bir süre katlandıktan sonra artık sabır göstermenin sonu gelmiştir. Ülkede yer yer, baskı ve şiddete karşı savaşım vermek için isyan ateşleri yakılmıştır. İşçilerin başlattığı grevler çoğaldı; ancak bolşevik polis rejimi, kaçınılması olanaksız olan Üçüncü Devrimi önlemek için her türlü önlemi alıyor.

Tüm bunlara karşı her şeyi emekçi kitleler kendi elleriyle yapacaklardır. Komünist generaller, başkaldıranın halkın kendisi olduğunu ve halkın komünistlerin sosyalizmin ülkülerine ihanet ettiğini ayrımsadığını anladı. Kendi güvenliklerinden endişe duydukları ve halkın öfkesinden hiçbir yerde kurtulamayacaklarını bildikleri için komünistler, başkaldıranları cezaevi, infaz ve başka barbarlıklarla korkutmaya çalışıyorlar. Ancak komünistlerin diktatörlüğü altında yaşamak ölümden daha korkunçtur...

Bunun ortası yoktur. Ya zafer ya ölüm! Sağdan ve soldan karşı devrim isteyenlerin korkusu Kronstadt, örnek oldu. Büyük devrimci hareket burada gerçekleştirildi. Monarşinin üç yüz yıllık despotizmini gölgede bırakan üç yıllık komünist otokrasisinin zulüm ve baskısına karşı burada isyan bayrağı açıldı. Burada, Kronstadt'ta, işçilerin son zincirlerini de kıracak ve sosyalist yaratıcılığa doğru giden yeni ve geniş yolu açacak olan Üçüncü Devrim'in temel taşı atılmıştır.

Yeni Devrim Doğunun ve Batının kitlelerini ayaklandıracak ve kesik ve kurutulmuş komünist hükümeti 'yapılanmasına' karşılık olarak yeni bir sosyalist yapılandırmanın örneğini oluşturacak. Emekçi kitleler, şimdiye kadar işçi ve köylülerin adına yapılanların sosyalizm olmadığını öğrenecekler.

Tek bir kurşun bile sıkmadan, bir damla kan bile akıtmadan ilk adım atılmıştır. Çalışanların kana gereksinimi yoktur. Yalnızca kendini savunmak için kaçınılmazsa kan akıtılacaktır... İşçiler ve köylüler yürüyorlar: arkalarında da burjuva rejimi ile *utçredilka*'yı (Anayasa Meclisi) ve işçilerin boğazına ip geçirip onları ölümle tehdit eden Çeka ve devlet kapitalizmi ile Komünist Partisi diktatörlüğünü bırakacaklardır.

Şimdiki değişiklik emekçi kitlelere, parti kamçısından korkmadan işleyen ve serbestçe seçilen Sovyetleri elde etme olanağını nihayet sunmaktadır; şu anda devletleştirilmiş olan sendikalar yeniden işçilerin, köylülerin ve çalışan aydınların gönüllü birlikleri olarak örgütlenebilirler. Nihayet komünist otokrasisinin polis klübü dağıtılmıştır.

Bolşevik hükümetinin Kronstadt'a 7 Mart 1921'de, saat 6.46'da saldırmasının nedeni, işte bu program, bu taleplerdi.

*

6 İlk Ateş

Kahraman ve cömert Kronstadt Rusya'yı, öncüsü olmaktan gurur duyduğu bir Üçüncü Devrimle özgürlüğüne kavuşturmayı düşlüyordu. Sloganları özgürlük ve evrensel kardeşlikti. Üçüncü Devrimi, aşama aşama ilerleyen bir özgürlük süreci, halkın iradesini ve isteklerini dile getiren ve hiçbir siyasal parti tarafından denetlenmeyen bağımsız Sovyetlerin serbest seçimine doğru atılan ilk adım olarak görüyordu. Dürüst, eğitimsiz denizciler dünya işçilerine büyük ülkülerini duyuruyor, proletaryayı ortak kavgada birleşmeye çağırıyordu. Davalarının çoşkuyla destekleneceğinden, en başta Petrograd işçilerinin yardımlarına koşacağından eminlerdi.

Bu arada Trotsky birliklerini topladı. Cephedeki en güvenilir birlik olan kursanti birlikleri, Çeka müfrezeleri ve tamamen komünistlerden oluşan askeri birimler Sestroretsk, Lissy Noss, Krasnaia Gorka kalelerinde ve çevrede takviye edilen yerlerde toplanmışlardı. Rus askeri uzmanlarının en iyilerine, Kronstadt'ı abluka altına almak ve kente saldırmak için plan oluşturmaları emredildi ve kötü ünüyle tanınan Tukhaçevski Kronstadt kuşatmasının başkomutanlığına atandı.

7 Mart'ta, saat 6.45'de Sestroretsk ve Lissy Noss'daki komünist birliklerden Kronstadt'a ilk toplar atıldı. Ertesi gün Emekçi Kadınlar Gününün yıldönümüydü. Kuşatma ve saldırı altında bulunan Kronstadt o büyük kutlama gününü unutmadı. Birçok birliğin atışları altında cesur denizciler radyodan dünya emekçi kadınlarına selamlarını gönderdiler; bu davranış isyancı şehirde hakim olan psikoloji için örnekleyicidir. Yayın şöyleydi:

Bugün evrensel bir tatil günüdür: Emekçi Kadınlar Günü. Biz Kronstadt'lılar top gümbürtülerinin altında, dünya emekçi kadınlarını kardeşçe se-

lamlıyoruz... Her türlü şiddet ve baskıya karşı en yakın zamanda özgürlüğünüzü elde edin... Hür devrimci emekçi kadın çok yaşasın! Dünyadaki sosyalist devrim çok yaşasın!

Aynı şekilde Kronstadt'ın yürekleri sızlatan haykırışı "Bütün Dünya Bilsin" de örnekleyicidir; bu yazı 8 Mart'ta İzvestia'nın 6. sayısında, ilk ateş açıldıktan sonra yayınlandı;

İlk ateş açılmıştır...Dizlerine kadar işçilerin kanına bulanmış olan Mareşal Trotsky'nin kendisi, Sovyetlerin gerçek iktidarını kurmak için komünist otokrasisine karşı başkaldıran devrimci Kronstadt'a karşı ilk ateşi açmıştır.

Bir damla kan bile akıtmadan bizler, Kronstadt'ın Kızıl Ordu üyeleri, denizcileri ve işçileri, kendimizi komünistlerin boyunduruğundan kurtarmış ve onların yaşamlarını da korumuştuk. Toplarıyla tehdit ederek şimdi yeniden bizlere hakim olmaya çalışıyorlar.

Kan dökülmesini istemediğimiz için, Kronstadt'ın, Sovyetlerin iktidarı uğruna savaştığını öğrenmeleri için Petrograd proleteryasından tarafsız delegeler gönderilmesini istemiştik. Ancak komünistler bu talebimizi Petrograd işçilerinden gizlediler ve ateş açtılar - İşçi ve Köylü Hükümetinin emekçi kitlelerin taleplerine verdiği alışıldık yanıt.

Bütün dünya işçileri bilsin ki bizler, Sovyet iktidarının savunucuları sosyalist devrimin kazanımlarını koruyoruz.

Emekçi kitlelerin haklı davası için Kronstadt'ın harabeleri altında ya kazanacağız ya da öleceğiz.

Dünya işçileri hakimlerimiz olacak. Ellerindeki yetkilerle sarhoş olan komünist fanatiklerin başlarının üstüne masumların kanı akacaktır.

Sovyetlerin iktidarı çok yaşasın!

7 Kronstadt'ın Yenilgisi

Kronstadt'a 7 Mart gecesi başlayan bombardımanı, kaleyi almak için yapılan saldırı izledi. Donmuş Finlandiya Körfezini kaplayan kalın kar tabakası tarafından yansıtılan beyaz örtülere sarınmış komünüst birlikler kuzey ve güneyden saldırdı. Denizciler, kaleyi almak için yapılan bu ilk korkunç saldırılar ve onların sonucu olarak kayıtsızca son verilen yaşamalar için son derece üzülmüş, Kronstadt'ın karşı devrimci olduğuna inandırılan silahlı kardeşlerinin kaderini paylaşmışlardır. Kronstadt Izvestia, 8 Mart'ta şunları yazmıştır:

Kardeşlerimizin kanını akıtmak istemedik ve mecbur bırakılmayana kadar tek bir kurşun bile sıkmadık. Çalışan halkın haklı davasını savunmak ve ateş açmak zorundaydık - halkın sırtından yağ bağlayan komünistler tarafından ölüme gönderilen kendi kardeşlerimize ateş açmak zorundaydık.

... Sizin şansızlığınıza korkunç bir kar fırtınası koptu ve gece her şeyi karanlığa boğdu. Buna karşın komünist cellatlar sizi, arkanızdan gelen komünist müfrezelerin silahlarıyla tehdit ederek buzun üstünden sürükledi.

Çoğunuz o gece buz kaplamış uçsuz bucaksız Finlandiya Körfezinde öldü. Gün doğduğunda ve fırtına dindiğinde, içinizde hayatta kalmayı başaran birkaç zavallı, yürüyemeyecek kadar bitkin ve aç bir halde, beyaz örtüleriniz içinde bize geldiniz.

Sabahın erken saatlerinde sizlerden binlerce vardı ve gün içinde de sayılamayacak kadar çoğaldı. Bu macerayı kendi kanınınızla ödediniz ve başarısızlığınızdan sonra Trotsky yeni şehitler bulmak için Petrograd'a döndü, çünkü işçilerimizin ve köylülerimizin kanını ucuza elde ediyor!...

Kronstadt Petrograd proleteryasının yardımına geleceğine yürekten inanıyordu. Ancak oradaki işçiler korkutulduğu, Kronstadt etkili bir biçimde abluka altına alındığı ve tecrit edildiği için aslında hiçbir yerden yardım beklenemezdi.

Kronstadt garnizonu 14 binden daha az adamdan oluşuyordu; bunların 10 bin kadarı da denizciydi. Garnizonun uzun bir cepheyi, birçok kaleyi ve körfezin geniş alanı üzerine yayılmış birlikleri savunması gerekiyordu. Merkezi hükümetin sürekli olarak yeni birliklerle desteklediği bolşeviklerin saldırıları; kuşatma altındaki şehirde erzak eksikliği; soğukta nöbet tutarken geçirilen uzun uykusuz geceler, hepsi Kronstadt'ın canından kemiriyordu. Gene de denizciler kahramanca direndiler ve özgürlük için oluşturdukları örneğin ülkede takipçiler bulacağını ve onlara kurtuluş ile yardım getireceğine son ana kadar inandılar.

Geçici Devrimci Komite "İşçi ve Köylü Yoldaşlarına Hitap"da şunları söyler (Izvestia, 9.sayı, 11 Mart):

İşçi Yoldaşlar, Kronstadt sizin için, açlar için, üşüyenler için, çıplak olanlar için savaşıyor... Kronstadt isyan bayrağını açtı ve milyonlarca işçi ile köylünün çağrısına uyacağına inanıyor. Kronstadt'da başlayan şafağın ülkeye güneş getirmemesi mümkün değil. Kronstadt'daki patlamanın tüm Rusya'yı, özellikle de Petrograd'ı ayaklandırmaması mümkün değil.

Ancak yardım gelmedi ve Kronstadt her geçen günle daha fazla bitkin düştü. Bolşevikler kuşatma altındaki kaleye yeni birlikler yığmaya ve saldırılarla onu zayıflatmaya devam etti. Sayılar, erzaklar ve konum dahil bütün avantajlar komünistlerin tarafındaydı. Kronstadt arkadan gelen bir saldırıya göre yapılmamıştı. Bolşeviklerin, denizcilerin Petrograd'ı bombalamayı düşündüklerine dair yaydıkları söylentiler baştan imkansızdı. Ünlü kalenin yapılışındaki tek amaç Petrograd'ı, denizden gelebilecek yabancı düşmanlara karşı korumaktı. Bunun ötesinde de, eğer kent düşmanların eline geçecek olursa kıyıdaki birlikler ve Krasnaia Gorka'nın kaleleri Kronsadt'a karşı yapılacak bir savaşa göre hesaplanmıştı. Bu tür bir olasılığı göz önünde bulunduran kurucular Kronstadt'ın sırtını güçlendirmeyi düşünmemişlerdi.

Bolşevikler her gece saldırılarını sürdürüyordu. 10 Mart günü boyunca komünist topçular kesintisiz olarak güney ve kuzey sahillerinden top atışında bulundular. 12 Mart'ı 13'e bağlayan gece komünistler yeniden beyaz örtülere başvurdu ve yüzlerce *kursanti*'yi ölüme göndererek güneyden saldırdı. Kronstadt çaresizce savaştı; birçok uykusuz geceye, yiyecek ve adam eksikliğine karşın. Kuzeyden, doğudan ve güneyden aynı anda yapılan saldırılara karşı kahramanca savaştı; bu arada Kronstadt bataryaları kaleyi yalnızca batıdan koruyabiliyordu. Denizcilerin elinde komünist birliklerin yaklaşmasını önlemek için buzkıranlar bile yoktu.

16 Mart'ta Bolşevikler üç yönden -kuzey, güney ve doğu- aynı anda yoğun bir biçimde saldırdı. Bolşevik deniz kuvvetleri komiserliğinden yenik Kronstadt'ın diktatörlüğüne geçen Dibenko daha sonra, "Saldırı planı, başkomutan Tukhaçevski ile Güney Birliklerinin subayları tarafından en ince ayrıntısına kadar geliştirilmişti... Karanlıkta kalelere saldırı başladı. Beyaz örtüler ve *kursanti*'lerin cesareti kol kol ilerlememizi sağladı," demişti.

17 Mart sabahında bir dizi kale alınmıştı. Bolşevikler Kronstadt'ın en zayıf olduğu kapıdan -Petrograd Kapısından- şehre girdiler; işte o zaman en acımasız katliam başladı. Denizcilerin dokunmadığı komünistler onlara ihanet etti ve arkadan saldırdı. Baltık Filosu Komiseri Kuzmin ile Kronstadt Sovyeti Başkanı Vassiliev komünistler tarafından kurtarıldı ve kardeş kanının dökülmesi için elele verdiler. Krons-

tadt denizcileri ile askerlerinin karşı tarafın ezici çoğunluğuna karşı verdiği amansız savaş gecenin geç saatlerine kadar sürdü. 15 gün boyunca tek bir komüniste zarar vermemiş olan şehir, Kronstadt'lı erkeklerin, kadınların ve çocukların kanıyla kırmızıya boyanmıştı.

Kronstadt'a komiser olarak atanan Dibenko'ya 'isyancı kenti temizlemesi için' bütün yetkiler verilmişti. İntikam fırtınası koptu ve Çeka gece yaptığı toptan *razstrel*'ler (kurşuna dizme) ile sayısız can aldı.

18 Mart'ta Bolşevik Hükümet ve Rus Komünist Partisi, Gallifet ve Thiers tarafından Fransız işçilerinin kanında boğulan 1871 Paris Komünü'nü anma törenleri düzenlediler. Aynı anda Kronstadt üzerindeki "zaferlerini" de kutladılar.

Petrograd hapishanelerinde haftalarca, yüzlerce Kronstadt tutuklusu kaldı. Her gece Çeka'nın emri üzerine küçük gruplar alınıp götürülüyordu - bir daha yaşayanların arasında görülmemek üzere. En son öldürülenlerin arasında Kronstadt Geçici Devrimci Komitesi Başkanı Perepelkin vardı.

Bolşevik bürokrasisine başkaldıran ve Mart 1921'de, 1917 Ekim Devriminin "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganını yeniden duyuran Kronstadt erkekleri, buzlu Archangel bölgesindeki hapishaneler ve toplama kamplarında ve Türkistan'daki zindanlarda ölüme sürükleniyor.

YAZARIN SON SÖZÜ
Kronstadt'ın Dersi ve Önemi

Kronstadt hareketi hiçbir hazırlık yapılmadan kendiliğinden oluştu ve barışçıldı. Kanlı trajediyle biten silahlı bir çatışmaya dönüşmesinin tek nedeni komünist diktatörlüğünün Tatar despotizmidir.

Bolşeviklerin gerçek karakterini ayrımsamış olsa da Kronstadt gene de barışçıl bir çözüme varılabileceğine inanıyordu. Komünist hükümetin mantığa boyun eğeceğini düşünüyordu; ona adalet ve özgürlük duygusuyla inanıyordu.

Kronstadt deneyimi -ismi ne olursa olsun-, hükümetin ya da devletin, özgürlüğün ve halkın kararlılığının en büyük düşmanı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Devletin ruhu yoktur, ilkeleri yoktur. Tek amacı vardır -iktidara gelmek ve onu ne pahasına olursa olsun elinde tutmak. Kronstadt'tan çıkarılacak siyasal ders budur.

Her isyanın öğrettiği stratejik olan bir başka ders daha vardır.

Bir başkaldırının başarılı olması, kararlılığına, enerjisine ve saldırgan olmasına dayanır. Başkaldıranların tarafında halkın duyguları bulunur. Bu duygu, isyanın yükselmesiyle yükselir. Günlük yaşantının kasvetiyle çoşkusunun azalmasına, solmasına izin verilmemelidir.

Öte yandan her başkaldırının karşısında da devletin güçlü makinesi bulunur. Hükümet elinde tüm kaynakları ve iletişim araçlarını toplayabilir. Hükümete elinde bulundurduğu gücü kullanmasına izin verilmemelidir. İsyan olmalıdır, en beklenmedik anda kararlı bir biçimde vurmalıdır. Yöresel kalmamalıdır çünkü bu duraksamayı getirir. Genişleyip gelişmelidir. Belirli bir yöreye bağlı kalan bir isyan, bekleme politikasını izler ya da yenilmeye mahkum olan savunma rolünü üstlenir.

Bu anlamda Kronstadt, Paris Komüncülerin ölüme götüren stratejik hatalarını yinelemiştir. Komüncüler, Thiers Hükümeti dağılmışken hemen Versaille'e saldırılmayı önerenleri dinlemediler. Devrimi ülke içine taşımadılar. Ne 1871'deki Paris işçileri ne de Kronstadt denizcileri hükümeti ortadan kaldırmaya çalışmadı. Komüncüler yalnızca bazı cumhuriyetçi özgürlüklere sahip olmak istiyordu ve hükümet ellerinden silahlarını almaya çalışınca Thiers'in bakanlarını Paris'ten attılar, özgürlüklerini elde edip onları savunmak için hazırlandılar, hepsi bu. Aynı şekilde Kronstadt da yalnızca Sovyetlerin bağımsız seçimlerle saptanmasını talep etmiştir. Birkaç komiseri tutukladıktan sonra denizciler saldırıya karşı savunmak için hazırlık yaptılar. Kronstadt, askeri uzmanların tavsiye ettiği gibi hemen Oranienbaum'u almayı reddetti. Bu kent askeri açıdan değer taşıdığı gibi Kronstadt'a ait 800 bin ton buğday da burada duruyordu. Oranienbaum'un alınması olasıydı çünkü bolşevikler henüz şaşkınlıklarını üzerlerinden atamadıkları için destek sağlama girişimlerinde bulunmamamışlardı. Ancak denizciler saldırıya geçmek istemedi ve böylece kritik an kaybedildi. Birkaç gün sonra Bolşevik Hükümetin açıklamaları ve yaptıkları Kronstadt'ı, bir ölüm kalım savaşına girdiğini ikna ettiyse de hatayı düzeltmek için geç kalınmıştı. [15]

Aynısı Paris Komününde de yaşanmıştı. Savaş mantığı, Thiers rejiminin yalnızca kendi kentlerinde değil ülkenin tümünde ortadan kaldırılması gerektiğini gösterdiğinde iş işten geçmişti. Hem Paris

Komününde hem de Kronstadt'daki ayaklanmalar şunu göstermiştir: pasif kalma eğilimi ve savunma taktikleri ölümcüldür.

Kronstadt düştü. Bolşevik Hükümet Avrupalı kapitalistlerle uzlaşıp, 12 milyonluk bir nüfusun Polonya'nın merhametine teslim edilmesine ve Türk emperyalizminin Kafkas cumhuriyetlerine baskı yapmasına yardımcı olan Riga anlaşmasını imzalarken, Kronstadt'ın Özgür Sovyetler hareketini kanda boğdu.

Ancak bolşeviklerin Kronstadt üzerindeki 'zaferi' kendi içinde bolşevizmin yenilgisini de barındırıyordu. Komünist dikatörlüğün gerçek yüzünü ortaya çıkarmıştı. Komünistlerin, komünizmi kurban etmeye, uluslararası kapitalizm ile neredeyse her türlü uzlaşmayı kabul etmeye gönüllü olduğunu, buna karşın kendi halkının haklı taleplerini reddetiğini gösterdi; aynı talepler bolşeviklerin Ekim'de kullandıkları sloganları oluşturuyordu; Rus Sosyalist Federal Sovyet Cumhuriyetinin Anayasası uyarınca doğrudan ve gizli seçimlerle belirlenen Sovyetler; devrimci partiler için konuşma ve basın özgürlüğü.

Kronstadt ayaklanmaları sırasında Komünist Partisinin 10. Tüm Rus Kongresinin oturumları sürüyordu. Kronstadt olayları ve Rusya ile Sibirya'nın çeşitli bölgelerinde halkın benzer tutumundan dolayı kongrede bolşeviklerin bütün ekonomik politikası değiştirildi. Bolşevikler, *razverstka*yı (zorunlu el koyma) ortadan kaldırmak, ticaret özgürlüğünü yeniden kabul etmek, kapitalistlere ayrıcalık tanımak ve Ekim Devriminin uğruna yapıldığı, kan döküldüğü ve Rusya'yı yıkımın ve çaresizliğin eşiğine getiren- komünizmin kendisinden vazgeçmek için temel politikalarını değiştirmeyi tercih ederken, Sovyetlerin serbest seçimlerle belirlenmesine izin vermediler.

Bolşeviklerin asıl amaçlarından hâlâ kim şüphe duyabilir? Komünist ilkelerin mi yoksa hükümet gücünün mü peşindeydiler?

Kronstadt tarihsel açıdan büyük önem taşımaktadır. Parti diktatörlüğü ve delice merkezileştirme, Çeka terörü ve bürokratik kastları ile bolşevizmin ölüm çanını çalmıştır. Komünist otokrasisinin yüreğine saplanmıştır. Aynı zamanda da Avrupa ve Amerika'daki aydın ve dürüst Rusları bolşevik kuramları ve uygulamaları eleştirel bir değerlendirmeden geçirmeleri konusunda uyarmıştır. Komünist devletinin "İşçi ve Köylü Hükümeti" olduğunu iddia eden Bolşevik Miti yok et-

ti. Komünist Partisi ile Rus Devriminin birbirlerinin zıttı olduğunu, birbirleriyle çeliştiği ve birbirlerini karşılıklı olarak ortadan kaldırdığını kanıtladı. Bolşevik rejimin eksiksiz bir diktatörlük ve tepki olduğunu ve komünist devletin kendisinin en tehlikeli karşı devrim olmaya eğilimli olduğunu gösterdi.

Kronstadt düştü. Ancak idealizmi ve ahlaksal saflığı, cömertliği ve insanlığı ile düşerken galip geldi. Kronstadt olağanüstüydü. Düşmanlarının, içlerindeki Komünistlerin kanını akıtmamakla övündü. Eğitimsiz, cilalanmamış konuşma ve davranışlarıyla kaba olan denizciler bolşeviklerin gösterdikleri intikam örneğini izlemeyecek kadar soyluydu; nefret ettikleri komiserleri bile kurşuna dizmediler. Kronstadt, Slav ruhunun cömert, her şeyi bağışlayan ruhu ve Rusya'daki bir yüzyıllık özgürlük hareketiyle özdeşleşti.

Kronstadt, sosyalist devletin boyunduruğundan kurtulmayı amaçlayan, tamamıyla bağımsız ilk halk grişimidir; bu girişimi doğrudan halkın kendisi, işçiler, askerler ve denizcilerin kendisi yapmıştır. Rusya'ya, umarız, uzun süreli bağımsızlık ve barış getirecek, kaçınılması imkansız olan Üçüncü Devrim'e doğru atılan ilk adım olacaktır.

1

Rusya'nın dışında, ülkenin içinde bulunduğu gerçek durum ve koşulların ne kadar az bilindiği çok şaşırtıcı. Zeki insanlar bile, özellikle de işçilerin arasında, Rus Devriminin özelliği, gelişimi ve şimdiki siyasal, ekonomik ve toplumsal statüsü hakkında çok karışık görüşlere sahip. Rusya ve 1917'den beri orada yaşananlar hakkında bilinenler en hafif eleştiride bile yetersiz olarak tanımlanabilir. Halkın büyük çoğunluğu ya devrim taraftarı ya da karşıtıyken, bu durum da bolşevikler için olumlu düşünmek ya da düşünmemek demektir, en önemli konular hakkında neredeyse hiçbir kesimde kesin bir bilgi ya da açıklık yoktur. Genel olarak ele alınırsa, dile getirilen görüşler -olumlu olsun olmasın- Rus Devrimi, tarihi ve bolşevik rejimle beraber şimdiki süreci hakkında eksik ve güvenilmez, çoğunlukla tamamen yanlış olan bilgilere dayanmaktadır. Ancak fikirler yalnızca eksik ya da yanlış verilere dayanmıyor; çoğunlukla da, taraf tutan duygular, kişisel önyargılar ve sınıf çıkarlarından dolayı renklendirilmişler, daha doğrusu çarpıtılmışlar. Tümü ele alınırsa, insanların büyük bir çoğunluğunda Rusya ile Rusya'daki olaylara karşı benimsenen tutum şöyle ya da böyle tam bir cahillik örneğidir.

Ancak buna karşın Rusya'daki durumun anlaşılması dünyanın gelecekteki gelişimi ve iyiliği için yaşamsal bir önem taşır. Rus Devriminin, bolşevikler ile başka parti ve akımların oynadığı rolün, şimdiki duruma yol açan nedenlerin doğru olarak değerlendirilmesine, kısaca sorunun etraflıca kavranmasına, 1917'deki önemli tarihi olaylardan ne gibi dersler alınacağı belirleyecektir. Bu dersler büyük kitlelerinin görüşlerini ve etkinliklerini olumlu olumsuz etkileyecektir. Başka bir deyişle gelecekteki toplumsal değişiklikler -bunlardan önce gelen ve onlara eşlik eden işçi ve devrimci çabalar- Rusya'da gerçekten neler olduğunun halk tarafından nasıl anlaşıldığına bağlı olarak derinden etkilenecektir.

Rus Devriminin, Büyük Fransız Devriminden sonra en önemli tarihsel olay olduğu genelde kabul edilmektedir. Hatta ben, içinde barındırdığı sonuçlardan dolayı 1917 Devriminin insanlık tarihinin en ö-

nemli olgusu olduğunu düşünmeye eğilimliyim. Fiilen sosyal dünya devrimini amaçlayan tek devrimdir; kapitalist sistemi ülke çapında kaldırmış olan ve o zamana kadar var olan toplumsal ilişkileri temelden değiştirmiş olan tek devrimdir. İnsanlık tarihi açısından bu kadar önem taşıyan bir olayı, taraflı, dar bir bakış açısıyla değerlendirmemek gerekir. Kişinin benimsediği tutumun, öznel duygular ya da önyargı tarafından bilinçli olarak etkilenmesine izin verilmemelidir. En önemlisi, devrimin geçtiği bütün aşamaları hakkında yeterli bir görüş edinilebilmesi için, önyargısız, peşin hüküm vermeden, bütün olgular değerlendirilmelidir. Hangi amaçla olursa olsun, yalnızca Rusya hakkındaki bütün gerçeğin yarar sağlayacağına inanıyorum; bundan kesinlikle eminim.

Ne yazık ki, genelde şimdiye kadar böyle bir değerlendirme yapılmadı. Rus Devriminin bir yandan en katı düşmanlığa öte yandan da en ateşli savunmaya yol açması doğaldı. Ancak nerede yer alırsa alsın, taraf olmak nesnel bir yargı değildir. Açık konuşmak gerekirse Rusya hakkında şu son güne kadar en iğrenç yalanlar olduğu gibi en gülünç masallar da yayılmıştır ve yayılmaya devam edecektir. Rus Devrimi düşmanlarının, devrim olgusunun kendisine düşman olanların, gericilerin ve aletlerinin dünyaya, Rusya'daki olayları en kötü biçimde çarpıtarak yansıtmasına doğal olarak şaşmamak gerekir. Onlar ve "bilgileri" hakkında daha fazla sözler sarfetmeme gerek yok: dürüst, zeki insanların gözünde uzun zaman önce saygınlıklarını yitirdiler.

Ancak, ne kadar üzücü olsa da, devrime, Rus halkına ve dünyadaki işçi kitlelerin çıkarlarına en büyük zarar, aslında Rusya ile Rus devriminin sözde dostlarının ateşli heveslerinden gelmiştir. Bazıları farkına varmadan, çoğu ise bilinçli ve kasten, bütün olgulara meydan okuyarak ve 'devrime yardımcı oldukları' görüşüne kanarak, yılmadan büyük bir hevesle yalan söylediler. 'Siyasal çare', 'bolşevik diplomasi' gibi nedenler, sözde 'zamanın gerekliliğinden' dolayı ve sık sık daha bencilce düşünceler onları yalanlara itti. İyi insanların, Rus Devriminin ve insanoğlunun özgürlüğünün gerçek dostlarının -ve güvenilir tarihin- tek iyi düşüncesi olan doğrunun düşünülmesini tamamen ihmal ettiler.

Şerefli istisnalar da oldu; ne yazık ki çok az: onların sesi çarpıtmaların, yalanların ve abartmaların arasında neredeyse tamamen kaybo-

lup gitti. Ancak yılmadan yineliyorum: Rusya'yı ziyaret edenlerin çoğu bu ülkede süren koşullar hakkında yalan söyledi. Bazıları, yapılacak daha iyi bir şey bilmedikleri için yalan söyledi: ne durumu ne de gerçekleri inceleyebilmeleri için yeterince zamanları ve olanakları oldu. 'Uçan geziler' yaptılar; dil bilmeden, halkın gerçek yaşamıyla hiçbir zaman doğrudan temasa geçmeden, attıkları her adımı izleyen yetkililerin onlara anlattıklarını ve gösterdiklerini dinleyerek ve görerek Moskova'da ya da Petrograd'da on gün ya da birkaç hafta kaldılar. Çoğu durumda 'devrim öğrencileri' gerçekten de yabancı bir yerde bulunan çocuklar gibiydi, gülünç derecede naiftiler. Çevreye o kadar yabancılardı ki, onlara 'her şeyi göstermek ve anlatmak için can atan' nazik 'çevirmenlerinin' aslında önemli ziyaretçilere 'rehberlik yapmak' için görevlendirilen 'güvenilirlerden' biri olduğu akıllarının ucundan bile geçmedi. Böyle ziyaretçilerin çoğu o zamandan beri Rus Devrimi hakkında çok az bilgi ve daha da az olan bir anlayışla ciltler dolduracak kadar konuşmuş ve yazmıştır.

Orada bulunanlardan bazılarının zamanı ve olanağı oldu ve bunların bir kısmı da gerçekten durumu, yalnızca gazetecilik açısından 'kopyasını' vermek için değil, ciddiyetle incelediler; Rusya'da kaldığım iki yıl boyunca nerdeyse bütün yabancılarla, işçi yetkilileri, geçen sene (1921) yapılan Uluslararası Komünist Kongresine katılmak için Moskova'da toplanmış bulunan, Avrupa, Asya, Amerika ve Avustralya'dan gelen her delegeyle kişisel olarak görüşme olanağım oldu. Çoğu, ülkede neler olup bittiğini görüp anlayabildi; ancak yalnızca bütün gerçeğin, duruma yararlı olabileceğini kavrayacak kadar geniş. Buna karşın Rusya'ya gelen çeşitli ziyaretçiler genelde, dünyayı 'aydınlatmaya' başladıkları an, doğruya pek dikkat etmediler. İddiaları sık sık suç unsuru sayılabilecek bir ahmaklığın sınırlarını zorluyordu. Lenin 'Müttefiklerin müdahalesi ve ablukanın zorunlu kıldığı askeri komünizmden' yakındığı bir zamanda, Nasıralı İsa'nın öğütlediği kardeşlik, eşitlik ve sevgi fikirlerinin Rusya'da gerçekleştiğini anlatan George Lansbury (Londra'daki Daily Herald'ın yayıncısı) örneğini düşünün. Alınan erzak ve maaşlara göre Rus nüfusunu 36 kategoriye sokan 'eşitliği' düşünün. Doğuda, güneyde ve Sibirya'da bazen Fransa'dan da büyük bir bölgeyi kapsayan kesimlerde bolşeviklere ve yürüttükleri tarım politikasına karşı silahlı ayaklanmalar yaşanırken, tanınmış bir yazar olan bir baş-

ka İngiliz de dışardan yapılan müdahaleler olmasa Rusya'da her şeyin iyi olacağını vurguluyordu. Özgür Sovyetleri elde etmek için verdikleri savaşımda Kronstadt'ta 18 bin oğlu ölü yatan Rusya'nın 'Özgür Sovyet sistemine' başka edebiyatçılar da övgüler yağdırıyordu.

Ancak bu yazınsal fahişeliğin üstünde neden daha fazla duralım? Okur rahatlıkla Lenin'in kaçınılmaz olarak açıklamaya çalıştığı şeylerin varlığını hararetli bir biçimde reddeden Ananiaseleri anımsayacaktır. Biliyorum, delegelerin ve diğer ziyaretçilerin çoğu, Rusya'daki gerçek durumun dışarda bilindiği takdirde gericilerin ve müdahale edenlerin konumlarının güçleneceğine inanıyorlardı. Ancak böyle bir inanç, Rusya'yı gerçek bir işçi cenneti olarak göstermeyi gerekli kılmazdı. Rusya'daki gerçek durum hakkında her şeyi anlatmanın iyi olmayacağı zaman artık zaten geçti. 'Yeni Ekonomi Politikasının' uygulanmaya konmasıyla bu dönem artık bitti, tarihin arşivinde yerini aldı. Şimdi devrimden çıkarılabilecek bütün dersleri ve yenilgisinin nedenlerini öğrenme zamanıdır. Yaptığı hatalardan sakınmak (Lenin dürüstçe hataların çok olduğunu söylüyor) ve en iyi özelliklerini benimseyebilmek için Rusya hakkındaki bütün gerçeği öğrenmeliyiz.

Bu yüzden bazı işçi temsilcilerinin etkinlikleriyle suç işlediklerini ve dünya işçilerinin gerçek çıkarlarına ihanet ettiklerini düşünüyorum. Hâlâ Rusya hakkında 'sevecen' yalanlar yayan, kitleleri o ülkedeki işçilerin koşulları üzerine pembe resimlerle aldatan ve hatta başka ülkelerdeki işçileri büyük sayılar halinde Rusya'ya iltica etmeleri için ikna etmeye çalışan kadın ve erkekleri kastediyorum; bazıları 1921'de Rusya'da yapılan Kongrede delegeydi. Halkın usunda zaten var olan korkunç şaşkınlığı daha da arttırıyorlar; proleteryayı yanlış açıklamalarla aldatıyorlar ve yakın gelecek için boş vaatlerde bulunuyorlar. Devrimin yaşadığına ve Rusya'da hâlâ etkin olduğuna dair tehlikeli bir yanılsamayı iyice yerleştiriyorlar. Bu adi bir taktiktir. Devlet tarafından Luxe'de eğlendirilen Amerikalı bir işçi lideri için, en radikal ögeye oynayarak Rusya'daki işçilerin koşulları hakkında ateşli raporlar yazmak tabii ki kolaydır. Gerçekten de 'paranın gerekli olmadığı' konusunda ısrar edebilir çünkü kendisine canı ne isterse bedavadan verilmiyor mu? Ya da Amerikan iğne işçileri sendikasının başkanı, Rusya'daki işçilerin konuşma özgürlüğüne sahip olduklarını neden söylemesin? Ayrıcalıklı ziyaretçi fabrikalardaki koşulları ince-

lerken konuşma mesafesi içerisinde yalnızca komünistlerle 'güvenilir olanların' bulunmasına izin verildiğini belirtmemeye özen gösterecektir. Tarih onlara merhametli davransın.

2

Okurun, bundan sonra söyleyeceklerim hakkında adil bir kanıya varabilmesi için ona Rusya'ya vardığım zaman içinde bulunduğum zihinsel durumu kısaca özetlemek gerekecektir.

İki yıl önceydi. 'dünyadaki en özgür olan', -demokratik bir hükümet, beni - 248 başka siyasi tutuklu ile beraber 30 yıl önce ayrıldığım ülkeye sürgün etmişti. Çarcı otokraside o kadar eleştirdiği bir yönteme, sözde demokrasinin olduğu bir yerde başvurulmasıyla işlenen ahlaksal suça şiddetle karşı çıktım. Siyasi tutukluların sürülmesini, insanoğlunun en temel haklarının ihlali olarak niteledim ve buna karşı ilkesel olarak savaştım.

Ancak yüreğim mutluydu. Şubat Devrimi başladığında Rusya'ya gitme isteğiyle yanıp tutuşmuştum. Ancak Mooney davası beni alıkoymuştu: mücadeleden kaçmak istemiyordum. Sonra Amerika Birleşik Devletleri tarafından tutuklandım ve dünyadaki katliama karşı çıktığım için cezalandırıldım. İki yıl boyunca Atlanta, Georgia'daki Federal hapishanesinin zorunlu misafirperverliğinden dolayı gitmem engellendi. Ardından sürgün geldi.

Yüreğim mutluydu mu dedim? Rusya'ya ziyaretim kesinleşince duyduğum sevinci anlatmak için bu sözler zayıf kalır. Rusya! Çarlığı haritadan silen ülkeye gidiyordum, Sosyal Devrimin ülkesini görecektim! Çocukluğunda bile zulme isyan etmiş olan ve gençliğinin şekilsiz düşleri insanlığın kardeşliğini ve mutluluğunu gören, bütün yaşamı Sosyal Devrime adanmış olan biri için daha büyük bir sevinç kaynağı olabilir mi?.

Yolculuk esin kaynağıydı. Askeri bir katılıkla muamele edilen tutuklular olsak da, aylarca süren Odyssey boyunca yaşamlarımızı defalarca tehlikeye sokan o eski gemi Buford'da bulunsak da, devrim ülkesine doğru yol aldığımız düşüncesi, Büyük Günün gelmesini sabırsızlıkla bekleyen bütün sürgünlerin moralini yüksek tuttu. Yolculuk çok uzundu, çok uzun; katlanmak zorunda bırakıldığımız koşullar ise utanç vericiydi: güvertenin altına tıkıldık, sürekli nemli ve

küflü bir havada kaldık ve çok kötü yiyecekle beslendik. Sabrımız bitmek üzereydi, ancak cesaretimiz hiç kırılmadı ve en sonunda da hedefimize vardık.

Sovyet Rusya'nın toprağına dokunduğumuzda 19 Ocak 1920'di. Bir ciddiyet, huşu duygusu beni esir aldı. Dindar atalarım Kutsal Yerlerin en Kutsalına girdiklerinde bu duyguları hissetmiş olmalılar. İçimden diz çökmek ve toprağı öpmek geldi -nesiller boyunca süren acıların ve kahramanlığın kanıyla kutsanmış, kendi zamanımda galip devrimcilerin kanıyla kutsanmış olan toprak. O zamana kadar, hatta hapishanede 14 yıl süren karabasandan kurtulduğumda bile bu kadar derinden duygulanmamıştım -bütün insanlığı kucaklamak, kalbimi ayaklarının dibine koymak, mümkün olsa Sosyal Devrim için binlerce kez yaşamımı feda etmek istiyordum.

Bizi açık kollarla karşıladılar. Rus sınırını geçerken Kızıl Bando tarafından çalınan devrim marşı, bizi coşkuyla selmaladı. Devrimin kızıl kepli savunucularının sesi ormanlarda yankılanıyor, gök gürültüsü gibi tehdit edercesine uzaklara doğru yuvarlanıyordu. Devrim zaferinin görünür simgeleri karşısında başımı eğmiş dikilmiştim. Başımı ve kalbimi eğmiştim. Gururla dolan ruhum, gerçek Sosyal Devrim bilinciyle gene de alçak gönüllüydü. Devrim ne kadar derin, ne kadar büyüktü ve ufkunda hesaplanamayan ne kadar çok olanaklar uzanıyordu!

Ruhumun dingin sesini işittim: 'Geçmiş yaşantın, ne kadar az da olsa, büyük insanlık ülküsünün bu başarılı başlangıcına katkıda bulunmuş olsun.' Ve bana önerilen büyük mutluluğun farkına vardım; bu olağanüstü halkın devrim ifadesinin tamamlanması için varlığımın her parçasıyla çalışmak, yardımcı olmak. Onlar savaştılar ve kazandılar. sosyalist devrimi ilan ettiler. Baskının bitmesi, insanoğlunun ikiz lanetleri olan itaat ve köleliğin ortadan kaldırılmasıdır bu. Nesillerin umudu, yüzyılların umudu nihayet gerçekleşti; dünyada, en azından Sovyet Rusya'nın bulunduğu kısımda adalet kuruldu ve bu değerli miras bir daha asla kaybedilmeyecek.

Ancak savaş ve devrim yılları ülkeyi bitkin düşürmüştü. Acı ve açlık; yardım etmek isteyen cesur yüreklere ve gayretli ellere gereksinim duyuluyordu. Kalbim neşe içerisinde şarkı söylüyordu. Kendimi tamamen, bütünüyle halkın hizmetine vereceğim; yeniden doğmuş olacağım

ortak refahın geliştirilmesi için sarfettiğim her çabayla, yaptığım en ağır işlerle yeniden gençleşeceğim. Kendi yaşamımı dünyanın en büyük umudunun, Sosyal Devrimin gerçekleştirilmesine adayacağım.

Rus ordusunun ilk karakolunda bizi selamlamak için bir kitle toplantısı düzenlendi. Büyük salon kalabalıktı; kürsüdeki askerler ve denizciler, hemşire giysileri içindeki kadınlar, konuşmaları ve faaliyette olan devrim ile nabzı atan içerdeki hava, hepsi beni derinden etkilemişti. Bir şeyler söylemeye zorlandığımda Rus yoldaşlara Amerikan sürgünlerini sıcak bir şekilde karşıladıkları için teşekkür ettim, onları kahraman savaşımlarından dolayı kutladım ve aralarında olmaktan duyduğum mutlululuğu dile getirdim. Sonra da bütün düşüncelerim ve duygularım tek bir tümcede birleşti: "Sevgili Yoldaşlar", dedim, "bizler öğretmek için değil öğrenmek için geldik; öğrenmek ve yardım etmek için."

Rusya'ya böyle girdim. Sürgün arkadaşlarım da böyle hissediyordu.

İki yıl kaldım. Ne öğrendiysem, ülkenin çeşitli bölgelerinde yavaş yavaş, günden güne öğrendim. Gözlemlemek ve incelemek için ayrıcalıklı olanaklara sahiptim. Komünist Partisinin liderlerine yakındım, en faal erkek ve kadınlarla beraberdim, çalışmalarına katıldım ve ülke çapında köylülerle işçilerin yaşamını kişisel olarak en yakından görme olanağını bulduğum geziler yaptım. İlk başta gördüklerimin gerçek olduğuna inanamadım. Gözlerime, kulaklarıma ve yargıma inanmak istemedim. İnsanı bir canavara benzeten o korkunç hileli aynalar gibi, Rusya da devrimi korkunç bir çarpıtmayla yansıtıyordu. Dünya umudunun, yeni yaşamın dehşetli bir karikatürüydü görünen. İlk izlenimlerimin, incelemelerimin ve nihai görüşümü belirleyen uzun sürecin ayrıntılarına girmek istemiyorum. Kendi kendime karşı yılmadan ve acımasızca savaştım. Savaşım iki yıl sürdü. İkna olmak istemeyen kişiyi ikna etmek en zor şeydir. Ve itiraf ediyorum, Rusya'daki devrimin bir serap, tehlikeli bir aldatma olduğunu itiraf etmek istemiyordum. Bu inanca karşı uzun bir süre var gücümle savaştım. Buna karşın kanıtlar birikiyor, her geçen günle lanetleyen şahitlik artıyordu. İrademe, umutlarıma, içimde Rusya için yanan hayranlık ve coşku ateşine karşı sonunda ikna oldum: Rus Devriminin öldürüldüğüne ikna oldum.

Peki nasıl ve kimler tarafından öldürüldü?

3

Bazı yazarlar, bolşeviklerin Rusya'da iktidarı ele geçirmesinin ani bir darbeyle gerçekleştiğini iddia ettiler ve Ekim devriminin toplumsal özelliği hakkında şüphelerini dile getirdiler.

Hiçbir şey gerçekten bu kadar ayrı düşemez. Tarihsel bir olgu olarak Ekim Devrimi olarak bilinen olay gerçekten de en derin anlamıyla toplumsal bir devrimdi. Bu tür bir temel değişikliğin en önemli özelliklerini taşıyordu. Devrim herhangi bir siyasal parti tarafından değil, halkın kendisi tarafından, var olan ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkileri kökten dönüştürerek gerçekleştirilmiştir. Ancak devrim Ekimde yaşanmadı. Ekim ayı, önceki aylarda gelişen devrimci olayların şeklen, yasal olarak onaylanmasına tanıklık etmiştir. Haftalarca ve aylarca önce Rusya'da gerçek devrim sürmekteydi; kentteki proletarya atölye ve fabrikalara el koyarken köylüler büyük mülkleri istimlak etti ve toprağı kendi kullanımlarına açtı. Aynı zamanda bütün ülkede işçi komiteleri, köylü komiteleri ve Sovyetler kuruldu, iktidar yavaş yavaş geçici hükümetten Sovyetlere aktarıldı. Bu gelişmeler ilk önce Petrograd'da, sonra da Moskova'da yaşandı ve ardından Volga bölgesine, Ural kesimine ve Sibirya'ya yayıldı. Halkın ortak isteği 'Bütün İktidar Sovyetlere' sloganında dile getirildi ve ülkenin her tarafını sardı. Halk ayağa kalkmıştı, gerçek Devrim yapılmıştı. Durumun anahtar sözcüğü Kuzey Sovyetlerin Kongresinde söylenmişti: 'Kerensky'nin geçici hükümeti gitmelidir, tek iktidar Sovyetlerdir!'

Bu 10 Ekim'deydi. Pratikte gerçek iktidar Sovyetlerin eline geçmişti. Temmuz'da Kerensky'ye karşı ayaklanan Petrograd ezildi. Ancak Ağustos'ta devrimci işçilerle garnizonun etkisi, Korniloff'un planladığı saldırıyı önleyecek kadar güçlüydü. Petrograd Sovyeti her geçen günle güçlendi. 16 Ekim'de kendi Devrimci Askeri Komitesi'ni kurdu; hükümete açıkça meydan okunmuştu. Sovyet, Devrimci Askeri Komitesi vasıtasıyla, Kerensky'nin koalisyon hükümetine ve General Kaledin ile karşı devrimci kazakların olası saldırısına karşı Petrograd'ı savunmak için hazırlıklar yaptı. 22 Ekim'de Petrograd'ın proleter nüfusunun hepsi dayanışma içerisinde[16] garnizonu destekledi ve kentin her yerinde hükümete karşı, "bütün İktidar Sovyetlere" talebini destekleyen protesto yürüyüşleri düzenledi.

Sovyetlerin Tüm Rus Kongresi 25 Ekim için planlanmıştı. Varlığının tehlikede olduğunu bilen geçici hükümet katı yöntemlere başvurdu. Petrograd Sovyeti 23 Ekim'de Kerensky kabinesine 48 saatte geri çekilmesini emretti. Çaresizliğe sürüklenen Kerensky 24 Ekim'de devrimci basına baskı uyguladı, Petrograd'ın en ünlü devrimcilerini tutuklattı ve Sovyetlerin aktif komiserlerini uzaklaştırdı. Hükümet 'sadık' birliklerle askeri okullardaki gençlere güveniyordu. Ama artık çok geçti; hükümeti koruma girişimi başarısızlığa uğradı. 24 Ekim'i 25 Ekim'e bağlayan gece (6-7 Kasım) Kerensky hükümeti lavedildi -barışçı ve kan dökmeden- ve Sovyetlerin mutlak üstünlüğü kuruldu. İktidara Komünist Partisi geçti. Rus Devrimin'in siyasal devrimiydi.

4

Devrimin başarılı olmasında çeşitli etkenlerin rolü olmuştur. İlk başta hiçbir aktif muhalefet ile karşılaşmamıştır; Rus burjuvazisi örgütlü değildi, zayıftı ve militan bir eğilimi yoktu. Ancak temel etken insanları alevlendiren devrim sloganlarının her şeyi içine alan coşkusuydu. 'Savaş Bitsin!', 'Hemen Barış!', 'Toprak Köylüye, Fabrika İşçiye!', 'Bütün İktidar Sovyetlere!' sloganları büyük kitlelerin tutkulu ruhları ile en acil gereksinimlerini ifade ediyordu. Onların mucizevi etkisine hiçbir iktidar karşı koyamazdı.

Çok önemli başka bir etken ise, Kerensky hükümetine karşı çeşitli devrimci ögelerin gösterdiği birliktir. Bolşevikler, anarşistler, Sosyalist Devrimci Partisinin oluşturduğu sol fraksiyon, hapishanelerden ve Sibirya'daki sürgünden serbest bırakılan çok sayıdaki siyasi tutuklu ve ülkeye geri dönen yüzlerce devrimci mülteci, Şubat ile Ekim arasındaki aylarda ortak bir hedef için çalıştılar.

Lenin'in bir konuşması sırasında belirttiği gibi Devrimi 'başlatmak kolaydı', ancak onu geliştirmek, mantıklı sonucuna ulaştırmak zor bir işti. İki koşul gerekiyordu: devrimci güçlerin devam eden birliği ile ülkenin iyi niyetinin, inisiyatifinin ve enerjisinin, yeni toplumsal yapılanma için ortaya konması. Devrimin yalnızca yıkma olmadığı her zaman anımsanmalıdır; hem de çok iyi bir biçimde. Devrim yıkma artı yapmaktır ve vurgu *artı*'nın üzerindedir. Ne yazık ki kısa zamanda bolşevik ilke ve yöntemlerinin aslında bir engel oluşturduğu ve kitlelerin yaratıcılığı üzerinde kötü bir etki yaptığı anlaşıldı.

Bolşevikler Marksistir. Ekim günlerinde anarşistlerin düsturlarını (halkın doğrudan eylemi, kamulaştırma, bağımsız Sovyetler vd.) kabul edip halka duyurmuşlarsa da bu tutumu sosyal felsefeleri yönlendirmemiştir. Halkın nabzını hissettiler: Devrimin yükselen dalgaları onları kuramlarının çok ötesine taşıdı. Gene de Marksist olarak kaldılar. Halka ve yaratıcı inisiyatifine gönülden inanmadılar. Sosyal demokratlar olarak köylüye güvenmiyor, daha çok sanayideki küçük devrimci azınlığın desteğine güven duyuyorlardı. İlkin Anayasa Meclisini savunuyorken, mecliste çoğunluğu sağlayamayacaklarını ve iktidarı ele geçiremeyeceklerini anlayınca birden meclisin lavedilmesine karar verdiler; ki böyle bir adım en temel Marksist ilkelerin çürütülmesi ve reddedilmesiydi. (Tesadüfen bu konuda inisiyatifi ele alan, saray muhafızı olarak görev yapan bir anarşist, Anatoly Zheleznyakov oldu.) Bolşevikler, Marksist olarak toprağın ulusallaştırılmasında diretiyorlardı; mülkiyet, dağıtım ve denetim Sovyetlerin elinde olmalıydı. İlke olarak sosyalizasyona karşıydılar ancak köylünün üstünde geleneksel bir etkiye sahip olan Sosyalist Devrimcilerin sol fraksiyonunun (Spiridonova-Kamkov kanadı) baskısından dolayı bolşevikler, Lenin'in sonradan dediği gibi, "Sosyalist Devrimcilerin tarım politikasını olduğu gibi yutmak" zorunda kaldılar.

İktidarı ele geçirdikleri ilk günlerden beri bolşeviklerin Marksist eğilimleri, devrimin zararına olmak üzere belirdi. Köylüye karşı Sosyal Demokratlar olarak duydukları güvensizlik yöntem ve önlemlerini etkiledi. Tüm-Rus Konferanslarında köylülere, endüstri işçileriyle aynı oranda temsil edilme olanağı verilmedi. Yalnızca köylerdeki spekülatörler ve halkı sömürenler değil, tarım alanındaki bütün nüfuz bolşevikler tarafından 'küçük patronlar' ve 'burjuva', 'sosyalizm yolunda ilerleyen proletaryanın hızını yakalayamayanlar' olarak damgalandı. Bolşevik hükümet Sovyetler ve Ulusal Konferanslardaki köylü temsilcilerine ayrım yaptı, bağımsız çabalarını engellemeye çalıştı ve sistemli bir biçimde o zamanlar Rusya'nın yeniden yapılanmasında en önemli etken haline gelmiş bulunan Toprak Komiserliklerinin alanını ve etkinliğini daralttı. (O sıralar Komiserliğin başkanı bir Sol Sosyalist Devrimciydi.) Bu tutumun geniş köylü kitlelerinde büyük bir memnuniyetsizlik yaratması kaçınılmazdı. Rus mujiki basit ve naiftir; ancak ilkel adamın içgüdüsüyle yanlış olanı hemen duyumsar; bir ke-

re oluşmuş olan görüşünü de hiçbir dialektik değiştiremez. Marksist öğretinin temel taşı, proletaryanın diktatörlüğü, köylüye hakaret etmek ve onu incitmek için kullanıldı. Köylüler ülkenin örgütlenmesinde ve yönetiminde eşit pay talep etti. Kölelikleri, baskı altında tutulup dikkate alınmamaları yeterince uzun sürmemiş miydi? Proleterya diktatörlüğünü köylüler kendilerine karşı bir ayırımcılık olarak duyumsuyordu. "Eğer diktatörlük olmak zorundaysa," diyorlardı, "o zaman neden bütün emeğin, kentteki işçilerle köylülerinin tümünün değil?"

Ardından Brest-Litovsk barışı geldi. Uzun mesafeli sonuçlarından biri devrime öldürücü darbeyi vurmak oldu. İki ay önce, Aralık 1917'de Trotsky soylu bir öfkenin asil tutumuyla Almanların, Rusya lehine çok daha olumlu koşullar altında önerdikleri barışı reddetmişti. 'Biz savaşı sürdürmüyoruz, bir barış anlaşması imzalamıyoruz,' dedi ve devrimci Rusya onu alkışladı. 'Alman emperyalizmiyle uzlaşma yok' çağrısı bütün ülkede yankılandı ve halk, devrimini ölüm pahasına savunmaya hazırdı. Buna karşın Lenin şimdi Rusya'nın büyük bir kısmına adice ihanet edilmesi anlamına gelen bir barışın altına imza atılmasını talep ediyordu. Finlandiya, Letonya, Litvanya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Belarusya hepsi Alman istilacılar ile burjuvalarının baskısına ve sömürüsüne terk ediliyordu. Bu canilikti, devrim ilkelerinin ve çıkarlarının bir seferde kurban edilmesiydi.

Lenin, devrimin 'soluk alması' gerektiğini savunarak barışın imzalanmasında ısrar ediyordu; Rusya yorgundu ve barış, 'devrim vahasını' yeni çabalar için güçlendirecekti. Radek, Brest-Litovsk koşullarının kabul edilmesini, Ekim Devrimine ihanet olarak eleştirdi. Trotsky Lenin'e karşı çıktı. Devrimci güçler ayrıldı. Sol Sosyalist Devrimciler, anarşistlerin çoğunluğu ve tarafsız devrimci ögelerin çoğu emperyalizmle, özellikle de Almanya'nın buyurduğu koşullarda, barış yapmaya şiddetle karşı çıkıyordu. Böyle bir barışın Rusya için ölümcül olacağını, 'ilhak olmadan barış' ilkesinden vazgeçilmemesi gerektiğini, Almanya'nın öne sürdüğü koşulların Prusyalıların istediği bölgelerdeki işçilerle köylülere yapılacak en kötü ihanetin olduğunu; barışın Rusya'yı Almanya emperyalizmine karşı hem ekonomik hem de siyasal olarak bağımlı kılacağını; istilacıların Ukrayna ekmeği ile Don kömürüne sahip çıkarak Rusya'yı endüstriyel iflasa sürükleyeceğini açıkladılar.

Ancak Lenin'in etkisi güçlüydü. O kazandı. Brest-Litovsk antlaşması 4. Sovyet Kongresinde imzalandı.

İşçilerle köylülerin devrimden esinlenerek ve silahlanarak herhangi bir askeri istilayı gerilla savaşıyla yenebileceğini ilk dile getiren, Aralık 1917'de Almanların önerdiği barış şartlarını reddeden Trotsky'nin kendisi olmuştu. Şimdi de, büyük devrimlerinin meyveleri için savaşan bir halkın hiçbir ordu tarafından yenilemeyeceğine inanan Sol Sosyalist Devrimciler, köylüleri Almanya'ya karşı çıkmak için ayaklanmaya çağırdı. Bu çağrıya uyan işçiler ve köylüler, askeri müfrezeler oluşturdular ve Alman istilacılara karşı amansızca savaşan Ukrayna ile Beyaz Rusya'nın yardımına koştular. Trotsky Rus ordusuna, partizan birlikleri takip edip onları bastırmaları için emir verdi.

Ardından Mirbach katliamı geldi. Sol Sosyalist Devrimci Partinin, Rusya içindeki Prusya emperyalizmine karşı protestosu ve ona meydan okumasıydı. Bolşevik hükümet baskı yöntemlerine başvurdu; kendisini Almanya'ya karşı yükümlülük altında hissediyordu ve gerçekten de öyleydi. Tüm-Rus Olağanüstü Komisyon Başkanı Dzerzhinski bütün teröristlerin teslim edilmesini emretti. Devrim tarihinde böyle bir duruma daha önce hiç rastlanılmamıştı: iktidardaki bir devrimci partinin, o zamana kadar işbirliği yapmış başka bir devrimci partiden birilerini emperyalist bir hükümetin temsilcilerini öldürdüğü için tutuklaması ve cezalandırılması! Brest-Litovsk barışı bolşevikleri, Kaiser'in kuraldışı bir jandarması konumuna getirmişti. Sol Sosyalist Devrimciler Dzernzhinsk'nın talebine onu tutuklamakla karşılık verdiler. Bu eylem ve ardından gelen silahlı çatışmalar (aslında önemsiz sayılırlar) bolşevikler tarafından siyasal olarak kullanıldı. Sol Sosyalist Devrimcilerin hükümeti ele geçirmeye çalıştığını öne sürdüler. Parti yasadışı ilan edildi ve parti üyelerinin ortadan kaldırılmasına başlandı.

Bolşeviklerin bu yöntem ve taktiği tesadüfi değildi. Yakın zamanda komünist devletin, hükümete karşı çıkan her karşı düşünceyi baştan yok etmeyi amaçladığı belirgin şekilde görüldü. Brest-Litovsk imzalandıktan sonra Sol Sosyalist Devrimci Parti, Halk Komiserleri Sovyetinden temsilcisini çekti. Böylece bolşevikler hükümetin denetimini tamamen ele geçirdi. Öbür siyasal parti ve hareketler şu ya da bu bahaneyle tamamen keyfi ve zalimce bir baskıya maruz kaldı. Menşeviklerle, Sağ Sosyalist Devrimciler Rus burjuvazisi ile birlikte daha

önceden 'tasfiye edilmişti'. Şimdi de sıra devrimci ögelere gelmişti: Sol Sosyalist Devrimciler, anarşistler, tarafsız devrimciler.

Ancak onların tasfiye edilmesi, küçük siyasal grupların baskı altına alınmasından daha farklı sonuçlar taşıyordu. Devrimci ögelerin güçlü taraftarları vardı; Sol Sosyalist Devrimciler çoğunlukla köylüler tarafından desteklenirken anarşistlerin destekçisi kentteki proletaryaydı. Bolşeviklerin yeni taktiği her türlü memnuniyetsizlik işaretinin yok edilmesi, eleştirinin boğulması ve bağımsız görüş ya da çabaların ezilmesiydi. Bu aşamada bolşevikler, Rusya'da halkın nitelendirdiği gibi proletaryanın üstünde diktatörlük ilan etti. Hükümetin köylüye karşı sergilediği tutum düşmancaydı. Şiddete gittikçe daha sık başvuruluyordu. Komünist Partiye olan bağlılıkları en ufak bir şüpheye yol açtığında sendikalar, çoğunlukla da zorla dağıtıldı. Kooperatiflere saldırıldı. Kent ile köy arasında kardeşçe bir bağ kuran bu büyük örgütlenme, ekonomik işlevleri Rusya ve Devrim açısından hayati önem taşımamasına karşın, yaşam için gereken şeylerin üretiminde, ürünlerin değiş tokuş edilmesinde ve dağıtımında üstlendiği önemli işinden engellendi, örgütlenmesi dağıtıldı ve sonra tamamen ortadan kaldırıldı.

Tutuklamalar, gece aramaları, *zassada* (ev işgali), infaz günlük yaşamın bir parçası oldu. İlk başta karşı devrime ve spekülasyona karşı savaşmak için kurulmuş olan Olağanüstü Komisyonları (Çeka) her işçinin ve köylünün korkusu haline geldi. Gizli ajanları her yerde, her zaman birtakım 'komploları' ortaya çıkarıyor ve yüzlerce kişinin, sorgulanmadan, mahkemeye çıkarılmadan ya da temyize gitmesine izin verilmeden kurşuna dizilmesini (*razstrel*) gerçekleştiriyor. Savunma amaçlı kurulan Çeka, ülkeye dehşet saçan adaletsizliği ve zalimliği ile en fazla korkulan kurum oldu. Bütün yetkilerin üstünde ve kimseye karşı sorumlu olmayan Çeka'nın kendi yasası, kendi ordusu var; yasama, yönetme ve yürütme ve polislik yetkileriyle donatılmış ve resmi devletin yasalarının üstünde bulunan kendi yasalarını çıkarıyor. Cezaevleri ve toplama kampları sözde karşı-devrimciler ve spekülatörlerle dolu; bunların yüzde 95'i açlıktan ölmek üzere olan işçiler, basit köylüler ve hatta 10 ile 14 yaş arasındaki çocuklar. (Cezaevi raporlarına bakın; Petrograd Krznaya Gazetta ve Pravda; Moskova Pravda, Mayıs, Haziran, Temmuz 1920.) Komünizm, halkın usunda

kötü ve zalim için örnek haline gelen Çekizm ile eşdeğer. Karşı devrimci duygular ekildi.

'Devrimci hükümetin' öbür politikaları da bu gelişmelere ayak uyduruyor. Delice yapılan mekanik merkezileştirme, ülkenin endüstriyel ve ekonomik etkinliklerini felç ediyor. İnisiyatif kullanmak uygun görülmüyor, bağımsız çabalar sistemli bir biçimde sindiriliyor. Büyük kitleler devrim politikalarını biçimlendirme ya da ülke işlerinin yönetiminde yer alma olanağından yoksun bırakılıyor. Hükümet yaşamsal her türlü alanı tekeline almış; Devrim halktan ayrıldı. Asalaklığı, verimsizliği ve yolsuzluğu ile insanı dehşete düşüren bürokratik bir makine yaratıldı. Yalnızca Moskova'da 1920'de *sovburs*'ların (Sovyet bürokratlar) sayısı, 1914'de Çar zamanında bütün Rusya'da bulunan memurların sayısını aşıyordu. (Moskova Sovyeti Komitesinin 1921 tarihli resmi inceleme raporuna bakın.) Bu bürokrasinin yardımıyla Bolşevik ekonomi politikaları, ülkenin zaten kötürümleşmiş olan sanayi yaşantısını tamamen dağıttı. Lenin, Zinovyev ve öteki komünist liderler yeni Sovyet burjuvazisine nutuklar yağdırırken, her geçen gün burjuvaziyi güçlendiren ve sayısını artıran yeni kararnameler çıkarıyordu.

Tek bir kişinin yönetimini öngören *Yedinolitchiye* sistemi kuruldu. Bu sistemin fikrini ortaya atan ve onu savunan kişi doğrudan Lenin'dir. Bu sistemle birlike bütün atölye ve fabrika komiteleri ortadan kaldırıldı, ellerinden yetkileri alındı. Her atölye, maden ocağı ve fabrika, demiryolları ve öbür sanayi kolları bir kişi tarafından, bir 'uzman' tarafından yönetilecek. Çar burjuvazisi işe el atmaya davet edildi. Eski bankacılar, borsacılar, atölye sahipleri ve fabrika patronları işçiler üzerinde mutlak yetkilerle donatılan yöneticiler oldular ve sanayii tamamen denetimleri altına aldılar. 'Elleri' işe alma ve işten atma, onlara *payok*'u (yiyecek erzakı) verme ya da *payok*'tan mahrum bırakma, hatta cezalandırma ve Çeka'ya teslim etme yetkileri verildi. Devrim için savaşmış, kanlarını akıtmış ve onu savunmak için acı ve açlık çekmeye, donmaya gönüllü olan işçiler bu duyulmamış uygulamaya öfkelenmişti. Sistemi, ihanetin en kötü şekli olarak değerlendiriyorlardı. Kendilerine küstahça ve zalimce davranmış olan ve devrim sırasında fabrikalardan attıkları mülk sahipleri ve ustabaşları tarafından yönetilmeyi reddediyorlardı. Bu tür bir yeniden yapılanmayla onların işi yoktu. Lenin'in sanayinin kurtuluşu olarak övdüğü

'yeni sistem' Rusya'daki ekonomik yaşantıyı tamamen felç etti ve işçileri kitleler halinde fabrikaların dışına sürükledi ve onları 'sosyalist' olan her şeye karşı öfke ve nefretle doldurdu. Devrim'in Marksist ilkeler ve taktiklerle makineleştirilmesi, kötü kaderini mühürledi.

Kötü amaçlı küçük bir grubun, ki böylelerdi, aşırı aldatması karşısında elde ettiği toplumsal dönüşüm bolşeviklerin Frankenstein'i oldu. Onları alçaklığın ve barbarlığın inanılamayacak kadar derinlerine sürükledi. Bu tür bir kuramın yöntemleri, kaçınılmaz araçları iki düzeyde; kararnameler ve terör. Bolşevikler bunların hiçbirinden sakınmadı. Militan komünistlerin en ünlü fikir babası Buharin terörizmin, kapitalist insan doğasının komünist bir yurttaşa dönüştürülmesini sağlayan yöntem olduğunu öğretti. Özgürlük 'bir burjuva önyargısıdır' (Lenin'in en çok sevdiği söz); konuşma ve basın özgürlüğü gereksizdir, tehlikelidir. Merkezi hükümet bütün bilginin ve bilgeliğin toplandığı yerdir. O her şeyi yapacaktır. Yurttaşın tek görevi itaat etmektir. Devletin iradesi hakimdir.

Batıyı hedef alan bu güzel sözler Bolşevik Hükümetin günlük tutumudur. Söz konusu hükümet, Rusya'nın gerçek ve tek hükümetidir ve beş kişiden oluşur; Rusya Komünist Partisi Merkezi Komitesinin iç çemberinin üyeleri. Bu 'büyük beşler' mutlak hakimler. Özünde kötü amaçlar taşıyan bu grup Brest-Litovsk barışından sonra Rusya ve devrimin kaderini denetlemiştir. O günden sonra Rusya'da ne olmuşsa, Marksizm'in bolşevik yorumuna kesinlikle uyarak yapılmıştır. Komünistlerin iç çevrelerindeki mutlak bilgi ve mutlak hakimiyet manyaklığıyla yansıtılan Marksizm, Rusya'nın şimdiki çöküşünü hazırlamıştır. Nihai amacı, Komünist Partisinin mutlak denetimi elinde bulundurduğu, güçlü bir biçimde merkezileştirilmiş bir devlet olduğu için halk inisiyatifi ve kitlelerin yaratıcı devrimci güçleri yok edilmeliydi. Seçim sistemi, ilk önce orduda ve deniz kuvvetlerinde, daha sonra da sanayide ortadan kaldırıldı. Köylü ve İşçi Sovyetlerinin yetkileri kesildi ve üzerlerinde Çeka'nın korkunç kılıcının gezdiği uysal komünist komitelere dönüştürüldü. Sendikalar devletleştirildi, etkinlikleri bastırıldı ve devletin emirlerini ileten kurumlara dönüştürüldüler. Askere gitme zorunluğu ve vicdanlarından dolayı gitmek istemeyenlere ölüm cezası; asker kaçaklarının yakalanıp cezalandırılması için kurulan geniş bir memur ordusu ile zorunlu çalışma; köylünün tarımda ve sanayide zorunlu hizme-

ti; kentlerde askeri komünizm ve ülkede, Radek tarafından basit bir hububat yağması olarak nitelendirilen el koyma (*requisiting*) sistemi (International Press Correspondence, İngilizce baskısı, cilt 1, sayı 17); işçi protestolarının askerler tarafından bastırılması; memnuniyetsizliklerini gösteren köylülerin demirelle ezilmesi, hatta köylülerin kamçılanması ve köylerinin top ateşine tutulması (Ural, Volga ve Kuban bölgelerinde, Sibirya ve Ukrayna'da)... bütün bunlar komünist devletin halka olan tutumunu belirlemekteydi ve bolşeviklerin 'yapıcı sosyal ve ekonomik politikalarını' oluşturuyordu.

Uğrunda o kadar çok eziyet çektikleri devrime değer veren Rus köylüsü ve işçisi gene de kahramanca sayısız askeri cephede savaşmaya devam etti. Devrimi savunuyorlardı. Komünistlerin yaptıkları korkunç şeyler yakında sona erecek umuduyla binlerce köylü ve işçi aç kaldı, dondu ve öldü. Sıradan Rus'un düşüncesine göre bolşevik dehşeti, sevdikleri ülkeyi 'dışardan' saldıran güçlü düşmanların kaçınılmaz sonucuydu. Ancak savaşlar sona erdiğinde -diye halk safça resmi basının söylediklerini yineliyordu- bolşevikler kesinlikle savaştan dolayı ayrılmak zorunda kaldıkları Ekim 1917'nin devrim yoluna yeniden döneceklerdir.

Kitleler umut ettiler ve dayandılar. Ve ardından nihayet savaşlar sona erdi. Rusya'nın rahatlayarak nefes aldığı neredeyse duyulabiliyordu; rahatlamada derin bir umut barınmıştı. Çok kritik bir an gelmişti; şimdi büyük sınav zamanıydı. Bir ulusun ruhu tetikte bekliyordu. Var olmak ya da olmamak mı? Ardından durum tamamıyla anlaşıldı. Yağmacı *razvyorstka,* köylülere yapılan ceza saldırıları ölümcül işlerine son vermediler. Çeka komplolar 'ortaya çıkarmaya' devam ediyor ve infazlar önceden olduğu gibi sürüyordu. Terör sınır tanımıyordu. Yeni bolşevik burjuvası işçi ve köylüye hükmediyor, resmi yolsuzluk yaygın ve açık açık yapılıyor. Bolşeviklerin yetersizliği ve merkezileştirilmiş devlet tekelinden dolayı yığınlarla yiyecek çürüyordu ve halk açtı.

Devrimci çabalarıyla her zaman ön saflarda yer almış olan Petrograd işçileri memnuniyetsizliklerini ve protestolarını dile getiren ilk kişiler oldu. Petrograd proletaryasının isteği üzerine inceleme yapan Kronstadt denizcileri işçilerle dayanışma içinde olduklarını açıkladılar. Bağımsız Sovyetler istediklerini, Sovyetlerin komünist baskısın-

dan kurtulması gerektiğini, Sovyetlerin devrimci kitleleri temsil edip onların gereksinimlerini dile getirmesi gerektiğini savundular. Rusya vilayetinin ortasında, Ukrayna'da, Kafkaslar'da, Sibirya'da, her yerde halk isteklerini bildirdi, şikayetlerini dile getirdi ve hükümeti talepleri hakkında bilgilendirdi. Bolşevik hükümet alışıldık savıyla cevap verdi; Kronstadt denizcilerinin çoğu öldürüldü, Ukrayna'daki 'haydutlar' katledildi, Doğudaki 'isyancılar' makineli tüfeklerle tarandı.

Bunlar yapıldıktan sonra da Lenin, Rus Komünist Partisinin 10. Kongresinde (Mart 1921) önceki politikalarının hepsinin yanlış olduğunu açıkladı. *Razyorstka,* yiyeceğe el konması, tamamıyla hırsızlıktı. Köylülerin maruz kaldığı askeri şiddet 'ciddi bir hataydı'. İşçiler de dikkate alınmalı. Sovyet bürokrasisi rüşvet ve suç yuvası, büyük bir asalak. 'Uyguladığımız yöntemler başarısızlığa uğradı'. Halk, özellikle de kırsal kesimdeki nüfus, henüz komünist ilkelerinin seviyesine gelmedi. Özel mülkiyete yeniden izin verilmeli ve serbest ticaret yeniden kurulmalı. Bundan sonra en iyi komünist en iyi pazarlığı yapandır. (Lenin'in sözü.)

5

Kapitalizme geri dönüş!

Rusya'nın şimdiki durumu hiçbir ilkeye uymamaktadır. Ekonomik olarak devlet ile kapitalizmin birleşmesidir. Siyasal olarak da 'proletaryanın diktatörlüğü', daha doğrusu Komünist Partisi merkezinin diktatörlüğü olarak kalmasıdır.

Köylüler bolşevikleri taviz vermeye zorladı. El koyma uygulaması durduruldu. Onun yerini, köylüden üretiminin belirli bir yüzdesini devlete vermesini öngören bir tür vergi aldı. Serbest ticaret yasallaştı ve köylü elinde kalan üretim fazlasını değiş tokuş edebilir ya da hükümete, yeniden kurulan kooperatiflere verebilir ya da açık pazarda satabilir. Yeni ekonomi politikası sömürüye kapılarını açtı. Kişinin zenginleşmesini ve mülk biriktirmesini yasallaştırıyor. Köylü başarılı ürünlerinden kazanç elde edebilir, daha fazla toprağı icara verebilir ve daha fazla toprağa sahip olan ya da toprağı işleyebilmek için atı olmayan köylülerin emeğini sömürebilir. Hayvan ve ekin kıtlığı ülkenin bazı yerlerinde, kendilerini daha iyi durumda olan köylülere kiralayan 'çiftlik ellerinden' oluşan yeni bir sınıfı yarattı. Açlık çekilen bölge-

lerdeki fakir halk öbür bölgelere geliyor ve bu yeni sınıfın çoğalmasını sağlıyor. Köy kapitalisti iş başında.

Günümüz Rusya'sındaki şehir işçisi yeni ekonomi politikası altında başka kapitalist ülkelerdeki işçilerle aynı konumda. Hükümet tarafından işletilen az sayıdaki sanayi kolları dışında bedava yiyecek dağıtımı son buldu. İşçi ücret alıyor ve ihtiyaçlarını karşılamak için harcamak zorunda, her ülkede olduğu gibi. Sanayi kollarının çoğu, eğer faaliyettelerse, özel kişilere verildi ya da kiralandı. Küçük kapitalistin eli şimdi serbest. Etkinlikleri için geniş bir alanı var. Köylünün üretim fazlalığı, sanayi, köy ticareti ve özel mülkiyetteki bütün girişimlerin üretimi alışıldık iş sürecine göre alınıp satılabiliyor. Perakende ticaretin içindeki rekabet, bireylerin eline servet geçmesine ve orada toplanmasına yol açıyor.

Kent kapitalizmi ile köy kapitalizminin geliştirilmesi uzun süre 'proletaryanın diktarörlüğü' ile yanyana yaşayamaz. Proletarya diktatörlüğü ile yabancı sermayenin doğalarına aykırı birliği yakın bir gelecekte Rusya'nın kaderini belirleyen hayati bir etken olacaktır.

Bolşevik hükümet hâlâ 'devrimin gelişmekte olduğu', Rusya'nın 'proletarya Sovyetleri tarafından yönetildiği', Komünist Partisi ile devletinin halk ile özdeş olduğu aldatmacasına sarılıyor. Halkı hâlâ yeni bir canavarla aldatmaya çalışıyor. Bolşeviklerin dediğine göre, bir süre sonra Rusya sanayii hızla ilerleyen kapitalizm vasıtasıyla yeniden kendi ayakları üzerinde dikilecek ve proletarya diktatörlüğü de güçlenmiş olacak ve yeniden ulusallaştırılmaya geri dönülecek. Devlet o zaman sistemli bir biçimde özel sanayii azaltacak ve yerini devlet sanayii alacak ve böylece bu arada gelişmiş olan burjuvazinin gücünü kıracak.

Kısmi bir ulusallaştırmama sürecinden sonra daha güçlü bir ulusallaşma başlayacaktır, diyor Maliye Komiseri Preobrazhensk son yazdığı 'Yeni Ekonomi Politikasının Perspektifleri' başlıklı makalesinde. Ondan sonra 'sosyalizm bütün cephede galip çıkacaktır.' (ibid). Radek o kadar diplomatik değil. Rusya'daki durum hakkında siyasal bir inceleme olan 'Rus Devrimi Bir Burjuva Devrimi mi?' başlıklı yazısında (International Press Correspondence, 16 Aralık 1921) söylüyor: "Biz gerçekten de bu yılın sonunda birikmiş olan ürünlere el koyacağız demiyoruz. Ekonomi politikamız daha geniş bir süreye dayanmaktadır... Kendimizi bilinçli olarak burjuva ile işbirliği yap-

maya hazırlıyoruz; hiç kuşkusuz bu Sovyet hükümetinin varlığı için bir teklikedir çünkü hükümet, köylüye karşı olduğu gibi sanayi üretiminde de tekelini kaybedecektir. Bu kapitalizmin kesin zaferi demek değil midir? Devrimimizin devrimci özelliğini kaybetiğini söylememiz gerekmez mi?..."

Son derece yerinde sorulmuş olan bu soruları Radek neşeyle kategorik bir hayırla yanıtlıyor. Marx'ın da öğrettiği gibi, ekonomik ilişkilerin siyasal ilişkileri de belirlediğini, burjuvaya verilen ekonomik tavizleri, kısa zamanda siyasal tavizlerin izlediğini kabul ediyor. Rusya'nın güçlü toprak sahipleri sınıfının burjuvaya ilk ekonomik tavizleri verdiğinde bu tavizleri kısa zamanda siyasal tavizlerin izlediğini ve sonunda toprak sahipleri sınıfının teslim olduğunu anımsıyor. Ancak bolşeviklerin, kapitalizm yeniden kurulduğunda bile iktidarı yitirmeyeceğini savunuyordu. "Burjuvazi tarihsel olarak gerilemekte, ölmekte olan bir sınıf... İşte bu yüzden Rusya'nın işçi sınıfı burjuvaziye siyasal tavizler vermeyi reddedebilir; çünkü iktidarının ulusal ve uluslararası platformda, Rus burjuvazisinin iktidarından daha çabuk gelişeceğini umut edebilmesi için haklı gerekçeleri vardır."

Bu arada ise, 'iktidarının ulusal ve uluslararası platformda gelişeceği' temin edilen Rus işçisinin kendisi kötü durumdaydı. Yeni ekonomi politikası, proletarya 'diktatörünü', sosyalist diktatörlüğüyle kutsanmamış olan ülkelerdeki kardeşi gibi ücret kölesi yaptı. Hükümetin ulusal tekelinin azaltılması yüzbinlerce erkek ve kadının işten atılmasına neden oldu. Sovyet kurumlarının çoğu kapatıldı; kalanlardan ise çalışanların yüzde 50 ile 70'i çıkarıldı. Köylülerin kentlere göçmesi *razvyorstka*'nın sonunu hazırladı ve açlık çekilen bölgelerden kaçanlar işsizlik sorununun tehdit eden boyutlar almasına yol açtı.

Bolşevik devlete ve vaatlerine duyulan güvensizlikten dolayı sanayinin özel sermayeyle gelişmesi çok yavaş ilerliyor.

Ancak sanayi yeniden az çok sistemli bir biçimde işlemeye başladığında Rusya karmaşık bir işçi durumu ile karşı karşıya kalacaktır. İşçi örgütleri ile sendikaların yasal etkinlikleri göz önünde bulundurulursa, bu tür kuruluşlar şu anda Rusya'da yok. Bolşevikler onları uzun bir süre önce ortadan kaldırdı. Büyüyen kamu ya da özel üretimi ve kapitalizmi sayesinde Rusya, çıkarları doğal olarak işveren sınıfınınkilerle çatışan, yeni bir proletaryanın yükseldiğini görecektir. Acı-

masız bir çekişme kaçınılmaz. Savaşımın özelliği iki türde olacak: özel kapitalizme karşı ve işveren olarak devlete karşı. Başka bir evrenin daha ortaya çıkması bile olasıdır; kamu sektöründe çalışanların özel şirketlerde daha iyi maaşlar alan çalışanlara düşmanlığı. Bolşevik hükümetin tutumu ne olacak? Yeni ekonomi politikasının amacı her türlü yolla özel girişimciliğin geliştirilmesi ve sanayi üretiminin büyümesidir. Atölyeler, maden ocakları, fabrikalar ve imalathaneler kapitalistlerin eline verildi bile. İşçilerin talepleri kazancı azaltıyor; işin 'düzenli süreçleriyle' çatışıyorlar. Grevciler ise üretimi engelliyor, sanayi felç oluyor. Bolşevik Rusya'da sermaye ile emek çıkarlarının dayanışma içinde olduğu açıklanmamalıdır.

Rusya'da yeni ekomomi politikası altında gerçekleşen endüstriyel ve tarımsal sömürü kaçınılmaz olarak güçlü bir işçi hareketinin büyümesine yol açacaktır. İşçi örgütleri, kent proletaryası ile tarım alanındaki fakirleri, ortak talepleri olan daha iyi yaşam koşulları için birleştirecektir. Rus işçisinin Bolşevik rejim altındaki 4 yıllık deneyimiyle beraber şimdiki mizacı göz önünde tutulursa Rusya'nın ilerdeki işçi hareketinin büyük bir olasılıkla sendikacı çizgide gelişebileceği varsayılabilir. Rus işçileri arasında bu duygu oldukça güçlü. Devrimci sendikacılığın ilke ve yöntemlerine yabancı değiller. 1917'de Burjuvanın mallarına el konmasını ilk olarak başlatan fabrika ile atölye komitelerinin etkin çalışmaları proleteryanın usunda hâlâ taze olan esin verici bir anıdır. Hatta Komünist Partinin içindeki emek ögelerinde bile sendika görüşü yaygındır. Parti içinde Shliapnikov ile Bayan Kolontay tarafından yönetilen ünlü İşçi Muhalefeti temelinde sendikacıdır.

Bolşevik hükümetin Rusya'da gelişen işçi hareketine karşı, ister tamamen ya da yalnızca kısmen sendikacı olsun, benimsediği tutum nasıl olacak? Şimdiye kadar devlet, dışardaki sendikalizm hareketini desteklerken, Rusya'nın içindeki hareketin düşmanı olmuştur. Lenin, Rusya Komünist Partisinin 10. Kongresinde (Mart, 1921) sendikalist eğilimlerin en ufak belirtisi görüldüğünde acımasız bir savaş yürütüleceğini açıkladı ve komünistlere sendikalar hakkında tartışmak, partiden ihraç edilmek tehdidiyle yasaklandı. (10. Kongrenin resmi raporuna bkz.) İşçi Muhalefetinden birçok kişi tutuklandı ve hapse atıldı. Bolşevik otokrasi altında gerçek bir işçi hareketinin yol açacağı ciddi

sorunlara komünist diktatörlüğün çözüm getirebileceği hiçbir şekilde düşünülemez. Bu sorunlar Marksist merkezileştirme ilkelerini, ticaret ya da sanayi sendikalarının mutlak hakim olan hükümetten bağımsız olarak görev yapmasını ve özel kapitalizme karşı aktif bir muhalefeti barındırıyor. Rusya'daki işçiler yalnızca büyük ve küçük kapitalistlere karşı savaşmak zorunda. Kısa bir süre sonra devlet kapitalizmiyle de burun buruna gelecektir.

Var olan *bolşevik* sürecin ruhunu ve karakterini tam olarak anlayabilmek için yeni ekonomik politikası doğru olarak değerlendirildiğinde, ne yeni ne de ekonomiyle ilgili olduğunu kavramak gerekmektedir. Bu eski siyasal Marksizmdir; izlenen politika bolşevik bilgeliğin tek kaynağı sosyal demokratlar olarak kutsal kitaplarına sadık kalmışlardır. Yalnızca kapitalizmin gerçekten de en üst seviyeye ulaştığı bir ülke sosyal devrime sahip olabilir -bu Marksist inancın doruğudur. Bolşevikler onu Rusya'ya uygulamak üzereler. Doğru, devrimin Ekim günlerinde Marx'ın çizdiği doğru ve dar yoldan sık sık saptılar. Ancak bunun nedeni peygamberlerine güvenmemeleri değildir. Hiçbir şekilde. Ancak siyasal birer fırsatçı olan Lenin ve grubu, halktan gelen karşı konulamaz istek üzerine gerçekten de devrimci olan bir rotayı izlemek zorunda kaldılar. Gene de her zaman Marx'ın yakasından ayrılmadılar ve devrimi Marksist kanallara çekmek için fırsat kolladılar. Radek'in bize safça anımsattığı gibi, "Nisan 1918'de bile, Yoldaş Lenin'in bir konuşmasında, Sovyet hükümeti bir sonraki görevimizi saptamaya ve şu anda yeni ekonomi politikası olarak adlandırdığımız yolu vurgulamaya çalışmıştır." (International Press Correspondence, cilt 1, sayı 17.)

Önemli bir itiraf! Gerçekten de şu anki bolşevik politikalar, 1918'in eski ortodoks bolşevik Marksizminin bir devamıdır. Bolşevik liderler devrimin, şimdi Ekim sonrası gösterdiği gelişmede yalnızca siyasal olduğunu, ekonomik olmadığını itiraf ediyorlar. Şunu vurgulamak gerekir: Komünist devletin mekanik merkezileştirilmesi ülkenin ekonomik ve sosyal yaşamı için ölümcül olmuştur. Şiddete başvuran parti dikatörlüğü işçi ile köylü arasındaki birliği yıkmış, devrimci yeniden yapılanmaya karşı saptırılmış bürokatik bir tutum yaratmıştır. Konuşma ve eleştirme özgürlüğünün yalnızca kitlelere değil, Komünist Partisi içindeki olağan ve ileri gelen kadrolara da tamamen yasaklanmış olması kendi sonunu, kendi hataları aracılığıyla, hazırlamıştır.

Ya şimdi? Bolşevik Marksizm zavallı Rusya'da devam etmektedir. Ancak bu kanlı Yanlışlar Komedisini sürdürmek canilik olur. Komünist yapılanma, yapay bir biçimde geliştirilen hasta bir kapitalizmin yanında olanaksızdır. Söz konusu kapitalizm -Lenin ile grubunun sözde inandığı gibi- ekonomik olarak güçlenen bolşevik devletinin olağan süreci içinde hiçbir zaman yıkılamaz. Dolayısıyla da 'yeni' politikalar birer aldatmaca ve tuzaktır ve temelde gericidir. Bu politikaların kendisi başka bir devrim gerekliliğini yaratmaktadır.

İşkence çekmiş insanlık her zaman aynı kısır döngüye girmek zorunda mı?

Ya da işçiler nihayet Rus Devriminin verdiği büyük dersi alıp, her hükümetin, hoş ismi ve parlak vaatleri ne olursa olsun, doğası gereği bir hükümet olduğu için, sosyal devrimin amacını imha edeceğini anlayacak mı? Hükümetin görevi yönetmek, hükmetmek, kendisini güçlendirmek ve ebedileştirmektir. Yüzyıllarca süren özgürleşme savaşımlarının kalıcı bir başarıya dönüşebilmesinin siyasal ve devlet müdahalesi olmadan, yalnızca kendi örgütlü ve yaratıcı çabalarıyla olabileceğini işçilerin artık öğrenmiş olması gerekir.

Sürgünden Bir Mektup

Alexander Berkman'dan Michael Cohn'a
6 Haziran 1930, Paris

Sevgili Mac,

İşte, yeniden Paris'teyim! EG'nin bir ay süren çabaları sonunda ve Fransa'daki birçok bağlantımız vasıtasıyla benim için kalma izni almayı başardık -ancak Fransa'da yalnızca üç ay kalabileceğim. Bu süre bittikten sonra uzatma alabileceğimizi umuyoruz.

Şimdi yapmam gereken bir çok iş var: 1) Sanki ilk kez Fransa'ya geliyormuşum gibi bir carte d'identité almalıyım -dosyam sürüldüğümü gösterdiği için artık daha zor; 2) yeni bir pasaportum olmalı -benim durumumdaki birisi için bu da kolay değil; 3)en önemlisi de sürgüne gönderilme ve kovulma emrimin FESHEDİLMESİNİ SAĞLAMALIYIM.

En sonuncusu, Fransa'da başarılması en zor olan şey. Genelde ülke dışına kovulma emri otuz yıl geçerli kalır. EG'nin son durumunda emrin yirmi dokuz yıllık olduğu ve uzun zamandır siyasal, hatta fiziksel olarak ölü olan bir yönetim tarafından verildiği ortaya çıktı. Ancak bu durumda bile feshedilmesi için gene de zaman, para ve çaba sarfetmek gerekti. Benim durumum ise daha kötü, çünkü emri ŞİMDİKİ yönetim çıkardı ve tabii ki, kendisini düzeltmek pek işine gelmiyor. Feshedilmesi, eğer gerçekten yapılırsa, uzun bir zaman alabilir. Belki bir yıl ya da daha fazla. Bu arada bolşevikler tarafından yapılan yeni bir açıklamanın, ikinci bir kovulmayı doğuracağı korkusu içinde yaşıyorum. BU da tamamen kovulmak demektir, çünkü Fransa'dan alınan iki kovulma emri bu anlama geliyor.

Bütün bunlar hep bu doğrultuda çalışmayı gerektiriyor.

Belçika'da kalışım ve geri dönüşüm gerçekten de heyecanlı anlarla dolu bir Odiseydi. Bakanlık bana Fransa'da üç ay daha kalma izni verdikten sonra geri dönmek için Fransız vizesi almam gerekti. Ancak Brüksel'deki konsolos (Fransız) vize vermeyi reddetti. İlk önce Fransa'dan izin gelmedi, ardından da konsolos, izin gelse bile bana vize vermeyeceğini açıkladı.

Bu tam senlik bir durumdu! Fransa'da OLMAK için izin var, ancak içeriye girme şansın yok! Fransız sınırında beni vizesiz geçirmiyorlardı, ben ise vize alamıyordum. Ne yapmalıydım? Antwerp'de elmasçılıkla ilgilenen bir iki insanla tanıştım, arkadaş olduk vs. onların yardımıyla sonunda sınırı geçmeye başardım. Hollandalı bir Yahudi [M. Polak], zengin bir adam, olağanüstü birisi çıktı. Beni kendi sorumluluğunda geçirdi. Ona tamamen yabancı birisiydim! Bu olay inan insanlığa olan güvenimi arttırdı.

Bunları yazarken sevgili Mac, bir şeyi gerçekten de merak ediyorum ve sana dürüstçe açıklamalıyım; anlattıklarım BENİM için hayati bir önem taşısa da, acaba seni sıkıyor mu? Böyle şeyleri, neden mi düşünüyorum? Çünkü sana atıldığımdan ve kendimi, beşparasız, arkadaşsız ve pasaportsuz ya da vizesiz, yasalara aykırı olarak Belçika'da bulduğumu yazdığımdan beri senden tek bir satır bile gelmedi. Sana Antwerp'ten 2 Mayıs'ta yazdım, oraya geldiğim gün. Ve düne kadar senden bu konu hakkında tek bir sözcük bile gelmedi. Seni olayın endişelendirip endişelendirmediği beni pek etkilemiyordu. Sen benim Belçika'da ne kadar tehlikede olduğumu biliyordun, çünkü oraya hiçbir vize almadan gitmeye zorlandım ve vizesiz girmek, cezalandırılmak demekti ve benim durumunda da Rusya'ya geri dönmek demekti. Biliyorsun -sana yazmıştım çünkü- beni, hazırlanmam için daha önceden haber vermeden, 1 Mayıs günü saat 6.00'da yatağımdan aldılar ve AYNI GÜN ülke dışına attılar. Parasız olduğumu ve Belçika'da, birkaç dakika önce Paris'te tanıştığım adamın verdiği adresten başka, hiçbir arkadaşımın olmadığını biliyordun. Kısaca, gerçekten de çok kötü koşullar içersindeydim -KÖTÜ derken gerçekten de duyulduğundan da kötüydü- ve BU YÜZDEN de senin bu kadar açıkça kayıtsız kalmanı anlayamıyorum. Dürüstçe konuşuyorum ve umarım beni bu yüzden affedebilirsin. Bana defalarca, ihtiyacım olursa seni aramamı söylemiştim ve bu sefer seni aradım ve hiçbir yanıt alamadım. İtiraf ediyorum, korkunç bir hayalkırıklığına uğradım, hatta şok oldum.

Tabii ki, belki de sessiz kalman için haklı nedenlerin vardır ve bu yüzden de en son kararımı senden yeniden haber alıncaya kadar erteliyorum.

Durum şu: bütün bu sorunların arkasında Moskova var. Rusya Kurtuluş Fonunun haznedarı olarak "siyasal" çalışmalarla suçlanıyorum! Bir adamı göreceğim -Azev'in gerçek yüzünü ortaya çıkaran-

burada ismini belirtmek istemiyorum.[17] O, burada Paris'te ve ondan atılmamın arkasındaki gerçek nedenleri bulmasını isteyeceğim. Çünkü şurası kesin, Fransa'nın beni atması için nedeni yok, çünkü bu ülkede hiçbir siyasal etkinliğe katılmadım.

Dün EG bana yazdığın mektubu ve gönderdiğin 100 dolarlık çeki aldı. Sana bunun için teşekkür etmek istiyorum. Mektup 28 Mayıs'ta yazılmış ve çek 29 Mayıs tarihli!

[Joseph] Cohen-[Rudolf] Rocker arasındaki tartışmadan haberim yok. Belçika'da Freie Arbeiter Stimme'yi bulamadım, ayrıca orada radikal yazılar almakla ilgilenmedim. Postamın hepsi burada, Paris'te birikti ve biraz zaman bulduğum ilk anda onları okuyacağım. Bu sıralar bürokratlardan carte d'identité almak için uğraşıyorum (eskisine el kondu) ve bir de pasaport. MUTLAKA bir pasaport almalıyım, çünkü eğer yeniden ülkeden çıkarılırsam, elimde başka ülkelere girebilmek için bir şeyler bulunmalı. Şu anda elimde hiçbir şey yok; evraklarımın hepsine ya el kondu ya da işe yaramıyorlar.

Antwerp'deki arkadaşına benim için bir mektup yazmamış olman gerçekten kötü oldu. O olmasaydı bile, mektup aracılığıyla elmasçılıkla ilgilenen başka insanlarla tanışabilirdim. Burada epeyce nüfuz sahibiler.

Şimdilik bu kadar yeter. Perfecture ile 'toplantım' var. Bütün güzellikler senin olsun.

AB

Dördüncü Kısım **1928-1935**

Yedi Mektup

1
Alexander Berkman'dan Emma Goldman'a
25 Haziran 1928, PARIS

Sevgili Em,

Yeni sabah oldu ve ilk yapmak istediğim şey, sana 27'si için selamlarımı göndermek.

İçimde, doğumgününün tadını pek çıkaramayacakmışım gibi bir duygu var, çünkü şu anda kitabın kafandaki en büyük yeri kaplıyor. Aynı şekilde benimki. Ancak hatalı olduğumuzu düşünüyorum. Her şeyi fazlasıyla ciddiye alıyoruz. Tabii ki bu bizim doğamızda var ve karşı koyamıyoruz. Ancak işimizi fazlasıyla ciddiye alıyoruz ve böylece pek çok saatimizi mahvediyoruz.

Bazen tüm bunların ne kadar önemsiz olduğunu görüyoruz. Yaşamın ne kadar önemsiz olduğunu ve ne kadar boş olduğunu. Ama bu kadar yeter -bir doğumgününe layık bir hava değil bu. Ancak sanıyorum, çalışman hakkında endişelenip dururken biraz böyle hissetmek gerekir- kalan kısımları bitirmeye yardımcı olabilir...

Çalışmana başlayabilmen için neden bu kadar zorlandığını bilmiyorum. Belki de çok fazla dağıldın ve çok fazla misafirin geldiği için konsantre olamıyorsundur. İlk kısım hakkında defalarca tartışmıştık ve çocukluğunla başlamana karar vermiştik. Ne de olsa çocukluğun hakkında yazacak çok şeyin var ve bunu tam ve anımsatıcı bir biçimde yapmalısın.

Ya da Rochester ve New York'a gelişinle başlar ve ardından gelişimini oldukça etkilemiş olan çocukluk izlenimlerine geri dönersin.

Nasıl ilerlediğini bilmek istiyorum.

Bense tatmin edici bir çözüme varılamayan bir sorunla karşı karşıyayım. Örneğin:

(1) Devrimin kendisini savunma hakkı var mıdır? Peki o zaman aktif olan düşmanlar ve karşı devrimcilere ne yapmalı? Bunun mantıklı sonucu cezaevi ya da (toplama) kampıdır.

(2) Eğer bir yerde bir sorun varsa -bir katil ya da tecavüzcü kalabalık tarafından yakalanmış- kalabalık ruhuna izin verilmeli mi? Ya da

suçluya kendisini savunma olanağı tanınmalı mı? Bu da savunman, mahkeme ve polis demek. Peki mahkemeler ne yapmalı? Suçlunun daha sonraki etkinliklerini kısıtlayamazlarsa onlara sahip olmamız için hiçbir neden yok. Bu da yeniden cezaevi demek.

(3) Bir örnek verelim -olabiliecek bir şey: İnsanlar Rusya'da bir katliam yapmaya çalışıyor; ya da Amerika'da beyazlar zencileri linç ediyor (bunlar devrim süresinde oluyor)- bütün bunlara izin mi verelim? Müdahale etmek gerekmez mi? Peki kim? 'Halk' mı? Olaya tanık olanların araya girmeye korktuğunu varsay. Bu durumlarda, halkın ortak duygusuna karşı bile olsa, gene silahlı kuvvetler gerekmektedir. Peki, halkı ırk ya da başka tür düşmanlığa körüklemekte direnen liderlere devam etmelerine izin verilmeli mi?

Korkarım bu sorulara verilebilecek hiçbir yanıt yok; ev ve sokak bekçilerinin, ya da aslında adı ne olsursa olsun polisin, örgütlenmesi dışında. Ancak bu bize gene mahkemeleri ve cezaevlerini getiriyor çünkü sorunların polis tarafından halledilmesine izin veremezsin. Eğer bir kişi tutuklanırsa, ona dinlenilmesi için şans tanınmalıdır. Peki, eğer bir mahkeme varsa, yetkileri nedir ve ne zaman başlar? Suçu işleyeni kısıtlayabilir mi ve nasıl? Bu bizi gene hapishaneye getiriyor.

Ama bir kez hapishanelerle başlandımı sonu gelmez.

Ancak tüm bunlardan nasıl kaçınabilinir? Eğer kitabımın ikinci kısmını, yazılması gerektiği gibi mantıklı bir biçimde yazarsam, bunlar anarşist görüşlerle bağdaşmaz. Bu sorunlardan kaçınmak ise olanaksız. O zaman da cezalandırmaların, cezaevleri vb. olduğu bir geçiş süreci gerekir ki bu kaçınılmaz olarak bolşevik yola ve yöntemlere götürür.

İşte 'sıkıntı' burada. Herkes bu sorunlardan kaçıyor. Ama o zaman da ikinci kısmın yazılmasının anlamı ne? Bu konular hakkında uzun uzun düşündüm; öyle anlar oluyor ki devrimin anarşist ilkeler doğrultusunda işleyemeyeceğini duyumsuyorum. Ancak eski yöntemler de hiçbir zaman anarşizme götürmez. İşte yapmamız gereken seçim.

Bunlar hakkında ne düşündüğünü bana bildir...

Çarşamba günü tek başıma 27'sinin anısına bir kadeh içeceğim.

Sevgilerle,
S

2
Emma Goldman'dan Alexander Berkman'a
29 Haziran 1928, ST.TROPEZ

Canım,

Dün gece saat bire kadar çalışıp ikiye kadar okumama karşın bu sabah çok erken uyandım. Ot biçme sesi beni uyandırandı. Mussier'lerin bir arkadaşı üzümleri (daha doğrusu asmayı) ve çiçekleri, solmuş olanları tabii ki, kesmek için sabah beşte geldi. Monoton kesim sesini duymak garipti; üstüne bir uyuşukluk geliyor ama gene de uyuyamıyorsun. Neyse, kalktım, kahvemi yaptım ve bu gün için çiçek kestim. Şimdi de seninle konuşmak istiyorum.

Salı günü saat dokuzda yazmaya başladım ve şimdiye kadar altı bin sözcük yazmışım. Yazılanların iyi mi kötü mü olduğunu, birbirine uyup uymadığını, mantıklı mı geldiğini ya da tamamen saçma sapan ve gerçek dışı olup olmadığını bilmiyorum. Bunlar hakkında, yazılar tape edildikten sonra daha iyi karar verebilirim. Bugün öğleden sonra bu işe koyulacağız. Demie'ye (Emily Holmes Coleman) dikte edeceğim. El yazımın, özellikle de acele ve heyecan içinde yazılmışsa, ne kadar kötü olduğunu biliyorsun. Ayrıca dikte ederken düzeltmeleri ve değişiklikleri de yapabilirim. Herhalde iki günümüz bu işe gidecek, çünkü Demie'yle yavaş çalışmalıyım...

Kitabını bitirmeden sana tek bir satır bile göstermemeye karar verdim. Hiçbir şeyin senin fazlaca zamanını almasına ya da yazdıklarına müdahele etmesine izin veremem. Buna gerçekten hiç gerek yok. Sen iyi değil, dediğin güne kadar bu haliyle iyi.

Çalışmama ara vermemin hiçbir zararı olmaz. Hem Fitzie ve senden bugün işe başladığında haber bekliyorum. Yaşam ne kadar komik; biz burada onu kim karşılayacak diye endişelenirken deli Djuna (Barnes) gelmiş ve onu kaçırmış. Salak. Neden sana Havre'a gideceğini bildirmedi, ya da seni de yanına almadı? Lezbiyenler gerçekten de oldukça deli. Erkeklere besledikleri düşmanlık onlarda hastalık boyutunda. Bu kadar dargörüşlülüğe tahamülüm yok.

Kasvetli ve yalnız geçen bir doğumgünü olacakmış gibi görünürken gerçekten de neşeli bir gün yaşandı. Düşünceli sekreterime teşekkür borçluyum. Bana komplo hazırlamış, Gershoy'ları, Saxe

(Commins'in) arkadaşlarını, çağırmış, üç şişe şampanya ve nefis bir pasta almış ve her şeyi terasa çıkarmış, buz ve her şey. Demie'nin bir şeyler çevirdiğinden zaten şüphelenmiştim; kötü bir komplocu. Ama şampanya beklemiyordum. Gece on bire kadar içtik ve sonra da köye dansa gittik. Sabah ikide geri döndük, dün biraz yorgun uyandım, ama öğledensonra hep yazdım. Yani görüyorsun, iyi bir şampanyaymış, ertesi güne hiçbir etkisi olmadı. Parti çok hoşuma gitti ancak ondan daha da iyisi, Demie'nin ince ruhu, düşünceli olması...

Gelelim 25 tarihli mektubuna. Çalışmalarımızı çok fazla ciddiye almış olduğumuzu söylerken kesinlikle çok haklısın. Çalışmalarımıza başka türlü yaklaşsaydık kendimiz olmaktan çıkardık. Her neyse, önemli olan onlar hakkında bizlerin ne düşündüğüdür, başkaların değil. Çalışmamızı hafife alsaydık ya da onların önemli olmadığı çünkü zaten yaşamın kendisinin önemli olmadığı düşüncesine kapılmış olsaydık hiçbir çalışmaya girişemezdik, ne yazabilirdik ne de başka bir şey yapabilirdik. Ve önemsediğimiz bir çalışmamız olmasaydı yaşamın kendisi imkansızlaşırdı. Benim için kesinlikle öyle olurdu ve senin için de öyle olacağını düşünüyorum.

Sorunların tabii ki çok ciddi. Eğer olmasalardı kitabını yazmak için bir amaç da olmazdı. Yeni bir şey vermek istediğin için, sorunları yeni bir yolla çözmeye çalıştığın için kitabın önemli. Ancak öte yandan da imkansızı deniyorsun ve bütün sorunları tek bir kitapta çözmeye çalışıyorsun. Bu yalnızca imkansız değil; ne hiçbir insan bütün temel sorunları çözebilir ne de soruların kendisi kuramsal olarak çözülebilecek türdendir. Kişi en fazla temel sorunlara çözüm getirebilir ve bunların üzerine de başkaları kurulur. Kalanlar ise bulunan saatin, anın gereksinimine göre çözülmelidir; aslına bakılırsa yaşamın kendisi tarafından çözülmelidir.

Gene de kafanı kurcalayan bazı sorunların yanıtlanabileceğini ve yanıtlanması gerektiğini düşünüyorum. İlki: "Devrimin kendisini savunma hakkı var mıdır?" Temel hiçbir değişikliğin bir devrim olmadan olamayacağına inanıyorsan devrimin kendini savunma hakkı olduğuna da tabii ki inanmalısın. Yalnızca Tolstoy'un ya da Gandhi'nin konumunda devrimi savunmak için silahlara sarılmak tutarsızlık olurdu. Onların yerinde olmayı isterdim. Duygusal olarak bunu gerçekten de isterdim. Şiddetin, hangi şekilde olursa olsun, hiçbir zaman yapıcı

sonuçlar doğurmadığını hissediyorum. Ancak aklım ve yaşam hakkındaki bilgim, değişikliğin her zaman şiddetli olduğunu söylüyor. En azından şiddete duyulan gereksinimi olabildiğince azaltmak istiyorum. Devrimin, şimdiye kadar inandığımız gibi bir yıkım süreci değil de, bir yapılanma süreci olarak anlaşılmasını istiyorum. Ancak bizler ne kadar uğraşsak da değişim şiddetli olmaya mahkumdur ve (biz) savunmak için hazırlıklı olmak zorundayız. Sorun şu: neye ve neyden savunmak için? Bu beni ikinci soruna getiriyor: "Aktif düşmanlar?" "Aktif" derken, neyi kastediyorsun? Görüş, yazı, kuramsal etkinlik, konuşma olarak muhalefeti mi? Eğer bunu kastediyorsan, ben şartsız olarak konuşma, basın ve toplanma özgürlüğü hakkı önünde durman gerektiğinde ısrar etmeliyim. Bunun dışında her şey devrimin savaştığı kötülükleri yeniden yaratacaktır. İnsanları susturarak devrimin bir şeyler kazanabileceğini bir an bile düşünülmeyecek bir konu olduğunu Rusya'dan çok Amerika'da yaşadığımız baskıdan öğrendik. Bu yolun tek sonucu düşüncenin gizli kanallara itilmesidir ki bu durum devrim için en büyük tehlikedir. Kendilerini sözcüklerle çok iyi ifade edebilen çok az kişiden iyi birer casus olabildiği bir gerçektir. Ben bunu kendimden biliyorum. Geçmişdeki teröristlerin yaşamını daha yakından incelersen, hiç şaşmadan onların ya hiçbir zaman konuşma fırsatına sahip olmadığını ya da sözcük aracılığı ile kendilerini ifade etmeye hazırlıklı olmadıklarını (ya da bunu yapamadıklarını) göreceksin. Her türlü eylemin ya da sözcüğün arkasındaki baskın neden, kişinin kendisini ve en derinden hissettiği şeyi dile getirme gereksinimidir. Bu yüzden de ben şunu savunuyorum: devrimci sürecin içindeyken bile kısıtlanmamış konuşma özgürlüğü gizliliğe itilen düşüncelerden bin kat daha az tehlikelidir. Öte yandan aktif muhalefetten devrime yöneltilen silahlı saldırıyı kastediyorsan savunmanın da silahlı olması gerektiğini söylemek zorundayım. Sana bir hırsız saldırırsa ve senin de bir silahın varsa doğal olarak onu kullanırsın. Ben bu durumda bir tutarsızlık göremiyorum. Ancak silahlı savunma kaçınılmaz ve haklıyken saldırı ne olursa olsun hapishane için aynı şey geçerli değildir. Soygunun ya da tecavüzün olabileceğini varsayabilirsek de bunlar farklı durumlardır. Herkese toplumun yeniden kurulmasına katılma şansı tanındığı ve herkes kurma sürecine kişisel bir ilgi duyabildiği sürece devrimin en kritik anında bile bunla-

rın yaşanmak zorunda olduğunu düşünmüyorum. Neden soygun yapılsın? Neden kullanılsın? Günümüzde bir insan başkalarının yolunu kestiğinde bu bir soygun olarak değerlendiriliyor, peki hiç kimsenin başkasından daha zengin olmadığı, herkesin ortak bir kaynaktan başkaları ne kadar alıyorsa o kadar aldığı ya da elde ne kadar bulunuyorsa ona göre aldığı bir durumda bu nasıl olabilir? Özelliklerini ve anlamlarını değiştiren sorunları çözmeye girişemezsin... Bu anlamsız görünüyor.

Tecavüz ise başka bir sorun, bundan emin ol çünkü cinsel açlık ve kısıtlama sürdüğü sürece varolacaktır. Fakat yüzyıllardan beri cezaevlerinin, hatta linç edilmelerin ve idamın bile kısıtlamadığını bildiğimiz halde zaman zaman tecavüzler yaşandığı için toplum bu tür tecavüzcüleri kısıtlamak için özel yerler ve özel bir sınıf, pahalı bir mekanizma mı yaratmalı? Bu yüzden de sana hapishane fikrine karşı kesin bir tavır almak zorunda olduğunu söylüyorum: Kurtulmak istediğimiz bir sistemde başarısızlıklarını kanıtlamış olan o korkunç hapishane kurumu yeniden kurulduğunda devrimin tümü boşuna yapılmış demektir.

Katliam kesinlikle hayır. Başka bir insana karşı şiddet kullanırken yakalanan birisine kendi savunmasını yapması için her türlü olanak tanınmalıdır. Kişiye yargılandığı değil de yaptığının arkasında yatan nedeni açılamak için dinlendiği duygusu verilmelidir. Eğer kendisini ifade edemiyorsa da, insan ruhunu kendilerine zenginlik, mertebe ve prestij kaynağı olarak değil de özenli bir bakım ve dikkat isteyen son derece önemli ve ilginç bir görüngü olarak değerlendiren kişiler tarafından incelenmelidir. Cevaplamakta zorlandığın o soru için söyleyebileceğim tek şey, şimdiye kadar hep söylediğimdir. Bize gerekli olan, insan davranışlarının yeniden değerlendirilmesidir. Örneğin, kimse tüberkülozlu bir kişiyi kilit altında tutmamızı önermiyor; peki o zaman kişi varlığında şartlanmış ve tüberkülozdan daha da az sorumlu olduğu bir şey için neden kilit altında tutulsun? Ben sağlıklı bir toplumda bu tür bir suçu işleyen kişinin sevgiyle tedavi edilmesinin, onu hapishaneye atmaktan ya da hangi tür olursa olsun cezalandırmaktan çok daha iyi bir tedavi olacağını ve caydırıcı bir özellik taşıyacağını düşünüyorum.

Katliamlar, kıyımlar, herhangi bir linç türü devrime yöneltilmiş silahlı bir saldırı ile aynı özellikledir: kişinin bu tür bir saldırıya karşı

silahla karşılık verme, kendisini ya da saldırıya uğrayan kişiyi savunma hakkı vardır. Ancak kişi...

(Mektup burada kesiliyor, kalan kısım kaybolmuştur ya da imha edilmiştir. Neyse ki, Emma bundan sonraki mektubunda hemen bu tartışmaya geri döner.)

3
Emma Goldman'dan Alexander Berkman'a
3 Temmuz 1928, ST.TROPEZ

Canım,

(...)Sana yazdığımda bazı soruları çözmüştüm; Kanada'dayken devrim sürecinde bulunan bir toplumdaki her soluk üzerine düşündüğümü kastetmemiştim. Aklımda olan, tüm diğer konulara neden olan birkaç temel meseleydi. Devrimin doğasının ve işlevinin yeniden değerlendirilimesi, kafanı şu anda kurcalayan ve devrimin doğasından ayrı olarak çözümün olmadığını düşündüğüm soruları da derinden etkileyecektir. Sana ilk konuşmalarımızda söylediklerimi ve son uzun mektubumda yazdıklarımı yineliyorum; devrimi, bizlerin yaptığı gibi burjuvanın değil de tüm insanlığın yüzyıllar boyunca acılara katlanarak özenli çabalar sonucunda kurduğu her şeyi yıkan şiddetli bir patlama olarak değerlendiren eski tutumumuzu bırakmazsak bizler de birer bolşevik olmalıyız, terörü ve anlamını kabul etmeliyiz ya da Tolstoycu olmalıyız. Başka bir yol yok.

Öte yandan, devrimin kesinlikle bir yeniden yapılanma süreci olduğu, mümkün olabildiğince az şeyi imha etmeye -savaşa ve hastalığa yol açan sanayi kollarının dışında aslında hiçbir şeyi imha etmemeye- özen göstermesi gerektiği konusunda anlaşırsak, devrimin biricik amacının dönüştürme olduğunu kavrayabilirsek ve bunu hiç çekinmeden açıklayabilirsek, o zaman terör ve hapishaneler ve günümüzün kötülüklerinin hepsi gitmelidir. Emin ol, devrimin tek amacının dönüştürme olduğunu söylemek yeterli değildir. Önemli olan nasıl böyle olacağıdır? Bu beni Kanada'dayken vardığım ve seninle defalarca tartıştığım ikinci sonuca götürüyor: Mülksüzleştirmenin

doğası. Geçmişte, devrimin amacının herkesin elindeki iş yerinin büyüklüğüne küçüklüğüne bakılmaksızın alınması ve işçilerin ortak malı olması gerektiğini düşünürdük, bazı yoldaşlarımız hâlâ da böyle düşünmektedir; başka türlü ifade etmek istersek: bir sınıfın elinden her şeyini alarak diğer bir sınıfa vermek. Katmanlar değiştirilmelidir (ancak) katmanı içinde tutan şey (yani sınıf yapısı) kalacaktır. Rusya'da bunun ölümcül demek olduğunu gördük. Ülkenin gereksinimlerini karşılayacak bir sanayi olmadan zanaatkarların elinden her şeyin alınması Moskova'daki rejimin şu anda yakasını sıyırmaya çalıştığı kargaşayı yaratmışır... Ayırım gözetmeksizin uygulanan mülksüzleştirmenin yerine güçlü büyük toprak sahipleri birliklerinin mülksüzleşitirmesinin getirdiğimizde ve mülksüzleştirmeden kasıtın zenginliğin sınıf değiştirmesi olmadığını, azınlığın kullandığını toplumun tümünün kullanımına açılması demek olduğunu açıkladığımızda, Rusya'daki teröre neden olan kötülüklerin yüzde 99'u kendiliğinden yok olacaktır. Peki hırsızlık ya da soygun nereden geliyor? Hatta devrim karşıtı girişimler? Devrimci komploların Çeka'nın kendisi tarafından düzenlendiğini sen de benim kadar iyi biliyorsun. Ve bu devrimin eski doğası ve uygulamasına göre (yani eski devrim kuramlarının uygulanmasına göre) yapılıyordu. Yeni devrim anlayışı devrim karşıtı girişimler için çok az neden bırakıyor. Ancak her şeye karşın gene de oluyorsa ve kendisini silahlı bir saldırıyla ortaya koyuyorsa, devrimde payı olan topluluk devrimi saldırıya karşı savunma hakkına sahiptir. Ancak toplumun çoğunluğunun devrimde payı varsa silahlı saldırı olasılığı asgari düzeye indirgenecektir ve bu asgari kesim için de devrimin ortadan kaldırmaya çalıştığı şeyi, hapishaneyi, polisi, Çeka'yı sürdüremezsin. Aynı şey, şu anki yönetimimiz altında nadir rastlanan tecavüz için de geçerlidir. Eskiden ölüm cezasıyla cezalandırılırdı. Tecavüz artık katletmek ile aynı kefeye konmadığından beri insanlık bir şekilde ilerledi. Eğer modern kriminoloji üzerine yazılmış sayısız kitapları (Kanada'dayken on tanesini okudum) okumuş olsaydın tecavüzün bugün bile bir suç olarak değil de cinsel bir dışavurum olarak ele alındığını görürdün; (radikal olmayı iddia etmeyen) ayrıca psikologların hapishaneden farklı olarak bambaşka tedavi türleri önerdiğini de öğrenirdin. Kısaca, bana öyle geliyor ki, sen ana me-

seleler üzerinde durmaktan çok o temel meselelerin ayrıntılı dışavurumları üzerine eğilimişşin. Sevgili Saşa bir *Sackgasse*'ye (çıkmak sokak) girmişşin. Eğer devam edersen, kitabını hiçbir zaman bitiremezsin. Çünkü yaşamda, anormal koşullardan dolayı ortaya çıkmış olabilen belirsizliklerin sonu hiç gelmez.

Mektubun beşinci sayfasında bir yer yüreğimi hoplattı. Üçüncü paragrafta, devrimin yapabileceği ya da yapması gerekenleri, hapishane, cezalandırma vb. hakkındaki çeşitli kuşkularını dile getirdikten sonra bir sonuca varıyorsun. Şöyle: "Başka bir deyişle: bir devrim bu sorunu çözebilir mi? Artık yapamayacağını düşünmeye başladım." Sevgili Saşa'm Rusya'daki ilk günlerimizde hâlâ devrimin eski şekline inancımız varken şöyle bir şey demiştim - sözcükleri çok net anımsıyorum: "Devrim, şiddet ve teröre olan gereksinimi çözemedikçe... ben devrime karşıyım." Bana köpürmüştün ve benim hiçbir zaman gerçek bir devrimci olmadığımı ve başka bir sürü şeyi sayıp dökmüştün. Ama şimdi aynı sonuca varmış görünüyorsun; aramızdaki fark, senin devrim düşüncesini yıkma ve terör açısından bırakmaya gönüllü görünmen, benim ise onu tamamen bırakmış olmam. Toplumsal konularla ilgilenirken uyguladığımız yöntemlerde değişiklikler yapmayı başarırsak devrim yöntemlerinde de değişikliklere gitmeye öğreneceğiz. Bence bunu yapmak mümkün. Eğer yapamazsak devrime olan inancımdan vazgeçeceğim. Bunun nedeni yalnızca yok yere insan yaşamının sona erdirilmesi değil, her şeyin o kadar boş olması ve hep o bildik nakaratın yinelenmesi: "Fransız Devrimi Şu Türdendi. Bütün Devrimciler de Öyle Olmalı." Tarih yönü dikte ediyor. Tarih tanrının iradesi gibi yeni bir hurafe haline geldi. Ben artık buna inanmıyorum, canım.

Bu konuları kağıt üzerinde tartışmak tabii ki çok zor. Ama ben yalnızca konuların bana nasıl göründüğüne dair birkaç ipucu vermek istiyorum. Gerisini, benim kadar sen de biliyorsun üstadım; hiç kimse bir başkasının sorunlarını çözemez....

Kitabında ilerlediğini unuyorum canım. Ve dişlerinin de yakında düzelmiş olacağını. Benden Emmy'ye[1] selam söyle. Kucak dolusu sevgiler,

(EG)

4

Alexander Berkman'dan Pauline Turkel'e

21 Mart 1935, NICE

Sevgili Pauline,

11 şubat tarihli son mektubuna daha önce cevap veremediğim için üzgünüm. Yaşamda her şey üstüste geliyor ve mektup yazmak için az vakit kalıyor. Ama sana gerçekten yazmayı istedim çünkü mektubunda dikkatimi çeken noktalar vardı...

Benim "arada sırada anarşizmden kuşku duyduğuma" dair "sinsi bir şüpheye" kapıldığını söylüyorsun. Böyle bir izlenim edinmene neyin yol açtığını gerçekten bilmiyorum sevgili Pauline. Hayır, hiçbir zaman kuşku duymadım. Yani, hiçbir zaman insanlık için anarşizmden başka bir çıkış yolu olmadığı konusunda şüphe duymadım. Toplumlar, uluslararası işbirliği ve özgür bir komünüzme dayanan bireysel özgürlüğü kuracak kadar akıllanmadıkça ne savaş ne de kapitalizm, ne de bu tür şeylerin temsil ettiği diğer kötülükler sona erer; bundan her zaman olduğum kadar eminim.

Tahminime göre sorunlarımızın TEK çözümü bu. İnsan aklı şimdiye kadar daha iyi bir çözüm bulamadı. Ve ne sosyalizm ne de bolşevizmin insanoğluna kurtuluşu getirmeyeceğinden her zaman olduğum kadar bugün de eminim.

Ama belki de sen anarşizmin gerçek olacağı ZAMANI kastediyorsundur. Evet, bu bağlamda olayların günümüzdeki eğilimi gerçekten de pek ümit verici değil. Bir zamanlar ABD'deki devrimci hareketin gençliği içinde hepimiz sosyal devrimin çok uzakta olmadığını düşünüyorduk ve devrim o zamanlar bizim için özellikle de anarşizm demekti. Şu anda sosyal devrimin başlamak üzere olmadığını biliyoruz ve gene de gelirse bu yalnızca anarşist komünizme doğru giden yolda atılan ilk adım olacaktır. Evet, bu uzun bir süre alabilir ve belki de insanlık kendini daha önce yok edecektir. Ancak anarşizmden ülkü olarak kuşku duymadığımı söylerken şunu kastediyorum: EĞER insanlık yaşamaya devam ederse -bunu da bence her şeye rağmen yapacaktır- o zaman, bir yandan bilim ve tekniğin ilerlemesi, öte yandan koşulların gittikçe daha fazla dayanılmaz hale gelmesi ve bunlara ek olarak da insan doğasının içinde doğuştan var olan idealizm kesinlikle anar-

şizme ya da ona en temel özellikleri açısından benzeyen başka bir sosyal sisteme götürecektir.

İdealizmin, insan doğasının içinde doğuştan var olduğunu söylememe belki de şaşırdın. Günümüzdeki eğilimler karşısında bu insana gerçekten de garip gelebilir. Ancak söylediğim gene de doğrudur. İnsanlar her türlü sahteliklerle kandırılsa da gene de her şeyin altında insanlığın bir ülküye duyduğu açlık yatar. Rusya'ya bak, hatta Almanya'ya. LİDER iktidar, şan ve kişisel kazanç peşinde koşuyor. Ama büyük KİTLELER bir ülkü uğruna çalıştıklarını düşünüyor. Onlar buna UYANDIRILDILAR ve onların ülküsü sahte ama bu durum, onların bir ülkü uğruna savaşmak için UYANDIKLARI gerçeğini değiştirmez.

İşte beni umutlandıran da bu. Ve insanlık tarihi boyunca bu hep böyle olmuştur. Amerika'daki KİTLELER geçen savaş sırasında savaşı ortadan kaldırmak için çarpışıklarına ve "dünyayı demokrasi için kurtardıklarına" inanmıyorlar mıydı? Ve daha da eski günlere dönersen, durum gene aynıdır. Haçlı Seferlerinde yaşamlarını veren milyonlarca insanın bunu büyük İNANÇLARINDAN başka bir şey için mi yaptığını düşünüyorsun? Onlar Kutsal Toprakları barbarlardan kurtarmak istiyorlardı. Belki de tarih dersinden anımsarsın, tamamen küçük yaştaki çocuklardan da oluşan birlikler vardı. Haçlı savaşlarında milyonlarcası katledildi. Bu çocuklar içlerindeki inançtan başka bir şey için mi savaştı?

Rusya'daki komünistler -liderler değil- yüce ülkülerinin coşkusu uğruna açlık çektiler, acıya katlandılar ve çalıştılar. Ve Hitler'e inanan Almanya'daki Naziler -onları iten neydi? İslah edilen bir Almanya'nın ülküsü!

Trajik olan, bu ülkülerin sahte olmasıdır; ama insanlığın ülkülere açlık duyduğunu ve onlar için savaştığının gene de kanıtıdırlar. Ve işte insanlığın büyük umudu da burada yatıyor. Bir gün insanlar GERÇEK bir ülkü bulacaklar ve onun için savaşacaklar ve onu gerçekleştirecekler.

Son olarak şunu söylemek istiyorum -çalışmama geri dönmeliyim de- içinde bulunduğumuz durumun BÜYÜK soruları ile görüşümüzü kısıtlamamalıyız. "Faşizmi durduramayız" diyorsun. Peki, durduramadığımızı varsayalım; ne olur? Dünya birçok kitle katliamına tanık-

lık etmiştir. Tarih bu tür örneklerle dolup taşmaktadır, Haçlı Savaşları vardı; biliyorsun onlar yüzyıllar boyunca sürmüş benzer kıyımlardı. Ve Yüzyıllık Savaşlar, Otuzyıllık Savaşlar vs. Ama insanlık bütün bunlarla savaştı ve gelişme her şeye rağmen sürdü. Ve insanoğlu hâlâ sayısız sahte düşünce ile kandırılsa da ve hâlâ çok aptal olsa da günümüzün ortalama insanı Orta Çağ'daki insandan ve elli yıl önceki insandan ÇOK ileridedir. Elli yıl önce kim savaşın ortadan kaldırılması gerektiğine inanırdı? Bugün her hükümet bu konuyu konuşuyor. Yapmacıktan, diyorsun. Tamam ama onlar bu yapmacılığa ZORLANIYORLAR; peki neden? Çünkü, KİTLELERİN GÖRÜŞÜ değişti.

Bu yüzden de bütün karamsarlığa karşın, insanın tutumunda bir değişiklik OLMUŞTUR; her ne kadar bu değişiklik insanların farkedemeyeceği kadar yavaş olsa da. Ve bu şekilde de sürüp gidecek ve ne faşizm, Hitler, Mussolini ne de Papalar ve başka tanırlar insan doğasında doğuştan var olan bu olguyu değiştirmeyecek. Faşizm ve rasyonalizm yeni bir şey değiller. Eski Roma'da ve Yunanistan'da ve feodalizm zamanında onlara farklı isimler verilmişti. Gelip geçtiler ve çağdaş faşizm de gelip geçecek ve işte ben bu yüzden anarşizm için kuşku duymuyorum.

Ama bu kadar yeter. Haydi, tatlı kız, biraz neşelen. Gökyüzü şu anda kara, ama güneş her zaman onu delip yeniden doğar. Belki ben güneşi kendi zamanım süresince pek görmüyorum ama idealizm benim için kişinin düşlerinin kendi yaşamı içinde gerçekleşmesi demek değildir. İdealizm, benim için en azından, kişinin ülküsüne olan inancıdır. Ve ben ona sahibim.

Burada yaşantımız pek canlı değil. Arada sırada Nellie'yi [Harris] görüyoruz. Şehirde başka tanıdığımız yok. Bu ayın sonunda evimizden çıkıyoruz. Bana St. Tropez'e yaz. EG, Mayıs sonunda dönmeyi planlıyor. Sevgiler, tatlı kız, Emmy'den ve

[AB]'den.

Berkman, 1936 yılında iki kez başarısız prostat ameliyatı geçirir. Sürekli ağrısı vardı ve son 14 yıl boyunca ona arkadaşlık etmiş olan Emmy'ye va başka arkadaşlarına bağımlıydı. 28 Haziran 1936'da kendisini vurur. 16 saat sonra ölür.

5

Emma Goldman'dan Alexander Berkman'a

2 Mayıs 1927, TORONTO

Saşa Canım,

Yazı camlarımı dün gece yoldaşlarımızın birinin evinde unutmuşum bu yüzden de sana elimle yazıyorum. Ama böylesi de zaten bir doğumgünü mektubuna daha uygun, değil mi?

Sevgili dostum, yeniden yaşama geri dönüşünün bu 21. yıldönümünde[2] sana ne yazabilirim? Bu yıl senin yanında olamayacağım için kendimi ne kadar kötü hissettiğimi yazmama gerek yok sanırım. Tek avuntum, ayın 18'inde yanında en yakın dostlarından birkaçının bulunacağıdır; Emmy'nin varlığı ve bu yıl benim olduğum kadar yalnız kalmayacağındır.

18 Mayıs'ın benim için yıllardır ne anlam ifade ettiğini gayet iyi biliyorsun. Ve biliyorsun, aramızda ne olduysa da, aramıza kim girdiyse de sen her zaman benim bir parçam, umutlarımın, inançlarımın, çabaladıklarımın bir parçası oldun, parçasısın ve hep olacaksın sevdiğim Dush, dostum ve mücadele arkadaşım. Saşa tatlım, belki de farkında değilsindir ama sen yaşamımın en büyük güç kaynağı oldun; en büyük endişem paylaşmama izin verdiğin kadar iyiliğin, amaçların ve düşlerindir.

Yaşamımdan her türlü insan geçti; ama yaşamıma 15 Ağustos 1989'da, Sachs'ın restoranına ayak basman bir dostluğun -geçen yıllarca derinleşen ve güçlenen bir sevginin- başlangıcı oldu. Bu sevgi geçmişte olduğu kadar bugün de dayanaklı -aslında daha bile fazla- ve hayatımın sonuna kadar da içimdeki en iyi şeyi günışığına çıkaran büyük ve ilham veren güç olarak kalacaktır. Ama sen bunları zaten biliyorsun, sana neden hepsini yeniden anlatayım?

Sevgili çocuk, yaşamımda ilk defa sana doğum günü hediyesi alamayacak kadar fakirim. Bu durum canımı yakıyor ama yapacak bir şey yok. Emmy, sana sevgilerimi ve selamlarımı iletecek ama kendin için harcayabileceğin bir şey de göndermek istemiştim. İstek güçlü ama sermayem zayıf. Bliyorum, senin için önemli degil...

Kendimle ilgili söylenecek pek bir şey yok. Moe (Morris Goldman) bugün New York'a geri dönüyor ve ben kendimi her zamankin-

den daha fazla yalnız hissedeceğim. Neşeli bir yaz beklemiyorum. Birkaç iyi insanla tanıştım ama onlar işimin dışında kendimi yakın hissedeceğim türden değiller. Yoldaşlarımız çok yakın davranıyorlar ama yaşama bakış açıları o kadar dar ki. Propaganda dışında olanlarla paylaşabileceğim bir şey bilmiyorum. Eminim, karakterimde onların "hareket" olarak değerlendirdikleri şeye yapabileceğim katkıdan başka bir yönümü görmüyorlar. Kendimi yakın hissettiğim ve beni neşelendirebilecek ve hayatıma renk katacak tek kişi de şu anda hasta ve ona ulaşamıyorum. Dostumuz Leon Malmed. Saçmasapan bir işten dolayı sinir kirizi geçirdi. Durumunun ne kadar ciddi olduğunu ancak Moe Albany'e varıp Leon'un doktoru ile görüştüğünde öğreneceğim. New York'a gitmeden önce oraya uğrayacak. İşte görüyorsun, canım benim, gönül işlerimde pek şanslı sayılmam, bu da hayatımın cilvelerinden birisi...

Canım, 18'inde iyi vakit geçir ve bu maddi dünyada başka hiçbir şeye benzemeyen dostluğumuz için sessizce bir kadeh iç. Şairler birzamanlar bizimki gibi bitmeyen bir sevgi ve bağlılık için şarkılar söylerdi. Bu yüzden mi, artık böyle dostluklar yok? Bu yüzden mi artık kimse onlar hakkında yazmıyor?

Seni sevgiyle kucaklıyorum. Düşüncelerimde 18'inde senin yanında olacağım. Sevgilerle, eski denizci,

E

6

Emma Goldman'dan Alexander Berkman'a

19 Kasım 1935, LONDRA

Sevgili, yaşlı Dush'ım,

Altmışbeşinci doğumgününü kutlarken sana yaşamımın gizini anlatmak sanırım uygun düşer: uzun ve acımasız mücadelemden kurtardığım hazinem, seninle olan dostluğum. Buna ister inan, ister inanma Saşa. Ama ne hayatımdaki insanlarda ne de başardıklarımda senin varlığından ve bende uyandırdığın sevgiden ve etkiden başka bir değer yoktur. Doğru, başka erkekleri de sevdim. Frank'i [Heiner] aptalca, gene de yoğun bir duyguyla seviyorum. Ama, hiç kimsenin varlığımda, geçmişte olduğu gibi bugün de, senin kadar kök salmadığı-

nı, senin kadar her bir hücreme yerleşmediğini söylersem abartmış sayılmam. Erkekler yaşamımdan gelip geçti. Ama sen canım her zaman kalıcısın. Bu neden böyle, bilmiyorum. Ortak mücadelemiz ve bize getirdiği sancılar ve düşkırıklıkları sana karşı hissettiklerimi açıklayamıyor. Gerçekten de şunu biliyorum: umurumda olabilecek tek kayıp seni ya da dostluğumuzu kaybetmek olacak.

Sen bana karşı her zaman sevgi dolu ve anlayışlı olsaydın, böyle bitmeyen bir duygu daha iyi açıklanabilirdi. Ama sen öyle olmadın. Hatta tam tersi, her zaman kırıcıydın ve yaptıklarımın altında yatan nedenleri kavrayamadın. Ama bunlar, Sachs'ın kahvesinde sesini ilk duyduğum ve seninle ilk tanıştığım andan beri kırkbeş yıllık dostluğumuz boyunca bana verdiğin güç ile karşılaştırıldığında, sözünü bile etmeye değmez. Sanki o an bir kadın, anne, yoldaş ve dost olarak doğdum. Evet, sana karşı hissettiğim en güçlü ve en bağlayıcı duygu bir annenin sevgisi. Bundan her zaman, bir muhallebi çocuğu olmadığını söyleyerek, şikayet ettin. Üzerinde annelik otoritemi kurmak istemediğimi tabii ki anlayamadın. Bunun nedeni, iyiliğin için içimde her zaman duyduğum endişe ve aynı şekilde o hep duyduğum, başına seni benden ayırabilecek bir şeyin gelmesi korkusuydu. Canım benim, korkunç bencilce bir duygu değil mi? Ya da beni binlerce iplikle kendine mi bağladın? Bilmiyorum ve umurumda da değil. Tek bildiğim sana her zaman, senden beklediğimden daha fazlasını verebilmekti. Gerçekten de, senin hayatını zenginleştirmek için varlığımdan sana seve seve vermeyeceğim bir şeyi bilmiyorum.

Sana karşı hissettiklerimden dolayı da doğumgününden önce gitmek bana çok zor geldi. O kadar çok, kalıp, seninle ve Emmy'le kutlamak istedim ki. Ama varlığımın bir anlaşmazlığa yol açacağından korktum. Tabii ki hiç kimse böyle bir şeyi kasten yapmazdı. Tam tersi, bunu önlemek için elimizden gelen her şeyi yapardık. Ve belki de o kadar dikkat ettiğimiz için yaşanırdı. Her neyse, zaten fiziksel varlığımın ne önemi var? Sana ruhsal olarak bağlı olduğumu duyumsuyorum. Ve işte aramızda binlerce kilometre olsa da seni her zaman yanımda kılan da bu. Bu yüzden de doğumgününde uzaklarda olmam hiç de kötü değil. Çok garip, Perşembe günü ders vereceğim. Keşke senin yaşamın ve çalışman ile ilgili bir konu olsaydı. Çünkü hep bütün dünyanın seni tanımasını istedim. Ama ben uluslararası cephane

7
Alexander Berkman'dan Emma Goldman'a
23 Mart 1936, PASTEUR HASTANESİ, NICE

Sevgili denizcim, yaşam boyu sadık dostum,

Senin ne kadar anlayışlı olduğunu biliyorum ve bu yüzden de sana bugün Emmy aracılığıyla gönderdiğim telgraf için beni affedeceksin. Telgraf şöyleydi "ŞİMDİLİK AMELİYAT YOK," ama yarın ikinci kez ameliyat olacağım.

Sevgili Em, seni endişelendirmek istememiştim. Bunun ne yararı olurdu. Güney Galler'e ders vermek üzere yola çıkacaksın ve yeni bir ameliyat ile ilgili haberler seni oldukça endişelendirirdi. Bu yüzden de anlıyorsun, canım ve beni bağışlıyorsun.

Son testler yeni tamamlandı; önceki gün kan, idrar vb. testler yapılmıştı, bugün de kalp testini yaptılar ve her şey yolunda. Kendimi iyi hissediyorum, güçlüyüm ve her şey yolunda gidecek.

Ameliyatı planladığım gibi bekleyemezdim, Dr. Tourtou beni muayene etti ve ameliyatın hemen yapılması gerektiğini söyledi.

Canım, her şeyin yolunda gideceğini hissediyorum ve hiç korkmuyorum. Ama hiçbir zaman emin olunamaz ve eğer bir şey olursa, çok fazla kederlenme canım. Ben yaşamımı yaşadım ve kişinin sağlığı ve olanakları yoksa ve fikirleri için çalışamıyorsa o zaman bir son vermesi gerektiğini düşünüyorum.

Ama şimdi bunları konuşmak istemiyorum. Yalnızca şunu bilmeni istiyorum; düşüncelerim seninle ve kırkbeş yıllık bir dönemi kapsayan çalışma, yoldaşlık ve dostluk hayatımızın bu dünyadaki en güzel ve en önemli şeylerden birisi olduğunu düşünüyorum.

Seni bu ruh haliyle selamlıyorum sevgili susturulamayan denizci kız, çalışmaların bizlerin şu karmakarışık dünyasına ışık ve anlayış getirsin. Seni tüm kalbimle kucaklıyorum, yaşamımda tanıdığım en cesur, güçlü ve dürüst kadın ve yoldaş. Eski dostun, arkadaşın ve yoldaşın,

Saşa

Not. Eşyalarımdan tabii ki istediğini alabilirsin. Not defterlerimi vs. sana bırakıyorum, değerlendirmene göre onlarla istediğini yap.

S

Not. Emmy ile daha iyi anlaşmanız beni mutlu ediyor. Bana karşı mükemmel davrandı ve bağlılığı sınırsızdı. Umarım birbirinize destek kaynağı olursunuz.

S

Sevgili arkadaşlarımız Fitzie, Pauline [Turkel], Stella, Mods [Modest Stein], Minna Lowensohn, Levey'lere [Jeanne ve Jay], Ben Capes ve ailesine, Harry Kelly, Ann Lord ve diğerlerine onları son kez düşündüğümü ilet.

S

Yoldaşlarımıza, hepsini kardeşçe selamladığımı söyle. Daha aydınlık ve iyi bir gün ve özgürlük, akıl ve insanlar arasında işbirliğinin bulunduğu bir gelecek için yılmadan çalışsınlar.

S

21 Kasım 1870, Berkman, Vilnius, Litvanya'da doğar

1883, Alek, "Tanrı Yoktur" başlıklı bir kompozisyon yazdığı için okul yetkililerince cezalandırılır.

Şubat 1888, Amerika'ya gider.

15 Ağustos 1889, New York'da Sachs'ın restoranında Emma Goldman ile tanışır.

6 Temmuz 1892, Pittsburgh'daki Homestaed fabrikasında on bir işçi öldürülür.

23 Temmuz 1892, Berkman, Homestead fabrikasını Andrew Carnegie adına işleten Frick'e ateş eder. Anında tutuklanır.

19 Eylül 1892, Berkman 22 yıl hapis cezasına çarptırılır. Cezaevindeyken yıllarca tecritte tutulur. Tutukluları örgütler, bir yeraltı gazetesi çıkarır ve kaçmaya çalışır.

18 Mayıs 1906, Berkman serbest bırakılır. Gelen dokuz yıl boyunca çeşitli siyasal etkinliklere katılır. Emma Goldman'ın *Mother Earth* dergisinin editörlüğünü yapar; *Özgür Eğitim için Fransisco Ferrer Birliği*'nin kurucularından biri olur ve orada ders verir; 1913 yılındaki Ludlow Katliamından sonra Rockefeller'e karşı düzenlenen gösterilere liderlik yapar.

1912, *Mother Earth* Yayıncılık Birliği, *Prison Memoirs of an Anarchist*'i yayımlar.

15 Ocak 1916, *The Blast*'ın ilk sayısı San Fransisko'da çıkar.

22 Temmuz 1916, San Fransisko'daki Hazırlıklı Olma Gösterisinde bomba patlar. Thomas Mooney ile Warren Billings bombayı atmakla suçlanır.

1917, Amerika Birleşik Devletler'i 1. Dünya Savaşı'na katılır.

Mayıs 1917, Berkman, Goldman ve arkadaşları New York'da Zorunlu Askerliğe Karşı Birliği kurarlar.

15 Haziran 1917, Alek ile Emma New York'da tutuklanır. Sürgüne gönderilmek üzere iki yıl hapis cezasına ve 10 bin dolar para cezasına çarptırılırlar. Berkman, San Fransisko'daki Hazırlıklı Olma Gösterisindeki bomba olayına iştirak etmekle de suçlanır. Atlanta Hapishanesinde kaldığı iki yılın yedi ayını tecritte geçirir.

25 Ekim 1917, Rus Devrimi

21 Aralık 1919, Alek ve Emma sürgüne gönderilirler. 17 Ocak'da Finlandiya'ya, ertesi gün de Rusya'ya ulaşırlar.

27 Şubat 1921, Kronstadt denizcileri ayaklanır ve bağımsız Sovyetleri talep ederler.

Eylül 1921, Berkman, Rusya'yı terk etmeye karar verir. "Defalarca kovulduğu" ve "gideceği hiçbir yerinin olmadığı" 14 yıl boyunca sürgünde yurtsuz olarak yaşar.

1922, *The Kronstadt Rebellion* (Kronştadt Ayaklanması) ve *The Russian Tragedy* (Rus Trajedisi) yayımlanır.

1925, The *Bolshevik Myth* (Bolşevik Mit) yayımlanır.

1929, *What is Communist Anarchism* (Komünist Anarşizm Nedir?) yayımlanır.

28 Haziran 1936, Berkman, başarısız geçen iki prostat ameliyatının ardından intihar eder.

BİRİNCİ KISIM DİPNOTLAR

1- Berkman, Anılar boyunca Emma Goldman'dan "Kız" diye söz eder. (GLF)
2- Agamated Association of Iron and Steel Workers.
3- Siyasi suikast. (Berkman "siyasi suikast" için Almanca olan "Attentat" sözcüğü kullanmıştır, ancak bundan sonra "suikast" olarak verilecektir. çn
4- Hz. İsa'ya ihanet eden öğrencisi. çn
5- Rusça "Köprü".
6- St. Petersburg için halk arasında kullanılan kısaltma.
7- 4 Mayıs 1887, Şikago'da Haymarket Square'de bir gösteri sırasında polise bomba attıkları gerekçesiyle öldürülen 8 anarşiste atfediliyor. Gösteri, başka şeylerin dışında, 8 saatlik iş gününü talep etmek için düzenlenmişti. Sekizden dördü, Albert Parsons, August Spies, Georg Engel ve Adolph Fischer, 11 Kasım 1887'de asıldı. Louis Lingg polis tarafından öldürüldü ya da intihar etti. Samuel J. Fielden ve Eugene Schwab ömür boyu hapse çarptırıldı; Oscar Neebe'e 15 yıl verildi. Hepsi de yalnızca inançlarından dolayı ve işçi hareketini kırmak isteyen işverenin çıkarını korumak için mahkum edildi. 26 Haziran 1893'de Illinois valisi Atgeld hâlâ hapiste bulunanları, davalılardan hiçbirinin "suçu kanıtlanmadı" diyerek af etti.
8- Alm. Mektubu yazan kişinin kimliğini gizlemek için yaratılan adres.
9- John Most, anarşist lider; Berkman'ın örnek aldıklarından biri.
10- Nitrogliserin fişeği.
11- Henry Bauer, Pittsburgh'da yaşayan bir anarşist yoldaş. (GLF)
12- Carl Nold, Pittsburgh'da yaşayan bir anarşist yoldaş. (GLF)
13- Savaş Bilimi.
14- Joseph Peukert, bir zamanların Avusturyalı anarşist lideri, Alman anarşisti Neve'yi polise ihbar etmekle suçlandı, Neve on yıl hapis cezasına çarptırıldı. Peukert her zaman kendisine yapılan suçlamaların sosyalistler arasındaki siyasal düşmanlardan kaynaklandığı öne sürmüştür. Neve'nin tutuklanmasıyla, Peukert'in hesaplı ihanetinden değil daha çok düşüncesizliği neden olmuştur.
15- Katolikler, Protestanların ayinine katılmaktan muaflar.
16- Berkman tuvaletleri birbirine bağlayan boruların içinden konuşarak öbür hükümlülerle iletişim kurmayı öğrenir. (GLF)
17- "K" Carl Nold'a atfediyor; kısa boyluydu. Almanca "Kleiner" (küçük), "G" Henry Bauer'e atfediyor; fiziksel olarak bir devdi. -İngilizce "Giant" (dev). GLF.
18- İslahevi. (çn)

19- Lat. Mezmuarlar kitabında Mezmur.
20- Schraube: Almanca "vida": çn
21- Filadelfiya eyaletinin doğu cezaevi
22- Tony, tünelde çalışan eski bir tutukludur. çn
23- Tony ve öbürleri tünelin yapımı sırasında oluşan gürültüyü engellemek için şarkı söyleyen, piyano çalan birisini tutmuşlar. (GLF)
24- Emma'nın takma adı.
25- Emma'yı kastediyor.
26- Berkman ve Goldman 6 Eylül 1901'de Başkan McKinley'e gerçekleştirilen suikastten sorumlu tutulmuştu. Ayrıntılı bilgi için Goldman'ın "Living MyLife" adlı kitabına. (GLF)
27- Shakespeare'ın Venedik Tacirindeki İkinci Tefeci. çn
28- "Bağımsızlık Bildirisi." çn.
29- Haymarket şehitlerinin gömüldüğü mezarlık.
30- Emma 1908'de Reitman'la tanışır. Aralarındaki ilişki sürgüne gönderilmeden kısa süre öncesi biter. İlişkileri için bkz. E. Godman, Hayatımı Yaşarken.
31- Michael Cohn: Eski bir yoldaş. (GLF)
32- Voltairine de Cleyre, ABD'li anarşist.

ÜÇÜNCÜ KISIM - DİPNOTLAR

1- Devrim sonrasında, iç savaş sırasında bolşeviklerle savaşan Rus Beyaz Ordusu'nun genarali. (GLF)
2- Büyük Petro'nun heykeli.
3- Bill Şatov: Kendisi'de Rusya'da bulunan Amerikalı yoldaş.
4- İlyiç: Lenin'in için halk arasında kullanılan ad.
5- Ağır işe çarptırılan siyasi tutuklu.
6- 27 Temmuz 1794'de Robespierre'in düşüşü.
7- Astrov daha sonra hapishanede ölmüştür.
8- Zinovyev, Petrograd Sovyet'in başkanı (GLF)
9- Rusya'da saklı tutulan söz konusu tarihsel evrak kitapta eksiksiz olarak yer almaktadır.
10- Kapitalizmi yeniden kuran "yeni ekonomik politikasının" halk arasındaki kısaltılmış adı. Kronştadt günleri sırasında Sovyetlerin Onuncu Kongresinde yürürlüğe kondu.
11- Birkaç ay sonra yüzlerce memur ve başkomiserden oluşan Moskova Barınma Bakanlığı yolsuzluktan tutuklandı.
12- Tuganka anarşistlerinin Ocak 1922'ye kadar Almanya'ya gitmelerine izin verilmemiştir.

13- Anarşist bir şair ve yazar olan Fanya Baron ile Lev Çorny Moskova Çekası tarafından Eylül 1921'de sekiz başka tutukluyla beraber idam edildi.

14- *Revolustisonaya Rossiya*'nın (sosyalist devrimci dergi) 8. sayısında 8 Kasım 1921'de yayımlanmıştır. Ayrıca bkz. Moskova *Izvestia*'nın 13 Temmuz 1922 tarihli 154. sayısına.

15- Kronştadt'ın Oranienbaum'u almaması, hükümete kaleye güvendiği birlikleri göndermesi, garnizondan "ayartılmış" bölümleri çıkarması ve Kronştadt isyancılarına katılmak üzere olan hava birliğinin liderlerini infaz etmesi için olanak tanımıştır.

Oranienbaum'da infaz edilenlerin arasında Kızıl Hava Kuvvetleri Bölüm şefi ve Oranienbaum'da yeni kuralmuş olan Geçici Devrimci Komite Başkanı Kolossov, Komite sekreteri Balabanov ile Komite üyeleri Romanov, Vladimirov v.d. bulunuyordu. [A.B.]

16- Burada Berkman "solidari cally" diye bir sözcük oluşturmuş. G.LF.'nin yorumuna göre bu sözcük "solidly" (oybirliğiyle, ittifakla) ve "in solidarity" (dayanışma, birlik) sözcüklerinden oluşturulmuş. çn

17- 1908 yılında tanınmış Sosyal Devrimci Burtsev, partisinin savaş örgütünün lideri olan Azev'i ülkeye ihanet etmekle suçladı. Peter Kropotkin ile başka iki saygıdeğer devrimcinin yer aldığı Onur Jürisi, o Ekim'de, Paris'teki kanıtları değerlendirdi ve sonunda da Azev'i, yüksek rütbeli Rus memurların öldürülmesinde yer alırken yanı zamanda Çar'ın gizli polisinin muhbiri olarak ikili bir ajan olduğunu saptadı. Dolayısıyla Berkman büyük bir olasılıkla Burtsev'i görecekti, çünkü ispiyoncuyu "ortaya çıkaran" Burtsev'di. Uzun süreden beri bir anarşist olan Cohn'un kimi kastettiğini anlayacağını varsayabilirdi.

4. KISIM DİPNOTLAR

1- Berkman'ın sürgündeki "arkadaşı". Fırtınalı bir ilişkileri vardı; Emmy'nin siyasi eğilimi çok güçlü değildi ve çok kıskançtı - özellikle de Emma Goldman'ı kıskandı. Bkz. *Brinnon'ın Rebel in Paradise.* (GLF)

2- Anılarda anlatıldığı gibi cezaevinden çıkış günü.

silinmiş tartışmalar...
1800 sonları, 1900 başları
günümüzde yine canlı
yine güncel...

ALAXANDER BERKMAN
Anarşizmin abc'si
PAlexander Berkman
çev.Elif Daldeniz

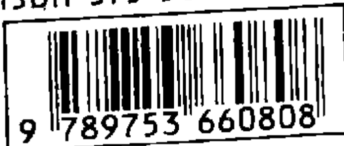
Alexander Berkman'ın, Anarşizmin abc'si kitabı ilk kez 1929'da NewYork'da Vanguard Press'ce What is Communist Anarchism adıyla yayımlanmış, sonra da 1936'da Freie Arbeiter Stimme'ce basılmıştır. Türkçeye, İngiltere'de Freedom Press'in 1942'de ABC of Anarchism adıyla yayımladığı kitaptan çevrilmiştir..
Özgürlükçü yazının klasiklerinden biri olarak nitelenen kitap, anarşizmi tanıtan en iyi kaynaklardan biridir. Ve yalnızca bir kuramcı ya da entelektüel olarak kalmayıp, yaşamını militan olarak eyleme adayan bir yazarın çalışmasıdır.

Alexander Berkman 20. yüzyıl Amerikan devrimcisi. 1919'da Rusya'da, Ekim Devrimi'nin içinde. Anarşist düşünür ve eylemci. 1921 sonrası Bolşevik Devrimin sosyal devrim niteliği "öldürüldüğü" için muhalif. 1940'ta Dünya Savaşı'na karşı aktif bir eylemci, "zorunlu askerliğe karşı" dünya çapında bir mücadeleci. "Kızıl Emma" Emma Goldman'ın en yakın arkadaşı, sevgilisi. Gençlik yıllarını hapiste geçirmesine neden olan politik suikasti yaşamı boyunca tartışan, şiddetin yaşamdaki yerini sorgulayan bir anarşist.

Bu kitapta, kendisi de eylemle düşünceyi ayırmayan Amerikalı bir sanatçının, **Gene Feller**'in Berkman'ın yazılarını, mektuplarını, günlüklerini temel alarak hazırladığı bir yaşamı, baştan sona mücadele ile dolu bir yaşamı okuyacaksınız. Kitabın son bölümünde, Berkman'ın **Rus Devrimi** ve **Bolşevik Mit** adlı uzun çalışmalarının hemen tamamını bulacaksınız.

Berkman'ın temel çalışması olan ve anarşizmin başlıca kaynaklarından sayılan "Anarşizmin ABC'si"ni de ayrı bir kitapta okuyabileceksiniz.

ISBN 975-366-080-4

FİY[redacted]000